ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

sovyet devriminin 1. yılında LENİN'in konuşması

cilt 2 /sayı 11
1974 kasım

ilke Kasım / 1974
Sayı : 11

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

Sahibi : Oya Baydar / Yazıişleri Müdürü : Aydın Engin / Yazışma ve havale adresi : P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi : Cağaloğlu, Molla Fenari Sokak 23/3 İstanbul / Abone şartları Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Dizgi-Baskı : Murat Matbaacılık Kollektif Şirketi / İlân : Tam sayfa 500 lira. Diğer ilânlar santimi 25 lira / Basıldığı tarih: 1 Kasım 1974

1 Ekim 1974'den 20 Ekim 1974'e

1 Ekim 1974

● Yetkili kurullarından tam yetki alan Demirel hükümetle ilgili temaslarına resmen başladı. Ancak başkent yorumcuları bu temasların bir hükümet kuruluşu ile sonuçlanmayacağı kanısındalar.

● ABD Senatosu ikinci defa görüştüğü Türkiye'ye askerî yardımın kesilmesi konusunu 20'ye karşı 57 oyla kabul etti. Başkan Ford ise, kararı «veto» edeceğini üçüncü defa açıkladı.

● Yunanistan'ın askerî kanadından çekildiği NATO'nun güneydoğu stratejisinin yeniden gözden geçirilmesi ve askerî yardımın artırılması için Türkiye, NATO Genel Sekreterliğine resmen başvurdu.

● Portekiz'de çoğunluğu Komünist Partisi üyesi 15 bin kişi, sağ darbenin önlenişini kutlamak amacıyla

Başbakanlık'tan Cumhurbaşkanlığı sarayına kadar bir «kutlama» yürüyüşü yaptı. Yürüyüş olaysız geçti.

● Klerides'in Kıbrıs Rum toplumunun temsilcisi olup olmadığı bizzat Rumlar tarafından tartışılıyor. Denktaş - Klerides görüşmeleri, bu sebeple ve Rumların isteği ile ertelendi.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 25. yıldönümü

Çin, çok uzun bir dönem kapitalizmin ve sonra da emperyalist aşamayı belirleyen tekelci kapitalizmin bir sömürgesi ve yarı-sömürgesi olarak kalmıştır. 20. yüzyılın başlarında gelişen burjuva demokratik hareket belirlı başarılar elde etmiş, antiemperyalist mücadele başlamıştır.

1920'lerde işçi sınıfının bağımsız örgütlenmesine gerekli azami titizliğin gösterilmemesi sonucu, 1927 yılında Çan Kay Şek'in yönetimindeki burjuva milliyetçiliğinden ve ordusundan ağır bir darbe yiyen Çin Komünist Partisi, onbinlerce yiğit işçinin katledilmesinden sonra, kırlarda kurtarılmış bölgeler yolunu izleyerek, sosyal devrim mücadelesini devam ettirmiştir. 1930'larda, Japon istilasında, sosyal devrim mücadelesiyle, Çin işçi sınıfının ve onun partisinin öncülüğünde, Millî Demokratik Devrim cephesinde toplanmıştır. Japonların kovulmasından sonra devrim mücadelesi, komprador burjuvazi ve feodal sınıfa karşı devam ederek, Talwan dışında tüm Kıta Çin'e yayılmıştır. Pekin'in ele geçirilmesiyle 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti Geçici Devrim hükümetinin yerine resmen kuruluşunu ilân etmiştir.

Çin halkı Millî Demokratik Devrimle ulaştığı «Yeni Demokrasi» düzeni içinde sosyalist kuruluşa geçmiştir.

Bugün, 1973 istatistiklerine göre nüfusu 800 milyonu aşan, kültür devrimi ve ideolojik mücadelenin, politik çalkantıların devam ettiği, Çin tüm batı ülkelerince tanınmış bulunan, Birleşmiş Milletlerdeki yerini almıştır. Dünya üzerindeki büyük güçlerden biri kabul edilen Çin'in, yirmi beş yıllık tarihinin belli başlı dönüm noktaları şunlardır:

1 Ekim 1949: Pekin'de 21-30 Eylül tarihleri arasında 600 Kurucu'nun katıldığı bir toplantıdan sonra Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti'nin kuruluşu...

14 Şubat 1950: Çin-Sosyet işbirliği antlaşması.

1942 Köylüleri kooperatif örgütlenmeye hazırlayacak kırsal çalışma Millî Konferansı'nın toplanması.

1953: Birinci beş Yıllık Plan döneminin başlaması.

1956: Tarımda kollektivizasyonun hızlandırılması.

Mayıs 1956: Aydınlar arasında «yüz çiçek» kampanyasının başlatılması. «Bütün çiçekler açılsın, bütün akımlar çarpışsın...»

Eylül 1956: Çin Komünist Partisi'nin, sekizinci yıldönümü.

Kasım 1956: Mao Çe Tung, Moskova'da toplanan Komünist Partiler konferansında Çin delegasyonunun başında bulunuyor ve ortak bir bildiri kabul ediliyor.

1958: Beş yıllık planın iki yılda uygulanması için «ileri doğru büyük atılım»

Nisan 1959: Liu Şao-Şi'yi Cumhur Başkanlığına seçen İkinci Millî halk kongresinin toplantısı

Eylül 1959: Amerika dönüşü Kruşçef Pekin'i ziyaret ediyor.

Haziran 1960: Sovyet ve Çin delegeleri arasında Bükreş'de Romanya İşçi Partisi Kongresi sırasında ihtilâf çıkıyor.

Ağustos 1960: Sovyet uzmanlarının Çin Halk Cumhuriyeti'ni terketmeleri.

Ekim 1961: Çu En Lay, Sovyet Komünist Partisi'nin 22. Kongresinde Çin delegasyonunu yönetiyor.

1963: Özellikle kırsal bölgelerde ve aydınlar arasında devrimci ruhu pekiştirmek için «Sosyalist Eğitim Hareketi'nin başlaması.

14 Haziran 1963: Çin Komünist Partisi'nin, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne iki Parti arasındaki ihtilafın temel noktalarına değinen 22 maddelik mektubu.

2-20 Temmuz 1963: Moskova'da Çin-Sovyet buluşması.

14 Temmuz 1963: Sovyetler Birliği Komünist Partisinin Çin Komünist Partisine cevabı.

1964: Savunma Bakanı Lin Piao, Başkan Mao'nun sözlerini kapsayan «Küçük kızıl kitab'ı bastırıyor ve önce orduda, sonra bütün ülkede dağıtılıyor.

14 Şubat 1964: Çin tezlerini reddeden Suslov'un, Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne konuyla ilgili Pravda'da da yayınlanacak olan raporu.

16 Ekim 1964: İlk Çin atom bombasının patlatılması.

Mart 1965: Çin Komünist Partisi Dünya komünist partilerinin istişarî toplantısını hazırlamak üzere çağrılan bir toplantıya katılmayı reddediyor.

1 Haziran 1965: Çin Halk Ordusunda rütbelerin kaldırılması.

Kasım 1965: Kültür ihtilâlinin başlangıcı.

Ağustos 1966: Kültür İhtilâli üzerine 16 maddelik bir kararın Merkez komitesi tarafından kabul edilmesi. Lin Piao, Partinin tek başkan yardımcılığına getiriliyor. Mao'nun «karargâhları bombalayın» emri...

Şubat 1967: Aynı ayın sonunda Şanghay devrimci komitesine dönüşecek olan «Şanghay Komünü«nün kuruluşu.

Temmuz 1967: Pekin'de şiddete varan eylemler. Kızıl muhafızlar Sovyetler Birliği ve İngiltere elçilikleriyle, Çin dışişleri Bakanlığına karşı harekete geçiyorlar.

Ekim 1967: Taşra bölgelerinde ordunun duruma el koymasıyla, nisbî bir sükûnet sağlanıyor.

Ekim 1968: Liu Şao Şi bütün görevlerinden azlediliyor.

2-16Mart 1968: Çin Sovyet sınırında çatışmalar.

Nisan 1968: Çin Komünist Partisinin Dokuzuncu Kongresinde yeni tüzük hükümlerinin kabulü ve Lin Piao'nun Başkan Mao'nun halefi olarak atanması.

11 Eylül 1968: Kossigin-Çu En Lay görüşmesi.

Eylül 1971: Lin Piao'nun Pekin'den kaçarken uçağının Moğolistan üs-

tünde düşerek öldüğü açıkanıyor. Lin Piao Sovyet ajanı olarak niteleniyor.

25 Ekim 1971: Çin Halk Cumhuriyetinin Birleşmiş Milletler'e alınması.

Şubat 1972: ABD Devlet Başkanı Nixon'un Pekin'i ziyareti.

Ağustos 1973: Çin Komünist Partisi'nin 10. Kongresi. Tüzük değişikliği ve Polit Büro'nun değiştirilmesi.

Kasım 1973: Konfiçyüs'ün eleştirisi kampanyasının başlaması.

2 Şubat 1974: Askerî komutanlıklarda önemli değişiklikler. Lin Piao ve Konfiçyüs eleştirilerinin birleştirilmesi· «Pi Lin Pi Kong» kampanyası.

2 Ekim 1974

● Ecevit'in görevi iadesinden sonra hükümeti kurmakla görevlendirilen AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, temaslarına başladı. İlk görüşmeyi yaptığı MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, partisinin Demirel başkanlığındaki bir hükümete katılabileceğini söyledi.

● AP içinde, Demirel'in Genel Başkanlıktan uzaklaştırılmasını amaçlayan ve yenileşme hareketi denen girişim gelişiyor. Hareketin lideri olarak görünen AP Çanakkale Milletvekili Murat Bayrak, Demirel'i, partisine iki buçuk milyon oy kaybettirmekle suçlarken, ardarda bildiriler de yayınlanıyor. Ancak bildirilerde ad ve imza bulunmayışı dikkati çekiyor. Nitekim Demirel de bu noktaya parmak bastı ve bir demecinde «adını açıklamaktan kaçınan kimseleri muhatap alacak değiliz» dedi.

● Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Kıbrıs sorununu görüşmeye devam ediyor. Genel Kurul'da Makarios Kıbrıs Cumhurbaşkanı sıfatıyla bir konuşma yaptı. Başpiskopos konuşurken Türk heyeti salonu terketti. Kissinger'in de Genel Kurul'da bulunmayışı yorumlara yol açtı.

● Federal Almanya Hükümeti, yabancı işçilerin kendi yurtlarında bulunan çocukları, için çocuk zammı ödenmesine son veren bir kanun değişikliği yaptı. Yeni kanunun, özellikle Türk işçilerinin gelirlerini önemli oranda etkileyeceği bildiriliyor.

● Emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu ve aralarında İlhan Selçuk, Doğan Avcıoğlu, İlhami Soysal, Ali Sirmen'in de bulunduğu 24 arkadaşı hakkında İstanbul 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinde görülmekte olan dava sona erdi. Madanoğlu ve 24 arkadaşı beraat ettiler.

3 Ekim 1974

● Demirel hükümetle ilgili temaslarına DP Başkanı Bozbeyli ile görüşerek devam etti. Demokratik Parti lideri Bozbeyli DP'nin kararını «liderlerin yeralmadığı bir koalisyon hükümetine : Evet» şeklinde açıkladı.

● Yunanistan Hükümeti, seçim tarihinin 17 Kasım olarak tesbit edildiğini resmen açıkladı.

● ABD parlamentosunda Türkiye'ye yardımın kesilmesini öngören tasarı ile ilgili tartışmalar sürüyor. Senato Genel Kurulu, verilen bir çok değişiklik önergesi ile ilk taslaktan büyük ölçüde ayrılan kanun teklifini «tümü» ile reddedip Senato Dışişleri Komisyonuna iade etti. 39'a karşı 41 oyla alınan bu karar Ford'un başarısı olarak niteleniyor. Ancak konu henüz kesin sonuca bağlanmış değil.

● İki ay önce fiyat kontrol komitesine başvurdukları halde, komite kanuni süre içinde cevap vermediği için, Ford ve BMC kamyonlarının fiyatlarına

firmalar tarafından 22 bin lira ile 38 bin lira arasında değişen zam yapıldı. Fiyat Kontrol Komitesinin konuyu kanuni süresi içinde görüşememesine Sanayi ve Teklonoji Bakanı Abdülkerim Doğru'un yol açtığı söyleniyor.

● Sanayi Odaları Yönetim Kurulları Ortak toplantısı İzmir'de başladı. Bu yılın ikinci toplantısına Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan Başkanlık etti. Toplantıda çeşitli ekonomik öneriler tesbit edildi. Bunlardan en önemlisi Fiyat Kontrol Komitesinin ilgasını öngören öneri.

● Maliye Bakanlığı bir açıklama yaptı ve bu yılkı vergi gelirinin 67,5 milyar olarak tesbit edildiğini ve ancak bunun 40,4 milyar liralık bir bölümünü tahakkuk ettirildiğini belirtti. Aynı açıklamada ülkenin vergi gelirinin yüzde 35,3'nün işçi ve memurlardan kesilenlerden oluştuğu bildiriliyor.

● Mariano Rumor Başkanlığındaki İtalyan hükümeti istifa etti. İtalya'nın son yılların en büyük siyasî ve ekonomik bunalımının içinde olduğu bildiriliyor.

İTALYA'DA DERİN EKONOMİK BUNALIM HÜKÜMET KRİZİNE YOL AÇTI

İtalya'da uzun süredir devam eden derin ekonomik bunalım beklenen siyasi sonuçlarını doğurmağa başladı ve II. Dünya Savaşından sonra kurulan 36. hükümet de istifa etmek zorunda kaldı. Yılların kaşarlanmış Hristiyan Demokrat politikacısı Amintore Fanfani şimdi 37. hükümeti kurma çabasında. Ancak Le Monde Gazetesinin yorumcusu bu konuda ilginç ve doğru bir yargı verdi. «Yani kısa süre sonra bir başka Hristiyan Demokrat, 38. kabine için temaslara başlayacak...»

10'lar Avrupasının en «itibarsız» üyesi İtalya uzunca süredir sayıları kimi zaman 10 milyon işçinin katıldığı dev grevlerle sarsılıyor, ülkenin en önemli sermaye grubu Fiat, üretimi düşürmek zorunda kalıyor, Sosyalist, Sosyal Demokrat ve Hristiyan Demokratlardan oluşan Merkez - Sol koalisyonun Maliye bakanları sık sık Almanya'dan, ABD'den kredi ve yardım dilenmek zorunda kalıyordu. Yani 1958'lerin ekonomik mucizesi çok gerilerde kalmış, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu için kullanılan bir siyasi deyim, şimdi ve sık sık İtalya için kullanılır olmuştur: Akdenizin hasta adamı.

Öteyandan son aylarda Akdenize kıyısı olan ülkelerde solun tırmanışı ve Komünist Partilerin siyasi iktidara yönelen bir politik tutum değişikliğine girmeleri Çizme'de de yansıdı. 30 Milyon seçmenin 9 milyonundan oy alan, 1,5 milyon «üye»ye sahip ve parlamentoda 175 iskemlesi olan İtalyan Komünist Partisi, son bunalımda, politikasında önemli bir değişiklik yapmış ve iktidar ortaklığına talip olmuştur.

İrili ufaklı bir sürü faşist örgüt ülke içinde kara - terörü yoğunlaştırmış ve yaygınlaştırmışlardır. 4 Ekim'de Cenevre - Milano treninde iki kilo patlayıcı madde bulunmuş, ardından 5 Ekim günü Roma'da büyük çaplı iki patlama olmuştur. Daha önceki aylarda da faşist örgütler kanlı saldırılar düzenlemişler ve hatta ülkede ciddi ciddi bir faşist darbe beklenir olmuştu. Kimilerince pek ciddiye alınmayan bu söylentiler, bir ara koalisyon kanatları arasında bile tartışıldı ve koalisyonun en büyük ortağı Hristiyan Demokratlar, bir faşist darbe ile ilgili olarak «lekeli pazarlıklar» yapmakla suçlandılar.

Sözün kısası İtalya derinden derine sarsılmaktadır. Kısa zamanda çözüm bekleyen bazı sorunlar ve çıkarılması düşünülen kanunların gecikmesi kitleler de büyük patlamalara sebep olacaktır. Enflasyon İtalya'nın belki hükümet buhranından bile önemli bir sorunu olarak ortaya çıkıyor. Son zamanlarda fiyat artışları yüzde 20'nin

üzerine çıktı. Bütçe açığı bir yıl içinde önceki yıla oranla iki misli arttı. 16 temmuz'da karara bağlanan iç tüketim hızının dur durulmasının «çare» niteliği taşımadığı artık herkesce biliniyor. Almanya'nın 30 Ağustos'ta 2 milyar dolar karşılığı onbeş ton altın garantisinin kendi bankalarına bloke edilmesini istemesi, İtalya'nın Ortak Pazar ortakları açısından bile itibarından büyük şeyler kaybettiğini kanıtlamaktadır.

Doğaldır ki, İtalya, bu durumda bütün dünyayı saran «enerji krizi» ve «enflasyon»un kaçınılmaz sonuçlarından, daha fazla etkilenmektedir.

Daha şimdiden Torino'da Fiat Fabrikasının 65 bin işçisi kısmi işsizlikle yüzyüze. Fiat, üç aylık süre içinde işçilerin 32 gün eksik mesai yapmasını istiyor. Bu konuda görüş açıklayan sendikalar 7 Ekim'de sadece 21 günlük eksik mesaiye razı olduklarını bildirdiler. İstifa eden Rumor hükümetinin Çalışma Bakanı Bertoldi Agnelli'nin arabuluculuk teklifi de sonuç vermedi. Bakanın 28 günlük uzlaştırma teklifi Fiat tarafından kabul edilmedi. Bakanın teklifi 132 bin otomobilin eksik üretilmesini öngörmekteydi, Fiat ise 200 bin birimlik bir üretim indirimine taraftar ve bu konuda tavizsiz bir tutum içinde.

Öteyandan Lancia otomobillerini üreten Autobianchi'de haftalık çalışma saatleri 40'dan 24'e indirilecektir. Bu durumda Lancia'da haftada 6 bin işçi yalnız üç gün çalışmak durumunda kalacaklar. Fiat ve Lancia'daki bu yeni durum 71 bin işçinin haftalıklarında yarıya yakın bir azalma anlamına gelmektedir.

Bazı burjuva yorumcuları konuya mizah açısından yaklaştılar ve 1975 yılında İtalya'nın büyük şehirlerinde trafik yoğunluğunda yüzde 10-15 oranında bir rahatlamaya sebep olacağını yazdılar. Cevap bir tokat gibi patladı: 9 Ekim Perşembe günü alınan bir kararla 10 milyon İtalyan işçisi greve başladı.

İtalya'nın geleneksel iktidar partisi Hristiyan Demokratlar bu bunalımı göğüsleyemediler ve koalisyon yıkıldı. Cumhurbaşkanı Leone, yeni Başbakanı açıklamadan önce İtalya'da alışılmamış siyasal olaylar ardarda patlak verdi. İlkin Savunma Bakanı Andreotti «aşırı sağın bir darbe yapma» ihtimali olduğundan söz etti ve koalisyon kanatlarını yeniden uzlaşmaya çağırdı. Ancak bu «spekülasyon» koalisyondaki çözülmeyi sadece hızlandırdı. Ardından İtalyan Komünist Partisi iktidar ortaklığına talip olduğunu açıkladı.

Bu gerçek bir «şok» oldu. Koalisyon ortaklığından «Koalisyon sağa açılmaktadır ve enflasyonun yükünü halka ödettirme eğilimini artık saklamamaktadır bile. Bu durumda seçmenlerimizin karşısına çıkmamız mümkün olamaz» diyerek ayrılan Sosyalist Parti de Komünistlerin bu tavrına karşı «olumlu» bir tavır alınca Milano'lu endüstri baronlarının etekleri tutuştu. İstifa eden Rumor'un yardımcılarından kaşarlı politikacı Colombo alelacele Amerika'ya gitti. Colombo'nun Amerika gezisi kredi talebi ve dış yardım temini gibi kılıflarla örtülmek istendi. Ancak Colombo'nun gezisinin tek nedeni vardı: ABD yöneticilerinden, Komünist Parti'nin bir koalisyonda yer almasına izin almak!

Cevap yalnız kısa değil sertti de: Hayır!

Amerikanın, İtalyanın iç işlerine bu kadar açıkça karışabilmesi ülkede yeni bir tepkiye yol açtı. Hele Kissinger'in, Şili'de CİA'nın eylemleri ile ilgili sözleri İtalyan kamuoyunda «İtalya'ya verilmek istenen bir gözdağı» olarak yorumlandı. İtalyan Komünist Partisinin yarı resmi organı l'Avanti, «Kissinger'in sözlerinin İtalyancaya çevirisi şöyledir: Bakın biz Şili'de bunu, bunu yaptık. Eğer uslu oturmaz ve komünistlere, hele hele Yunanistan yüzünden NATO'nun Güneydoğu kanadı zayıflamışken bir iktidar ortaklığı tanırsanız, uslu durmazsanız sonunuz böyle olur» diye yazdı.

Bütün bu gelişmeler olup biterken Cumhurbaşkanı Leone, Amintore Fanfani'yi hükümeti kurmakla görevlendirdi. Fanfani bir hükümet kurma misyonu ile değil, komünistleri dışarıda bırakacak bir hükümet kurma misyonu ile yüklüydü ve İLKE baskıya hazırlandığı sıralarda u-

mutsuz çabalarını sürdürüyor, merkez ve merkez sol partilerle sonu dibi gelmez bizans pazarlıkları içinde l'Avanti'nin deyimi ile «debeleniyordu».

10 milyon işçinin merkezi bir disiplinle yürüyen grevi ise Fanfani'nin çabalarını büsbütün umutsuzlaştırıyor, Fiat'ın patron - yönetmeni Angelli Sosyalist Parti'ye para yardımı yaptığını el altından(!) açıklayarak gelecek günler için alışılmamış bir yatırım yapıyor, Milano'lu tekelci sermayedarlar, işçi hareketinin, Güney'deki köylü hareketleri ile kaynaşıp göğüslenmesi olanaksız bir direnişe dönüşmesini önlemenin yollarını araştırıyorlardı. Leone'nin erken seçim önerisini ise gerek Sosyalist Parti, gerekse Komünist Parti kesin bir dille reddederek, parlamentodaki var olan iskemle dağılımı içinde bir hükümet kurulması konusunda diretiyorlardı. Bunun açık anlamı ise Komünistlerin geleneksel tutumlarını terkedip iktidar ortağı olmalarının gerçekleşmesi demektir.

4 Ekim 1974

● DP'nin Demirel Başkanlığında bir hükümete yanaşmaması üzerine Demirel de dün görevi iade etti.

● Daha önce istifa edeceğini açıklayan Kıbrıs Rum toplumu lideri Glafkos Klerides istifadan vazgeçtiğini bildirdi. Klerides açıklamasından bir saat kadar önce bir suikast teşebbüsünden kurtulmuştu.

● Kıbrıs olayları dolayısıyla durdurulan terhislerin 28 Ekim'de başlayacağı bildirildi.

5 Ekim 1974

● Hükümet bunalımına bir çözüm bulmak amacıyla Korutürk, parlamentoda üyesi bulunan partilerin liderlerini Çankaya'da bir «yuvarlak masa« toplantısına çağırdı.

● Genel İş Sendikası Başkan Vekili Ertan Andaş bir basın toplantısı düzenledi ve Ankara, İstanbul ve İzmir Belediyelerinde çalışan toplam 20 bin 100 işçinin 8 Ekim salı sabahı greve başlayacağını bildirdi.

● Son iki ay içinde toplanan kitapların sayısı on ikiye ulaştı. Toplanan kitapların listesi şöyle : Türkiye Proletaryası (Şnurov), Gençlik İçin Notlar (Dimitrov), İki Taktik (Lenin), Fransa'da İç Savaş (Marks), Leninden Anılar (Krupskaya), Bir Avuç Gökyüzü (Çetin Altan), Kontr-Gerilla (Kemal Yücel), Türkiye Dönüm Noktasında (Adem Kalfa), Ürün Dergisi (1. sayı), Yeni Adımlar Dergisi (19 ve 20. sayıları), Kıvılcım Gazetesi (Bütün sayıları), Şili'de Sosyalizmin İçyüzü (Broşür).

● Ereğli'de (Karadeniz) Asma Kömür Ocağı'nda bir göçük oldu ve bir işçi öldü. İki işçinin de yaralandığı göçükte bir işçinin kaybolduğu ve aranmakta olduğu bildirildi.

6 Ekim 1974

● Ankara, İstanbul ve İzmir'de Belediyeler ile Genel İş Sendikası arasındaki uyuşmazlık sorununa Başbakan Ecevit el koydu ve anlaşma sağlandığı bildirildi. Genel İş Sendikası grev kararının kaldırıldığını da açıkladı.

● Almanya Hükümeti, Almanya'ya işçi gönderen ülkelerde, daha önce aldığı Almanya dışındaki çocuk zamlarının ödenmemesine ilişkin karara karşı sert tepkiler belirince, kararını yeniden gözden geçirmeyi kabul etti. Türkiye'de de Alman Hükümeti temsilcileri ile bu konuda görüşmeler yapılıyor. Almanya

ilk çocuğa 10, ikinci çocuğa 25, üçüncü ve dördüncü çocuklara da 75 mark vermeyi öneriyor.

● Pamuk taban fiyatının açıklanmamasını ve Çukobirliğin alımlara başlamamasını protesto amacıyla Çukurova'lı pamuk üreticileri Adana - İskenderun yolunu dört saat süre ile işgal ettiler. İşgal ancak Çukobirlik Başkanının üreticilere teminat vermesi ile çözümlenebildi.

7 Ekim 1974

● AP Eskişehir Milletvekili Profesör Orhan Oğuz, 21 Ekim'de yapılacak olan AP Büyük Kongresinde Genel Başkanlığa adaylığını koyacağını açıkladı. Oğuz Demirel hükümetlerinde Millî Eğitim Bakanlığı yapmıştı ve «öğretmen kıyımı» deyimi onun zamanında siyasî literatürümüze girmişti. Oğuz'la birlikte AP Genel Başkanlığı adayları dörde çıktı. Adaylıklarını resmen açıklayan diğer üç AP'li şöyle: Ünat Demir (Muğla Milletvekili), Murat Bayrak (Çanakkale Milletvekili) ve Kâmuran İnan (Bitlis Senatörü).

● Gıslaved Lâstik Fabrikasında 950 işçi greve başladı. Lâstik İş Sendikasının yönettiği grev, bir Sendikanın Türkiye'de ilk defa işkolu düzeyinde «grev» uygulaması açısından önem taşıyor.

● TÖS Davası, Yargıtay'ın bozma kararından sonra yeniden Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinde görülmeye başladı. Savcı TÖS'ün «gizli örgüt» olduğunda ısrar ederken eski TÖS Başkanı Fakir Baykurt, Yargıtay kararının isabetli olduğunu ve uyulması gerektiğini söyledi. Bilindiği gibi TÖS davası sonunda Baykurt ve arkadaşları beraat etmişler buna karşılık çoğunluğu öğretmen olan bazı sanıklar 141. maddenin çeşitli fıkralarından hüküm giymişlerdi.

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde Sosyalizmin 25 yılı

Demokratik Alman Cumhuriyeti 7 Ekim 1949'da kurulmuştu. İkinci Emperyalist Evren savaşının sonunda 1945 Mayıs'ında Hitler faşizminin yıkılmasıyla Almanya toprakları Amerikan, İngiliz, Fransız ve Sovyetler Birliği silâhlı kuvvetlerinin işgali altına girdi. Sovyetler Birliğinin işgal bölgesinde kalan kesimlerde faşizmin ve militarizmin kökleri kazındı ve halkın demokratik güçleri birleşerek emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadele ettiler. Emperyalist güçlerin kendi işgalleri altındaki bölgede kapitalizmi yeniden geliştirmeleri, Alman finans-kapitalinin kalıntılarını canlandırarak uydu bir devlet kurmalarına Alman emekçi halkı 1949'da Demokratik Alman Cumhuriyetini kurarak cevap verdi.

Hitler faşizminin yıkılmasından sonra, 14 Temmuz 1945'de Alman Komünist Partisi (KPD) ve Sosyal Demokrat Parti'nin (SPD) ilerici kanadı diğer bütün demokratik parti ve kitle örgütleriyle birleşerek Partilerin ve Örgütlerin Demokratik Blok'unu kurmuşlardı. Emperyalizme, militarizme ve büyük toprak sahiplerine karşı bütün demokratik güçleri bir cephe içinde

birleştirmeyi amaçlayan Demokratik Blok güçlü bir mücadele vererek, Sovyet'lerin güçler dengesini halkın lehine değiştirmesinden de faydalanarak faşizmi ve tekelci kapitalizmi geriletti, işçi - köylü ittifakının sağlam temellere oturmasını sağladı.

21/22 Nisan 1946'da Komünist Partisi'yle Sosyal Demokrat Parti birleşerek Alman Sosyalist Birlik Partisi'ni (SED) kurdular. SED nin öncülüğündeki Demokratik Blok Sovyet İşgali altındaki bölgelerde Anti - Faşist Demokratik Düzeni, işçi - köylü devrimci demokratik iktidarı gerçekleştirdiler. Demokratik toprak reformu yapılarak Junkerliğe son verildi. Faşist devletin artıkları temizlendi. Adalet reformu yapıldı, işçilerin yönetime ve denetime katılması sağlandı. Faşist, karşı - devrimci örgütler dağıtıldı, milis kuvvetleri kuruldu. Bankalar ve nazilerin, savaş suçlularının ve savaş zenginlerinin malları kamulaştırıldı. Demokratik eğitim reformu ve daha bir dizi demokratik dönüşümler gerçlkleştirildi.

Alman işçi sınıfının ve Alman halkının diğer demokratik güçleriyle uluslar arası işçi sınıfı hareketinin onyıllarca süren mücadelesinin sonunda 1945'de 1949 a kadar süren Demokratik Düzeni 7 Ekim 1949'da kurulan Demokratik Alman Cumhuriyeti izledi. Sosyalist bir Alman devletinin kurulmasıyla emperyalizme ve Batı Almanya'da yeniden güçlenen tekelci sermaye çevrelerine güçlü bir darbe indirilmiştir.

Sosyalist üretim tarzının bütün olanlarda gerçekleştirilmesiyle Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde insanın insan tarafından sömürülmesine kısa zamanda son verilmiş, kapitalizmin restorasyonunun bütün yolları tıkanmıştır.

Bugün güçlü bir tarım ekonomisine sahip bir sanayi ülkesi olan Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde ekonomik düzenin temeli en önemli üretim araçlarının toplumsal mülkiyet'dir. Sosyalist Devlet, işçi - kooperatif köylüsü - aydın ittifakının iktidar aracıdır.

İşçi sınıfının partisi olan bilimsel sosyalizmin takipçisi Alman Sosyalist Birlik Partisinin yönetiminde Demokratik Alman Cumhuriyeti, bugün sosyalizmin kurulmasına hergün yeni başarılar eklemekte, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda halkın gelişmesi için vargücüyle çalışmaktadır. Güçlü ekonomisiyle bütün dünyaya kendini kabul ettirmiş olan Demokratik Alman Cumhuriyeti kapitalizmin ve sosyalizmin sınır çizgisinde Federal Almanya Emperyalizminin bütün saldırılarını boşa çıkarmakta, Alman emekçi halkını şerefle temsil etmektedir.

8 Ekim 1974

● Çankaya'da toplanan siyasî parti liderleri hiç bir anlaşmaya varamadan dağıldı. Bozbeyli toplantıyı «havanda su dövdük» şeklinde değerlendirdi. Korutürk'ün hükümeti kurma görevini yeniden Ecevit'e vermesi bekleniyor.

● Pamuk, pancar ve zeytinyağında taban fiyatlar açıklandı. Pamuğun taban fiyatı 8 lira, zeytinyağının 17,5 lira, şeker pancarınınki ise 40 kuruş olarak tesbit edildi.

● İzmir Belediyesinde çalışan 2 bin 600 işçi greve başladı. Daha önce kaldırıldığı bildirilen grev, Belediye Başkanı Alyanak son anda karar değiştirdiği için yeniden uygulamaya sokuldu.

● ABD Temsilciler Meclisi, Türkiye'ye askerî yardımın kesilmesi sorununu yeniden görüştü ve eski kararında ısrar ederek yardımın kesilmesini kararlaştırdı. Karar şimdi yeniden ABD Senatosunda ele alınacak. Başkan Ford kararı veto edeceğini tekrarladı.

● Fiyat Kontrol Komitesi MAN ve BMC kamyonlarına yapılan zamları

«usulsüz» bularak iptal etti. Buna karşılık Anadol otomobiline 6 bin lira zam yapılması yönündeki istemi kabul etti.

● Sivas'ta 200 ilköğretmen okulu öğrencisi dövüştü. 27 Yaralı var. Dövüşenlerin hepsinin de komando denen sağ eğilimli gençler olduğu ve aralarındaki görüş ayrılıklarından dolayı dövüştükleri bildiriliyor.

● Satışa çıkarıldığından 21 gün sonra 700 milyon liralık «Barış Harekâtı Tahvili» satıldı. Tahvillerin 2 milyon liralık kısmını CHP aldı.

● Yunanistan'da 17 Kasım'da yapılacak seçimler dolayısıyla ve Anayasa gereğince Karamanlis Hükümeti istifa etti. Yeni kurulacak seçim hükümetini gene Karamanlis'in kuracağı söyleniyor.

● Şili'de 1974'ün ilk dokuz ayında fiyatlar yüzde 242 arttı. Aynı oran 1973 Eylül'ünden bu yana hesaplanınca yüzde 617,4'e yükseliyor. 1973 Yılında Şili'deki yıllık enflasyon oranı yüzde 1.000 (bin) in üstünde.

9 Ekim 1974

● Demirel seçim sisteminin «dar bölge çoğunluk sistemi» olarak değiştirilmesini önerdi.

● ABD Senatosu, Türkiye'ye askerî yardımın kesilmesi yönünde daha önce verdiği kararında ısrar etti. Gerek Senato'nun gerekse Temsilciler Meclisinin kararları, Ford'a karşı bir misilleme olarak değerlendiriliyor. Nitekim Ford ve Kissinger Senato ve Temsilciler Meclisini bu kararlarından dolayı suçluyorlar.

AMERİKAN YARDIMI VE GERALD FORD'UN VETO SİLAHI

Amerikanın Türkiye'ye yaptığı askerî yardımın kesilmesine ilişkin haberler Türk basınında başlangıçta büyük yer aldı, bu konuda açık oturumlar düzenlendi, demeçler verildi hatta Cumhurbaşkanı'nın konuşmasında bile önemli yer işgal etti. Ancak yardımın kesilmesi konusunda sürekli haberlerle beslenen kamuoyu, sonucun ne olduğu konusunda hiç de aydınlatılmadı.

Ford'un veto'su ile kamuoyunda «Amerikan yardımının kesilmeyeceği» yargısı uyandırılırken, Ford'un «istemeye istemeye imzalamak zorunda kaldığı» (Bu büyük tirajlı bir İstanbul Gazetesinin deyimidir) üçüncü kanun teklifi ile Türkiye'ye askerî yardımın 10 Aralık'a kadar sürmesi, bundan sonra da ancak bazı tavizler verildiği takdirde devam etmesi karara bağlandı. Bir başka türlü söyleyelim: Türkiye'ye yardımın kesilmesi tasarısı, tasarının ortaya atılış sebebi ne ve amacına uygun bir şekilde kanunlaştı.

Konuya, Amerika'daki Yunan asıllı seçmenlerin oylarını alabilmek için çabalayan Senatör Eaglton ve karar çıkmadan veto edeceğini açıklayan Ford'un demeçleri ile değerlendirenler yukarıda sözünü ettiğimiz gerçeğin görünmesini ister istemez engellediler.

Ford, yardımın kesilmesini kayıtsız şartsız öngören kanunu veto ettikten sonra yeniden alt komisyonlarda ele alınan ve bir iki ufak değişiklikle yeniden ABD Kongresine getirilen kanun teklifi 15 Ekim günü yapılan Temsilciler Meclisi toplantısında ele alındı ve ancak 135'e karşı 223 oyla kabul edilebildi. Oysa Ford'un vetosunu etkisizleştirebilmek için 239 oy gerekmekteydi.

Ford, Kongre'nin etkisizleştirmeyi başaramadığı vetosunu kullandı ve kanun teklifi suya düştü. Ancak hemen ardından belki de bir danışıklı döğüş oynandı ve Ford, Kongre'nin aldığı Türkiye'ye yardımı 10 Aralık'a kadar sürmesini

öngören ondan sonrası i-çinse bazı tavizler isteyen kararı imzaladı ve teklif kanunlaştı.

İstenen tavizler üç nokta da idi:

● Türkiye Kıbrıs'taki asker sayısını artırmayacak,

● Türkiye, Kıbrıs'ta ateşkes'e uyacak,

● Türkiye, ABD'den aldığı silâh ve cephaneyi Kıbrıs'a sevkedemeyecek. Ancak Adadaki birliklerine ait araç ve gereçlerin yedek parçaları bu yasağın kapsamı dışında kalacak.

Ford'un ikinci defa veto ettiği kanun teklifi ise temel hüküm olarak şunu ön görüyordu:

● Türkiye, Ada'daki askerlerinin çekileceğine dair olumlu belirtiler göstermediği sürece yardım kesilecektir!

Veto edilen teklif ile imzalanan teklif arasındaki tek fark bu durumda yardımın hemen kesilmesi ile 10 Aralık'tan sonra kesilmesinden ibaretti. Her iki teklifte istenen tavizler arasında ise ne önem, ne kapsam farkı olduğunu söylemek mümkün değildi.

Yardımın hemen kesilmesi ile 10 Aralık'ta kesilmesi konusu ise özünde pek büyük önem taşımamaktadır. Türkiye'de konuyla ilgili uzmanlar, yardım kesilse dahi etkilerinin zaten iki-üç ay sonra hissedilebileceğini belirtmektedirler.

Görünen o ki yardım kesilmesi ABD'de, Ford - Kissinger ikilisi tarafından, Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanılacaktır ve son kararı imzalayarak Gerald Ford, hem kongre ile arasındaki buzları bir ölçüde çözmeyi başarmış, hem de Kıbrıs konusunda Türkiye'ye gözdağı vererek ABD'nin Yunanistan kamuoyunda da son zamanlarda kaybettiği prestiji yeniden kazanmak yolunda adım atmıştır.

Türkiye'nin halen sürdürdüğü Kıbrıs politikasının emekçi halkımız açısından savunulacak, bir yanı yoktur. Ancak emperyalizmin en güçlü mihrakı, bu politikayı dahi yönlendirmek, bütünüyle emperyalist çıkarlar doğrultusunda yürütmek hesapları içindedir. Türkiye'de kamuoyu ise, yardımın kesilmesi konusu gereğinden çok çok fazla abartılarak, verilecek tavizlere karşı hazırlanmıştır. Hem de uzmanların, bu yardımın Türkiye'nin savunmasında ve askerî gücünde önemli bir etkisi olmadığını ve zaten yıllardan beri azalarak sadece 100 milyon dolara düştüğünü bildirmelerine rağmen...

10 Ekim 1974

● Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümetin kurulması görevini gene Bülent Ecevit'e verdi. Korutürk bu arada bir Radyo - TV konuşması ile hükümet bunalımı ve ABD yardımının kesilmesi konusundaki görüşlerini açıkladı. Cumhurbaşkanı ABD yardımı konusunda «Bu yardım bir atıfet ve iane değildir« derken, hükümet bunalımı konusunda da «Millî Beraberlik hükümeti önerdiğini, ancak liderlerin buna yanaşmadığını» söyledi.

● İngiltere'de «erken seçim» yapıldı. İlk sonuçlar İşçi Partisi'nin önde gittiğini gösteriyor.

● Türkiye - AET Karma Parlamento Komisyonu'nun İstanbul'da devam eden toplantısında konuşan Kâmuran İnan, «Türkiye'nin AET'den erken tam üyelik isteminde bulunmadığını ve bulunmayı düşünmediğini» söyledi.

● DİSK üyesi Basın İş Sendikasına bağlı 150 basın işçisi İzmir Ticaret Matbaasında greve başladı.

● Kıbrıs'taki çoğunluğu Rum'lar tarafından terkedilmiş durumda olan ve halen «Türk bölgesi» olarak adlandırılan kesimde kalan bütün fabrika, atelye ve tesisler bir «holding» in çatısı altında toplanacak ve daha sonra tek tek ya da grup grup «Kıbrıs'lı Türklere» kiralanacak. Fabrika ve tesislere Türkiye'deki kamu kuruluşlarının da katılacağı bildiriliyor.

Korutürk'ün Çankaya toplantısından sonraki konuşması

«Hükûmeti yeniden kurma çalışmalarımızın dördüncü haftasına girdiği bu günlerde, hangi aşamada bulunduğumuzu anlatmak üzere sizlere hitabetmek istedim.

Tarihî bir vesika olsun için tekrar ediyorum... Bildiğiniz gibi, 14 ekim 1973 seçimleri sonucu, hiçbir siyasî partiye tek başına iktidar olma imkânını vermemiş ve bu yüzden 100 günü aşkın bir çalışmadan sonra kurulabilen ve Cumhuriyet Halk Partisi ve Millî Selâmet Partisi ortak hükûmeti, aralarında beliren uyuşmazlık nedeniyle 18 eylül 1974 tarihinde istifa etmiştir.

İstifanın kabulünden hemen sonra, siyasî partiler genel başkanlarıyle yaptığım istişare ve temaslar sonunda, 20 eylül 1974 tarihinde, Millet Meclisinde en fazla sandalyaya sahip olan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Bülent Ecevit'e hükûmet görevi verilmiş, ancak, Sayın Ecevit, yaptığı teşebbüsler sonunda, şu sırada Millet Meclisinde gerekli çoğunluğun desteğine sahip olacak bir karma hükûmet kurma imkânını bulamadığı gerekçesiyle 30 eylül 1974 tarihinde görevden bağışlanmasını bildirmişti.

Bunun üzerine, aynı gün, Türkiye Büyük Millet Meclisinde en fazla sandalyaya sahip Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Süleyman Demirel'e hükûmeti kurma görevi verilmiştir. Sayın Demirel, kendilerinin özellikle sola karşı olarak tanımladıkları siyasî partilerle yapmak istedikleri ortaklıkta başarı sağlayamadığı gerekçesiyle 4 ekim 1974 günü akşamı, **(arkasında yeterli bir parlamento desteğini haiz bir hükûmetin kurulması imkânını bulamadığını)** bize bildirmiştir.

Bu durum karşısında, kamuoyunda beliren temayüle uyarak ve dış, keza iç şartların zorlayıcı etkilerinden esinlenerek, istişarelerle geçecek zamandan kazanmak maksadıyle, parlâmentoda üyesi bulunan siyasî parti genel başkanlarıyle Cumhuriyet Senatosu, Millî Birlik ve Kontenjan Grupları Başkanlarını 8 ekim 1974 günü saat 09.30'da Çankaya'da bir toplantıya dâvet ettim. Ve bu toplantıda Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Başkanlarının da hazır bulunmalarını rica ettim.

Aziz vatandaşlarım.

Beni böyle bir teşebbüse zorlayan sebepleri biraz daha açıklamakta fayda görüyorum. 1973 genel seçimlerini izleyen hükûmet bunalımına kıyasla, bugünkü hükûmet bunalımı arasında, memleketin yüksek menfaatleri açısından, halen aleyhimize büyük farklar vardı. Şöyle ki bugün olduğu gibi 1973 genel seçimlerinden sonra da istifa etmiş bir hükûmet mev-

cut idi. Fakat, bu hükûmet, zor şartlar altında çalışmakla beraber kendi arasında devlet işleri yönünde bir ahenk içinde idi ve anlaşabiliyordu. Bugün ise, istifa etmiş bir hükûmetin ortakları arasında açığa vurulmuş bir uyuşmazlık mevcut olup çok zaruri devlet işleri dışında, millî hayatı zamanla felce uğratacak çekişmeler belirmiştir. Bu bakımdan soruna mümkün olan en kısa zamanda demokratik yollardan bir çözüm yolu bulmak zarureti doğmuştur.

Ortada bir millî dava halini almış olan Kıbrıs sorunu vardır. Memlekette, dünyanın maruz kaldığı enflasyondan, hayat pahalılığından ve işsizlikten şikâyet etmekte olan geniş bir halk kitlesi mevcuttur. Sadece bu iki faktör, Türk milletinin her şeyden ileride ve başta, öncelikle ilgilendiği meselelerdir.

Çeşitli siyasi partilerin programlarında yazılı geniş kapsamlı çeşitli sosyal, siyasal ve ekonomik reformları ele almak elbette lâzımdı. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisinin bugünkü bünyesinden, bu büyük problemlere el atacak tek bir siyasî parti hükûmeti değil, hattâ ortak bir hükûmet çıkarmak dahi mümkün değildi.

O halde, programlarının bazı bölümleri aynı veya benzer veyahut telif kabul eder hükümleri kapsayan siyasî partilerle, beraberce acil işlere el atacak bir millî beraberlik hükûmeti kurmak akla ve mantığa uygun düşüyordu.

Bütün siyasi partilerin biraraya gelmesi şart değildir. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, meselâ aşağıda işaret edeceğimiz hususlarda birleşebilecek bir millî beraberlik hükûmeti kurmak, karşılıklı fedakârlıklar yaparak bu yola gitmek elbette mümkün idi. Bunu geçen sene de işaret etmiştik. Bir zamanlar İtalya'da Hıristiyan demokratların sosyal demokratlarla, Fransa'da De Gaulle'cülerle komünist partilerin, şartlar zorunlu kıldığı zaman bir hükûmette birleştiklerini görmemiş mi idik?...

Çankaya'da 8 ekim 1974 tarihli liderler toplantısında **"Millî beraberlik hükûmeti ne yapacaktır?"** diye soruldu. Millî beraberlik hükümeti, aşağıda işaret edeceğimiz hususları acaba tahakkuk ettiremez mi idi?...

Bunlardan birincisi Kıbrıs sorunu:

Kıbrıs davası, aziz vatandaşlarım, kabul etmeliyiz ki, nihai çözüme ulaşmak için henüz hayli bir zamana muhtaçtır. Yakındoğu tarihinin son yüzyıl içindeki gelişmelerini hepiniz hatırlayacaksınız, demiyeceğim. Aydın çevre bunu elbette bilir. Fakat bu tarihi, aydın çevreye dahi, bir daha ve bir daha okumalarını tavsiye edeceğim. Bunu söylersem beni mazur görmelerini rica edeceğim.

Osmanlı İmparatorluğu - Babıali - ile büyük devletler arasında 100 sene evvel Yakındoğu'da ve Ege Adalarında geçen siyasî münasebetlerin, çekişmelerin gelişimini bütün Türk aydınları, siyasileri ve gençleri bugün, ibretle tekrar tekrar okumalıdır.

AMERİKAN YARDIMI

Düşününüz ki, bugün Kıbrıs davası, ihtilâfta olduğumuz komşumuz tarafından değil, (**kollektif güvenlik**) anlayışı içinde bulunduğumuz Birleşik Amerika Devletlerinin bazı siyasi çevrelerinde dahi layıkı vechile anlaşılmış değildir. Çünkü görüyorum ki, (**kollektif güvenlik**) ittifakını, Kıbrıs sorunu üzerinde Türkiye'ye bir baskı unsuru olarak kullanmaya mütemayil siyaset adamları, son zamanlarda seslerini çok yükseltmiş bir durumdadır.

Evvelâ şunu bütün Türk milletine ve bütün dünyaya açıklamak iste-

rim ki, Birleşik Amerika Devletlerinin, Türkiye'ye yapmakta olduğu askerî yardım, tek taraflı bir âtıfet ve bir iane mahiyetinde değildir. Birleşik Amerika Devletleri, bir hayır cemiyeti gibi, Türkiye'ye senelerden beri, karşılığı olmıyan bir yardım fedakârlığı içinde değildir. Bu anlayışın bütün Türk milleti karşısındadır.

Amerika'nın Türkiye'ye vermekte olduğu askerî malzeme, nakit, vesaire, karşılıklı bir (yardımlaşma) anlaşmasının mahsulüdür. Şükrana şâyandır ki, Birleşik Amerika Devletleri Başkanı Ford, bunun takdiri içindededir. Türkiye'ye yapılan askerî yardımın kesilmesinin, yalnızca Türkiye üzerinde değil, elbette kollektif güvenlik anlaşması üzerinde de menfi etkisi olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti hükûmetleri, kollektif güvenlik anlaşmasının yararlı olduğuna kani bulundukları müddetçe, bu ittifaka sadık kalma kararındadırlar. (**Türkiye'ye askerî yardım**) denen yardımlaşma anlaşmasının, Amerikalılar tarafından kesilmesine rağmen, bugün Türkiye, kollektif güvenlik anlaşmasının devamında fayda görmektedir. Bu yardımı, Kıbrıs sorununda, Türkiye'ye bâzı ekonomik ve hâkim çevrelerin etkisi ile bir baskı unsuru olarak kullanmak isteyen bâzı Amerikalı siyaset adamlarının, aklıselim sahibi Amerikan hükûmeti erkânının görüş ve tavsiyelerine imtisal edeceklerini ümit etmek isterim.

Hal böyle iken, Kıbrıs sorunu, Türkiye için millî bir dava olarak memleketin mukadderatında ön planda dururken, bu davanın çözümünü bir düzlüğe çıkarmada (**millî beraberlik hükûmeti**) nin elbette büyük bir katkısı olacağına hiç kimsenin şüphesi olmamak lâzımdır.

HAYAT PAHALILIĞI

İkincisi, iç siyasette, bütün dünyada etkisi görülen ve hükûmetleri tedbir üstüne tedbir almaya zorlayan ekonomik ortamın doğurduğu hayat pahalılığı, enflasyon ve işsizlik sorunlarının milletimize yüklemekte olduğu ağır şartların süratle karşılanmasını gerektiren acil tedbirlerde buluşmak, millî beraberlik hükûmetinin başlıca hedef ve gayesi, pekâlâ olabilirdi.

Keza üçüncüsü, 1 aralık 1974 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulması gereken 1975 malî yılı bütçesinin, hükûmet kurma çabalarının üç ayı aşacak kadar bir zaman sarfı yerine, günün, hepimizce görülen ağır şartları karşısında, bir millî beraberlik hükûmeti içinde çalışmalarla çözümlenebilmesi, bir millî başarı acaba olamaz mı idi?...

Dördüncüsü, halkımızın günlük hayatı ve genel yaşantısının esas itibariyle belediyeler ve mahallî idarelerin başarılı çalışmalarına bağlı olduğu, artık tartışma götürmez bir hale gelmiştir, hakikat olmuştur.

Çarşı-pazar fiyat farkları, stokçuluktan trafik sorunlarına ve daha başkalarına kadar halk, mahallî idareler ve belediyelerle karşı karşıya bulunmaktadır. Ve bütün bu idareler, (**yetki**) ve (**malî kaynak**) yoksunluğundan şikâyetçidirler. Bu, şu veya bu partinin aczi veya başarısı değildir. Bu, Türkiye'de, belediyelerin ve mahallî idarelerin mevzuatındaki noksanlığın bir sonucudur. Millî beraberlik hükûmeti, sadece bu sorunu çözmüş olsa, tarihe ismini altın harflerle geçirmiş olacaktır.

Beşinci noktayı öne sürüyorum: Batı ve Kuzey Avrupa demokrasilerinde takdirle izlediğimiz, nisbî temsil seçimlerinde meydana gelen hükûmet bunalımlarının, memleket çapında bir sarsıntıya meydan vermeden çözümlenmesi, bizde niçin mümkün olmuyor?... Bu soruya, millî beraberlik hükûmetinde bir çözüm aransa.. Bunu halletmek kolay değildir, biliyorum... Fakat bu yolda birkaç adım atılsa, bu; bir başarı sayılmaz mı idi?...

Altıncısı idareyi (**administrasyonu**) seçimlerden, hükûmet değişikliklerinden en az şekilde müteessir olacak bir hale sokmak konusu : Bu, bir millî sorun değil midir?... Bunu tek bir parti iktidarı mı çözebilir, bir millî beraberlik hükûmeti mi çözer veya çözüm yollarını açıklıyabilirdi?...

Yedinci nokta, seçim kanununda, ön seçim konusunda şahidi olduğumuz ve ittifak içinde bulunduğumuz sorunların hallini, bir millî beraberlik hükûmeti ile parlamentodan geçirmek, bır millî çalışma değil midir?...

Sekizinci nokta, nihayet, günün sorunu olan (**erken seçim**) konusunu ele almak, netice itibariyle parlamentonun hakkı olduğu için, bu müessesseye, en erken, ne zaman başvurulabileceğini karara bağlamak ve bu kararı Meclislerden çıkarmakta, elbette millî beraberlik hükûmeti ile daha çok şans umulabilirdi. Nihayet ilâve etmeliyim ki, millî birlik hükûmetine yönelen eleştirilerden birinde, böyle bir hükûmetin demokrasi'de lüzumlu ve zaruri olan muhalefetin vücudunu ortadan kaldıracağı keyfiyeti olmuştur.

Buna karşılık verilecek cevap şudur:

İleri sürülen (**millî beraberlik hükûmetinde**), millî koalisyonda olduğu gibi, mevcut bütün partilerin hükûmete ortak olması şartı yoktur. İktidarın veya muhalefetin sadece ve yalnızca kendi partilerince sağlanabileceği inancı ve iddiasının yanlış olduğunu yakın tarihimize göstermiştir.

Millî beraberlik hükûmeti, çalışma devresi içinde dışarda kalan veya bu hükûmete katılan partilerden dışarı taşan veyahut yeniden teşekkül edecek olan üyeler ve partilerle demokrasinin isteğine uygun olan muhalefet pekâla çalışabilir. Yeter ki, seçmenlerin büyük ölçüde oyunu almış olan siyasî partiler ve bu partilerin idareci kadroları, işaret edilmiş olan millî sorunların, acil ihtiyaçların çözümüne bir devre için olsun gerekli feragatı göstererek bir millî beraberlik anlayışı içine girebilsinler.

İşte, bu mülahazalar altında, bir millî beraberlik hükûmetinin kurulması üzerinde liderlerle bir tartışmada fayda olacağını tahmin etmiştim.

Toplantıda görülen manzara şu olmuştur:

Cumhuriyet Halk Partisi, memleketin içinde bulunduğu iç ve dış sorunların kesin çözümü olarak en başta erken seçimi gördüğünü tekrarlamış ve bu ön şartla her şekilde hükûmete, evet diyeceğini belirtmiştir.

Buna mukabil Adalet Partisi, millî beraberlik hükûmetinin kurulması ve çalışması üzerindeki tereddütlerini açıklayarak, kendi başkanlığında, sola karşı bir hükûmetin, memleket sorunlarını çözmeğe muvaffak olabileceği kanaatını ileriye sürmüş, müstafi hükûmetin yenisi kurulana kadar, bu iş ne kadar uzarsa uzasın bizzarur vazifede kalması lâzım geldiği noktayı nazarında sabit kalmıştır.

Ayrıca, Adalet Partisi Genel Başkanı, her siyasî davranışın hesabının, seçmenin oyu ile işbaşına gelen sorumlu partinin genel başkanınca karşılanması lâzım geldiğini, tarafsız bır başbakanın böyle bir zorunluğu olmadığından, demokratik tatbikatta tarafsız bir başbakanın yeri olmayacağını belirtmiş, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı da aynı mütalâaya iştirak etmiştir.

Millî Selâmet Partisi ile Demokratik Parti Genel Başkanları, Adalet Partisi Genel Başkanı dışında, tarafsız bir başbakan riyasetinde bir sağ koalisyonun denenmesinde fayda gördüklerini belirtmişlerdir. Ve bu denemeye fayda mülâhaza ettiklerinde ısrar etmişlerdir.

Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi, bir millî beraberlik hükûmeti kurulmasında fayda ve zaruretleri açıklamışlar, hükûmet bunalımının uzamasında, kendilerinden ziyade parlâmentoda en çok

sandalyaya sahip iki büyük partinin sorumluluğuna işaret ederek, bir an evvel bunalımdan çıkılması zaruretini belirten mütalâalarda bulunmuşlardır.

Türkiye Birlik Partisi Genel Başkanı ise erken seçimin zarureti ve memleketi, hükûmet bunalımından bir an evvel kurtarmak için azınlık hükûmeti teşkilinin bugünkü şartlarda en uygun yol olduğu mütalâasında bulunmuştur.

Millî Birlik Grubu ve Kontenjan Grubu genel Başkanları, kendilerinden özellikle daha ziyade, cereyan eden müzakerelerin havasını hülâsa etmelerini rica ettiğim, cihetle, onlar bu yolda fikir ve mütalâada bulunmuşlardır.

8 ekim 1974 toplantısı, bu müzakereler mihveri etrafında sürmüş ve bütün liderler evvelce çeşitli vesilelerle kamuoyuna intikal ettirdikleri fikir ve düşüncelerini daha kuvvetli gerekçelerle teyit etmişler ve mukabil düşünceleri, keza daha kuvvetli gerekçelerle çürütecek delilleri vermişlerdir.

Ben şahsen, bu toplantıda, bütün siyasî parti liderlerinin fikir ve düşüncelerini karşılıklı mütalâa ve mülâhazalarla resmen tescil etmek imkânını buldum. Ve Türkiye Cumhuriyeti hükûmetinin, müşterek anlayışımıza göre, bu parlâmentonun bünyesi içinden çıkması lâzım geldiğine göre, liderlerimizin hep birlikte, toplantımızda (**mutabakata varılamayan yeni hükûmeti)** kurmak için ne gibi karşılıklı fedakârlıklara kendilerini mecbur görecekleri müşahade etmeleri imkânını getirmesi bakımından, bu müzakereleri yararlı buldum.

Netice itibariyle aziz vatandaşlarım, bu açıklamalarım ve bu şartlar muvacehesinde, Cumhurbaşkanı olarak, Anayasa gereğince, bana düşen görevin, yeni bir denemeye girişmek olduğu sonucuna vardım.

Karşısında bulunduğumuz şartların idraki içinde olduklarına inandığım siyasî parti genel başkanları ve yönetici kadrolarının bana yardımcı olacaklarına inancımı muhafaza ediyorum.

Bu düşünce ile, Millet Meclisinden fazla sandalyaya sahip Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Başkanı olarak Sayın Bülent Ecevit'i, yeniden hükûmeti kurmaya memur ediyorum.

Büyük Türk milletinin ve Büyük Millet Meclisimizin, her türlü zorluğu yenmede, tarihte olduğu gibi bugün de muktedir olacağına inancımı tekrarlayarak hepinizi sevgilerle selâmlıyorum.»

11 Ekim 1974

● İngiltere'de seçimlerin gayrıresmi sonuçları alındı. Verilen bilgiye göre İngiliz İşçi Partisi 635 üyeli parlamento'da 319 üyelik kazanarak çoğunluğu elde etti. Buna karşılık Muhafazakârlar 272 iskemle kazanabildiler.

● Aralarında Anadol'un da bulunduğu Otosan grubu taşıtlarına yapılan zamdan sonra, şimdi de OYAK grubunun taşıt araçlarına zam yapılması Fiyat Kontrol Komitesince kararlaştırıldı. Renault otomobillerine 6 bin 250 lira zam yapıldı.

● Ecevit, Korutürk'ten «bir azınlık hükümeti kurma« konusunda yetki aldı.

● İstanbul'da ekmeğe 25 kuruş zam yapıldı. Zam fiyat artışı yerine, gramaj düşürülmesi şeklinde uygulamaya sokuldu.

● 83'ler Davası olarak anılan ve İstanbul 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinde görülmekte olan davada, dosyanın tutuklu bulunan son dört sanığı Sarp Kuray, Hasan Çetin, Ahmet Çoker ve Selim Yalçıner de tahliye edildiler. Mahkeme ayrıca Af Kanununun iki bendinin daha Anayasaya aykırı olduğu iddiasını «ciddi» bulduğunu açıkladı.

● Ecevit azınlık hükümeti denemesi yapacağını açıklarken, Demirel bir demeç verdi ve «Azınlık hükümeti Anayasa'da yoktur» dedi.

● Atina'da 15 bin öğrenci bir gösteri yaparak seçim tarihinin geri bırakılmasını istedi. Yunanistan'da yönetimin halâ faşist cuntanın elinde olduğunu söyleyen Komünistler de, cunta yönetici ve sorumlularının yargılanması yapılmadan seçimlere gidilmesine karşı çıkıyorlar.

● ABD'nin Ankara büyük elçisi Macomber, Ecevit'le görüştü ve «ABD Senatosunun, askerî yardımın kesilmesini onaylaması halinde Başkan Ford'un veto yetkisini kullanacağı konusunda teminat verdi.

● Bir «Savaş Hali» olduğu takdirde 572 özel sektör firmasında çalışan personele «ayrıcalık» tanınmasına ilişkin MSP'li Abdülkerim Doğru tarafından hazırlanan ve Millî Güvenlik Kurulundan geçen kararname CHP'liler tarafından imzalanmadığı için yürürlüğe giremiyor. Askıda kalan kararnamede «ayrıcalık» tanınması öngörülen firmaların tümü ülkenin «tekelci» kuruluşları ve sermaye gruplarının yönetim ve denetiminde.

● CHP İstanbul İl örgütü içindeki çekişmeyi ve ilçe gençlik, kadın kolları ile ana kademelerindeki kongrelerde çıkan olayları tahkik etmek üzere bizzat Ecevit'in emri ile üç parti müfettişi İstanbul'a geldi. Ancak gelen üç CHP müfettişinin de, halen İstanbul il yönetimini elinde tutan sağ kanada yakın olduğu söyleniyor.

ÖZEL SEKTÖR'ÜN 572 AYRICAKLI ŞİRKETİ VE SAVAŞ HALİ

Son Kıbrıs olaylarında yedek olarak askere alınanlar arasında bazı işçilerin de bulunması, dışarıya pek yansıtılmamakla birlikte bir çok tekelci kuruluş tarafından şikâyet konusu yapılmış ve hükümetten bu konuda «ayrıcalık» istenmişti. Daha sonraki gelişmeleri hakkında herhangi bir bilgi alınamayan bu konu Ekim ayı için de bir İstanbul gazetesinin Ankara muhabiri tarafından verilen ilginç bir haber le yeniden tartışılmaya başlandı.

Gazetenin resmi belgelere dayandığını ileri sürdüğü habere göre MSP'li Abdülkerim Doğru'nun başında bulunduğu Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Millî Güvenlik Kurulu tarafından da görüşülüp kabul edilen bir kararname ile bir «savaş hali» nde çoğunluğunu tekelci firmaların ya da denetimlerindeki şirketlerin oluşturduğu ve sayıları 572'ye ulaşan özel sektör kuruluşunun personeline ayrıcalık tanınacak, bu personel askere alınmayacaktı. CHP li bakanların bir bölüğü tarafından imzalanmadığı için uygulanma olanağı bulamayan kararname, bir liste halinde belirtilen firmaların «üretime dönük çalışmalar yaptıkları ve ülke ekonomisine katkıda bulundukları» gerekçesiyle, bu firmalardaki personelin savaş halinde hertürlü «seferberlik yükümlülükleri»nden muaf tutulmalarını öngörüyordu.

Gerekçedeki lâf salatası ile gizlenmek istenen tutarsızlık bir yana, uzun listede yer alan şirketlerin hemen hiç birinin, üretimlerinin aksaması halinde, ülke ekonomisinin sarsılacağını iddia edebilmek mümkün değildi. Nitekim haberi veren gazete de kararnamelerin bazı «iş çevrelerinin» dayatması ile hazırlandığını belirtti ve hatta listenin bizzat bu çevrelerce hazırlandığını ileri sürdü.

Aslında listede yer alan şirketlerin adları bile, olaya ve habere herhangi bir yorumu gereksiz kılacak kadar ışık tutuyordu.

Personelinin seferberlik yükümlülüklerinden muaf tutulması tasarlanan şirketlerin metal sanayii kesimindekilerde Metal Kapak, Rabak, Haymak, Aker Demir Sanayii, Masis Çelik Eşya, Çelik İzabe, Metal İz

mir Metalürji (DYO Holding'in), Nasaş Alimünyum, Kocaeli - Rabak Alüminyum, Kroman Çelik, Anadolu Döküm, Ferro Döküm adlı kuruluşlar ile bütün yaptıkları Karabük Demir Çelik Fabrikasından aldıkları kütük demirleri haddelemekten ibaret olan Karabük'ün irili ufaklı (çoğu atelye) haddehaneleri dikkati çekiyordu.

Otomotiv ve Ulaştırma sektöründeki «ayrıcalıklı» şirketlerden dikkati çekenler ise şunlardı :

Tuzcuoğlu Nakliyat, Robert Bosch, Karsan Karoseri, Oyak - Renault, Tofaş, İzsal, Erka Balata, Ceka Balata, Otosan, Otomarsan, Otoyol, Genoto, BMC Otomotiv, Şahin Motor Yatakları, TOE - Oyak, Mahle Piston, Man, Magirus, Chrysler.

Listenin en yüklü bölümünü oluşturan Tekstil sanayiinde ise yüzlerce şirket arasından ilk bakışta göze çarpanlar şunlardı :

Güney Sanayi, Akdeniz, SASA, Milli Mensucat, BOSSA, Halıfleks, İpekiş (Bursa), Bisaş (Bursa), Sifaş, Mensucat Santral, Dinarsu, Emboy-Yüntaş, Koç Yün İplik, Bomonti İplik, Sancak Tül, Neyir Örme, Bozkurt Mensucat, Altınyıldız, Miha, İslon, Çıkvaşvili, Mensucat Santral, Aksu, İzmir - Kula, Vakko.

Kararnamenin personeline ayrıcalık tanınmasını öngördüğü şirketlerin taş, toprak, cam, ağaç, deri ve mantar mamülleri dallarında yer alanların ise büyük çoğunluğunun atelye düzeyini ancak aşmış işyerleri olduğu gözlenmekte, ancak bunların aralarına kilit tekelci fabrikaların da sokuşturulduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Madeni Eşya Sanayii'nde ise ağırlık tamamen tekelci şirketlerdedir. Bu kesimde «ayrıcalık» tanınması istenen önemli kuruluşlar şunlardır :

Eltor Sıhhi Tesisat, Türk Demir Döküm, Sungurlar, Atlı Zincir, Borusan, Akkardan Kardan Mili Sanayii, Çelik Halat, Tezsan Takım Tezgâhları.

Bu arada madeni eşya iş kolundaki Jumbo Mutfak Aletleri, Standart Düdüklü Tencere Sanayii, Cem Tencere Sanayii gibi «savaş hali» nden etkilenmesi iddiasının ancak mizahi bir yo rumla yapılabileceği kuşkusuz olan işyerlerinin de listeye dahil edildiği görülüyordu.

Kimya sanayiinde ise büyük ilâç firmaları yanında —ki çoğu yabancı sermaye yatırımıdır— Atom Boya, Akdeniz Gübre, Marshall Boya, Teknik Boya, ÇBS, Ömer Muharrem Sabunları, G. A. Baker (Lüks, OMO), Lever Brothers (Vita, Sana, Sanella), Ege Kimya, Evma Ev Aletleri Sanayii, Puro Sabun, Emülzer Asfalt, Komili Sabun, Dewulüks Boya, DYO, Henkel, Klor - Alkali, İzocam gibi kendi dallarında tekelleşmiş ya da tekelleşmekte olan şirketler yer alıyordu.

Aynı durum lâstik ve plâstik sanayii için de geçerliydi ve Uniroyal, Pirelli ve Goodyear gibi üç büyük lâstik fabrikasının yanısıra, Pilsa, Doğan Lâstik Kaplama, Plastaş Plâstik, Plâstikap, Plastifay, Vinylex, Gıslaved, Plastel Plâstik, Derby (lâstik ve plâstik), Pimaş, Teknoplast şirketleri de listeye dahil edilmişlerdi.

13 Ekim 1974

- Demirel, İzmir ve İstanbul AP İl kongrelerinde konuştu. Demirel'in Yeşilköy'deki karşılanışı sırasında bir grup kendisini yuhaladı. Ancak özellikle İl kongresinin yapıldığı salonda muhalif grup, diğer delegeler tarafından kolayca etkisiz hale getirildi.
- Orgeneral Semih Sancar «Time« dergisine bir demeç verdi ve «istemiyoruz, fakat gerekirse Kıbrıs'a üçüncü ve dördüncü harekât da yapılabilir» dedi. Sancar demecinde özellikle Ecevit'i övdü.
- Kıbrıs'tan, askerî harekâttan beri ilk olarak, ihracat yapıldığı ve Amerikaya bakır ve sülfür (kükürt) madenleri ihraç edildiği bildiriliyor.
- Mektupla öğrenim için kayıtlar başladı. Bu eğitim türünden yaklaşık 60 bin öğrenci yararlanacak.

● Ecevit'in, AP'ye dokuz maddelik bir öneri listesi sunacağı belli oldu. Dokuz öneri özünde azınlık hükümeti ya da AP - CHP koalisyonları içeren iki ana bölümden oluşuyor.

● Sancar birgün önceki demeciyle ilgili bir açıklama yaptı ve ordu polemikler dışında kalmaya kararlıdır» dedi. Sancar'ın demeci bazı basın organlarında Türkiye'nin Kıbrıs'a karşı yeni bir askerî harekâta hazırlandığı şeklinde yorumlanmıştı.

● İtalya'da hükümet bunalımı sürüyor. Girişimlerinde başarısız kalan Hıristiyan Demokrat Amintore Fanfanini'ye Cumhurbaşkanı Leone «bir kere daha çaba göstermesini» rica etti. Fanfanini'nin komünistleri dışarıda bırakacak bir hükümet kurma çabasında olduğu ileri sürülüyor.

● Portekiz'de İstihbarat Servisi yöneticiliğine getirilen Yüzbaşı Serra, gerek Caetano, gerekse Spinola yönetimi sırasında Portekiz'deki faşist merkezlerin beslendiğini söyledi ve Aginter Press adlı bir ajansın, uluslararası faşizmin altıncı kolu olarak faaliyet gösterdiğini açıkladı. Yüzbaşı Serra, Portekiz hükümetinin ve güvenlik servislerinin ülke çapında bir CIA ajanı avına başladıklarını da açıklamalarına ekledi.

● Gerald Ford, Türkiye'ye yapılan askerî yardımın kesilmesini öngören Senato kararını bir kere daha veto etti.

● Eczacılar Birliği, eczacıların kâr haddinin yüzde 20'den yüzde 15'e indirilmesi yönünde Sağlık Bakanlığınca karar alındığı haberi üzerine Ankara'da bir açıkhava protesto toplantısı düzenlediler. Ancak Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı gösteriyi yasakladı.

HÜKÜMET BUNALIMI DEMİREL'İ BEKLİYOR

18 Eylül günü MSP-CHP ortaklığına son verilmesi ile başlayan hükümet bunalımı, İLKE'nin baskıya hazırlandığı günlerde, artık gazetelerin birinci sayfasını, manşetlerini işgal etmemeye başlamış ve hemen herkes AP büyük kongresi sonuçlanmadan, bunalımın çözümlenemeyeceği konusunda fikir birliği içine girmişti.

Demirel'in (sürpriz olmayan) hükümet kurmaktaki başarısızlığından sonra toplanan «Çankaya Yuvarlak Masasında» sonuç alınamamış, görev yeniden Ecevit'e verilmişti. CHP Genel Başkanı hükümet bunalımı başladıktan sonra, CHP kurmayları tarafından geliştirilen taktik'e uygun bir yol izledi ve «konuyu mümkün olduğu kadar uzatarak, parlamento üzerinde ağır bir kamuoyu baskısı oluşturup erken seçim kararı alabilmeğe» dayanan bu taktik gereğince, konuyu bilmem kaçıncı defa yetkili kurullarına götürdü. 13 Ekim günü toplanan CHP yetkili kurulları konuyu enine boyuna tartıştı (!) ve Ecevit yeniden «tam» yetkili kılındı.

Ertesi gün ise CHP çevrelerinden sızan haberler Ecevit'in hazırladığı ve bir taşla üç kuş vurmayı amaçlayan planın anahatlarını kamuoyuna duyurdu. Ecevit bir yandan Demirel'e hükümet kuruluşunda ortaklık teklif ederek, onu, yaklaşan AP büyük kongresinde güçlendirme yolunu seçiyor, bir yandan AP'yi hiç bir kaçamağa yer bırakmayacak anlamda köşeye sıkıştırıyor, bir yandan da ünlü taktik'e uygun olarak bunalımın CHP'yi ve Ecevit'i fazla yaralamadan uzamasını sağlıyordu.

Nitekim 14 Ekim günü Ecevit'in önerileri CHP'den çok iyi haber alan Milliyet gazetesi tarafından diğer gazeteleri atlatarak 9 madde halinde yayınlandı. Öneriler şöyle idi :

● Erken seçim koşuluyla, CHP Genel Başkanının, başkanlığında bir CHP-AP koalisyonunun kurulması,

● Erken seçim koşuluyla bir bağımsız Başbakan başkanlığında bir CHP-AP koalisyonunun kurulması,

● Erken seçim koşuluyla CHP'nin bir azınlık hü-

kümeti kurması, AP'nin bunu desteklemesi,

● AP - CGP - MSP ve MHP'nin kuracağı bir azınlık hükümetinin CHP tarafından deseklenmesi,

● AP'nin sürekli bir azınlık hükümeti kurması,

● CHP'nin sürekli bir azınlık hükümeti kurması,

● MSP'yi duşarda bırakmak koşuluyla Ecevit'in başkanlığında bir milli beraberlik hükümeti kurulması

● Erken seçim tarihinin Ekim 1975'e kadar ertelenmesi.

Dokuz madde olmasına rağmen özünde azınlık hükümeti ya da AP-CHP koalisyonunu öneren iki bölümden oluşan öneri, basın ve başkent yorumcuları ve karikatürcüleri tarafından hemen Ecevit'in Demirel'i «tam anlamıyla köşeye sıkıştırdığı» şeklinde değerlendirildi. Ancak Demirel bilinen fütursuzluğu ile «konuyu yetkili kurullarına götüreceğini», fakat büyük kongre arifesinde yetkili kurulların da «yetkili olmadığını» belirtti ve ancak 25 Ekim'den sonra CHP Genel Başkanının önerilerinin cevaplanacağını açıkladı.

Hükümet konusunda daha sonraki günlerde sadece ve sadece bitip tükenmeyen kulis dedikoduları duyuldu. Demirel büyük kongreye hazırlanıyor, Ecevit ise tatil yapıyor partisi içindeki çekişmelerle ilgileniyor, protokol ziyaretleri yapıyor ve sol kanadın karşı çıktığı mektupla yüksek öğrenim konusunda Milli Eğitim Bakanı Üstündağ'ı desteklemek amacıyla Mektupla Eğitim Merkezini ziyaret ediyordu.

Dedikodular ise CHP ile AP'nin erken seçim önşartlı bir koalisyonda anlaştıkları ve seçim kanununu «dar bölge çoğunluk sistemine» dönüştürüp, küçük partilerin parlamentoda temsil imkânlarını tıkadıktan sonra seçime gidecekleri konusunda yoğunlaştı. Ancak bayramın hemen ardından CHP'nin kurmaylarından Turan Güneş'in ve taktisyenlerinden Orhan Birgit'in demeçleri bu ihtimali bir ölçüde olanak dışı bıraktı. Her iki CHP'li Bakan da küçük partilerin silinmesine yol açacak bir seçim sistemine, CHP tarafından «evet» denmeyeceğini açık açık belirttiler.

Bayramı izleyen günler de aynı şekilde geçti. İLKE baskıya hazırlanırken pamuk üreticilerinin tepkisi, fiyatların azgın yükselişi ve hükümet bunalımı sürüyordu...

15 Ekim 1974

● Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan hakkında idam kararı veren ve Ankara'da görülen büyük davaların pek çoğunu karara bağlayan Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinin eski başkanı Emekli Tuğgeneral Ali Elverdi, Demirel'in katıldığı bir törenle AP'ye girdi.

● CHP İstanbul örgütünde, 13 Ekim Pazar günü sona eren önseçim delegesi, parti görevlisi, kadın ve gençlik kolları yönetim kurulları ile ilgili seçimlerde delege listelerinde sahtecilik olduğu iddiasıyla yapılan itirazlar sürüyor. İl Başkanlığını elinde tutan ve Eyüpoğlu - Ali Topuz kanadı olarak tanıtılan Aytekin Kotil'in, kendilerine «demokratik Sol» adını veren ve CHP içinde sol kanadı oluşturan kişileri delege seçtirmemek için çaba harcadığı ve kısmen başarıya ulaştığı iddia ediliyor.

● 17 Sendikanın katıldığı, referandum kampanyası ile ilgili bir toplantı yapıldı. İşçi temsilcileri adına söz alan Tüm Sağlık İş Sendikası Genel Sekreteri ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Genel Yönetim Kurulu üyesi Aydoğan Gezer, toplantıda bir «referandum yasası taslağı hazırlama komitesi» nin oluşturulduğunu açıkladı.

● Filistin sorununu gündeme alan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda, bundan böyle BM'de Filistin halkını Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ)

temsil etmesini öngören bir karar 4'e karşı 105 oyla kabul edildi. Aleyhteki dört oyu ABD, Israil, Bolivya (Hügo Banzer'in faşist yönetimi iktidarda) ve Dominik Cumhuriyeti (ABD güdümlü bir cunta yönetimi var) verdiler. 20 Ülke çekimser kaldı. Türkiye olumlu oy kullanan ülkeler arasında.

Referandum zorunluluktur

Sinan Gölcüklü

1974 Sonlarında referandum konusu olağanüstü bir güncellik kazandı. Sendikaların eylemlerinin yoğunlaştığı kohu referandum oldu. Son ayların hemen bütün işçi olaylarının temelinde çiğnenen sendika seçme özgürlüğü sorunu yatıyor. Panzerler ilk gövde gösterilerini referandum hakkı için direnen işçilere karşı yaptılar. Ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, kuruluşundan b uyana düzenlediği en geniş kapsamlı kampanyanın konusu olarak referandumu seçti.

Bütün bunlar raslantı değildi. Dahası referandum üzerinde defalarca yazılıp çizildiği için kanıksanmış, bilinen işçi sorunlarından herhangi biri olarak ele alınamaz. Günümüzde sendika seçme özgürlüğünün elde edilmesi, referandum hakkının «söke söke» alınması, işçi sınıfı hareketinin bugün gelip ulaştığı aşamanın önüne geçilmez «dayatması»dır. Daha kestirme söyleyelim, sendika seçme özgürlüğünün olmayışı, günümüzde işçi sınıfı hareketinin serpilip gelişmesini önleyen en temel üç beş etkenden biridir, salt işçiler açısından ele alınırsa belki de birincisidir.

Açıklayalım:

Günümüzde sosyalist hareket —50 yıllık geçmişinde rastlanmayan bir hızla— işçi sınıfının bizzat kendisine mâlolmaktadır. Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin kadrolarında sıcak üretimden gelen ve halen o üretimin içinde olan «bilinçli işçilerin» yüzdesi şaşırtıcı orandadır. 1968'lerden bu yana tezgâh başlarında, fabrika köşelerinde, işçi kahvelerinde, servis arabalarında bilgilenen; grevlerde, 15 - 16 Haziranlarda, 12 Mart sonrası faşist baskılarında bilenen, deneylenen yüzlerce ve yüzlerce işçi bugün Türkiye sosyalist hareketindeki rollerini oynamaya başlamışlardır.

Bu hiç de mübalağalı olmayan bir deyimle: **Bir nitel değişimdir.**

Ve böylesine önemli bir değişimin yaşandığı Türkiye'de, işçilerin bağlı bulundukları sendikaları kendi özgür irade ve oylarıyla seçmelerini önleyen yasaların varlıklarını sürdürmeleri mümkün değildir.

Sendikalar işçilerin ilk karşılaştıkları sınıf örgütleridir. Fabrikaya adımını ilk atan, köyden kente göçüp «proleterleşmenin» ilk acılı deneylerini yaşayan her emekçi —sarı yada değil— yeni sınıfının ilk örgütü olarak karşısında «sendika»yı bulmaktadır. Bir daha tekrarlayalım sarı yada değil bir sendika, örgütlenmenin gücünü ilk defa tadan bir işçiye sağladığı en yetersiz haklarla dahi, onun yaşamında çok önemli değişiklikler yaratmaktadır. Bir sendikal zafer —yada yenilgi— yaşamayan işçilerin, siyasal mücadele içine kazanılabilmeleri, hatta en masum

demokratik direnişlere katılmalarının sağlanabilmesi çoğu zaman mümkün olamamaktadır.

İşte kanımızca referandum'un «hayati önemi» tam bu noktada ortaya çıkmaktadır. İşte bu yüzden sarı sendikalar üzerine bugüne kadar birikmiş bilgilerin titiz bir ayıklanmaya tabi tutulması ve 1974'lerde sarı sendikaların rollerinin ne yönde değiştiğinin iyi gözlenmesi gerekir. Sarı sendikaları sadece «toplu sözleşmelerde, işçileri patrona satan ve üç beş kuruş komisyon alarak geçinen» işgücü tüccarları olarak tanımlamak, artık yetersiz kalmaktadır. Hatta, ilerici - devrimci sendikalardan daha yüksek haklar alabilen sarı sendikalar vardır ve artık bu şaşırtıcı değildir. Murgul'daki 20 bini aşkın maden işçisi'nin, Karabük Demir Çelik'te 4 bin 500 işçinin aldığı ücret zamları ölçü olsaydı, bu işçilerin bağlı bulunduğu Metal İş Federasyonuna ve Çelik İş'e sarı sendika dememememiz gerekirdi. Oysa tereddütsüz söyleyebiliriz, sözünü ettiğimiz her iki sendika da Türkiye'nin «en sarı» sendikalarının başındadırlar.

Ölçüler hızla değişmiştir. Bugün «sarılığın» en sağlıklı ölçütü: İşçileri siyasal örgütlenmenin dışında tutup tutmama ve fabrikalardaki siyasal örgütlenmenin kilidi olan militan işçi liderlerine, sendikaların koruyucu kanatlarını gerip germemeleridir.

Ancak hemen belirtelim bu mutlak bir ölçüt değildir. Elbette burjuvazinin «maksimum kâr eğilimi», «kısa verimli çıkarlarından vazgeçememe» eğilimi de etkendir ve elbette işverenler, sözleşmelerde işçileri ucuza kapatan sarı şebekeleri tercih etmek isterler. Ama kamu sektöründe, tekelci kuruluşlara ait büyük ölçekli işletmelerde, patronların, sarı sendikalardan istekleri içinde, işçileri politika dışı tutma ve politik örgütlenmeyi önleme görevi ağır basmaktadır.

Sarı sendikaların pençesindeki işyerlerinde patlak veren direnişlerle ilerici — devrimci sendikaların yönetiminde — yada desteğinde — yürütülen direnişlerin karşılaştırması bu görüşü doğrulayacaktır. İsdemir işçilerinin direnişinin onca yiğitliğine, fedakârlığına rağmen ezilebilmesinde, AS YIM İŞ adlı sarı şebekenin rolü küçümsenemez. Buna karşılık sosyalist hareketin işçi kadrolarının kaynaklandığı sendikalar çoğunlukla ilerici — devrimci sendikalardır, özellikle DİSK sendikalarıdır.

CHP'nin kıdem tazminatları konusuna ağırlık tanırken, referandum'u unutturmak, savsaklamak yolun gitmesinin nedenini de burada aramak doğru olacaktır. Oysa sendika seçme özgürlüğünü hemen hemen yok eden yasal engeller, yalnız sarı sendikaların yaşayabilmesi için gerekli ortamı yaratmakla kalmamakta, işçilerin siyasi örgütlenmesini zorlaştıran, sınıf bilincinin geniş işçi kitleleri içinde yaygınlaşmasını önleyen bir düzeni de sürekli kılmaktadır.

Bir sendikanın, bir işyerindeki işçileri temsil ettiğini ispatlaması için Bölge Çalışma Müdürlüklerine, o işyerindeki işçilerin sendikaya giriş fişlerini ibraz etmesi yeterli olmaktadır. Hangi sendika daha çok giriş fişi ibraz ederse, Bölge Çalışma Müdürlükleri o sendikayı «yetkili» ilan etmektedirler. Ancak hemen belirtelim, ibraz edilen fişlerin «sahte olup olmaması» Bölge Çalışma Müdürlüklerinin konusu dışında (!) kalmaktadır. Böyle olunca işçilerin adını, soyadını, baba adını, doğum yeri ve tarihini tam ve doğru olarak temin edebilen bir sendikanın, bir işyerinde «yetkili» olabilmesi için hiç bir yasal engel kalmamaktadır. Sahtecilik iddialarını çözüme bağlaması gereken savcılık tahkikatları ise yıllar sürmekte ve bu süre içinde atı alan Üsküdar'ı geçmektedir.

İşçilerle ilgili yukarıdaki bilgilerin temin edilebileceği üç kaynak vardır: İşçilerin bizzat kendileri, işverenler ve SSK kayıtları. Bir işyerinde örgütlenmiş bir ilerici - devrimci sendika elbette üç beş patron uşağını kendine üye kayıt edememekte, hatta —doğallıkla— etmemektedir. Buna karşılık sarı sendikalar iş-

çi listesini ve gerekli bilgileri işverenden alıp altına sahte imzaları basarak yetki isteminde bulunmakta ve «Işyerindeki işçilerin, diğer sendikaya nazaran daha çoğunu temsil ettiği anlaşıldığından yetkili kılınmasına» ilişkin kararı almaktadır. Böylece o işyerindeki işçi sayısının hemen hemen iki misline yakın üye fişi ibraz edilmesine rağmen, yetki işlemini karara bağlayacak olan Bölge Çalışma Müdürlükleri bu «garabetle» ilgilenmemektedirler.

Işçiler bir sendikaya böylesine kolay girmektedirler. Ancak çıkış bu kadar kolay değildir. Işçinin istifası için noter tasdikli bir istifaname istenmektedir. Bu ise 30 liraya yakın bir harcamayı gerektirmekte ve böylece bir anlamda işçiler, haberleri bile olmadan üye edildikleri sendikadan ancak 30 lira haraç vererek ayrılabilmektedirler. Bilinçlenmemiş işçilerde ise 30 lira vermek yerine «kaderine rıza göstermek« yolu tercih edilmektedir.

Bu yürekler acısı hukuki rezaletleri daha da çoğaltmak, 1963'den bu yana her yıl yüzlercesine raslanan örneklerini sıralamak pek kolaydır. Ancak kanımızca referandum kampanyasının amacı ve referandumun bir zorunluk haline gelişinin temeli, sözünü ettiğimiz «hukuki garabetlerin onarımı» değildir. Referandum'u ertelenemez, kaçınılmaz, vazgeçilmez kılan, sendika seçme özgürlüğünün eksiksiz elde edilmesini, Türkiye Işçi Sınıfı hareketinin mücadele gündeminin başına getiren, işçi sınıfımızın siyasal örgütlenmesinin isterleridir. Işçiler sendikalarını kendi özgür iradeleriyle seçemedikleri sürece, siyasal örgütlenme ağır aksak yürümeye mahkumdur. Sarı sendikaların pençesi altında belki yüksek zamlı toplu sözleşmeler imzalamak mümkün olabilecektir, ancak fabrikalardan başlaması gereken, fabrikalardan beslenmesi gereken, işçi sınıfının siyasal örgütlenmesi, aksayacaktır. Nice emeklerle yetiştirilmiş, nice kahredici emeklerle kendini yetiştirmiş işçi liderlerini, patronların hışmından ve onları üretim dışı bırakma eğilimlerinden korumak mümkün olmayacaktır. Referandum kampanyasının zorunluğu buradan kaynaklanmaktadır ve Türkiye Sosyalist Işçi Partisi'nin «sendika seçme özgürlüğü mücadelesini» gündemin ilk maddesine almasını işte bu noktadan kavramak gerekir.

16 Ekim 1974

● Izmir Sıkıyönetim Komutanlığı, Genel Iş Sendikasının dokuz gündür Izmir'de sürdürmekte olduğu «belediye grevini» durdurdu. Karara karşı bir demeç veren Genel Iş Sendikası Genel Başkan Vekili Ertan Andaş, «yasalar tek yanlı olarak işletildi,» dedi. Andaş'ın grevci işçilerle çocuklarının ve ailelerinin katılacağı bir mitinge izin vlrilmesi istemi de komutanlıkça reddedildi.

● CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit örgütüne bir genelge yollayarak, örgüt içindeki «orta sol« ve «demokratik sol» şeklinde bir ayrım yapılmamasını ve çekişmelere de son verilmesini istedi.

● Hollanda'da çalışan Türk, Fas, Italyan, Ispanyol Işçileri, çocuk zamları ile ilgili hükümet tasarısını protesto amacıyla parlamento binası önünde gösteri yaptılar. Polisin müdahalesi üzerine çıkan çatışmada bazı Hollanda polisleri yaralandı. Işçilerin büyük gruplar halinde gözaltına alındığı bildiriliyor.

● 60 Bin kişilik bir kontenjan ayrılan mektupla öğrenim sistemine 80 bin öğrenci ön kayıt yaptırdı.

● Yunanistan'da 17 Kasım'da yapılacak olan Genel Seçimlere, Merkez Birliği Partisinin lideri olarak katılacak olan Dışişlerinden sorumlu Başbakan Yardımcısı Yorgo Mavros, Karamanlis'i suçlayan bir demeç vererek hükümetten istifa etti.

bir yorum

CHP'deki çekişme

Engin Dikmenoğlu

CHP içindeki sağ ve sol kanatların çekişmesi İLKE'nin baskıya hazırlandığı günlerde, o güne kadar kayıtsız görünmeye çalışan Ecevit'in de müdahalesini gerektirecek kadar keskinleşmiş ve CHP'nin Genel Başkanı, «Parti içinde 'Demokratik Sol' ve 'Ortanın Solu' gibi iki ayrı fikir akımı bulunduğunu iddia etmek mümkün değildir. CHP'nin çizgisi 'demokratik sol' olarak tanımlanmıştır ve bunun gerisine ya da ilerisine gitmek mümkün değildir. Çekişme olduğunu da kabul etmiyorum. Bana kadar gelmediğine göre çekişme yok demektir» şeklinde bir demeç vermek zorunda kalmıştı.

Ecevit'in uslûp ve mantık bakımından ister istemez Demirel'i hatırlatan bu demeci, aslında çekişmenin Genel Başkana kadar yansıdığının da yeterli kanıtı idi. Kaldı ki CHP içinde iki kanadın varlığı ve bu iki kanat arasında ciddi bir parti içi iktidar mücadelesinin sürdüğü daha Ecevit'in Genel Başkan olduğu günlerden beri biliniyordu. O zamanlar Kamil Kırıkoğlu liderliğinde yürütüldüğü söylenen sol kanadın parti içi iktidar mücadelesi, başarıya ulaşamamış kısmen Mülkiye cuntasının çabalarıyla, kısmen Ecevit'in manevralarıyla bu kanat parti yönetiminde etkisizleştirilmiştir.

Ancak çekişme sona ermemiş ve özellikle MSP koalisyonu sırasında hükümetin CHP'li bakanlarının tesbitinde ve Kıbrıs olayları sırasında şiddetlenerek sürmüştür.

CHP içindeki çekişme Babıali basınında ve dergilerinde daha çok «yansımaları» ile ele alınmış, önseçim delegelerinin seçiminde sağ kanadın hile yaptığı, Eyüpoğlu - Ali Topuz kanadının örgütteki ileri unsurları temizlediği, Mülkiye Cuntasının CHP'ye hakim olduğu şeklindeki haberlerle yetinilmiştir. Oysa CHP'deki çekişmenin —doğal olarak— bir sınıfsal temeli vardır ve CHP'deki gelişme ve değişmeler ancak bu temelden yola çıkılarak tutarlı bir yorumlamaya, değerlendirmeye tabi tutulabilir, kavranabilir.

Nedir CHP'deki çekişmenin sınıfsal temeli?

İLKE'nin ilk sayılarında CHP içinde örgütlenmiş ya da —şimdilik— siyasi temsilci olarak CHP'yi seçmiş sınıf ve tabakaların yapısı incelenmiş ve oldukça ayrıntılı olarak ortaya konmuştu. Özetleyerek hatırlatırsak şöyle denmekteydi :

«...Tekelci sermayenin bir kesimi, CHP'yi, sanayinin ve sanayicinin, parlamenter demokrasi içinde gelişmesinin 20. yüzyıldaki teminatı olan 'sosyal demokrat' bir parti olarak görüp onu bu yöne çekmeye çalışırken...... bir diğer kesim de CHP'yi anti - monopolist sermayenin ve küçük burjuvazinin küçük köylü, esnaf ve zenaatkâr kesimlerinin örgütü olarak geniş bir 'halk' kavramı altında popülizme çekmektedir...»

İşte gazete sütunlarında, başkent dedikodularında uzun uzun sözü edilen CHP içindeki çekişmenin sınıfsal temeli budur. Ve 14 Ekim sonrasındaki şaşkınlığını atan Türkiye Finans Kapital'i, gerek ekonomik darboğazın zorlamalarını, gerek Kıbrıs müdahelesinin kabarttığı şoven eğilimleri iyi kullanarak CHP'yi kendi safına çekmeyi başarmış görünmektedir.

Siyasal temsilcilerini Turan Güneş, Deniz Baykal, Orhan Eyüpoğlu, Haluk Ülman, Ahmet Naki Yücekök gibi SBF'li bir kadroda bulan Tekelci Sermaye, son üç ay içinde CHP'nin tekelleri kuşatma politikasının hasıraltı edilmesini, köykent ve hayat holding gibi tehlikeli (!) projelerinin rafa kaldırılmasını sağlamış, orta vadeli kredilerdeki kısıtlamaları önlemiş, emisyon hacmini artırarak ve faiz oranlarını yükselterek kredi kaynaklarını biraz daha zorlamanın yolunu bulmuştur. Nitekim, kalkınmayı salt ekonomik büyümeden ibaret gördüğü iyice anlaşılan Baykal'ın, ekonomik politikası artık finans kapital tarafından alkışlanmaktadır. Finans Kapital örgütlerinin sözcüleri «endişelerinden ve kaygılarından kurtulduklarını» açıkça söylemektedirler.

Üstelik bu kanat CHP örgütü içindeki yerini sağlamlaştırma yönünde de önemli adımlar atmış bir çok ilin «asi» yöneticilerini değiştirerek dizginleri eline alma yoluna gitmiştir. Eski Emniyet Müdürlerinden Orhan Eyüpoğlu'nun başarıyla uyguladığı bu **«operasyon»** sonunda, sol kanat önemli ölçüde gerilemiştir. Öyle ki bir zamanlar «parti yönetimine hakim değil ancak örgüte çok hakim» denilen sol kanat için, bugün, bu yargı verilemez olmuştur.

CHP içinde sol kanat diye adlandırılan kanadın «solluğu» ne ölçüdedir? Bu sorunun cevabı tek olamaz. CHP içinde bu kanat homojen olmak şöyle dursun tahminlerden çok daha karmaşık bir yapı göstermektedir. En yılışık popülist çizgiden, marksist terminolojiyi kullanacak kadar sola açılmış kadrolara, ütopist ve fakat halkçı bir ekonomi politikası önerenlerden, oldukça radikal reformlar öğütleyenlere kadar çeşitli görüşler CHP içinde «sol kanat» diye adlandırılabilmektedir. Nitekim bu karmaşık yapıdır ki —İzmir grubu hariç— sol kanadın «örgütlü bir parti içi klik» olabilmesini önlemekte, mücadelelerinin hedefine ulaşmak şöyle dursun «yürütülmesine» dahi olanak vermemektedir.

Ancak yukarıdan beri sıraladığımız «olumsuz» duruma karşılık, bugün için CHP içindeki iktidarı elinde tutar görünen «sağ kanadın» karşısında çözümsüz problemler vardır ve ne Ecevit'i «bir ikinci Atatürk olarak lanse ettirmeye kadar uzanan Kıbrıs Harekâtı prestiji» ne de «sağ partilerin içinde bulunduğu keşmekeş ve yavanlık» bu problemlerin çözümüne elvermeyecektir.

Kıbrıs Askerî Harekâtının faturasının ödenme süresi gelmiştir; Dünyayı sarsan enflasyon dalgası Türkiye'yi derinden derine etkilemektedir; taban fiyatlarda izlenen politikanın gerektirdiği ekonomik tedbirler gündemdedir ve bu tedbirler ister istemez finans kapital çıkarlarıyla çelişmek zorundadır; dış politikada insiyatif Türkiye'nin elinden çıkmış, Kıbrıs sorunu salt askerî üstünlükle çözülemez bir yapıya bürünmüştür, vb...

Geniş kitlelerin desteği alınmaksızın —ki bunun şartı geniş kitlelerin ekonomik ve siyasi çıkarları doğrultusunda davranmaktır— bu problemlerin göğüslenmesi mümkün değildir.

Kaldı ki 14 Ekim öncesinde CHP örgütüne hakim olan coşku, bugün gözlenememektedir. Daha önemlisi İşçi sınıfının bilinçli kesimleri ile sosyalistler, 14 Ekim öncesindeki örgütsüz durumlarından kurtulmuşlardır ve o dönemin zorunlu davranışı olan «oy desteği» bugün bir nitelik sıçraması yaparak «demokratik cephe politikası» haline dönüşmüştür. Örgütler arası ittifak demek olan demokratik cephe konusunda ise CHP'nin sağ kanadının sözü değil yeri bile olacağı kuşkuludur.

Sözün kısası bu gün için CHP içindeki iktidar mücadelesini kazanmışa benzeyen ve açıkça ortaya koymamasına rağmen Ecevit'in de desteklediği iyi kötü belli olan sağ kanadın ömrü uzun değildir. Eğer uzun olursa bu CHP'nin 14 Ekim öncesinde üstlendiği görevi ve rolü tamamen terkedip finans kapital partileri zincirindeki yerini «eksiksiz ve arınarak» alması anlamına gelecektir.

17 Ekim 1974

● Şeker Bayramı nedeniyle liderler Bayram mesajları yayınladılar. Ecevit «Demokratik özgürlüklerin barış ve huzur getirdiğini» savunurken, Demirel Bayram mesajında «Büyük Türkiye» sloganını kullandı.

● AP'de kongre öncesi çalışmalar ve kulisler devam ediyor. Demirel'in kongreyi kazanacağı ve rakiplerini ezeceği tahmin ediliyor.

● ABD Temsilciler Meclisi ve Senatosundan geçen, Türkiye'ye yardımın kesilmesiyle ilgili karar tasarısını Bşkan Ford'un bir kere daha veto edeceği söyleniyor.

● Kissinger dünyanın, bir yandan Orta - Doğu, Kıbrıs ve Çin - Hindi uyuşmazlıklarının barışı tehdit etmesi, öte yandan enflasyon, dünya açlık tehlikesi, iktisadî durgunluk ve enerji fiyatlarının yükselmesinin yol açtığı bunalımlar yüzünden, büyük tehlikelerle karşı karşıya olduğunu bildirdi.

18 Ekim 1974

● İstifa eden hükümetin «anormal bir kuruluş» olduğunu söyleyen Demirel, «CHP - AP koalisyonu işlemez» dedi.

● Devlet İstatistik Enstitüsünün raporuna göre, toptan eşya fiyatları 10 yılda yüzde 112 arttı.

● Başkan Ford, Temsilciler Meclisi'nin üçüncü teklifini kabul etti. Bu Teklif askerî yardımın Kıbrıs'ta kullanılmasının engellenmesi şartıyla, yardımın 10 Aralığa kadar devam etmesini öngörüyor. Ford «Bu kanunu, Batı ittifakının en Doğudaki dayanağı olan Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenliği için hayatî önem taşıyan ve Doğu Akdeniz bölgesinde Amerika Birleşik Devletlerinin stratejik çıkarları için büyük rol oynayan bir müttefikimizle olan ilişkilerimizi tehdit ettiği için yanlış ve tehlikeli saymaktayım» dedi ve kabule mecbur kaldığını iddia etti. Tasarı Kıbrıs'a silâh ve asker gönderilmesini engelliyor.

● İtalya'da üç Büyük Sendika anlaştı. On milyon işçi genel greve başladı.

19 Ekim 1974

● AP büyük kongresi yaklaşırken Genel Başkanlık yarışı beklenenin tam tersine hızını kaybediyor. Kâmuran İnan'ın adaylığını koymayacağı belli olurken resmi adaylardan Orhan Oğuz ise etkisiz bir mücadeleye girişti. Oğuz bir demeç vererek Demirel'i, «Demokratik yolu tıkayıp rejim buhranına sebep hazırlamakla» suçladı.

● Kuzey Irak'ta şiddetlenen çarpışmalar yüzünden Baasçı rejimi destekleyen Bradost aşiretine mensup 1300 Iraklı, Barzani birliklerinin önünden kaçarak Türkiye'nin Şemdinli ilçesine sığındılar. Iraklı mülteciler beraberlerinde 20 bin kadar büyük ve küçük baş hayvan da getirdiler.

● Kartal Maltepesinde, Süreyya Paşa Hastanesinin deniz tarafından yapılan 150'yi aşkın gecekondu arife günü (16 Ekim) yıkıldı. Yıkım sırasında jandarmalar yıkımı önlemek isteyen halka dipçik ve copla müdahale ettiler. İki kadın yaralandı, kadınlardan biri çocuk düşürdü. Geceyi açıkta geçirmek zorunda kalan bir ailenin çocuğu da öldü.

● Portekiz'de seçmen yaşının 18'e indirilmesini öngören önerge kanunlaştı. Bu durumda Portekiz'de 1 milyon 800 bin olan seçmen sayısı 5 milyon 500 bine yükseldi. Seçimler 1975 Mart'ında yapılacak.

● İsviçre'de yabancı işçilerin ülkeden çıkarılması konusu ile ilgili olarak yapılan referandumda 3 milyon İsviçrelinin yüzde 66'sı yabancı işçilerin ülkeden çıkarılmasına «hayır«, yüzde 34'ü ise «evet» oyu verdiler. Sonuç İsviçre Hükümeti ve sanayicileri arasında sevinç yaratırken, «Evet» oylarının yüzde 34 olmasının belli ölçüde hükümet politikasını etkileyeceği ileri sürülüyor.

● Çocuk paraları ile ilgili olarak Türkiye ve Almanya temsilcileri arasındaki son görüşme Bonn'da başladı. Temsilciler Ekim sonuna kadar anlaşamazlarsa Türkiye - Almanya Sosyal Güvenlik Anlaşması feshedilecek. ve Türkiyeli işçiler, Türkiye'deki çocukları için almakta oldukları çocuk zamlarını alamayacaklar.

● CHP Adana İl Gençlik Kongresinde de çatışmalar çıktı.

● Kıbrıs'ta Kurban Bayramında 7 büyük otelin açılacağı ve turizm faaliyetlerinin hızlandırılacağı bildirildi. Türk ve Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'nin ortaklaşa kurdukları bir şirket turizm faaliyetlerine yatırım yapıyor.

● Denktaş, «Makarios işe karışırsa, Kıbrıs'a barış hiçbir zaman gelmez» dedi.

● Etyopya'da askerî mahkemeler kuruldu. Halen tutuklu bulunan eski hükümet yöneticilerinin ve bazı sendika ve öğrenci liderlerinin sayısının 200'ü aştığı bildiriliyor.

Büyük Ekim Devrimi, teorisiyle, pratiğiyle, başarısıyla, dünyayı yerinden sarsmış sadece dünya sosyalizminin ilk ve öncü devrimi olarak kalmayıp, aynı zamanda ulusal kurtuluş hareketlerine de önayak olmuş en büyük devrimdir. Dünya tarihinde kapladığı bu yeriyle 1917 Devrimi çağımızın en büyük olayıdır dersek yanılmış olmayız. Büyük Ekim Devrimi'nin 57'ci yılını kutlarken, Devrim'in Birinci yıldönümünde (1918) Lenin'in yaptığı konuşmayı İLKE'de yayınlıyoruz.

Devrimin Yıldönümü üzerine bir konuşma

(6 Kasım 1918)

V.İ. Lenin

(Lenin Salona girince uzun alkışlarla karşılanır.) Yoldaşlar, devrimimizin yıldönümünü, uluslararası işçi sınıfı hareketinde çok önemli olaylar meydana geldiği bir sırada kutluyoruz. İşçi sınıfının ve genel olarak çalışan halkın en şüpheci ve kuşkulu unsurları için bile, dünya savaşının ne anlaşmalarla ne de eski hükümet ve eski egemen burjuva sınıfının cebri hareketleri ile biteceği, ve bu savaşın Rusya'yı olduğu gibi, bütün dünyayı bir dünya proleter devrimine ve işçilerin sermaye karşısındaki zaferine götürdüğü açıkça belli olmuştur. Sermaye yeryüzünü kana bulamıştır, ve Alman emperyalizminin şiddet ve zulmünden sonra Avusturya ve Almanya'nın desteklediği İngiliz-Fransız emperyalizmin aynı politikayı gütmektedir.

Bugün, devrimimizin yıldönümünü kutlarken, devrimin geçtiği yol üzerine bir göz atmak uygundur. Devrimimize dünyadaki hiçbir işçi devriminin hiçbir zaman karşılaşmayacağı kadar olağanüstü koşullar içinde başladık. Bunun için de, geçtiğimiz yolu bir bütün olarak gözden geçirmeye bu devredeki başarılarımızın bir muhasebesini yapmaya, ve geçtiğimiz yılda başlıca, gerçek, kesin ve temel görevimiz için kendimizi ne kadar hazırladığımızı görmeye çalışmamız

özellikle önemlidir. Dünya proleter ve sosyalist ordusunun bir kolu, bir birliği olmalıyız. Dünya çapında bir mücadelenin içinden gelen devrimimize, Rus proleteryasının her hangi bir erdemi yüzünden, ya da diğerlerinden önde olduğu için girişme durumunda olmadığımızı daima farketmişizdir. Tersine, sadece kapitalizmin özel bir güçsüzlüğü ve geriliği ve askerî stratejik koşulların özel bir baskısı yüzünden, bize yetişip ayaklanmalarını beklemeden olayların akışında diğer kolların önünl geçtik. Şimdi, gelecek devrimde karşımıza çıkacak savaşların hazırlığının muhasebesini yapmak için bu incelemeye girişiyoruz.

Böylece, yoldaşlar, geçtiğimiz yılda ne gibi büyük değişikliker yaptığımızı kendi kendimize sorarsak, şunları söyleyebiliriz: İşçi sınıfının ilk adımları olan işçilerin kontrolünden ve ülkenin bütün kaynakarını elden çıkarma durumundan, şimdi sanayiin işçiler tarafından yönetimini yaratmanın eşiğine geldik; şimdi kırlık alanlardaki proleter ve yarı-proleter unsurların kendilerine toprak için genel köylü mücadelesinden, millî, burjuvademokratik karakterli bir mücadele olan köylülerin toprak sahiplerine karşı mücadelesinden, ayırdıkları bir devreye vardık: çalışan ve sömürülenler diğerlerinden kendilerini ayırdılar ve yeni bir hayat yaratmaya başladılar: En çok ezilen kırlık alanlardaki halk, kendı köylü kulak burjuvazileri de dahil olmak üzere burjuvaziyle sonuna kadar mücadele ediyorlar.

Dahası var, Sovyet teşkilatlanmasının ilk adımlarından şimdi, Yoldaş Sverdlov'un Kongreyi açarken haklı olarak belirttiği gibi, Rusya'da ne kadar uzak olursa olsun, Sovyet otoritesinin kendini belli etmediği ve çalışan ve ezilen halkın mücadelesinin kazandırdığı uzun deneylere dayanan Sovyet Anayasasının bir parçası haline gelmediği, tek bir yerin bile olmadığı bir döneme vardık.

Sömürülen yığınlar arasında nefret ve tiksinti uyandıran, onları son derece zayıf ve yorgun bırakan, ve devrimi Alman ve Avusturya emperyalizmin darbelerine karşı savunmasız olduğumuz çok zor ve acımasız bir devreye mahkum eden son dört yıllık savaştan sonra, tamamen savunmasız kalacağımız yerde, şimdi güçlü bir Kızıl Ordu'ya sahibiz. Son ve en önemli olarak, hem Ekim'de hem de yılın başında bize çok zarar veren uluslararası çerçevede tecrit olma durumundan, tek ama sağlam müttefikimiz çalışan ve ezilen dünya halklarının sonunda isyan ettiği bir duruma geldik. Batı Avrupa proleteryasının Liebknecht ve Adler gibi liderlerinin, emperyalist savaşa cesurca ve kahramanca muhalefet toplamaya çalıştıkları için hapishanede aylar geçiren bu liderlerin, Viyana ve Berlin'de hızla gelişen işçi devrimlerinin baskısı altında serbest bırakıldıkları bir döneme eriştik. Tecrit edilmek yerine şimdi ulusararası müttefiklerimizle yanyana, omuz omuza yürümek durumundayız. Geçen yılın başlıca başarıları bunlardır. Geçtiğimiz yol, bu geçiş devresi hakkında birkaç kelime söylemek istiyorum.

Önce sloganımız işçilerin kontrolüydü. Dedik ki Kerensky hükümetinin bütün vaatlerine rağmen kapitalistler üretimi sabote ediyor ve planları devamlı bozuyor. Bunun tam bir çöküşle sona erebileceğini şimdi görebiliyoruz. Şu halde her sosyalist işçi hükümetinin atmak zorunda olduğu ilk temel adım işçilerin kontrolüdür. Sosyalizmi sanayide baştan aşağı hemen ilân etmedik, çünkü sosyalizm ancak işçi sınıfının ekonomiyi nasıl yöneteceğini öğrendiği ve çalışan halkın otoritesinin sıkıca yerleştiği zaman biçimlenebilir ve pekiştirilebilir. Sosyalizm bu olmadan sadece bir iyi niyettir. Biz bu yüzden işçilerin kontrolünü getirdik. Bunun çelişkili ve eksik br tedbr olduğunu takdir ediyorduk, ama bu işçilerin kendilerinin sömürücüler olmadan ve onlara karşı, büyük bir ülkede endüsterinin ortaya çıkmasındaki önemli görevlerin hakkında gelebilmeleri için temel bir tedbirdi.

Bu çalışmada doğrudan doğruya, hatta dolaylı olarak yer alan herkes, eski kapitalist rejimin zulüm ve vahşetinden geçen herkes, çok şey öğrendi. Tamamlananların az olduğunu biliyoruz. Biliyoruz ki, işçilerin yoluna sayısız engel ve duvarların konduğu bu son derece geri ve yoksul ülkede, işçilerin endüstriyi yürütmeyi öğrenmeleri uzun zaman alacaktır. Ama işçilerin kendilerinin bu işin üstesinden gelmelerini, ve sanayinin başlıca bütün kollarında karmakarışık, teşkilatsız, ilkel ve eksik olması muhakkak olan işçilerin kontrolünden, ulus çapında işçilerin endüstriyel yönetimine geçmemizi çok önemli ve değerli buluyoruz.

Sendikaların durumu değişti. Şimdi onların başlıca görevi, temsilcilerini bütün yönetim kurullarına ve merkezi organlara, harap ve bilhassa sabote edilmiş bir endüstriyi kapitalizmden devralan yeni teşkilatlara göndermektir. Endüstriyle aydınların yardımı olmadan başetmişlerdir. Aydınlar daha işin ta başından, sömürücülerin bulunmadığı, toplumun sahip olduğu bir ekonomiyi kurarken halka yardım etmek yerine, insanlığın bilgi dağarcığının sonucu olan bilgi ve eğitimlerini sosyalizmin amacını boşa çıkarmak için bilhassa kullanmışlardır. Bu adamlar bilgilerini tekere çomak sokmak, yönetim işiyle başa çıkmak yolunda eğitilmemiş işçilere engel olmak için kullanmak istediler.

Başlıca engelin ortadan kaldırıldığını şimdi söyleyebiliriz. Son derece güçtü bu, ama burjuvaziye meyleden bütün kişilerin sabotajları durduruldu. İşçiler büyük engellere rağmen bu temel adımı atmayı, sosyalizmin temellerini kurmayı başardılar. Abartmıyoruz, ve gerçeği söylemekten çekinmiyoruz. En yüce amacımız açısından, tamamlananların az olduğu bir gerçektir. Ama temelleri sağlamlaştırmak için çok şeyler, çok çok şeyler yapılmıştır. Sosyalizmden söz ederken, işçilerin büyük kısmının kitap ve broşür okumaya başlamaları anlamında bir siyasi bilinçle temelleri kurduklarını söyleyemeyiz. Siyasi bilinç derken, bu heybetli görevin altından kendi elleriyle, kendi çabalarıyla kalktıklarını anlatmak istiyoruz. Ve herbirinden kendilerinin zarar gördüğü binlerce hata işlediler. Fakat her hata onları şimdi kurulmuş olan ve sağlam temeller üzerinde yükselen, endüstriyel yönetimi teşkilatlandırma yönünde eğitti ve çelikleştirdi. İşlerinin bittiğini gördüler. Bundan sonra çalışma değişik olacak, çünkü şimdi bütün işçiler, sadece liderler ve bilinçli işçiler değil, işçilerin büyük kısmı, sosyalizmi kendilerinin, kendi elleriyle inşa etmekte olduklarını, daha şimdiden temellerini attıklarını, ve ülkede hiçbir gücün onları bu işi tamamlamaktan alakoyamayacağını biliyorlar.

Çok kişiye uzun görünen, ama aslında çok kısa olan ve işçilerin kontrolünden, işçilerin yönetimine giden bir yolu katetmek zorunda olduğumuz endüstri kesiminde güçlük çekmiş olabiliriz. Ama daha geri olan kırlık bölgelerde daha da büyük hazırlık çalışmaları yapmak zorunluydu. Kırsal hayatı inceleyen ve köylülerle ilişki kuran herkes kentsel Ekim devriminin ancak 1918 yaz ve sonbaharında gerçek bir kırsal Ekim Devrimine dönüştüğünü söyleyecektir. Petrograd işçileri ve Petrograd garnizonu askerleri iktidarı aldıkları zaman, köy teşkilatlanma işlerinde büyük zorlukların çıkacağını tam anlamıyla kavramışlardı. Oradaki ilerlememiz daha yavaş olmalıydı, kooperatif çiftçiliği buyrukla başlatmaya çalışmak ise budalalığın en büyüğüydü, zira sadece önemsiz sayıda aydın köylüler bizi destekleyebilirdi, büyük çoğunluğun gözünde ise böyle bir amaç olamazdı. Bu yüzden kendimizi devrimi ilerletme açısından mutlaka ihtiyaç duyulanlarla sınırlandırdık- halkın gelişmesinin önüne geçmeye hiçbir şekilde çabalamamak ama, kendi deneyleri ve mücadeleleri sonucunda ileri bir hareketin ortaya çıkmasını beklemek. Ekim'de, kendimizi köylülerin yüzlerce

yıllık düşmanı feodal toprak ağaları ve büyük toprak sahiplerini bir darbede silip süpürmeye hasrettik. Bütün köylülerin katıldığı bir mücadeleydi bu. Bu safhada, köylüler henüz proleterler, yarı-proleterler, yoksul köylüler ve burjuvazi olarak ayrılmamışlardı. Biz sosyalistler böyle bir mücadele olmadan sosyalizm olmayacağını biliyorduk, ama aynı zamanda, bunu bilmenin yeterli olmadığını da anlıyorduk. milyonların ayağına götürülmeliydi bu, hem propaganda yoluyla değil, onların kendi deneyleri yoluyla. İşte bu nedenle, bir bütün olarak köylüler sadece eşit toprak tasarrufuna dayanırsa devrimi kavrayabileceklerine göre, 26 Ekim 1917 tarihli kararnamemizde, başlangıç noktası olarak Toprakta Köylü Mandası'nı alacağımızı açıkça ilân ettik.

Açıkça, bunun görüşlerimize uygun düşmediğini, bunun sosyalizm olmadığını, ama sadece kendi programımıza uygun onlarınkine ise aykırı olan bir şeyi, köylülere zorla kabul ettirmeyeceğimizi söyledik. İşçi kardeşlerle olduğu gibi onların da yanında yürüdüğümüzü, devrimin gelişmesinin onları da bizim vardığımız sonuçlara götüreceğine bütünüyle güvendiğimizi söyledik. Bu politikanın sonucu köylü hareketidir. Tarım reformu, görüşlerimize uygun düşmediğini açıkça ilân etmemize rağmen oy verdiğimiz ve yürüttüğümüz toprağın sosyalizasyonu ile başladı. Eşit toprak tasarrufu fikrinin büyük çoğunluk tarafından desteklendiğini biliyorduk, ve onlara herhangi bir şeyi zorla kabul ettirmek arzusunda değildik. Köylülerin kendi kendilerine bu fikirden vazgeçmelerine ve ileriye adım atmalarına kadar beklemeye hazırlanmıştık. Böylece bekledik ve güçlerimizi hazırlayabildik.

O sırada çıkardığımız kanun genel demokratik ilkelere, zengin kulak köylüsünü yoksul köylü ile birleştiren şeye dayanıyordu: toprak sahibine duyulan nefret. Kanun eski kırallık sistemine karşı ele alınınca, kuşkusuz devrimci bir fikir olan genel eşitlik fikrine dayanıyordu. Bu kanundan köylülerin ayrımına geçmemiz zorunluydu. Toprak sosyalizasyonu kanunu herkes tarafından kabul edilmişti; hem bizim hem de Bolşevik politikasını tasdik etmeyenler tarafından benimsenmişti. Toprağa kimin sahip olacağı konusunda tarım komünlerine en büyük söz hakkını tanıdık. O sırada, yani Ekim 1917 de daha hazır olmadıklarını bilmemize rağmen sosyalist çizgide gelişmesi için tarımın yolunu açık tuttuk. Hazırlık çalışmalarımız, şimdi aldığımız, diğer hiçbir ülke, hatta en demokratik bir cumhuriyet tarafından bile atılmamış, dev ve çağ açan bir adımı atmamızın yolunu açtı. Bu adım, bu yaz bütün köylüler, hatta Rusya'nın en ırak köylerindekiler tarafından bile atıldı. Gıda güçlükleri çıktığı ve hastalık tehdit ettiği zaman, geçmişin mirası ve lanetlenmiş dört yıllık savaşın sonuçları kendilerini belli ettiği, karşı devrim ve iç savaş bizi en zengin tahıl bölgemizden ettiği zaman, bütün bunlar bir doruğa eriştiği ve kentler hastalıkla tehdit edildiği zaman, hükümetimizin tek, en güvenilir ve sağlam siperi, şehirlerin ve sanayi bölgelerinin ileri işçileri toptan kırlık bölgelere gittiler. İşçilerin oraya işçiler ve köylüler arasında silâhlı çatışma çıkarmak için gittiğini söylemek bir iftiradır. Olaylar bu iftirayı açığa çıkarmıştır. İşçiler, halkın açlıktan kırıldığı bir sırada tahıldan kâr elde ederek muazzam servetler yapan köylü sömürücüleri, kulakları bastırmak için gittiler. Yoksul köylülere yani köylük nüfusun çoğunluğuna yardıma gittiler. Kulak isyanlarının bütün Rusya'ya yayıldığı Temmuz krizi yaptıklarının boşa gitmediğini, ittifak elini uzattıkarını ve hazırlık çalışmalarının köylülerin çabaları ile kaynaştığını açık ve seçik olarak gösterir. Çalışan ve sömürülen kırlık bölge halkı heryerde ayağa kalkarak ve şehir proleteryası ile ittifak yaparak Temmuz krizini halletti. Yoldaş Zinoviev bugün telefonda bana 18,000 kişinin

Petrograd'daki Yoksul Köylüler Komiteleri Bölgesel Kongresi'ne katıldığını ve dikkate değer bir heves ve neşe içinde olduklarını söyledi. *

Rusya çapında olaylar açıklığa kavuştukça, köy yoksulları, kulaklara karşı mücadelerinin ne olduğunu eyleme geçtiklerinde kendi deneyleriyle anladılar. Kentleri yiyeceksiz bırakmamanın ve kırlık bölgelerin onsuz yaşayamayacağı mal değiş tokuşunu tekrar başlatmanın şartı köy burjuvazisi ve kulaklardan ayrılmaktı. Onların ayrı teşkilatlanmaları zorunludur. Ve şimdi kırlık bölgelerdeki sosyalist devrimin ilk ve en önemli adımını atmış bulunuyoruz. Bu adımı Ekim' de atamazdık. Halka yaklaşabileceğimiz anı tarttık. Ve şimdi kırlık alanlarda sosyalist devrimin başladığı, her köyde, hatta en uzağında bile, köylünün, tahıl vurgunculuğu gördüğü bildiği noktaya vardık.

Ve böylece köylük bölgeler, köylü yoksullar, öncüleri şehir işçileriyle birleşerek gerçek bir sosyalist payının gereği olan sağlam ve dengeli temeli bize ancak şimdi sağlıyorlar. Sosyalizmin inşası köylük bölgelerde ancak şimdi başlayacak. Ancak şimdi, büyük çapta kooperatif çiftçilik için sistematik olarak çalışan, basit, ilkel insan kültürünün bile eskinin geri ve cahil hayat tarzına dayandırılamayacağını anlayarak bilgi, bilim ve teknolojiyi tümüyle kullanmaya gayret eder Sovyetler ve çiftlikler kuruluyor. Burada iş sanayiiden çok daha güç, ve mahalli komitelerimiz ile Sovyetler çok daha fazla hatalar yapıyorlar. Ama yanlışları onlara ders oluyor. Hatalar, sosyalist kuruluşa insaflı davranan alelade kişiler tarafından işlenirse korkmayız, çünkü sadece kendi halkımızın deneylerine ve çabalarına dayanıyoruz.

Ve şimdi, köylük bölgelerde bunca kısa zamanda bizi sosyalizme götüren müthiş ayaklanma, bu kavganın başarıyla taçlandığını gösteriyor. Kızıl Ordu bunun en çarpıcı ispatıdır. Emperyalist dünya savaşı sırasında, Rusya'daki koşulların halkın hayatını dayanılmaz hale getirdiğinde içinde bulunduğumuz durumu biliyorsunuz. O zaman tamamen çaresiz durumda olduğumuzu biliyoruz. Çalışan halka tüm gerçeği açıkça söyledik. Gizli emperyalist anlaşmaları, Muazzam bir yalan aracı vazifesini gören ve burjuva emperyalist demokratik cumhuriyetlerinin en ilerisi olan Amerika'da bugün her zamankinden daha fazla halkı aldatan ve burunlarından sürükleyen bir politikanın meyvelerini meydana çıkardık. Savaşın emperyalist hareketleri herkes tarafından açıkça görüldüğünde, burjuvazinin gizli dış politikasını param parça eden tek ülke Rus Sovyet Cumhuriyeti oldu. Gizli anlaşmaları açıkladık ve yoldaş Troçki vasıtasıyla dünyanın bütün ülkelerine şunu ilân ettik: Sizi, bu savaşa demokratik yollardan, ilhaklar ve tazminatlar olmadan son vermeye, sadece burjuva hükümetlere karşı yapılacak bir devrimin son vereceği gerçeğini, acı ama ne olursa olsun gerçeği gururla söylemeye çağırıyoruz. Ama yalnız kaldık. Bu yüzden Brest-Litovsk Anlaşmasının bizi zorladığı ve bir çok sempatizanlarımızı üzüntü ve umutsuzluğa boğan o çok acı barışın bedelini ödemek zorunda kaldık. Çünkü yalnızdık. Ama görevimizi yaptık ve herkesin görebilmesi için savaşın amaçlarını meydana çıkardık. Alman emperyalizminin saldırısı bizi altetti, çünkü işçilerimizin ve köylülerimizin teşkilatlanması zaman aldı. Ordumuz yoktu. O zaman: bütün elimizde olan, askerlerin desteklemediği ve sempati duymadığı amaçlar için savaşa sürüklenen eski, düzensiz, emperyalist orduydu. Böylece çok ızdırap veren bir devreden geçtik. Halkın korkunç emperyalist savaştan sonra bir nefes almak istediği ve yeni bir savaşın başladığını anlamak zorunda olduğu bir zamandı

*** 3-6Kasım 1918 de Petrograd'da yapılan Kuzey Bölgesi Yoksul Köylü Komiteleri Kongresini belirtiyor. Işçi sınıfı ve çalışan köylüler ittifakını güçlendirdiği için politik önemi son derece fazlaydı.**

bu. Sosyalist Devrimimizi savunmak için yapacağımız savaşa, bizim savaşımız olarak bakmaya hakkımız vardır. Bu milyonlarca, on milyonlarca insanın kendi deneyleriyle kıymetini öğrenmeleri gereken bir şeydi. Aylar sürdü. Bunun iyice anlaşılması için uzun ve çetin bir savaş gerekti. Ama bu yaz gelince hepimiz, herkesin bunu anladığını ve engellerin aşıldığını gördük. Herkes anlamıştı ki, halktan gelen ordunun, kendini feda eden, ve dört yıllık kanlı katliamdan sonra yine savaşa gitmeye hazırlanan ordunun, Sovyet Cumhuriyeti uğruna çarpışması için, savaşa giden halkın yorgunluk ve umutsuzluğunu ülkemizin değiştirmesi gerekiyordu. Kendi savaşı, işçi ve köylü Sovyetleri, ve sosyalist cumhuriyet uğruna ölüme gittiğini halkın açıkça anlaması zorunluydu. Bu başarıldı.

Yazın Çeklere karşı kazandığımız zaferler ve şimdi aldığımız büyük zafer haberleri, bir dönüm noktasına vardığımızı gösteriyor. En zor görev olan dört yıllık korkunç savaştan sonra halkın politik bilinçle, sosyalist yolda teşkilatlandırılması başarıldı. Bu politik bilinç halkın iyice içine işledi. On milyonlarca kişi çok zor bir işi becermeye çalıştıklarını anladılar. Ve bugün bizden daha güçlü olan dünya emperyalist kuvvetlerinin bize karşı bir araya getirilmesine, yalansız dolansız bizden daha güçlü olduklarını söylediğimiz halde Sovyet hükümetinden gelecek tehlikeyi anlayan ve onu boğmaya hazır olan emperyalistlerin askerleri tarafından sarılmamıza rağmen, bu bilinç umutsuzluğa kapılmamamız için bizi temin ediyor.

Gelişiyoruz diyoruz, Sovyet Cumhuriyeti gelişiyor. Proleter devrimin davası, emperyalist güçlerin bizi sarmasından daha çabuk gelişiyor. Rus Sosyalist Devrimi kadar, dünya sosyalist devriminin çıkarları uğruna savaştığımız için ümit ve güven doluyuz. Zafer ümitlerimiz daha çabuk büyüyor, çünkü işçilerimizin politik bilinci fazlalaşıyor. Geçen Ekim ayında Sovyet teşkilatlanmasının durumu neydi? Daha ilk adımlar yeni atılıyordu. Mükemmelleştiremiyor. uygun bir temele oturtamıyorduk. Ama şimdi Sovyet Anayasası elimizde. Temmuzda onaylanan Sovyet Anayasası, bildiğimiz gibi, bir komisyonun icadı, hukukçuların yarattığı bir anayasa ya da başka anayasalardan kopya edilmiş bir belge değildir. Dünya şimdiye kadar bizimki gibi bir anayasa görmemiştir. Bu anayasa işçilerin yurtta ve yabancı ülkelerde sömürücülere karşı teşkilatlanma ve mücadele deneylerini kapsar. Bir savaş deneylerini kapsar. Bir savaş deneyleri hazinesine sahibiz biz. (Alkışlar) Ve bu deney hazinesi, teşkilatlanmış işçilerin, memurlar, hazır ordu, ve imtiyazlar (burjuvazi için işleyen imtiyazlar) olmadan bir Sovyet hükümetini, ve fabrikalarda yeni bir sistemin temellerini yarattıklarının çarpıcı bir ispatıdır. Artık işe başlıyoruz ve eğer Sovyet Anayasası yürürlüğe sokulacaksa bize çok gerekli olan yeni yardımcıları yanımıza çekiyoruz. Şimdi yeni gönüllülerimiz, genç köylüler hazır, işin içine sokulmaları ve görevi yürütmemize yardım etmeleri gerekiyor.

Değinmek istediğim son sorun uluslararası durumdur. Diğer ülkelerdeki yoldaşlarımızla omuz omuzayız, ve Rus proleter devriminin onlarla birlikte dünya devrimine gideceği yolundaki inançlarının ne kadar istek ve azim dolu olduğunu gözlerimizle gördük.

Devrimin uluslararası önemi büyüdükçe bütün dünyadaki emperyalistler daha da yakınlaştılar ve bize karşı daha büyük bir hiddetle birleştiler. Ekim 1917' de Cumhuriyet ciddiye alınmayacak dikkate değmeyen bir garabet olarak görüyorlardı. Şubatta, ciddiye alınmaması gereken, sosyalizm konusunda bir deney olarak gördüler. Ama Cumhuriyetin ordusu büyüdü, ve çok zor olan bir sosyalist Kızıl Ordu yaratma görevi başarılana kadar güç kazandı. Davamız güçlendikçe ve başarıları çoğaldıkça, bütün ülkelerdeki emperyalistlerin muhalefeti ve nefreti kudurmuşçasına artıyordu. Olaylar öyle bir safhaya geldi ki Wilhelm'in düşmanları olduklarını söyleyen İngiliz ve Fransız kapitalistleri, Sos-

yalist Sovyet Cumhuriyetini boğmak için bu aynı Wilhelm'le güçlerini birleştirmenin eşiğindeler. Çünkü bunun bir garabet yada bir sosyalizm deneyi olmaktan çıktığını, dünya sosyalist devriminin fışkırdığı yer olduğunu anlamaya başladılar. Dolayısıyla, düşmanlarımızın sayısı, devrimimizin başarılarıyla birlikte çoğaldı. Durumun ciddiyetini hiç saklamadan önümüzde bizi neyin beklediğini, görmeliyiz. Onu göğüslemeye yalnız değil, aynı mücadeleye girmeye başlayan ve belki de ortak davamıza daha büyük bir disiplin ve sınıf bilinci getirecek olan Viyana ve Berlin İşçileriyle birlikte gideceğiz.

Sovyet Cumhuriyetinin üzerinde bulutların nasıl biriktiği ve bizi bekleyen tehlikelerin ne olduğu hakkında bir fikir verebilmek için Alman Hükümetinin. konsolosluğu vasıtasıyla bize gönderdiği Notanın tamamını size okuyacağım:

«G. V. Chicherin, Dış İşleri Halk Komiseri, Moskova, 5 Kasım 1918.»

Alman İmparatorluk hükümetinin emirleri üzerine, Alman İmparatorluğu Konsolosluğu, Rus Federatif Sovyet Cumhuriyetinin dikkatini aşağıdaki hususlara çekmekle şeref duyar: Brest-Litovsk Anlaşmasının 2 inci Maddesine aykırı olduğu halde resmî Rus yetkililerinin beyanlarıyla Alman devlet kurumlarına karşı girişilen göz yumulamayacak kampanyaya karşı Alman Hükümeti iki kez protestoda bulunmak durumunda kalmıştı. Ancak, hükümetimiz sadece Anlaşmanın söz konusu maddelerinin ihlâli değil aynı zamanda normal uluslararası tatbikatlardan ciddi bir ayrıldığı gösteren bu kampanyaya karşı artık protestolarla yetinemez.

Barış Anlaşmasının tamamlanmasından sonra Sovyet hükümeti Berlin'de Diplomatik Temsilciliğini açtığında, atanan Rus temsilcisi Herr Joffe'nin Almanya'da ajitasyon ve propagandaya kalkışmaması konusunda açık şekilde dikkati çekildi. Buna, Brest-Litovsk Anlaşmasının 2 inci maddesini bildiği ve yabancı bir devletin temsilcisi olarak Almanya'nın iç işlerine karışmaması gerektiğinin farkında olduğu şeklinde cevap verdi. Herr Joffe ve emrindeki servislere buna göre Berlin'de ülke kanunları haricinde tutulan dış temsilciliklere normal olarak gösterilen güven ve dikkat gösterildi. Ama bu güvene hıyanet edildi. Bir süredir Rus temsilciliğinin Almanya'daki politik düzenin zorla değiştirilmesi için çalışan bazı kişilerle yakından ilişkili olduğu açığa çıkmıştır, ve bu gibi kişileri hizmetine alarak Almanya'daki varolan sistemi zorla değiştirmeyi amaçlayan hareketle ilgilenmiştir.

Aşağıdaki, 4 üncü kez meydana gelen olay, Rus mümessilliğinin dışarıdan devrim çağırısı yapan bildiriler getirerek varolan düzeni zorla değiştirmeyi amaçlayan hareketlere hatta aktif olarak katıldığını, böylece diplomatik kurye kullanma imtiyazını kötüye kullandığını açığa çıkarmıştır. Dün Berlin'e gelen Rus kuryesinin resmi bagajındaki kutulardan biri nakliye sırasında parçalandığı için, kutuların Almanca devrimci bildirilerle dolu olduğu ve yazılanlara bakılırsa Almanya'da dağıtılmak üzere hazırlandığı belli olmuştur.

Sovyet Hükümetinin İmparatorluk Büyükelçiği Kont Mirbach'in suikaste kurban gitmesinin cezalandırılması konusunda takındığı tavırda da Alman hükümeti şikayetçidir. Rus hükümeti büyük bir ciddiyetle suçluları mahkemeye çıkarmak için elinden geleni yapacağını ilân etmiştir. Ama Alman hükümeti suçluların yargılanması ve cezalandırılmasının taahhüt edilmesine, hatta böyle bir şeye istekli olund(uğuna ilişkin hiçbir belirtiye rastlamamıştır. Katiller, Rus hükümeti Halk Güvenliği memurlarının dört bir tarafını korudukları bir evden kaçmışlardır. Bütün bu olayın arkasında olduklarını herkesin önünde kabullenen suikast kışkırtıcıları da bugüne kadar cezalandırılmamışlar, ve hatta alınan bilgiye göre affedilmişlerdir.

Alman hükümeti Anlaşma ve kamu hukukunun böyle ihlâllerini protesto eder. Bundan böyle Barış Anlaşmasına aykırı olan ajitasyon ve propaganda ya-

pılmayacağına dair Rus hükümetinden garanti talep etmek zorunda kalmıştır. Cinayetin kışkırtıcıları ve faillerini cezalandırarak Büyükelçi Kont Mirhach'ın öldürülüşünün hesabının sorulması konusunda ısrar etmek zorundadır. Bu talepler yerine getirilinceye kadar, Alman Hükümeti, Sovyet Cumhuriyeti Hükümetinden Almanya'daki diplomatik ve diğer temsilcilerini geri çekmesini rica etmek zorundadır. Berlin'deki tam yetkili Rus elçisine, Berlindeki diplomatik ve konsolosluk temsilcilerini götürecek trenin yarın gece hazır olacağı, ve bütün Rus personelinin Rus sınırına kadar rahat gidişlerini temin için tedbir alınacağı konusunda bugün bilgi verilmiştir. Sovyet hükümetinden de Moskova ve Petrograd'daki Alman temsilcilerinin bütün nezaket kurallarına uygun olarak aynı anda ülkeden ayrılmasının temini rica edilmiştir. Almanyadaki diğer Rus temsilcileri ve bunun gibi Rusyanın diğer kısımlarındaki Alman memurları bir hafta içinde birinciler Rusya'ya, ikinciler Almanyaya olmak üzere ayrılmaları için haberdar edileceklerdir. Alman hükümeti sonuçta ikinci kısım Alman memurlarının ayrılışında aynı şekilde bütün nezaket kurallarına uyulacağını ve diğer Alman vatandaşları ile Almayanın koruduğu diğer kişilerin istedikleri takdirde rahat bir şekilde ülkeyi terketme fırsatı verileceğini beklemektedir.»

Çok iyi biliyoruz ki yoldaşlar, Alman hükümeti, Alman sosyalistlerinin Rus elçiliğinin misafirperverliğinden yararlandıklarının ve Alman emperyalizmini destekleyenlerin Rus elçiliğinin eşiğini bile geçemediklerinin tamamen farkındaydı. Elçiliğin arkadaşları, savaşa karşı olan sosyalistler ve Karl Liebknecht'i sevenlerdi. Bu kişiler, açılışından itibaren Elçiliğin misafiri oldular ve biz sadece onlarla iş gördük. Alman hükümeti bunun mükemmelen farkındaydı. Hükümetimizin her temsilcisinin hareketlerini. II Nikola hükümetinin yoldaşlarımızın hareketlerini izlettirmesi kadar gayretle izlediler. Alman hükümeti bu hareketi, durumun herhangi bir şekilde değişmesinden dolayı değil, önceleri kendini güçlü hissetiği ve Berlin sokaklarında «yanan» bir evin bütün Almanyayı yakacağından korkmadığı için yapıyordu Alman Hükümeti ne yapacağını şaşırmıştır ve şimdi Almanyanın tümü tutuştuğu için polis hortumunu tek bir eve tutarak yangını söndüreceğini sanmaktadır. (Coşkun alkışlar).

Bu sadece bir budalalıktır. Eğer Alman hükümeti diplomatik ilişkileri kesmek istiyorsa. bizim bütün söyleyeceğimiz, keseceğini önceden bildiğimiz, ve İngiliz ve Fransız emperyalistleri ile ittifak yapmak için herşeyi yaptığıdır. Wilson hükümetinin, Alman birliklerinin Polonya, Ukrayna, Estonya ve Latviya'da kalması yolunda telgraf üstüne telgraf aldığını biliyoruz. Anglo-Amerika emperyalizminin düşmanları oldukları halde, Alman birlikleri görevlerini yerine getiriyorlar: Bolşeviklerini işini bitiriyorlar. Antant yanlısı «Kurtuluş orduları» Bolşevikleri boğmak için sahnede belirdiğinde bu birlikler geri çekilebilir.

Neler olup bittiğinin çok iyi farkındayız, hiçbiri de beklenmedik şeyler değildirler. Sadece tekrar ediyoruz ki, Almanya tutuştuğuna ve Avusturya alevler içinde olduğuna göre, Liebknecht'i serbst bıraktıklarına ve başlarına Liebknecht olduğu halde Rus ve Alman sosyalistlerinin birleşik bir toplantı yapmak üzere Rus elçiliğini ziyaret etmesine izin verdiklerine göre, Alman hükümetinin attığı bu adım savaş isteklerinden dolayı değil, tamamen şaşırdıkları içindir. Bu onların karar veremediklerini gösterir, çünkü hepsinden de vahşi bir düşman olan Anglo-Amerikan emperyalizmi onlara doğru ilerlemektedir. Öyle bir düşman ki Avusturyayı, Brest-Litovsk Barış Anlaşmasından yüz kere daha ağır barış şartlarıyla ezmiştir. Almanya bu kurtarıcıların onu da boğmak, ezmek ve işkenceden geçirmek istediklerini görmektedir. Ama aynı zamanda çalışan adamın Almanyası, isyan etmektedir. Alman ordusunun savaş için işe yaramadığı ve uygun olmadığı bellidir. Bu disiplinin güçsüzlüğünden değil, savaşmayı redde-

den askerlerin Doğu cephesinden Batı Alman cephesine gönderilmelerinden ve beraberlerinde burjuvazinin dünya Bolşevizmi dediğini götürmelerindendir.

İşte bu yüzden Alman ordusu savaş için uygun değildir ve bu yüzden bu belge Almanya'nın tam anlamıyla şaşkınlığının en iyi delilidir. Biz bu durumun, diplomatik ilişkilerin kesilmesine ve eğer beyaz muhafız birliklerini sürüklemek için güç bulabilirlerse savaşa doğru bile gideceğini söylüyoruz. Bu yüzden bütün Sovyetlere bir telgraf yolladık. Bu telgraf onlara dikkatli olmalarını, kendilerini hazır bulundurmalarını ve bütün güçlerini toplamalarını ihtar ederek sona ermiktedir. Çünkü bu, uluslararası emperyalizmin başlıca amacının Bolşevizmi devirmek olduğunun sadece başka bir belirtisidir. Bu sadece Rusya'nın yenilmesi anlamına gelmez. Her ülkede işçilerin yenilmesi anlamına gelir. Ama, bu kararı nasıl bir vahşet ve zulüm izlerse izlesin, başaramayacaklardır. Bu akbabalar Rusya'nın üzerine Güneyden, Çanakkale'den, yada Bulgaristan ve Romanya yoluyla inmeye hazırlanıyorlar. Almanya'da Rusya'ya karşı kışkırtılacak bir Beyaz Ordunun kurulması üzerinde tartışılıyor. Bu tehlikenin tamamen farkındayız ve oldukça sade bir şekilde, bir yıl boyunca boş yere çalışmadığımızı söylüyoruz; temelleri attık. sıra kesin savaşlara, gerçekten de kesin olarak savaşlara geliyor. Ama yalnız değiliz: Batı Avrupa proleteryası faaliyete geçmiştir ve Avusturya-Macaristan'da ayakta duran bir şey bırakmamışlardır. Ülkedeki hükümet 1917 Şubatı sonunda Nikola Romanov'un hükümeti kadar ne yapacağını hiç bilemez, delicesine şaşkın, ve zavallı durumdadır. Sloganımız şöyle olmalıdır: Bütün gücünü bir kez daha mücadeleye koy, ve son, kesin savaşa girdiğimizi hatırla. Yalnızca Rus devrimi için değil, dünya sosyalist devrimi için!

Emperyalist akbabaların halâ bizden daha güçlü olduklarını biliyoruz. Halâ ülkemize zarar, vahşet ve canavarlık saçabilirler. Ama dünya devrimini yenemezler. Vahşi nefretle dolular, bu yüzden, karşımıza ne çıkarsa çıksın, her Rus işçi ve köylüsünün görevini yapacağını ve eğer devrimci savunmanın gereğiyse ölüme de gideceğini kendi kendimize söylüyoruz. Emperyalistler bize hala nasıl acı verirlerse versinler, bu onları kurtarmayacak. Emperyalizm mahvolacak ve dünya sosyalist devrimci bütün engellere rağmen zafere erişecek! (Coşkun alkışlar ve devamlı tezahürat).

incelemeler

1960 sonrası sol hareketin eleştirisi

Türkiye İşçi Partisi'nin on yılı, ardında bıraktığı miras, başarı ve başarısızlıklarından alınacak dersler, Türkiye Sosyalist hareketinin yeni bir toparlanma ve örgütlenme döneminde olduğu şu günlerde, mutlaka bir kere daha gözden geçirilmeli ve değerlendirilmelidir. İLKE'nin geçen sayısından itibaren giriştiğimiz deneme budur. Sosyalist hareketin belli dönemlerinde, belli dönemeçlerinde zorunlu ve yararlı olan durum değerlendirmesi, geçmişin eleştirisi ve özeleştirisi, içinde yaşadığımız günlerde kendisini dayatmaktadır. 1960 sonrası sol hareketin, o dönem hareket içinde yer almış tüm sosyalistler için, aynı zamanda bir ÖZELEŞTİRİ sayılabilecek ELEŞTIRISINI sürdürürken güttüğümüz amaç, geçmişi reddederek değil, sorumluluğunu yüklenerek, geleceğe daha emin adımlarla ve daha büyük bir ideolojik ve örgütsel birlik içinde yürüyebilmektir.

1960 sonrası sol hareketin eleştirisi boyunca aklımızdan çıkarmamaya çalışacağımız, yöntemle ilgili başlıca ilkelerden biri, objektif şartları dikkate almaktır. Yani, «şu yanlış yapılmıştır, şu yetersizlik görülmüştür» derken, başka türlü olabilir miydi? Şartlar başka türlüsüne imkân vermiyor muydu? sorusunun da bir likte sormaktır. Ama yine, işçi sınıfı sosyalistleri olarak, bizim dışımızda var olan objektif şartların, subjektif etkilerle değiştirilebileceğini, ilerletilebileceğini biliyoruz. Işçi sınıfı sosyalistlerinin, o şartları aşabilmenin, gelişmeyi çabuklaştırmanın, kendiliğindenciliği yenmenin anahtarını ellerinde tuttuklarını biliyoruz. Eğer, objektif şartlar ne olursa olsun, sübjektif bakımdan da harekete damgasını vuran bir gerilik söz konusuysa, bunun önemli bir payı —dün için olduğu gibi, bugün ve yarın için de— sosyalist mücadele içinde şu veya bu kademede yer alanlarındır. Onların yetersizlikleri, onların yanılgıları, sadece objektif nedenlere bağlanarak es geçilemez.

Işte bu yüzden genel eleştiri boyunca kişiler, kişilerin yazdıkları, söyledikleri, davranışları, ister istemez eleştirinin sınırları içine girmektedir.

1960 sonrası sol hareket eleştirisine Türkiye İşçi Partisi ile devam ediyoruz. Geçen sayıda 10 yıl içindeki gelişmesini kronolojik olarak ele aldığımız

TIP'in, Türkiye Sosyalist hareketini on yıl içinde toparlayamamasının, sağlam ideolojik birliği sağlayamamasının, kalıcı bir kadro, bir örgütlenme geleneği yaratamamasının, işçi sınıfını ve onun öncülüğünde kitleleri örgütleyememesinin, sosyalizmin bilimi ile işçi sınıfı hareketi arasında sağlam bağlar kuramamasının objektif ve sübjektif nedenlerini aramaya ve açıklamaya ayırdığımız bu bölümle, TIP eleştirimiz tüm karşı görüşlere ve tartışmalara açık kalmak kaydıyla sona erecektir. Gelecek sayıdan itibaren 1960 sonrası sol hareketin bir diğer çizgisi sayılabilecek olan MİLLÎ DEMOKRATIK DEVRİM çizgisinin ve bu çizgi etrafında odaklaşan hareketin incelenmesine başlayacağız.

Türkiye İşçi Partisi (II)

TEORİ - EYLEM - ÖRGÜT

Bir sosyalist parti üzerinde düşünürken, bir sosyalist partinin çizgisini, ideolojisini eleştirirken, çeşitli yönleriyle tahlil ederken, meseleye hangi noktalardan yaklaşırız? Bir sosyalist partiyi karşılıklı ilişki ve çelişkiler içinde belirleyen, onun *ideolojisi*, o ideolojiden bağımsız olmasına imkân olmayan politikası, bu temel üzerinde biçimlenen ve kendisi de ideolojiyi ve politikayı biçimlendirebilen *örgütüdür*. Başka türlü söyleyecek olursak bir sosyalist parti, sosyalizmin bilimi karşısındaki tavrı, yani bilimsel teoriyle olan ilişkileri, bu bilimi pratiğe uygulayışı, devrimci mücadele içinde kullanışı, sosyalizmin biliminin topluma uygulanışına göre biçimlenen çeşitli eylemleri ve eylemini yürütebilmesi, iktidara yürüyebilmesi için etkin araç olan *örgüt yapısıyla* tanımlanır. Partide, teori, eylem ve örgüt birbirine diyalektik bağlarla bağımlı, birbiriyle içiçedir. Teorideki sapma, bilimden ayrılma, yanlış eylemi getirir. Yine aynı sapmalar ve yanlış politika örgütün tüm yapısını etkiler. O yapı da, teori ve eyleme yeniden yansır. Bir yanda görülen hastalık, öbür yanda mutlaka, kısa veya uzun sürede izler bırakır.

Türkiye İşçi Partisi'ni, söz konusu üçlüye göre incelemekte yarar var. Önce bilimsel sosyalizmle ilişkisine, sosyalizmin bilimi karşısındaki yerine; sonra eylemine, politikasına ve sonra da örgüt yapısına bakacağız. Bu arada, gerek sosyalizmin bilimi karşısındaki konumu, gerek eyleminde ve örgüt yapısında on yıl boyunca ne gibi değişiklikler olmuş, hangi «öz» baştan sona aynı kalmış, değişebilir miydi, değişti mi, değişmeler ne ne yönde oldu, gibi sorulara da cevap vermeye çalışacağız.

TİP'in doğuştan üç temel hastalığına yazının birinci bölümünde işaret edilmişti. Kuruluşundan gelen *sendikalizm* hastalığı bir süre sonra *popülizmle* tamamlandı, ikisi birden *parlamentarizme* varırdı; vardı da... Bunların eylemde sonucu *pasifizmden* başka birşey olabilir miydi? Ve örgüt yapısı o gevşek kitle örgütünü aşabilir miydi? Yada aşmaya çalıştığı, objektif şartlar ve Türkiye'de sosyalist hareketin vardığı nokta bunu zorladığı zaman, aynı temel ve eylemsizlik (pasifizm) üzerine, kendi içine kapanmaktan, sekterlikten, soyutlanmaktan ve sosyalist birikimi dışta bırakmaktan kurtulabilir miydi?

SOSYALİZMİN BİLİMİ VE TİP.

«Devrimci teori olmadan devrimci eylem olmayacağı» sık tekrarladığımız bir gerçek. Bunun somutlanmasının en iyi ör

neği belki de TİP.'tir Teorik sapma ve eksiklikler, devrimci teori noksanlığı TİP' in eylemini bütünüyle etkilemiştir.

Sosyalizmin bilimini inkâr (özellikle Aybar dönemi) veya bilimsel teoriyi terimleriyle benimser görünüp de özünü kaçırma (Emek dönemi), başta bulanık olan, daha sonra parlamentarizm ve popülizm için bilerek tahrif edilen *sosyalizm anlayışı*, TİP'in on yılının temelinde yatar.

Bu bilimsizlik, teoriye sımsıkı bağlı kalmama ve sosyalizmin tek olan özünü inkâr bu sosyalizm anlayışı, sosyalist partilerde sapmanın en temel belirtilerinden biri olan uluslararası işçi sınıfı hareketinin birliğinin tanınmamasını, milliyetçi temaların öne geçirilmesini doğurmuştur. İkinci Enternasyonal ihaneti'nin küçük çapta bir tekrarı ve revizyonizm, aslında sonradan varılan bir sapma noktası olarak değil daha baştan boy göstermiştir. Bilimsel teori inkâr edilince, veya ondan sadece «esinlenmek»le yetinilince, katkılar peşinde koşulmuş, sosyalizmin birliği ve bütünlüğü inkâr edilmiş, kitap korkusu, teoriye inançsızlık geliştirilmiştir. Aşağıda örneklerini göreceğimiz, Türkiye'ye «özgü» tezler sosyalist teorinin tahrifi pahasına geliştirilmeye başlanmış ve partinin resmî ideolojisi haline getirilmiştir. Sosyalist ülkelere sövgüler, bir süre meşruiyet kazanma perdesi ardında gizlenebilmişse de, bir süre sonra artık sırıtmaya ve Aybarcı yöneticilerin gerçek yüzünü ortaya koymaya başlamıştır.

Bilimsizliğin bir başka yüzü, Türkiye'de sosyalizmin tüm geçmişini ve mirasını, o geçmişe bağlı kişilerle birlikte reddetmek, gelenekten kopmak, köksüzlük, herşeyi kendinden başlar saymak ve rahatlığı burada bulmak olmuştur.

Sosyalizmin bilimini inkâr, sosyalizmin biliminin kavranmasındaki eksiklikler, Türkiye tahlillerinde kendisini en açık şekilde göstermiştir. Türkiye somutunun tahlilindeki bulanıklık, yanlışlar ve eksikler sadece Aybar sapmasına özgü de görülemez. Yine örnekleriyle görmeye çalışacağımız gibi, Aybar yönetimden düştükten sonra da, kapatıldığı güne kadar, TİP'in Türkiye tahlillerinin, eyleme somut olarak yansıyan yanlış ve eksiklikleri sürmüştür.

Bütün bunları, örnekleriyle görerek kabul etmemek mümkün olamayacağına göre, kala kala, «o dönemin şartlarında bundan fazlası mümkün değildi» demek kalmaktadır. Gerçekten de, yukarda özetlediğimiz eksikliklerin izlerini taşıyan TİP programının kabul edildiği 1964 yıllarını, TİP popülizminin (Aybar popülizmi) doğuşuna ulaştığı 1964-1965 ve sonrasını düşünecek olursak, Türkiye'de sosyalist hareketin o dönemlerde bugünkü boyutlarına ulaşmamış olduğunu, sosyalizmin bilimini öğrenmek için gerekli kaynakların yeni yeni Türkiye'ye girmekte ve Türkçe'ye aktarılmakta olduğunu görürüz. Sonraları en genç militanların bile boylu boyunca içine girdikleri tartışma ortamı henüz yoktur. Bütün bunlara rağmen, Türkiye'de sosyalizmin biliminin hiç kimse tarafından bilinmediğini, kavranmadığını söylemek imkânsızdır. Bırakalım TİP yönetici kadrosunun çevrelerine yaklaştırmaktan korktukları, çekindikleri eski sosyalistleri bir yana, Aybar'ın dahi, marksizmin klasiklerini okumamış ve bilmiyor olması düşünülemez. Daha 1962—1963'lerde, Behice Boran'ın çeşitli yazıları, onun sosyalizmin bilimiyle yakınlığını göstermektedir. Hele 1966'lar aşıldığında, artık partideki bilimsizlik, sosyalist teoriyi, bilimsel sosyalizmi, çeşitli doğuş hastalıklarının zorladığı yönde tahrif eğilimleri, sadece dönemin objektif şartlarına ve yetersizliklerine bağlanamaz.

Bilim dışı sosyalizmin anlayışı

TİP'in, daha doğrusu TİP yönetici kadrosunun bilim dışı sosyalizm anlayışı partinin ideolojik zayıflığının ve doğuştan hastalıkların zaman içinde giderilememesinin başlıca nedeni olmuştur.

TİP yönetici kadrosunun sosyalizm anlayışları, sosyalizm tanımlamaları, kuruluştan 1970'e doğru değişmeler göstermiştir. Bu değişme Aybar'ın açık teorik - ideolojik saptırmalarından sosyalizmin bilimine daha yakın bir çizgiye doğru olmuştur. Ancak Aybar'da, o hiç tevil götürmeyecek şekilde ortaya çıkan bilimin tahrifini, revizyonizmi, teoriye güvensizliği ye-

di yıl boyunca paylaşmış olan bir yönetici kadronun, ancak yedi yıl sonra bilim adına Aybar'a karşı çıkmaları düşündürücüdür. Öte yandan, bilimsel teoriye, sosyalizmin bilimine dönüş çabaları, 1968 — 1970'lerde Türkiye'de sosyalist hareketin vardığı gelişme çizgisinin, parti dışındaki sosyalistlerin zorladıkları tartışmaların, ekonomik değişmelerin keskinleştirdiği sınıf çelişkilerinin, objektif durumun zorlamasının zorunlu bir sonucu olarak gelişmiş, ancak 8 yıllık hataların, doğuş hastalıklarının üzerine konulunca, sosyalizmin biliminin partide sağlam temellerinin atılmasına değil, büyük ölçüde sosyologluğa ve marksologluğa, yani kısaca kürsü sosyalizmine ve kof teorisyenliğe dönüşmüştür. Aybar sapmasına karşı, EMEK muhalefeti (daha sonra iktidarı) olarak ortaya çıkan çizgi de, görünürdeki bilimselliğine rağmen, «sosyalist devrim» fetişizmine saplanarak, sosyalist devrim kavramını bulanıklaştırarak, yanlış emperyalizm teorileri ve anti - emperyalist mücadele yöntemleri ortaya atarak, sosyalizmin bilimini doğru kavrayamamanın örneklerini vermiştir.

TİP'te, sosyalizmin biliminin öneminin, teoriye ortodoksça bağlılığın gereğinin baştan beri kavranmamış olduğunun en açık belirtilerinden biri, Aybar'ın «kendine özgü» teorileri daha ilk günden itibaren açıkça ortadayken, yönetici kadro içinden kimsenin bunlara yedi yıl boyunca en ufak bir itiraz yükseltmemiş olmasıdır. Sonraları Behice Boran bu durumu açıklarken, Aybar'ın sözlerine büyük ölçüde katıldığını ama o sözlerin ardındaki düşüncelerin ancak zamanla ortaya çıktığını, aynı sözlerin farklı düşünceleri dile getirebileceğini söylemiştir:

«...Son tartışmalar gösterdi ki, 'sosyalist uygulamada her ülke için geçerli, hazır tek bir reçete' yoktur, 'Türkiye'nin şartlarına uygun sosyalist yöntem' ve 'sosyalizm özde tek, uygulamada çeşitlidir' ifadelerinden Aybar'ın ve benim çıkardığımız anlamlar ve sonuçlar çok farklıdır». «...Dil düşüncenin aracıdır, aynı dil kullanıldığı halde, dilin aracılık ettiği düşüncelerde tam mutabakat olmayabileceği meydana çıkmıştır...» (Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, Behice Boran, İkinci baskı, yıl 1970, s: 6—7, İkinci Baskıya Gi. derken).

Oysa Aybar'ın 'dil'inin altındaki' düşünce daha ilk günden, sosyalizmin bilimi, teorisi açısından ve sosyal pratiğin çeşitli derslerinin ışığında ortadadır. Nitekim Aybar daha sonra, düşüncelerinin değişmediğini, altmış yıllık ömrünün ürünü olduğunu söylerken haklıdır. Ancak Aybar'da en somut ifadesini bulan teorik sapmalar, zaman içinde, parlamentarizm hastalığına bağlı olarak revizyonizmin teorisini hazırlamak üzere geliştirilmiş ve sistemleştirilmiştir.

Mehmet Ali Aybar, 24 Eylül 1962'de Vatan gazetesi muhabirine verdiği özel bir demeçte şöyle diyordu:

«Türkiye İşçi Partisi Atatürkçülükten hareket ettiği ve ilhamını günümüzün gerçeklerinden aldığı için, Atatürkçülüğü de kalıplaşmaktan kurtaran yüzde yüz yerli bir doktrin partisidir.»

1962'de Aybar'ın anladığı doktrin, partinin hareket noktası, «ilerletilmiş bir Atatürkçülük» ten başka ne oluyor? Atatürk'çülüğünün «tipik bir burjuva ideolojisi» olduğunu sonraları sık sık tekrarlayacak olanlar, TİP programının girişinden önceki takdim bölümünde de «Atatürk diyor ki» şeklinde yer alan aynı ideolojik esinlenmeyi fark etmemişler midir? Bütün bunların, 1962'lerin şartlarında meşruiyet kazanmak için gerekli olduğu ileri sürülebilir. Ancak daha ilerki yıllar boyunca da Atatürkçülük temasının sık sık tekrarlandığını dikkati çekmektedir.

1962-1963, 1964 yıllarında, Aybar'ın sıkça başvurduğu Atatürkçülük, hedef olarak gösterdiği Atatürkçü halkçılık anlayışı, (Sosyal Adalet, sayı 11, 23 Mayıs 1963, «Hürriyet ve Demokrasinin temeli Anayasa» yazısı) o dönemin «toplumculuğu» ile özdeş olarak kullanılmaktadır.

Hedef olarak görülen ve toplumculukla özdeş sayılan «Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin devlet ve hükümet sisteminin» özünde burjuva devleti, hem de anti - komünist, anti - sosyalist niteliği son derece belirgin olan bir sistem olduğu unutulmakta, daha sonra can düşmanları kabul edilecek olan millî demokratik devrimcile-

rin çizgisiyle birleşilmektedir. Aybar'ın 1968—1969'lardaki çizgisi de, bu defa kesin bir bürokrasi düşmanlığına dönüşmekle birlikte özünde bundan pek farklı olmamıştır. Bırakalım sosyalizmin bilimini bir yana, sosyalizm anlayışı açısından, Aybar'ın 1964 yılında Türkiye İşçi Partisi programı üzerine yazdığı bir yazıda, İsveç ve Cezayir'in sosyalist ülkeler olarak gösterilmesi ilgi çekicidir. O dönemlerde TİP başkanı için «sosyalizm» böylesine ne olduğu belirsiz, daha doğrusu ne olduğunun tanımlanması işe gelmeyen bir sistemdir. Sonraları, bilimsel sosyalizme sahip çıkmak isteyecek olanların, sosyalizm anlayışındaki sakatlığın İsveç ve Cezayir'i sosyalist saymaya varan bu en somut örnekleri karşısında, Aybar'ı neden uyarmadıkları, uyarmak bir yana kendilerinin de neden aynı hatalara düştükleri üzerinde düşünmeye değer. Aybar'dan hiç de farklı olmayan, hatta yer yer daha aşırıya giden bir sosyalizm anlayışı 1968 sonunda Aybar'a karşı muhalefetin liderliğini yüklenen Sadun Aren'de de daha 1962-1963 yıllarında kendini gösterir. Aren'in bu yıllar da Yön dergisinde çıkan iki yazısı, TİP'in temelindeki bilimsizliği ortaya koyması bakımından bugün mutlaka okunmalıdır. «Ekonomik sistemin önemi» yazısında Aren şöyle demektedir:

«Bana göre bugün iki sistem var. Birincisi Devlet sektörünün de yer aldığı özel teşebbüs sistemi, ikincisi kamu sektörünün hakim bulunduğu fakat özel sektöre de yer verilen sosyalist sistem. Durum böyle olunca mesele hangisinin ekonomiye hakim bulunacağı şekline geliyor. Verilecek renk mühim bir konu oluyor. Ben bu konuda hissî ve ahlâkî tercihleri hesaba katmasak bile, sosyalizme taraftarım.» (Yön, 5 Aralık 1962)

Sosyalist sistem böyle tanımlanınca ve sisteme verilecek renk ve bizzat sosyalizm bir tercih, bir taraftar olma meselesi olarak konulunca, Aren'in *«Sosyalist memleket, Rusya gibi totaliter olduğu gibi, İsveç, Hindistan gibi demokratik de olabilir»* (aynı yazı) demesine ve sosyalizmle uzaktan yakından ilgisi olmayan iki toplumu sosyalist saymasına şaşmamak gerekir. Yine aynı yazıdan şu bölümleri okuyalım:

«Devletçiliğin iyi yürümesi için önce iktidarın devletçi olması lazımdır. Onlar özel teşebbüsçü olursa kamu sektörü nasıl gelişsin. Birçok devlet işletmesinin başında bulunanlar da devletçiliğin aleyhindedir. Heyecan yoktur...» Görüldüğü gibi, sosyalizmin biliminin A'sı demek olan sınıf meselesi bütünüyle bir yana atılmıştır. İktidarın devletçi olması yeterli görülmüştür.

Yine şöyle devam ediyor Aren: *«Bir kere Türkiye'de sosyalist idare sosyalist bir partinin iktidarı ile gelmelidir. Halkı inandırmalıdır. Meselâ İngiltere'de sosyalist İşçi Partisi seçimle iktidara geçmiştir. Bu mümkündür ve çok sayıda emsali vardır. Yalnız iş bununla bitmez, Demokratik iktidara geldiği halde, öbür partileri kapatıp, diktatoryaya geçebilir...»* Sosyalizmin bilimi, işçi sınıfının ideolojisiyle yukardaki satırların uzak yakın ilişkisi olamayacağını açıklamak bugün artık gerekmiyor. O dönemin bilimsizliği bu derecelere varıyor muydu? Sanmıyoruz. Nitekim aynı dönemlerde TİP'e girmiş olan ve sonraları Aren'le birlikte Aybar'a karşı muhalefetin öncülerinden olacak Boran'ın sözlerinde, yazılarında bu türden yanlışlara, yorumlara rastlanmamaktadır. Bu ilk dönemde, Aybar için sosyalizm «burjuva demokrasisi» ve «ileri Atatürkçülük»tür; veya olsa olsa 1963 şartlarına uygulanan bir «halkçılık»tır. Aren için tümüyle iktisadî bir *tercih*, devletçilikle özel teşebbüsçülük arasında mutlaka demokratik parlamenter yolla gerçekleşmesi gereken bir seçmedir.

1963'lerde TİP'lisi veya Yön'cüsüyle ilerici aydınlar *«sosyal adalet»* noktasında birleşmektedirler ve sosyalizm, gerek TİP kanadında gerekse daha yaygın olarak, «sosyal adalet»le, bu burjuva kavramıyla bir tutulmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse, 12 sendikacı tarafından kurulmasından bir yıl sonra, partiye «bilim» ve yeni soluk getirilmesi için «aydın aşısı» yapılan TİP'e o ilk yıllarda aydınların getirdiği sosyalizmin bilimi üzerine kurulu sağlam bir teori olmamış, geniş çizgiler içinde o aydınların bildikleri kadarıyla

«sosyalizmden esinlenmiş» bir ilericilik ve halkçılık çizgisi olmuştur.

Ancak, aradan geçen süre içinde sosyalizmin bilimi ve teorisi yaygınlaşmaya, bu bilimi kaynaklardan okuma imkânı dar da olsa belirmeye başlamıştır. Aybar'ın damgasını vurduğu genel bir halkçılık çizgisi, popülist bir temel üzerinde, Türkiye İşçi Partisi sesini kitlelere daha yaygın olarak duyurmuştur. Ancak sesi ne kadar gür ve yaygın duyulursa, zaafları ve bilimsizliği de o ölçüde ortaya serilmeye başlamıştır.

O dönemin şartlarında, henüz sosyalizm sözünün bile «toplumculuk» olarak tercüme edildiği, bir siyasal özgürlükler ortamında, Sovyetler Birliğine, komünizme sövme, «hürriyetçilik» meselesi, «Tepeden inmeciliğe» karşı, «aşağıdan yukarı iktidar» teorisi, «halk» kavramının vurgulanması, meşruiyet kazanma tedbirleri olarak düşünülebilir mi? İlerdeki gelişmeler, böyle olmadığını, ciddi sapmaların ve bilime karşı çıkmanın, (veya sosyalizmin bilimine gerçekte hiç yaklaşmamış olmanın) tohumlarının daha o yıllardan gözle görülür şekilde yeşerdiğini gösteriyor. Aybar, sonradan partiyi içinden bölen ve «Aybar sapması» olarak anılan *«hürriyetçi sosyalizm» «güler yüzlü sosyalizm»* teorisini ve onun Türkiye'ye uygulanmasından doğan «halk - devlet çelişkisi», «ceberrut devlet» «halk devrimi» gibi teorileri, 1967 - 1968'de sistemleştirmiştir. Ama daha 1964 - 1965'lerde, bu sapmalar, sistemleştirilmemiş şekilde de olsa partide vardı. Bunlar, Aybar'ın bir akşam yatıp ertesi sabah kalktığında icad ettiği şeyler değildi. Sosyalizmin biliminden ayrılmanın en bariz örneği olan ve TİP'teki Aybar, Aren - Boran bölünmesinin yüzeydeki nedeni olarak ortaya konan «hürriyetçi sosyalizm» sapmasının Aybar'da sayılamayacak kadar çok olan örneklerine karşılık, Sadun Aren'in 6 Şubat 1963'de Yön'de yayınlanan Dernek ve Sosyalizmin Meseleleri yazısındaki şekillenişini gözden kaçırmayalım. Bu yazısında Aren sosyalizmi bir tercih olmaktan çıkarıp Türkiye için bir zorunluluk olarak sunar, yani kendi çizgisinde ileri bir adım atar. Ama şunları da ekler :

«Demek oluyor ki sosyalizm bizde bir sınıf kavgası vasıtası veya zulme karşı bir isyan ve nefretin tezahürü değildir. Sosyalizmin bizdeki en büyük gerekçesi kalkınma ve batılılaşmamızın yegâne vasıtası, toplumumuzun ve dünya şartlarının bizi zorladığı bir sistem olmasıdır... Diğer partilerin totaliter bir idare kurmalarını önleyen kuvvetler, sosyalist partinin de aynı yola gitmesini önleyeceklerdir... Çünkü sosyalizmin en hakim niteliği insancı ve dolayısıyla hürriyetçi oluşudur.» (Yön, sayı 60). Gerçekten sosyalizmin hürriyetlerden, gerçek hürriyetlerden bağımsız düşünülemeyeceği şüphe götürmezdi. Mesele bu hürriyetçiliğin nasıl anlaşıldığındadır. Ama Sovyetler Birliğinin totaliter olduğu söylenip, ardına sosyalizmin sınıf kavgası meselesi olmadığı eklenince bu hürriyetçilik Aybar'ınkine yaklaşıyordu.

Bundan 5 yıl sonra, Aybar'ın *Hürriyetçi sosyalizmini* sapma olarak kabul eden ve buna karşı mücadele veren Aren, muhalefette olduğu sıralarda da, sosyalizmin hürriyetçi yanının vurgulanmasının bir taktik mesele olabileceğini tekrarlamıştır. (Tüm, sayı 1, s:9) Bu dönemde, TİP yönetici kadrosu arasında dönemin şartlarında ve diğerleri arasında sosyalizmin bilimini, sosyalizmin bir sınıf meselesi ve işçi sınıfının bilimi olduğunu kavramış ve en fazla vurgulamış olan Behice Boran'dır. Ama Boran'ın da, daha o sıralarda partide filiz veren, sosyalizmin bilimini inkâr eğilimleri karşısında sesini yükselttiği duyulmaz.

İlerde gelişecek olan bilimsizliğin, bu ilk dönemlerini topluca değerlendirirsek şu gerçeklerle karşılaşırız.

- Güler yüzlü sosyalizmden özgürlükçü sosyalizme, uluslararası işçi sınıfı hareketinin bütünlüğünü tanımamakdan milliyetçi eğilimlere kadar, sosyalizmin biliminden ayrılmanın, işçi sınıfı ideolojisinden sapmanın, popülizmin, parlamentarizmin tüm belirtileri, 1965 seçimleri sonrasına kadar giden TİP'in ilk döneminde de mevcuttur. Üstelik de Boran'ın daha sonra yorumlayacağı gibi, sadece *dil* ve *ifade* olarak değil, öz olarak da apaçıktır.

- Bu belirtiler sadece meşruiyet kazan-

ma çabalarının, taktik gereklerin ve dönemin şartlarının ürünü değildir.

- Sosyalizmin kitlelere yaygınlaşabilmesi için bu ölçüde bir imkânın ilk defa ele geçmiş olması, dönemin büyük ölçüde demokratik mücadele ve meşruiyet kazanma dönemi olması, temelin çürüklüğünü, ilerde daha da ağırlaşacak sapma belirtilerini görenlerin, fark edenlerin de 1966'lara kadar susmalarına yol açmıştır.

- Küçük burjuva radikalizminin güçlülüğü, sol adına ortaya çıkması, kadrocu eğilimler, TİP'lilerin «tepeden inmecilik» olarak adlandırdıkları çizginin aydın kadrolar arasında yaygınlığı, bu akım karşısında halkçılık, hürriyetçilik, özgürlük, tabandan gelmecilik, oy temalarının ön plana çıkmasını etkilemiştir.

- Yine anti komünizm silâhının kitlelerdeki etkinliği, kitlelere seslenmek üzere ve kitlelerin oylarını toplamak üzere yola çıkan bir partiyi işçi sınıfının biliminden hızla uzaklaştırmıştır. Daha doğrusu yaklaşabilmesini, teoriye dönülebilmesini engellemiştir.

Türk Sosyalizmi

Önceleri bulanık ve yanlış, (sosyal adaletle, sosyal demokrasiyle, burjuva demokrasisiyle, Atatürkçülükle sosyalizmi bir sayma) sonraları açıkça popülist bir sosyalizm anlayışının sistemleşmesi, seçimleri ve Malatya kongresini izleyen günlerde olmuştur. Bu dönemde bilimsizlik bir yandan popülizm, parlamentarizm doğuş hastalıklarını güçlendirirken, öte yandan popülizm ve parlamentarizme kılıf olarak yeni ve çok orjinal, çok kendine «özgü» sosyalizm anlayışları geliştirilmiştir.

1966 yazında, artık «Türk sosyalizmi» (daha sonraları Türkiye Sosyalizmi olur) teorisi hazırdır. Bilimin inkârı da artık kimsenin «farkına varamadık» diyemeyeceği şekilde açıktır. Burada önemli olan, Türkiye Sosyalizminin Türkiye'nin somut şartlarına sosyalizmin biliminin, diyalektik ve tarihsel maddeciliğin uygulanmasından doğan somut tahlillerin değil de, parlamentarizme ve popülizme kılıf uydurmanın ön plana geçmesidir.

«Sosyalizmi kurmak için kitaplarda yazılı olanları aynen uygulamaya kalkmak hiç de yeterli değildir. Hatta sosyalist düşünceye tamamen yabancı ve her zaman zararlı sonuçlar veren bir davranıştır. Her toplum tarihinden gelen birtakım özelliklere sahiptir. Ve bu özellikler tarihsel gelişmede, çoğu zaman genel şartlardan daha etken olmaktadır. Her toplumun kendisine özgü tarihsel şartları ise başka başka olduğundan, sosyalizmin kuruluşunda bu etkenlerin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir ki, bu da sosyalizmde kitapçılığa, taklitçiliğe, doğmacılığa asla yer bırakmaz... Türkiye sosyalizminin KİTABINI A'dan Z'ye kadar bizler, yani Türkiye İşçi Partililer hep beraber yazacağız. Ve de yazmaktayız.» (28 Ağustos 1966, Fatih ilçe kongresinde Aybar'ın konuşması, Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 479).

Ve bir sosyalizm tanımı : *«Sosyalizm halkın ekonomik sistemi, halkın dünya görüşü olduğundan sosyalizmi emekçi halk kütleleri kurar. Sosyalizm aşağıdan yukarı kurulan bir rejimdir.»* (a.g.y. s: 486).

1966 yılı sonu 1967 yılı başında Aybar'ın Türkiye sosyalizminin özellikleri artık iyice belirmiştir : *«Sosyalizmin Türkiye'ye özgü tarih koşulları içindeki uygulanışına ve bu koşullarla, bu koşullar içindeki uygulanışın teoride değerlendirilmesinden meydana gelen Türkiye'ye özgü sosyalist teori - eylem sistemine Türkiye Sosyalizmi adını veriyoruz. ...Türkiye'de sosyalizme alelade uygulanış özelliklerinden ötede bir nitelik kazandırmaktadır.»* (Dönüşüm, 1 Aralık 1966). 1967 yılında Aybar'ın bütün konuşmaları, Türkiye Sosyalizminin özelliklerini, işin kitaplarla bitmeyeceğini, Türkiye'nin eşi benzeri olmadığını, bunun için de Türkiye sosyalizminin şüphesiz kendine özgü olacağını işler. *«İşte Türkiye böyle bir toplumdur. Bir başka benzeri galiba yoktur. Sosyalizm için mücadele bu toplumun şartları i;inde yürütülmektedir. Türkiye'ye özgü şartlar, çelişkiler tablosunda değişik bir manzara göstermektedir Bütün bu etkenler Sosyalizm için yürüttüğümüz mücadelenin*

özünü ve biçimini belirlemekte, Türkiye'ye özgü bir sosyalizmden söz edilmesine yol açmaktadır. Sosyalizm için mücadele Türkiye'ye özgü bir nitelikte olunca, kurulacak sosyalizm de sosyalist üretim biçiminin genel çizgileri doğrultusunda, ister istemez Türkiye'ye özgü bir sosyalizm olacaktır. Bundan dolayı Türkiye sosyalizmi deyimi ilerde kurulacak sosyalist düzeni de kapsamaktadır.» (Aybar bu konuşmayı ilk defa 1968 Şubatında Genel Yönetim Kurulunda yapmış, sonra anaçizgileriyle tekrarlamıştır. Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm kitabının son bölümünde de yer almaktadır.) Böylece eveleme - geveleme derken, ilk bakışta karşı çıkılamayacak sosyalizmin hürriyetçi yanı teorileri yutturulurken, nihayet 1967'de revizyonizmin teorisi açık seçik ortaya çıkar. Eğer Türkiye'nin dünyada bir eşi yoksa Türkiye'deki sosyalizmin de bir eşi olmayacaktır. O, herşeyden, hatta sosyalizmden de bağımsız Türkiye sosyalizmi olacaktır.

Aybar 1967 yılında Türkiye'de sol çevrelerde tartışılan ve bazı sosyal bilimcilerin üzerinde durdukları Asya Tipi Üretim Tarzı teorisinden de Türkiye Sosyalizmi teorisinin esaslarını kurmakta büyük ölçüde yararlanmıştır. Bilimden ayrılmanın kılıfı, Marx'a, kaynaklara dönmek şeklinde, Asya Tipi teorisinde aranmaya çalışılmıştır. İlerde, Türkiye tahlillerinde göreceğimiz, «ceberrut devlet», «devlet - halk çelişkisi» vb. gibi kavramlar da kılıfını bu Asya Tipi Üretim Tarzında bulur. Ve nihayet, sosyalizmin biliminden ayrılma, daha doğrusu sosyalizmin bilimini reddetme eğilimi, gelmiş şu noktaya kadar dayanmıştır :

«Sosyalizm, insanlığın biricik unsurudur. Sosyalizmde toplumca özgürlük, yanı millî bağımsızlık ve kişilerin gerçek özgürlüğü, eşitliği ve mutluluğu ile gerçekleşir... Sosyalizmin asıl üstünlüğü, somut insanı kendi kendini gerçekleştirmenin tatmini içinde mutluluğa kavuşturmasındadır. Bu da vatandaşın toplumda aktif bir unsur olması, iktisadî, siyasî kültürel faaliyetlere fiilen katılması, bunları denetlemesi, her kademede söz ve karar sahibi olması ile gerçekleşir. Bundan dolayı demokratik müesseseler, sosyalist toplumlarda, özgürlükçü, ve katılmacı yönlerden daha da genişletilerek, uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Yöneticilerin gerçek seçimlerle işbaşına gelip düşmeleri, kuvvetler ayrılığı, hukuka bağlı devlet, yargı bağımsızlığı ve deneti, kişisel temel haklar dokunulmazlığı, Anayasa mahkemesi, Danıştay, Basın özgürlüğü, sendikal özgürlükler, çok parti rejimi, muhalefetin hakları, referandum gibi vatandaşı iktidarın keyifliğine karşı koruyan müesseseler, burjuva düzeniyle beraber çöp tenekesine atılacak şeyler değildir... Sosyalizm insanların seveceği ve isteyeceği politik öz ve biçime kavuşturmalıdır, kavuşturulacaktır.» (21 Temmuz 1968 Beşiktaş ilçe kongresi konuşması, TİP haberleri sayı 18). *«Sosyalizm bir ekonomi sisteminden ibaret değildir. Sosyalizm bir ahlâk anlayışı, mihveri somut ve gerçek insan olan bir hayat felsefesidir. ...Emekçi sınıfların iktidarı amaç değil araçtır. Hasanları, Ayşeleri, Recepleri, Fatmaları, yani gerçek, somut insanı, özgür, mutlu dopdolu yaşama olanaklarına kavuşturmak için bir araç... Türkiye sosyalizminde günlük yaşantısı içinde somut insanın mutluluğu, halk iktidarının başlıca kaygısı olacaktır.»* (21 Temmuz 1968, Beşiktaş konuşması). Böylece sosyalizm bir ahlâk anlayışına dönüştürülüyor, burjuva kurumlarının Türkiye sosyalizminde varlıklarını sürdürecekleri savunuluyor, sosyalist devlet ve iktidar sorunu reddediliyordu.

Yukardaki temalar Aybar tarafından çeşitli şekillerde daha 1962, 1963'lerde işlenmişti. Belki böylesine sistematik, böylesine pervasızca değil ama açıkça dile getirilmiş fikirlerdi. Üstelik de çoğunlukla Aren tarafından aynen tekrarlanan, Boran'ınsa sık sık «Genel Başkan'ın da dediği gibi» şeklinde alıntılar yaptığı, üstelik de yönetici kademeden kimselerin «nereye gidiyoruz» diye 7 yıl boyunca birtek defa sormadığı fikirlerdi. O sıralarda, parti içinde baş gösteren MDD'ci muhalefet dahil, cephe tartışmaları, sınıf tahlilleri ve emperyalizm tartışmaları yapıyor, bu konulardaki farklı görüşlere dikkati çekiyordu ama, temeldeki sapmaya, teori uydurmacılığına, sosyalizme «reddiye» ye fazla

aldıran yoktu. Ne zaman ki Aybar 1968 yazında Çekoslovakya olaylarıyla ilgili görüşlerini dile getirdi, o zaman bu, bardağı taşıran ve nihayet derin uykulardan uyandıran damla oldu; «Aybar saptı» dendi. Oysa Aybar sapmamıştı, kendi çizgisini sürdürüyordu, o kadar. Ve burjuva sosyalizmi çizgisi, 1968 sonlarının Türkiye sol ortamında artık kamufle edilemiyor, yutturulamıyor, sosyal adaletçilik, halkçılık temaları ardında veya orijinal teoriler arkasında gizlenemiyordu.

İdeolojisi ve eylemine yansıyan çeşitli yönleriyle «Aybar çizgisi», tartışılma götürmeyen evrensel bir sapmadır. Türkiye İşçi Partisi'nin on yılını değerlendirir ve bıraktığı mirastan dersler çıkarmaya çalışırken üzerinde durulması gereken asıl nokta, Aybar çizgisinin TİP.'i ne ölçüde etkilediği, «Aybar gitti, sapma bitti» denilip denilemeyeceği ve yedi yıllık ortak bir yönetimden sonra Aybar'a «sosyalizmden saptığı için» karşı çıkanların sosyalizmin bilimiyle olan ilişkileri, Aybar sapmasındaki paylarıdır.

Bugünden düne baktığımızda hayret edilecek nokta, 1968 sonunda Aybar'a karşı çıkan ve sonradan partinin yönetimini ele geçirenler tarafından sosyalizmin biliminden ayrılmanın ciddi bir muhasebesinin yapılmamış, örgüt üzerindeki etkilerine ciddiyetle eğilinmemiş ve bir özeleştiriye gidilmemiş olmasıdır. 1967 - 1968'lerde Partinin içerden dışardan sarsıntılar geçirdiği bir dönemde, bu konunun deşilmesi zamansız sayılmışsa, son derece önemli bir yanlış daha yapılmış demektir. Çünkü parti etrafında toparlanma ve muhalefetteki yöneticilere güven, belki de bir ölçüde sağlanabilecekken bu imkân bir kere daha elden kaçırılmıştır. Öte yandan, böyle bir eleştiri özeleştiri eksikliği, Aybar sonrasındaki daha ince, daha belirsiz hataları, sapmaları bir süre gözlerden (şüphesiz bazı gözlerden) saklayabilmiş ve temeldeki bilimsizliğin yol açtığı ideolojik yetersizlik, yanlış ve verimsiz tartışma, sekterlik sürüp gitmiştir.

TİP teorisyenleri arasında, baştan beri en tutarlı çizgiyi izlemiş, sosyalizmin bilimine en bağlı olarak bilinen Behice Boran'ın çeşitli zamanlardaki yazılarına, konuşmalarına bakmak, sosyalizmin bilimi ile TİP ilişkisi konusunda daha fazla açıklık getirebilir. Boran'ın çeşitli dönemlerdeki yazı ve konuşmalarının derlendiği Türkiye ve Sosyalizm Sorunları kitabının birinci baskısı 1968 Mayıs ayında yayınlanmıştır. Henüz Aybar'la ihtilâf belirmemiştir. Boran 1970'de kitabının ikinci baskısını yaptığı zaman, yeni eklemelerin «düşüncenin aynı doğrultuda geliştirilmesi niteliğinde» olduğunu söyler. Kitabın bütününe hakim olan üslup ve tavır Boran'ın çeşitli defalar kullandığı kelime ile «sosyolojik» tavırdır; sosyalizmin meselelerine bilimsel yönden yaklaşma, eylem içindeki bir marksist kişinin, yaklaşımından çok bir sosyoloğun yaklaşımıdır. *Sınıfsal* yerine *sosyolojik* sözü sıkça hatta hemen her defasında kullanılmıştır. Sadece söz olarak kullanılmakla da kalınmamış, Amerikan sosyolojisinin «kültürel diffüzyon» (kültürel yayılma) teorisinden, «sosyo - psikolojik faktörler» teorisine kadar, sınıf meselesini gizlemeye yönelik ve özünde anti - marksist sosyoloji, sosyal antropoliji teorileri, bir eklektisizm içinde sosyal olayları ve sosyalizmin sorunlarını açıklamakta kullanılmıştır. Aslında uzun bir inceleme konusu olabilecek ve yazarının kendisinin de bugün herhalde eleştireceği çok önemli noktalar bulunan kitapta, sosyalizmin biliminden uzaklaşmanın açık belirtilerine sıkcana rastlanır.

Boran, 1968'de, yani Aybar sapmasının en belirgin noktasına vardığı ve TİP'in resmî ideolojisi olduğu bir dönemde şöyle yazıyor: *«Bugün TİP, hem emekçi sınıfların siyasî bir güç halinde örgütlenmesi hareketini, hem de Türkiye'ye özgü sosyalizmin fikirler çerçevesini —teorisini ve ideolojisini— temsil ediyor.»* (Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, Behice Boran, s: 58). Demek ki Boran, 1968 yazında *Türkiye'ye özgü sosyalizm*'in teori ve ideolojisini kabul etmektedir. Ya da bunun sosyalizmin biliminden sapma olduğunu henüz farketmemiş bulunmaktadır. *«Bugün her iki yönü ile T.İ.P.'nde ifadesini bulan Türk sosyalist hareketi, bir yandan egemen sınıflara ve onların politik iktidarına, partilerine, öbür örgütlerine,*

ideolojisine karşı, öte yandan da Türk sosyalist hareketini eski fikir ve davranış alışkanlıklarından kurtarmak, Türkiye'ye özgü sosyalist rotayı çizmek ve Türk sosyalist hareketini yüzdeyüz bağımsız, yabancı etkilerden uzak, Türk toplumunun yapısı, çelişkileri, tarihsel gelişme doğrultusu ile bağdaşmış bir hareket olarak raya oturtmak mücadelesini vermektedir... Türkiye'ye özgü sosyalist yolun tesbiti ve savunulması görevini azimle ve keskin bir açıklıkla yapmaktadır.» (a.g.y. s: 70 - 71).

Bu sözlerin Aybar'ın sözlerinden fazla bir fark göstermediği ortadadır. «Dilin altındaki anlam» ın çok farklı olabileceği, ancak çok önceden Aybar'ın tezlerine karşı çıkıştan anlaşılabilirdi. Boran'ın böyle bir çıkışı da olmamış, hiç değilse dışarı yansımamış, partinin ideolojisinde, çizgisinde bir değişikliğe yönelmemiştir.

Aybar'a karşı muhalefetin temellendirilmek istendiği nokta olan «hürriyetçi sosyalizm» den, Boran'ın şu satırlarının derin ayrılıklarla ayrıldığını söyleyebilir miyiz? *«...hoşgörülü, insancıl, hümanist bir sosyalist hareket içinde birleşerek...»* (a.g.y. s: 180). Aybar, *«hürriyetçi sosyalizm»* demişti ve Boran - Aren muhalefeti haklı olarak, *«hürriyet sosyalizmin içinde mündemiştir. Bu kavramı sosyalizmden ayırmak sosyalizmi yanlış anlamak ve anlatmak, sosyalizmin birliğini, özünü inkâr etmektir»* diyerek Aybar'ı sapmakla suçlamışlardı. Hadi diyelim Aren'in «hürriyetçi sosyalizmi» 1963 yıllarında kaldı. 1968'de, «hoşgörülü, insancıl sosyalizm» den söz edildiğinde, «bunlar sosyalizmde zaten 'mündemiç' kavramlardır. Başka bir sosyalizm mi var da, hoşgörülü sosyalizmden söz ediliyor» denemez mi?

İşçi sınıfı ideolojisini şurasından burasından benimsemek diye birşey olamayacağını, «özgü şartlar» ve benzeri bahanelerle işçi sınıfının biliminin, tek olan sosyalizmin biliminin revizyonunun, sapma demek olduğunu ve nereye gideceğinin bilinemeyeceğini en iyi gösteren örnekler, TİP'in uluslararası işçi hareketi ve sosyalizmin geleneği karşısındaki tutumunda ve Türkiye tahlillerinde kendini iyice gösterir.

Uluslararası hareket karşısında tavır ve dar milliyetçilik

İşçi sınıfının ideolojisinin temellerinden biri, uluslararası işçi sınıfı dayanışması, işçi sınıfı bütünlüğüdür. Bu ideolojinin temel direklerinden biri, sosyal şovenliğin kesinlikle reddedilmesi, sonuna kadar yurtsever kalınarak, dar ve şoven milliyetçiliğin sosyalizm için en büyük tehlike görülmesidir. Legalite, (meşruiyet) kaygılarıyla bazı konulara değinmemek, bazı konularda yumuşak davranmak taktik nedenlerle mümkündür. Ama o taktik tavırlar strateji ve teori haline getirilirse ortada sosyalizm kalmaz. Ancak, başta Aybar olmak üzere TİP.'in enternasyonal meseledeki tavrı, anti - komünizm silâhı karşısındaki tepkisi, hatta bu silâhı eline de alması «meşruiyet gerekçesiyle açıklanamayacak kadar aşırı olmuş, tüm Aybar dönemi boyunca sosyal şovenliğe varan çizgilerde gelişmiş, bu yüzden de özellikle Aybar, egemen çevrelerce de kabul edebilebilir «sosyalist» olmayı başarmıştır. Ancak, 1968 sonu bölünmesine kadar diğer yöneticilerin, daha dikkatli, daha temkinli olmakla birlikte onu bu yolda pek de yanlız bıraktıkları söylenemez. Gerçekten de tüm Aybar dönemi boyunca TİP'te, bir işçi sınıfı partisinde asla kabul edilmeyecek sloganlar ve tavırlar, sonradan sosyalizm adına muhalefet yapacak olanların da tasvibi ve katılmasıyla yaygınlaştırılmıştır. Bu hastalığın derinlere inmiş köklerinin bugün bile Türkiye sosyalist hareketini ne kadar önemli ölçülerde etkilediği, son Kıbrıs olayları sırasında şovenizmin bir kısım TİP dönemi «sosyalistleri» arasında da geniş ölçüde yaygınlaşmasıyla, bir kere daha ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfı ideolojisinin reddi sayılabilecek bu sapmadan örnekler vermeden geçmeyelim :

Aybar açısından, bu sapmanın en somut hale geldiği nokta Çekoslovakya olayları oldu. T.İ.P.'teki muhalefet de bu olaylar üzerine patlak verdi. Oysa Aybar, cephesinde değişen birşey yoktu. Sadece Çe-

koslovakya olayları, son Kıbrıs olaylarında olduğu gibi işçi sınıfı ideolojisinin turnusol kâğıdı rolünü oynamıştı.

Aybar için Sovyet sistemi her zaman «bürokratik», «ceberrut», «totaliter» hatta «emperyalist» ti. Daha 1945'lerde, çeşitli gazetelerde yazı yazarken, bağımsızlık konusunda Amerika ile Rusya'yı aynı kefeye koymaya dikkat ederdi. Bu dönemleri geçelim.

1962 - 1963'lerde Yön'de, sosyalizm komünizme karşı baraj olarak gösterilirdi. Mısır, İsveç, Cezayir sosyalist olarak kabul edilirdi. O sıralarda TİP üyesi olmayan Aren'in Sovyetler Birliği konusundaki fikirleri hatırlatılmaya değer : *«Sosyalist memleket Rusya gibi totaliter olduğu gibi İsveç, Hindistan gibi demokratik de olabilir. Sosyaliz ile totaliter rejim arasında bir çağrışım genel olarak yapılmaktadır. Bunu yaratan da Rus sosyalizmidir.»* (Yön, sayı 51, 5 Aralık 1972, Ekonomik sistemin önemi, Sadun Aren). *«Evvelâ, sosyalizmin ihtilâlci metodlarla iktidara geçtiği, ve totaliter metodlarla yürütüldüğü, yani komünizm dediğimiz ideoloji şeklini aldığı başlıca memleketlerin, o zamanki şartlarına kısa bir göz atalım... Bu şartların hiçbirisi memleketimizde mevcut değildir.»* (Yön, sayı 60, 6 Şubat 1963).

Veya *«Ulusal kurtuluş hareketlerinden komünistler kendi lehlerine bir takım sonuçlar bekleyebilirler; bunlardan yararlanmayı düşünebilirler...»* (Sosyal Adalet, sayı 9, s: 8, yıl 1963).

Yine aynı yıl, Aybar Türk milliyetçiliğini şöyle anlatıyor : *«Türk Milliyetçiliği, yüzyıllardır bir yarı sömürge durumunda yaşamış olan halkımızın yabancı boyunduruğuna, emperyalizme ve kapitalizme karşı tepkisinin, ideolojik planda ifadesidir... Türk milliyetçiliğini, milliyetçilik kavramına batıda verilen anlamdan kesinlikle ayırdetmek şarttır. Çünkü Türk milliyetçiliği, ırkçı, şoven, saldırgan, başka ulusları aşağı gören, gerici ve zararlı bir ideoloji değildir...»* (Sosyal Adalet, yıl 1963, sayı 11, s: 8).

1965 seçimlerine hazırlanırken, seçimler öncesinde ve sonrasında Aybar'ın özenle, vurguyla işlediği tema, «Türk sosyalizminin bağımsızlığı» olmuştur. Ve Aybar bu bağımsızlığı, hiçbir zaman «işçi sınıfının diğer sınıf ve tabakalardan bağımsız politikası» olarak değil de, «uluslararası işçi sınıfı hareketinden bağımsızlığı» olarak anlamıştır. ABD emperyalizmiyle Sovyetler Birliği'ni her zaman —ve taktik olarak değil inançla— aynı kefeye koymuştur : *«...Türkiye'nin evlâtları olarak sosyalizmi önce Türk sosyalizmi olarak düşünürüz»* (5 Kasım 1966, Aybar'ın Ankara İl kongresine gönderdiği mesaj, Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 493).

«Yüzde yüz bağımsız sosyalizm, kıskançlıkla bağımsız sosyalizm» edebiyatının geliştiği dönem bu dönemdir. 1967 Haziran'ında Eyüp İlçe kongresinde yaptığı konuşmada Aybar şöyle diyordu : *«Sosyalizmin milliyetçi olmadığı iddiası 19. ncu yüzyılda yaşayan kapitalist ve emperyalistlerin milletlerin uyanmasını önleyebilmek umuduyla ortaya attıkları ve artık foyası tamamiyle ortaya çıkmış bir iddiadır..»* (a.g.y. s: 563). 1967 yılı boyunca hemen hemen bütün il ve ilçe kongrelerinde, Aybar'ın bütün demeç ve konuşmalarında tekrarlanan tema, «Türkiye Sosyalizminin bağımsızlığı» dır. Aybar'a göre, Türkiye sosyalizmi herşeyden bağımsızdır, dünya sosyalist hareketinden geçmişten, herşeyden... Nihayet, bu sosyalizm anlayışının «sosyalizmin biliminden, işçi sınıfının ideolojisinden de bağımsızlaştığı ortaya çıkmıştır. *«Sosyalist partilerle ilişkileri de aynı prensip açısından görürüz. Herhangi bir milletlerarası kuruluşun Sosyalizm adına, milli partilere tavsiyede dahi bulunmasına kesinlikle karşıyız. Her millet sosyalizmini kendisi kurar; ve kendi sorunlarını en iyi kendisi bilir.»* (Şubat 1968 Genel Yönetim Kurulunda Aybar'ın konuşması, «Türkiye Sosyalizmi», kaynak : T.İ.P. haberleri, sayı 24).

Bu tarihlerde, ihtilâf ve kopma çok yakın olduğu halde, yönetici kadro arasında bir sızıltıya rastlanmıyordu. Behice Boran'ın 1968 baharında yayınlanan kitabında, çeşitli yerlerdeki konuşmalarında, Aybar kadar vurgulanmamakla birlikte benzer temalara rastlamak mümkündü. Boran'ın kitabının «Milletlerarası işçi sınıfı hareketi» bölümü tekrar okunmalıdır. Boran, sosyalizmin bu çok önemli sorunu-

na kitabın ikinci baskısında, yani Aybar'la olan kopmadan sonraki baskısında da oldukça savruk biçimde yaklaşır. Boran yeni gelişmeler ve dünya şartları karşısında, enternasyonalizmin yaralar aldığı tesbitiyle yetinmenin ötesine giderek, enternasyonal hareketin zaaflarından sosyalist teoride yeni çözüm şekillerinin ortaya çıkışının haklılığına (ve böylece başka bir yoldan Türkiye Sosyalizminin gereğine) varıyordu. Boran ABD ile barış içinde bir arada yaşama ilkesini benimseyen Sovyetler Birliği'nin Çin ve Arnavutluk karşısında aynı ilkeyi uygulamadığını (s: 122), direnen sosyalist ülke veya ülkelerin çeşitli *baskılarla* karşıkarşıya bırakıldıklarını (s: 120) ileri sürüyordu. Boran, konu Türkiye'ye gelince şöyle diyordu: *«Türk sosyalist hareketi, Türk devletinin bağımsızlığı kadar Türk sosyalist hareketinin bağımsızlığı konusunda da son derece titiz ve dikkatlidir.»* (s: 132). Eğer Boran ve arkadaşları, «bağımsızlık» konusundaki dikkatin yarısını enternasyonalizm, şovenizmle savaş ve sosyalizmin bilimi konusunda göstermiş olsalardı, Aybar sapması çok önceden engellenmiş ve parti daha sağlam raylar üzerine iş işten geçmeden oturmuş olurdu.

Uluslararası meseledeki yanlış eğilim, Aybar'da 1968 yazında en açık biçimini aldı. Bu eğilim artık ne bir dil sürçmesi, ne geçici bir tavır, ne de meşruiyet kuşkusuyla açıklanamazdı. Aybar şöyle diyordu :

«...Çekoslovakya olaylarını endişeyle izliyoruz. Sovyetler Birliği sosyalist devletlerle ilişkilerinde, büyük devlet olmanın üstünlüğüyle hareket etmekten vaz geçmelidir. Romanyaların, Çekoslovakyaların, Yugoslavyaların çoğalması, Sovyetler Birliği'ni öteki sosyalist devletlerle ergeç eşit ilişkiler kurmaya yanaştıracaktır.» (21 Temmuz Beşiktaş ilçe kongresi konuşması). *«Polonyalı gençler, Çekoslovakyalı gençler, Yugoslavyalı gençler, merkezci, bürokratik, ceberrut yönetime karşı baş kaldırıyorlar, hürriyetçi bir sosyalizm istiyorlar.»* (Aynı konuşma, kaynak: T.İ.P. haberleri sayı 18). *«Bütün dünya işçileri birleşiniz veya dünya işçileri birdir demek yanlıştır. İşçilerin vatanı vardır ve çok şükür ki vardır. Ve biz böyle, vatanı olan bir sosyalizm kuracağız.»* (Aynı konuşma, kaynak: Türk Solu, 30 Temmuz 1968).

Nihayet Çekoslovakya olayları karşısında TİP.'in görüşü, TİP. haberlerinde şöyle ifade ediliyor : *«Varşova paktı üyesi Çekoslovakya'nın müttefikleri Sovyet Rusya ile, Polonya, Macaristan, Bulgaristan ve Doğu Almanya'nın saldırısına uğramış olması yurdumuzda ve dünyada haklı bir infial yaratmıştır. Sovyet Rusya'nın bu saldırı hareketini, Çek yöneticilerinin ve halkının kuşkularını bertaraf edecek bir anlaşmaya ve uzlaşmaya varıldığı zehabını vererek, sinsice hazırlayıp, ansızın tatbik mevkiine koymuş olması bu infialin şiddetini daha da artırmıştır. 'Karşı ihtilâl' yalanına Çek yöneticileri tarafından davet edildikleri yalanı eklenmiştir...»* (T.İ.P. haberleri, sayı 20).

«Çarlık Rusyasının yerini alan rejimin totaliter olması, şüphesiz bir talihsizliktir... Sovyet rejimi Çarlık Ruslarının tarihsel şartlarından ve şu şartlar içinde şekillenmiş olan Bolşevik Partisinin iktidarı ele geçirince, Sovyet devletinin kendisine tâbi ve bir ihtilâl örgütü örneğinde, merkeziyetçi, otoriter ve totaliter ve giderek bir polis devleti şeklinde kurmuş olmasından ileri gelmiştir... Türkiye sosyalizminin Rus Bolşevizmi ile hiçbir benzerliği yoktur, olamaz... Bizim sosyalizmimiz somut insan sevgisine, saygısına dayanır. Halkımıza, sosyalizmi çirkin göstermeye, halkımızı sosyalizmden ürkütmeye çalışıyorlar...» (Aybar'ın konuşması, T.İ.P. haberleri, sayı 21-22).

Sonradan Aybar'a muhalefet edecek olanlar, Çekoslovakya olaylarındaki tavrında Aybar'ı hiç de yalnız bırakmamışlardır. Aren'in yönetim ve denetimindeki Fikir Kulüpleri Federasyonunun Sovyetler Birliği'ni sert şekilde suçlayan bildirisi bu konuda iyi bir örnektir. Öte yandan Boran'ın, Çekoslovakya olaylarıyla ilgili olarak Milliyet gazetesine verdiği demeçler Aybar'dan, yorum ve bakış açısı yönünden değil olsa olsa kelimelerin seçilişi yönünden farklılaşmaktadır. Boran, 1970 yılında bile Çekoslovakya olaylarını şöyle yorumlamaktadır : *«Askeri müdahaleyi haklı ve zorunlu göstermek*

için ileri sürülen hiçbir gerekçe, Sovyetler Birliği ve öbür dört pakt üyesi devletin davranışının milli bağımsızlık ve egemenlik haklarını ihlal ve içişlerine müdahale eden bir hareket olduğu yargısını değiştiremez... İlkelerle uygulama arasındaki çelişki ve tutarsızlık tevil kaldıracak cinsten değildir...» (a.g.y. s: 123, 124).

Ama Aybar «dozu» kaçırmıştı. Çekoslovakya olaylarının hemen ardından, 1968 yazında yönetici kadronun bir bölümü Aybar'ın saptığını nihayet fark ettiler.

Ne yapılabilirdi? Bugün bu konuda fikir yürütmek, uzaktan akıl vermek yersiz olur. Ancak herhalde bilimsel sosyalizme, işçi sınıfının ideolojisine inanan sosyalistler, 26 Ekim 1968'de toplanan Genel Yönetim Kurulu bildirisini onaylamazlardı. Bu bildiride Aybar ve Türkiye sosyalizmi aklanıyor, *«Genel Yönetim Kurulu, Çekoslovakya'nın işgalini kınayan Genel Başkanın demeç ve bildirileri ile beraberliğini ve bu konuda hiçbir görüş ayrılığı olmadığını bildirir»* deniyordu.

O tarihlerde TİP, adeta klâsik bir revizyonist, parlamentarist, sosyal şoven parti haline gelmişti. Ama öte yandan da parlamentarizmin iflâs ettiği görülmüş, sosyalist hareket ve birikimi TİP dışına kaymaya başlamış, ideolojik mücadelede başarısızlık, eylemde pasifizm, örgütte laçkalık, Aybar ve Aybarcılar dışında bir kısım yöneticinin ve tabanın huzursuzlanmasına, çözüm aramaya itilmelerine yol açmıştır.

Gelenekten kopma, mirastan «bağımsızlık»

Sosyalizmin biliminden, teoriden ayrılmanın daha doğrusu doğuştan beri bilinen egemen kılınamamasının somut belirtilerinden ve kaçınılmaz olarak vardığı noktalardan biri de, Türkiye'de sosyalist hareketin geçmişinden kopma, geçmişi red detme ve geleneği temsil edebilecek eski sosyalistlerden kuşku olmuştur. Bu konuda somut örnekler sıralanabilir. Eski sosyalistlerden bir kısmının, «Adları çıkmış, partiye zarar verirler» gerekçesiyle hukuki sakınca olmasa bile partiye alınmadıkları bilinen bir gerçektir. Bu, iyimser bir yorumla «Partiye söz getirmeme» meşruiyet kazanma gayretine bağlansa da, ya yazılanlara söylenenlere ne demeli! T.İ.P. in İkinci Büyük Kongresinden önceki il kongreleri sırasında, 1966 sonbaharında, T.İ.P. içindeki ilk ciddı muhalefet başlamıştı. Yön dergisi T.İ.P. tartışmalarıyla bu muhalefeti dışardan körüklüyordu. TİP tartışmalarına katılanlar çoğunlukla eski sosyalistler oldular. Aynı yıl Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın TİP'e eleştiri ve teklifleri içeren Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyarmalı broşürü yayınlandı. Mihri Belli'nin T.İ.P. içindeki bazı genç unsurlar üzerindeki etkinliği biliniyordu. Geleneksizlik, mirası reddetme eğilimleri ve özellikle eski sosyalistlerin daha önceden farkettikleri sapmalar ve Aybar tavrı, eleştirileri ve huzursuzlukları güçlendiriyordu. Aybar sinirliydi. Ekim sonunda yapılan Ankara İl kongresine gönderdiği ve Boran tarafından okunan mesajında «Partiyi içten çökertmek isteyen iki tip tehlike» üzerinde duruyordu. Birincisi «eski tüfekler», ikincisi ise «CİA ile işbirliği kurmuş» kişilerdi. Aybar bir ölçüde geleneğin temsilcisi sayılabilecek eski sosyalistlere şunları söylüyordu :

«Bizce eski sosyalist partiler, hata ve sevaplarıyla devirlerini kapatmışlardır. Bunlar memleketimizin, bugüne göre çok değişik olan şartları içinde faaliyet göstermişlerdir. Türkiye İşçi Partisini bir sosyalist kuruluş olarak bu maziye organik şekilde bağlamaya çalışmak, nasıl yersiz bir gayretse, partimizi artık maziye mal olmuş hareketlerin yeniden denebileceği bir ortam saymak da boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa, hevesleri kursaklarında kalacaktır.» (Yön, 4 Kasım 1966, sayı 188). Aybar aynı havada bir konuşmayı Malatya Kongresinde de tekrarladı.

«Türkiye işçi Partisi tarih açısından daha önceki sosyalist kuruluşların devamıdır. Ama sadece tarihî gelişmenin bir halkası olarak... Yoksa Türkiye İşçi Partisi'yle bunlar arasında kişisel bağlar kurmaya kalkmak çok yanlış bir davranış olur... Eski sosyalist partiler başka şartlar altında kurulmuş, başka şartlarda çalışmışlardır... Şüphesiz bu partileri yeni-

den kurmakta herkes serbesttir. Fakat herhalde tarihe malolmuş bu hareketleri yeniden denemek için Türkiye İşçi Partisinin elverişli bir ortam olacağını düşünmek kesin olarak yanlıştır..» (Kaynak : Bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm, s: 501) İhbar da kokan bu konuşmalar üzerine eski sosyalistlerden, hatta Aybar'ı destekleyenlerden bile son derece keskin tepkiler gelmiştir.

TİP. yönetici kadrosuna ve T.İ.P.'lilere aşılanmak istenen düşünceye göre, T.İ.P. *«ilk»* tir, *«tek»* tir, *«biricik»* tir öncesi yoktur, Türkiye sosyalizmi T.İ.P.'le başlamaktadır, Türkiye sosyalizminin kitabı, A'dan Z'ye kadar İşçi Partililer tarafından yeniden yazılmaktadır... Aybar'ın geleneğin kendisiyle başladığını düşündüğü, buna inandığı ortadadır. Oysa başlayan, gelenek değil de, popülizm ve parlamentarizm kokan bir revizyonizmdir.

T.İ.P'in geleneği reddetme ve eskileri «ihbar etme» tavrı, eski sosyalistleri örgütten uzaklaştırmış, hayırhah tavırlarını değiştirmeye başlamıştır. Aybar'ı en fazla desteklemiş olan Erdoğan Başar'ın Yön'de Aybar'a verdiği sert cevap ilgi çekicidir.

Geçmişten kopma, geleneği yok sayma eğilimi Boran'a da yabancı değildir : *«Bu ortamda (27 Mayıs ortamında) ilk defa olarak sosyalist hareket önce fikir akımı sonra siyasi örgüt olarak meydana çıktı»* (Sosyalizm Sorunları, s: 52), 27 Mayıs'ın olumlu sonuçlarından biri de Boran'a göre, *«Sosyalist akımın belirmesine ve gelişmesine yol açmış bulunmasıdır.»* (a.g.y. s: 57). Sosyalist akımın ve örgütün «ilk defa», «yeni» belirmediğini bu sözlerin söylendiği zamandan en az 50 yıl öncesinden beri var olduğunu Boran bilmez mi? Yine güçlülüğün köksüzlükten ve geleneksizlikten değil, geleneğe tüm hata ve sevaplarıyla tüm mirasıyla sahip çıkmaktan doğduğunu anlamaz mı? 1960 sonrasında sosyalizm bir kitle partisiyle ilk defa bu derece yaygınlaşma imkânına kavuşuyordu. Bu doğruydu. Ama hiç de, «yeni belirmiyordu», elli yıldan beri vardı. Parti içi muhalefetin eskilere mal edilmesi, eskilerin kışkırtmalarına yüklenmesi, Boran gibi, Aren gibi Aybar çizgisinde görülemeyecek olanları da Partinin ilkliği, biricikliği, aşağıdan yukarı kurulmuş ilk parti olması gibi konularda, Aybar paraleline itti. Öte yandan işçi sınıfı ideolojisinden uzaklaşma geleneğin inkârını doğal olarak getirdi. İşin kolayına kaçıldı. Herşey bizden başlar iddiası yaygınlaştı. O zaman sosyalizmin bilimi de, neden bizim istediğimiz gibi, bizim istediğimiz çerçevede, bizden başlamasın?

Kitap, teori ve ustalar düşmanlığı

Doğuş hastalıklarının yol açtığı, Aydın aşısının asla gideremeyip popülizmi üzerine eklediği kitap, teori, sosyalizmin biliminin öğretilmesi, eğitim düşmanlığını ve ustaları küçümsemeyi peşinde getirmeden edemezdi. Aybar'ın, o her şeyden bağımsız sosyalizmi, teoriden de yani sosyalizmden de bağımsızdı. *«Sosyalist düşünce bilime dayandığına, araştırmalarda olsun, politikada olsun bilim metodu kullanıldığına göre, sosyalizmin temel kanunlarını, metodunu şüphesiz kitaplardan öğreneceğiz. Ama sosyalizmi kurmak için kitaplarda yazılı olanları aynen uygulamaya kalkmak hiç de yeterli değildir. Hatta sosyalist düşünceye tamamen yabancı ve her zaman zararlı sonuçlar veren bir davranıştır. Türkiye Sosyalizminin kitabını hergünkü mücadelemizle bizler, yani Türkiye işçi partililer yazmaktayız. Kitaplar bir bakıma fotoğraflara benzer. Fotoğraflar gibi kitaplar da, bir durumu, bir anı tespit ederler; nazariye olarak, hikâye olarak ister istemez gelişimin canlı akışını dondururlar. Bundan dolayıdır ki, tabiat ve toplumun kanunlarını daha yakından kavramak ve durmadan değişen, gelişen dünyayı daha büyük bir sadakatla yansıtmak için daima yeni varsayımlar, faraziyeler ortaya atılır ve deneyler bunları doğruladıkça, yeni nazariyeler meydana gelir, yeni kitaplar yazılır...»* (28 Ağustos 1966, Fatih İlçe kongresinde Aybar'ın konuşması, kaynak : Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 479 - 480).

Aybar'a göre «halkımızın bin yıllık deneylerinden» yararlanmak ve seçim propagandası için halkla konuşmak eğitmek

ve eğitilmektir. T.İ.P. içinde çalışmış olanlar, uzun süreler tabandan gelen teorik eğitim isteği karşısında yöneticilerin nasıl bocaladıklarını bilirler. Genel olarak, sosyalizmin biliminin öyle mekanik olarak kavranamayacağı, diyalektik maddeciliğin, tarihsel maddeciliğin basitçe anlatılamayacağı ileri sürülmüş, sonra İstanbul'da ve Ankara'da tabandan gelen baskının etkisiyle «göstermelik» seminerlere başlanmıştır. Bu arada Aybar'ın teşkilâta sadece Marx, Engels, Lenin okumakla yetinilmemesini, Rosa Luxemburg, Bernstein, Garaudy, Proudhan gibi yazarların kitaplarının da okunmasını tavsiye ettiği hatırlardadır. Kitaptan korkulduğu bu sıralarda, T.İ.P. üyelerinin bir kısmı ise o dönemlerde yeni yeni tercüme edilen kitaplardan, klâsiklerden bulduklarını okumaktadırlar. İş işten geçip de artık teşkilâttaki kaynaşmanın önü alınamaz olunca, bu defa da programdan başka şeyin okunması ve program açıklamaları dışında eğitim, genelgelerle yasaklanmıştır. 1966 Malatya kongresinin önemli konularından biri olan eğitim konusunda, Boran'ın tavrı da hep olumsuz kalmıştır. Malatya kongresinde, eğitimin eylem içinde olacağını ileri sürmüş, sonradan, Aybar'a muhalefet ederken de eğitim konusunda fikrinin değişmediği görülmüştür.

Daha sonra Boran, «sapmış Aybar» karşısında bilimsel sosyalizme dayanan bir muhalefetin önde gelen adlarından olacağından, eğitim konusundaki görüşlerini izlemekte yarar vardır :

«Bir kısım aydınlar ve gençlik eğitim deyince az çok okul öğretimine benzer bir eğitim faaliyeti kastetmektedirler. Bir taraftan felsefe, sosyoloji, iktisat vb. konularda kurslar, konferanslar, seminerler düzenlenmesi, öbür yandan küçük okuma grupları meydana getirilerek sosyalist kitapların okunması, tartışılması düşünülüyor. Bu çeşit parti - içi eğitim, daha ziyade parti dışındaki sosyalist çevrelerde yaygındır, ama parti içinde de böyle düşünenler vardır. T.İ.P. bu çeşit eğitim anlayışına ve faaliyetine iltifat etmedi... Birden formel (kitabî) bir eğitime geçmek, iyi hazmedilmemiş bir takım teorik formüllerin ezberlenmesinden, tekrarından ileri gitmeyen bir sonuç verebilirdi. Bunu söylemek bir kitap düşmanlığı değildir. Sorun kitapların ne zaman nerede, nasıl kullanılacağı sorunudur. Parti içi eğitimi okul biçimi bir eğitim olarak düşünmekten çok önce, eylem içinde ve eylemle ilişkin bir eğitim olarak düşünmek ve uygulamak gerekiyordu. Partinin bir eylem bir politik mücadele aracı olması bunu gerektirdiği gibi, sosyalizmde teori ile pratiğin birbirinden ayrılmayışı, birlikte oluştuğu ilkesi ve modern pedagojinin öğretim usulleri de bunu gösteriyordu.» (Boran, Tüm, sayı 2).

Boran'a göre Parti programı, genelgeler, Genel Merkez mensuplarının demeçleri eğitim aracı olmalıydı. *«Parti programını, yayınlarını vb, eğitim aracı olarak küçümsemek eğilimi vardır. Eğitim üzerinde ısrarla duranlar arasında Partiyi herşeyden önce bir kadro partisi olarak düşünenler ve seçimlerde oy kazanmayı fazla küçümseyenler görülmektedir.»* (Aynı yazı).

Yine Boran, Aybar'dan koptuktan bir süre sonra, Emek muhalefetinin liderlerinden biri olduğu sıralarda, Emek dergisinde eğitim konusunda şunları yazıyordu : *«Sosyalist hareketin politik örgütü T.İ.P., başlangıçta, bilimsel sosyalizmin genel teorisi ve Türkiye şartlarının T.İ.P, başlangıçta, bilimsel sosyalizmin genel teorisi ve Türkiye şartlarının genel bilgisi ışığında sosyalist hareketin kalın çizgilerle genel rotasını ve programını ortaya koydu.»* (Emek, 25 Ağustos 1969, sayı9, s: 7). Boran'a göre Aybar'ın damgasını vurmuş olduğu T.İ.P, sosyalizmin teorisine uygun olarak sosyalist hareketin genel rotasını ortaya koymuştu. Şu halde neredeydi Aybar sapması. Boran eğitim konusunda şöyle devam ediyordu : *«Parti örgütlerinin sosyalist niteliği ve Parti içi sosyalist eğitim üzerinde neden vaktiyle durmadınız, bunu yapmadınız? yollu suçlamalar diyalektik değil, metafizik bir düşünce ve davranışın ifadesidir... Örgütlerin sosyalist niteliği ve parti içi sosyalist eğitim, 'her hafta bir sosyalist roman, her ay sosyalist bir iktisat kitabı okumak' gibi yüzeysel ve gülünç önerilerin yerine getirilmesiyle başarılamaz. Bilimsel sosyalizm top-*

lumun bilimsel teorisi ve toplumu bilinçli müdahalelerle değiştirmek eylemi olduğuna göre, bir sosyalist partide eğitim, eylem içinde ve eyleme dönük olur. Eylemden kopuk kitabî bir eğitim formel (biçimsel) bir eğitim olur, bilinçli sosyalist militanlar değil, sosyalist terimleri basitleştirilip, klişeleştirilmiş sosyalist ilkeleri dillerine pelesenk eden lafazanlar yetiştirir» (aynı yazı, s: 7). Boran daha sonra böyle bir eğitim işinin zamanla oluşabilecek bir iş olduğunu söyler. Ama artık, bu noktada, sosyalist bir eğitim ve örgütlenmenin kaçınılmaz olduğunu da kabul eder.

Önce, şüphesiz ki, bir «sosyalist» partiyi 7-8 yıl boyunca yönetmiş olan kişilere, «neden eğitim yapmadınız, eğer klâsik kitabî eğitimi beyenmiyor idiyseniz neden başka bir eğitim programı geliştirmediniz» diye sorulur. Bu metafizik bir anlayış değil, haklı ve doğru bir eleştiridir. İkincisi, gerçekten de sosyalist nitelikte teoriyle eylemi birleştirecek bir eğitim programlanması ve sonuçlarının alınması zaman isteyen güç bir iş olabilir. Ancak sekiz yıl hiç de az bir zaman sayılmaz. Yüzlerce eğitilmiş ve başkalarını eğitebilecek kadronun yetiştirilebileceği bir zaman süresidir bu. Ama Boran'ın 1968 sonunda Tüm dergisindeki yazısında ifade ettiği gibi, «bu parti kitle partisidir ve öyle kalacaktır», anlayışından yola çıkıldı mı, kadro eğitimine girişilemez. Öte yandan gerek Aybar'ın, gerekse Boran'ın sık sık sözünü ettikleri «eylem içinde, parti çalışmaları içinde eğitim» ne sonuç verebilirdi, sorusu da sorulmalıdır. T.İ.P., içinde çalışmış olanların iyi bildiği gibi, işçi ile, kitlelerle, kitle örgütleriyle, fabrikalarla, tarlalarla kucak kucağa, her an onları örgütleyen, sorunlarıyla haşır neşir olan bir örgüt niteliğine hiçbir zaman kavuşamadı. O zaman T.İ.P. kadrolarına eylem alanı olarak en iyisinden seçim propagandası dönemleri ve genel olarak da merkezlerde «pul yapıştırma» işi kalıyordu. Bunun ise ne kadar geliştirici olabileceği ortadaydı.

Eğitim ve teori korkusu, yönetici kadroda açıktı. Bilimsel sosyalizmden uzaklık, parlamentarizm ve popülizme kılıf olarak teori uydurmacılığı hevesleri, parti kadrolarını eğitimden uzak tutmak çabalarını etkiliyordu. Aynı bilimsizlik, teorik - ideolojik açıdan daha ileri kadrolar karşısında ezilme kuşkusu ve güçlü bir muhalefet korkusu yaratıyordu. Popülizm ve parlamentarizmin bilime ihtiyacı yoktu. Revizyonizm kendi bilimini sosyalizm dışında kendisi yaratıyordu. O zaman teori ve eylem birliğinin sadece eylem yanı, (o da hangi eylemse) vurgulanıyor ve iş kitap düşmanlığına, kitap okumanın —sosyalizmin biliminin isteyelim istemeyelim ayrılmaz parçası olan kitabî eğitimin— küçümsenmesine varılıyordu. Kısaca işçi sınıfı ideolojisinden, biliminden uzaklaşma, teori düşmanlığını ,eğitim savsaklayıcılığını getirirken, teorik eksiklik, ideolojik yetersizlik de, hem partinin doğuştan hastalıklarını besledi, hem de, MDD - Sosyalist devrim tartışmasında açıkça görüldüğü gibi, gerek parti içinde, gerek parti dışında her türlü sapmayı, ideolojik hastalığı körükledi, azdırdı.

TİP'in Türkiye tahlilleri

Strateji ve taktikler ülkenin somut durumuna, sınıflar mevzilenmesine göre belirleneceğinden, bir dönemlerin strateji tartışmalarında can alıcı noktalardan biri, Türkiye'de egemen üretim biçiminin ve buna bağlı olarak sınıflar mevzilenmesinin ne olduğuydu. İşçi sınıfının ve işçi sınıfı örgütlenmesinin arada büsbütün unutulduğu, «Millî demokratik devrim - sosyalist devrim» tartışmasında MDD kanadı, Türkiye'nin yarı sömürge, yarı feodal bir ülke olduğunu iddia ediyor ve kapitalist yapıyı görmezlikten geliyordu. TİP kanadı yani «sosyalist devrimci» lerse Türkiye'de egemen üretim biçiminin kapitalizm olduğunu, «emek - sermaye» çelişkisinin *temel* ve *esas* çelişki olduğunu ileri sürdüler.

O dönemin tartışmalarını hatırlayacak olursak, her iki tarafın da önceden bir «strateji» çizgisini sonra bu stratejiye uygun bir sosyal yapı modeli kurduğunu görürüz. Millî demokratik devrim yandaşları, demokratik devrimi anti - feodal mücadele olarak gördüklerinden ve emperyalizmin iç ortaklarını daha çok prekapita-

list sınıflar olarak belirlediklerinden Türkiye'de kapitalist değil «feodal» yapıların ağırlıklı olduğunu ispat etmeye çalışıyorlardı. Bu konuda, az yüzde hesapları yapılmadı. Önce «anti - emperyalist mücadele ile sosyalist mücadelenin birlikteliği» sloganıyla ortaya çıkan, giderek *«sosyalist devrimciler»* olarak beliren T.İ.P. kanadı ise, MDD'nin cephe ve ittifaklar konusundak yanlış tutumu, özellikle ilk dönemlerde işçi sınıfının öncülüğünü reddedişi, işçi sınıfını küçük burjuvazinin özellikle asker - sivil aydın zümrenin peşine takma eğilimleri karşısında, «sosyalist devrim» stratejisini temellendirmek için, Türkiye'nin kapitalist yapıda olduğunu, burjuvazinin gayrı millî niteliğini, bu yüzden emekçi sınıflar dışında ittifakların mümkün olamayacağını iddia ediyordu. Türkiye'de kapitalizmin yapısı üzerine araştırmalar yapılıyor; hatta feodalitenin, değil günümüzde geçmişte bile varolmadığını kanıtlamak üzere bazı T.İ.P. teorisyenleri Asya Tipi Üretim Tarzı kavramına sarılıyorlardı.

T.İ.P.'in Türkiye tahlillerinin bulanıklığı doğrularla yanlışların içiçeliği ve Türkiye somutuna, Türkiye gerçeğine uymayışı, Programdan başlar.

T.İ.P.'lilerin sık sık kullandıkları bir deyime göre *«sosyalizmden esinlenmiş»* (ama sadece esinlenmiş) T.İ.P. Programı Türkiye'nin yapısını şöyle tanımlar : *«Toplumumuz derebeylik kalıntısı bir temel üzerine aşılanan gelişmemiş bir kapitalizm biçiminde bir sosyal yapı»* ya sahiptir. (Program, s: 57). *«Bütün sanayileşme çabalarına rağmen, bugün Türkiye'nin ekonomisi, hakim niteliği bakımından tarımsal, geri bir ekonomidir.»* (Program, s: 28).

Birbiriyle kısmen çelişen iki farklı şekilde tanımlanan bu sosyal yapıda, egemen sınıflar hangileridir? Programda, bölümlere ayrılmış olmakla birlikte oldukça karışık olan sınıflar şemasını kısaca özetleyelim : T.İ.P. programına göre, *Büyük toprak sahipleri* (derebeylik kalıntısı toprak ağalığı ve kapitalist tarım işletmecileri), *tüccarlar* (yabancı sermaye çevrelerine dış ticaret yoluyla bağlı ithalât - ihracatçılar, hem de küçük ticaretle uğraşan aracılar ve tefeciler egemen sınıfların genel tüccarlar kategorisinde yer alır), *sanayiciler* (basit tüketim eşyası imalâtçıları, montajcılar). Sanayiciler, aslında dinamik bir zümre oldukları halde, yabancı sermayenin baskısı, sosyal adaletin sağlanması yolunda mücadelenin şiddetlenmesi karşısında toprak ağaları ve tüccarlar ile işbirliği yapmaktadırlar. *Malî sermaye çevreleri :* («Memleketin ekonomik hayatına hâkim olan büyük toprak sahipleri, ithalâtçı - ihracatçı tüccarlar ve sanayiciler mevcut bankalarda hisse sahibi olarak ve yeniden bankalar kurmak suretiyle sermayedarlık merhalesine de ulaşmış ve böylece kredi ve sigorta alanlarını da kontrolleri altına almışlardır..») (Program, s: 36).

Bu egemen sınıflar tablosunda, Türkiye tahlilleri açısından sonradan T.İ.P.'in unuttuğu, hatta karşı çıktığı doğrularla, sonuna kadar benimsenen yanlışlar bir aradadır. «Finans kapital» olgusu, hem malî sermaye bölümünde, hem de büyük toprak sahipleri, ithalât - ihracatçılar ve büyük sanayiciler işbirliğinden söz edilirken kısmen kabul edilmektedir. Sonradan T.İ.P.'liler programlarında yer alan finans - kapital (malî sermaye) nin Türkiye'de var olmadığını ileri süreceklerdir. Aynı egemen sınıflar şemasında, derebeylik kalıntısı toprak ağalığı, aracılık - tefecilik kategorileri, kapitalist toprak sahipleriyle ve ithalâtçı - ihracatçılarla ve malî sermaye ile içiçe ele alınmakta, kapitalist - prekapitalist yapı ve sınıflar farklılığı, gözönünde bulundurulmamaktadır. T.İ.P. Programında, Türkiye'nin sınıf yapısı, sınıfların somut durumuna ve mevzilenmesine göre değil, adeta ekonominin tarım - ticaret - sanayi olmak üzere, üç sektörüne göre ele alınmıştır. Böylece de kapitalist tarım işletmecisi ile, derebeyi kalıntısı toprak ağası, ithalâtçı - ihracatçı ile tefeci - bezirgân, küçük sanayici ile tekelci aynı sınıftan sayılabilmiştir.

Emek çizgisinde kendisini sürdürecek ve T.İ.P.'in sınıf tahlillerinin ayrılmaz parçası haline gelecek bir yanılgı da programda açıkça ortadadır : **Sanayi kesimi, kısaca** «sanayiciler» olarak tanımlanmış, Adapazarındaki 40 işçilik çivi fabrikası sahibi, yirmi işçilik lâstik top imalâthane-

sı sahibi, tekelci büyük sanayici ile, daha bilimsel olarak söylersek finans oligarşisiyle aynı kategoriye konulmuştur. Türkiye'de sermayenin yapısı, kökeni, emperyalizm ile ortaklığı, gözden kaçırılmıştır. Uluslararası finans kapitalin ortağı yerli tekelci kesim, yerli finans kapital, (çok yıllar sonra zorunlu olarak kabul edecekleri deyimle büyük sanayici, büyük sermaye) egemen sınıflar tablosunda, çıkarları tekelcilikle çatışan küçük sanayi, küçük imalât, Anadolu'nun orta sanayicisi ile aynı kefeye konulmuştur. Bütün mesele, kapitalist - prekapitalist sömürü mekanizması, kapitalist - prekapitalist sınıflar arasında bir ayrım yapmamaktan, öte yandan da burjuvaziyi bir bütün olarak görmekten ve burjuvazi içinde, uluslararası finans kapitalin (aracısı değil) ortağı olan, prekapitalist tefeci - bezirgân (tefeci - tüccar) sermayesiyle içli dışlı ortaklık halindeki finans oligarşisini (isterseniz büyük sermaye değin) fark edememekten doğmaktadır. Hem de bu zümrenin varlığı programda, «malî sermaye» bölümünde yer aldığı halde...

Bu durum T.İ.P. programının bir özeti sayılabilir. Malî sermaye bölümü de programa Türkiye gerçeklerinden ve Türkiye tahlillerinden çıkarılarak değil de «kitaplarda» yeri olduğu için konmuş, sonra da bir yere oturtulamamıştır.

Programda *«orta sınıflar»* şeklinde yer alan bölümde de egemen sınıflar tahlilinin ve şemasının bulanıklığı kendisini göstermektedir. Küçük tüccar adı altında, «kasabalarda çoğu zaman toprak, mal, mülk sahibi, şehirlerde de arsa, apartman gibi taşınmaz mallar sahibi» olan perakende ticaret yapanlar, bir kere egemen sınıflar arasında anıldıktan sonra, bir de orta sınıflara sokulmaktadır. Aslında burada da, prekapitalist sömürü mekanizmasının temel taşlarından biri olan tefeci - bezirgân kategorisinin, küçük burjuva katlarla karıştırıldığı görülüyor. Üstelik de programa göre küçük tüccar hep büyük tüccara doğru büyüme eğilimi göstermektedir. Yani gün gelecek, küçük sanayici ve küçük tüccar, büyük sanayici, büyük tüccar olmaya doğru gidecek...

Burada sorulacak soru, programın hazırlandığı ve kabul edildiği 1963-1964 şartlarında daha ileri tahlillerin yapılıp yapılamayacağıdır. Sosyalizmin biliminin, sosyalizm tartışmalarının yaygın olmadığı, Türkiye üzerine araştırmaların hemen hemen yok olduğu bir dönemde daha iyisi mümkün müydü. Diyelim ki mümkün değildi. Ama, programın hazırlanışından 6-7 yıl sonra da T.İ.P.'in sınıf tahlilleri, aşağı yukarı aynı yerde sayıyor.

1963 - 1964'lerin sınıf tahlillerindeki muğlaklık zamanla giderilebilirdi. Emperyalizm faktörü yerli yerine oturtulabilir, burjuvazinin yapısı, ortaklıkları ortaya konabilir; prekapitalist tefeci - bezirgânlığın varlığının, kapitalizmin geriliğinin, burjuvazinin ve özellikle finans kapital zümresinin bu geri (kapitalizm öncesi) sınıflarla ortaklığı demek olduğu anlaşılabilirdi. O zaman, ne feodalitenin varlığını ispat için yüzde hesaplarına, ne de kapitalizmin egemen üretim biçimi olduğunu ispat için «sosyalist devrim» tezi geliştirmeye ihtiyaç kalırdı. Mücadelenin doğru şiarları tesbit edilebilir, anti - monopolist, anti - emperyalist anti - feodal mücadele birlikteliği (yani egemen sınıflar ortaklığının, emperyalizm ve onun yerli ortakları tekelci sermaye ve prekapitalist tefeci, tüccar, ağa sermayesi üzerine kurulu olduğu, mücadelenin bu bütünlüğe karşı olduğu) anlaşılabilirdi. MDD hareketinin yaptığı gibi, sosyalizmin lâfı bile yasaklanmaz; T.İ.P'lilerin yaptığı gibi feodaliteden ve anti - empertalist mücadelenin öneminden söz edenler «hain» sayılmazdı.

T.İ.P. programının 1970 yılında, Aybar'cılık döneminden sonra, Emek muhalefeti sırasında, bu muhalefetin sözcüleri tarafından da benimsenmesinin (Emek, sayı 4, Haziran 1969 ve Emek dergisinde Boran, Aren v.b.'nin çeşitli yazıları) temelinde yatan nedenlerden birinin, programın sınıf tahlilleri bölümündeki muğlaklık olduğunu söylersek, paradoks yapmış sayılmayız. Bu bulanıklık içinde, emperyalizm faktörünü ve emperyalizmle egemen sınıflar gerici ortaklığının gücünü küçümsemenin bütün tohumları yatıyordu. Yine sanayiciyi ilerici görmenin, tekelcileri bile ilerici sayabilmenin bütün belirtileri vardı. Yine programda tekelci sermaye dışın-

da kalan sermaye kesimlerinin yok sayıldığı, daha doğrusu böyle ayrımlara gidilmediği görülüyordu ki yanlış cephe politikasına, yanlış ittifaklar politikasına, sonunda pasifizmin kılıfı haline gelen «sosyalist devrim» stratejisine yeşil ışık yakıyordu. 1964 şartlarında sınıf tahlillerinde bir ölçüde kabul edilebilir olan bu muğlaklık ve yanlışlar, hele sosyal pratiğin, sosyal gelişmenin hergün kafalara vura vura gösterdiği gerçeklerden sonra, halâ nasıl savunulabilirdi?

T.İ.P'in Türkiye tahlilleri, özünde hep aynı kalmakla birlikte Aybar'ın «Türkiye Sosyalizminin» teorisini «kurmaya» çalıştığı yıllardan sonraki dönemlere doğru aynı temel üzerinde bazı değişiklikler gösterdi. Bu süreci bazı alıntılarla görmeye çalışalım.

Aybar'ın 1966 - 1967'lerde iyice ortaya çıkan Türkiye tahlilleri karşısında şaşırmamak gerekir. Nitekim burada dikkati çekebilecek nokta, bu derece orjinal, sosyalizmin biliminden biraz haberdar bir kişiye «dur bakalım ne oluyor» dedirtecek cinsten «özgü» lükler karşısında, diğer T.İ.P. yöneticilerinin uzun süreler uyanmamış olmalarıdır. «Ceberrut devlet», «Halk - devlet çelişkisi» kimseleri fazla şaşırtmıyordu.

Aybar, köylülüğü ön plana geçirdiği; parlamentarizmi ve popülizmi son noktalarına eriştirdiği; oyla, özellikle de köylülerin oyuyla iktidara gelecek «hürriyetçi» bir sosyalizmin teorisini kurmakla uğraştığı günlerde, «Asya Tipi Üretim Tarzı»na mal bulmuş mağribi gibi sarıldı. Önce Türkiye sınıf tablosu şu hale getirildi : Bir yanda tüm *emekçi sınıf*, yani halk... (Emekçi sınıflar bile denmediğine dikkat edelim). Öte yanda egemen ittifak olarak ağa - komprador - Amerikancı Bürokrat üçlüsü... Aybar'ın 1967 sonrası tüm Türkiye tahlillerinde bu şema görülür. Ağa : prekapitalizmi, komprador : uluslararası finans kapitale bağımlı burjuvaziyi, Amerikancı bürokrat veya yer yer (özellikle Behice Boran'da) bürokrat burjuvazi : devletçiliği temsil ediyor olmalıdır. Böyle bir soyutlama şu iki sonucu vermiştir. Geniş emekçi sınıf içinde işçi sınıfı erimiştir. (Oysa T.İ.P. çizgisinin 1962 - 1963'lerde Türkiye sosyalist ortamına getirdiği gerçekten önemli ilerici tahlil, kadrocu eğilimler tarafından unutulan, unutturulmak istenen, küçük burjuva radikalizminin saptırmak istediği, işçi sınıfının nitel nicel varlığı ve öncülüğü kavramıydı). Böylece işçi sınıfı öncülüğü artık Aybar için sözde bile ortadan kalkmıştır. Köylülük emekçi sınıfın en geniş ve oy potansiyeli açısından en önemli kesimi olarak ön plana geçmiştir. (Bunu popülizmi incelerken ilerde göreceğiz.) Emekçi halk içinde yer alan, esnafıyla, memuruyla, aydınıyla tüm küçük burjuva katlar, aynı kefeye konulmuştur. Geçerken hemen söyleyelim ki, böylesine geniş bir «emekçi sınıf»ın veya halkın iktidarının adı dünyanın hiçbir yerinde hiçbir dönem «sosyalist devrim» olmamış, her zaman «demokratik devrim» olmuştur. Ama T.İ.P. içinde bu soruyu pek soran olmadığı görülüyor. «Ağa - Komprador - Amerikancı bürokrat» olarak tanımlanan *egemen ittifak* ise, T.İ.P.'in savunduğu anti - kapitalist, anti - emperyalist mücadele birlikteliğiyle hiç uzlaşmamaktadır. Çünkü «ağa» kapitalist değil kapitalizm öncesi veya feodal bir kategoridir. Öte yandan, kapitalizm gelişmişse, yerli sermaye artık komprador (yani sadece aracı olmaktan çıkmış) uluslararası finans kapitalle ortaklık kurmuş demektir. Yine bu egemen ittifak tahlili, bürokrasiyi ayrı bir sınıf gibi alarak, emperyalizmin ortağı yerli finans kapitali gözlerden gizleyerek, hedef şaşırtmaktadır. Kaldı ki gerek «komprador burjuvazi», gerek «Amerikancı bürokrasi» emperyalizmin yurt içindeki ajanları olup bunlara karşı verilecek mücadele anti - kapitalist değil, olsa olsa anti - emperyalist olabilirdi. Bir an doğruluğunu kabul etsek bile, böyle bir sınıf tahlilinden nasıl olup da sosyalist devrim stratejisine varılabileceğini anlamak mümkün değildir.

O sıralarda Aybar'ın bu sınıf tahlilinin Parti'nin resmi görüşü olarak genel sekreter Nihat Sargın (T.İ.P. haberleri, sayı 7, s: 7) ve Behice Boran tarafından aynen benimsendiği ve kullanıldığı görülüyor.

Aybar, 1967 yılı sonunda artık «Türkiye sosyalizmi» nin teorik çerçevesini çiz-

miştir; ayrıntılı sınıf tahlillerine geçer. Türkiye'de egemen sınıflar arasında başta ve en eski olarak «Bürokrat sınıf»ı saymakla işe başlar. Böylece MDD'nin *olumlama* yönünden yaptığı ve sonunda işçi sınıfı öncülüğünü inkâra, varan bürokrasi abartmasını T.İ.P.'te tam zıt bir şekilde ama aynen görüyoruz. Bürokrasi bir egemen sınıftır Aybar'a göre, hem de öylesine egemendir ki *«Bu sınıf zamanın zorunlu kıldığı ayarlamaları yapa yapa, günümüze kadar gelmiştir. Bürokrat sınıf bugün ağa ve komprador sınıfları yanında yeri olan, hatta yakın tarihe kadar bu sınıfları açıkça vesayeti altında tutmuş ve halâ devlet yönetiminde önemli bir rol oynayan egemen bir sınıftır.»* (T.İ.P. haberleri, sayı 9, s: 4). Neresini düzeltelim demenin tam sırasıdır. Önce bürokrasi (halen) nasıl bir «sınıf» olabilir? Öte yandan Türkiye'nin somut şartlarında görülen bürokrasinin burjuvazi adına iş görmesi değil midir? Devletçilik bürokrasi egemenliği midir yoksa burjuvazi egemenliği midir? Aybar burjuvaziyi egemen sınıf sayarak, gerçek egemen sınıflara en büyük hizmeti yapmış ve burjuvazinin egemenliğini, sömürüsünü gözlerden gizlemiş, hedef şaşırtmıştır. Bu hedef şaşırtmanın uzantıları günümüzde halâ sürmektedir. Ve eski Emek muhalefetinin bir kesiminin bugün aynı görüşle, ilerici burjuvazi geri bürokrasi tabloları çizmeleri, burjuvaziye ilerici demokratik görevler yüklemeleri bir noktada Aybarcılıkla buluşmuştur.

Bu noktadan hareket edince Aybar, kolaylıkla temel çelişkiyi «halk - devlet» çelişkisi olarak özetleyebiliyor. Böyle olunca da, 1950 olayı şüphesiz ki ilerici bir halk hareketi oluyor. DP'nin (Yani emperyalizmle kesinkes bütünleşmiş gerici bir finans kapital, tefeci - bezirgân ortaklığının) iktidarı alışı Aybar'a göre *devrim*'dir. Yıllardır halkı ezen Osmanlı Tipi ceberrut devlettir; sermaye tahakkümü değildir...

Aybar'ın bu tezleri üzerinde fazla durmaya gerek görmüyoruz. Onun Türkiye Sosyalizmi yazısının okunması bu söylediklerimizi açıkça ve yoruma ihtiyaç olmadan ortaya koyacaktır.

Türkiye tahlilleri açısından Programda gözlenen bulanıklık, kargaşa ve yoruma açıklık, Aybar'da bu noktalara vardı. Boran'da ise, ilerde Emek çizgisini belirleyecek ve sosyalist devrim sekterliğini yaratacak olan Türkiye tahlillerine aynı temel üzerine kurulu olarak rastlanıyordu. Boran şüphesiz ki Aybar'ın sapmalarına kadar gitmedi; bunlara zamanında karşı çıktığı da söylenemez. Belki de yanlış Türkiye tahlillerinin nerelere götürebileceği 1967'lerde fazla önemsenmedi. Kaldı ki yerine doğrusu da konulamıyordu.

Böylece Boran, Türkiye tahlillerini derli toplu olarak kitabının «Dikey yapı: Sosyal sınıflar» bölümünde açıklar. T.İ.P. programındaki, «derebeylik kalıntısı gelişmemiş kapitalizm (özellikle ticaret kapitalizmi) tanımlamasını açan Boran, Türkiye'nin yapısını şöyle görür: *«...Tarımda derebeylik kalıntısı özellikle Doğu ve Güney Doğu bölgelerindedir... Kapitalist sektör esas itibariyle ticaret kapitalizmi niteliğini taşımak ve dış ticaretle uğraşan zümre halâ en nüfuzlu grup olmakla beraber son onbeş yılda ve özellikle 1960'dan bu yana kapitalist sanayi de gelişmekte... dir.»* (a.g.y. s: 141 - 142). Yine aynı yerde Boran'a göre, emperyalist dış sömürü altında bütün işçi - emekçi sınıfların mücadelesi birleşiyor. Küçük sanayici sınıf dahi (herhalde tekel dışı kalan sermaye kastediliyor) bu baskının altında; ancak gümrük duvarlarıyla korunduğundan bunu henüz farketmiyor ve karşı çıkmıyor. «İthalâtçı - ihracatçı sınıfları» yabancı sermaye ile işbirliği ve ortaklık halindedir. Yabancı sermaye yerli sanayici burjuvazinin gelişmesini de kösteklemektedir. Sanayii kendi başına geliştiremediğinden yerli sanayici de yabancı sermaye ile ortaklığa razı olmaktadır ve komprador haline gelmektedir. Böylece iç ve dış sömürü sistemleri birbirine geçmiş durumdadır. Böyle olunca da *«Türkiye'de esas sınıfsal kutuplaşmanın, derin ayrımın, temel çelişkinin bugün sermaye - emek gücü, yani kapitalist sınıf, işçi sınıfı arasında değil, tüm egemen sınıflarla tüm emekçi sınıflar arasında olması sonucunu doğurmaktadır.»* (a.g.y. s: 142 - 143). Geri tarım ekonomisi yoksul köylülüğe sosyalist hareket açısından büyük önem kazandırmaktadır. *«Bugün Türkiye'de halâ sanayi ve finans ka-*

pitali sınıflarından çok büyük toprak sahipleri sınıfları güçlü ve nüfuzludur.» (a.g.y. s: 144).

Boran'ın bu dönemdeki Türkiye tahlillerinin karışıklığı ve eklektisizmi ortadadır. Üstelik de T.İ.P. çizgisinin tutarsızlıklarının, yanlış sloganların ve yanlış ittifaklar anlayışının, hatta Aybar'cı temaların izlerini bu satırlarda rahatça bulmak mümkündür.

Önce, Boran'ın Türkiye'nin sınıf tahlilinden çıkardığı sonuca göre, tüm emekçi sınıfların, hatta henüz bu bilince varmamış bile olsa, çıkarları emperyalizm ve yerli ortaklarıyla çelişen *küçük sanayici sınıfının* emperyalist - kapitalist sömürü karşısında yer aldıklarını ve bunların ortak mücadelesini düşünüyorsak, ittifaklar politikasında cephe anlayışında nasıl T.İ.P. sekterliğine, sosyalist devrim strateji ve sloganına varabiliriz. Veya böyle bir emekçi sınıflar (hatta gümrük duvarlarının ortadan kalkışıyla baskının farkına vardığı anda dış sömürüye karşı çıkması mümkün görülen küçük sanayici dahil) mücadelesinin adına nasıl olur da «anti - kapitalist mücadele» deriz. Ortada en azından bir adlandırma hatası yok mudur? İkincisi, ithalâtçı - ihracatçı sınıflara, yani ticaret burjuvazisine verilen ağırlık, egemen ittifakın en güçlü unsuru olarak ticaret burjuvazisini görmek, T.İ.P.'in sınıf tahlillerinin 1970'lere kadar giden, sonra somut görüntüler karşısında bırakılan ağırlık noktasıdır. Burada sürekli olarak gözden kaçırılan, *büyük sermaye* söz konusu olduğunda öyle bir ticaret, sanayi ayrımı olmadığı, büyük sanayicinin, ithalâtçı - ihracatçının aynı bütünün, aynı sermaye zümresinin parçaları olduklarıdır. Üstelik de «sanayici burjuvazi» emperyalizmi, yabancı sermayeyi, iş beceremediğinden, zorunlu kaldığından, güçsüzlüğünü gördüğünden davet etmemiş, daha doğuşundan onunla hal hamur olmuş, emperyalizmin damgasını yemiş, doğuştan tekelcileşmiştir. Yine bu yüzden, basit «kompradorluk» dönemini Kurtuluş savaşı dönemi öncesinde bırakmış, Cumhuriyet döneminde palazlandıkça uluslararası finans kapitalin ortaklığına «terfi» etmiştir. Bu yüzden de güçsüz ve komprador bir sanayiciler kesiminden değil, baskı ve tahakkümünü Türkiye halkı üzerinde yıllardır en ağır biçimde hissettiren emperyalizmle ortak bir zümreden söz etmek mümkündür. Son olarak da, dış sömürü ile iç sömürünün birbirine geçtiği, emperyalizm ve yerli ortaklarıyla mücadelenin tek ve aynı mücadele olduğu T.İ.P.'in doğru söyleyip, yanlış savunduğu görüşlerden biridir. Ama tüm egemen sınıflara karşı tüm emekçi sınıflarla verilecek böyle bir mücadele cepheyi reddeden değil gerektiren bir mücadeledir. Türkiye'de bugün halâ *«Sanayi ve finans kapitali sınıflarından çok, büyük toprak sahibi sınıfları güçlüdür»* diyor Boran. Finans kapitalin var olduğu, egemen olduğu yerde, ondan güçlü bir başka zümre bulunacağını bilim hiçbir yerde söylemiyor, pratik hiçbir yerde doğrulamıyor.

Şimdi bir adım daha ilerleyelim ve Aybar'a muhalefetin başını çeken, sonra 1970 başında partide yönetime gelen, dördüncü kongreden sonra parti yönetimini kongre kararıyla ele geçiren ve nihayet kendi içinde de başlıca iki kola ayrılan Emek çizgisinin Türkiye tahlillerine bir göz atalım.

Emek ;izgisinin Türkiye açıklamaları

T.İ.P.'in hastalıklarından arınıp yenileşmesi olarak gösterilen önce Aybar'a karşı Aren - Boran muhalefeti, sonra bu muhalefetin EMEK muhalefeti şeklinde, parti içinde bir hizip olarak gelişmesi ve nihayet Dördüncü Büyük Kongreden bir yıl önce Partide yönetime geçmesi, T.İ.P.'i değiştirdi mi? Değişikliğin ne ölçüde ve ne yönde olduğunu görmek için, Partinin yenilenmesi dönemi sayılan bu dönemde, bu «yenilenme» nin ve ideolojik arınmanın motoru olarak gösterilmek istenen EMEK çizgisinin Türkiye açıklamalarına bir bakalım :

Sınıf tahlillerinin, açıklıktan ve Türkiye gerçeğinden uzak oluşu yönünden, Emek çizgisi Aybar'dan farklı sayılamaz. Egemen sınıflar analiziyse hayli benzerlik gösterir. Emperyalizm konusunda aşağı yukarı aynı yorumlar getirilmiştir. Temel

çelişki konusunda ise Emekçilerin kendi aralarında da bir ölçüde farklı görüşlere sahip oldukları görülüyor. Örneğin Boran, Aybar'a yaklaşırken, Aren farklı şeyler söylüyor. Bürokrasi konusuna gelince, Aybar'da «ceberrut devlet», «devlet - halk» çelişkisi tezlerinden kaynaklanan ve popülizme temel olan bürokrasi düşmanlığı abartması ve hedef şaşırtarak burjuvazinin yerine bürokrasinin geçirilmesi, yerini, Boran'da bürokrasinin doğru bir yere oturtulmasına bırakırken, Emek çizgisinin genel yapısı içinde, bürokrasi karşısında sekterlik olarak Aybar'a yaklaşıyor.

1969, 1970'lerde kendi içinde tutarlı olduğu bazı çevrelerce sanılan EMEK, bugün baktığımızda ve Türkiye somutunu işçi sınıfının bilminin ölçülerine, sosyalizmin teorisine göre kavramaya çalıştığımızda, tam bir çelişkiler, kavram kargaşası ve yanlış tahliller bütünüdür. Dergi her ne kadar Aren - Boran muhalefeti olarak ortaya çıkan çizginin gayrı resmî organıysa da, içindeki pek çok yazıyı bağlayıcı saymamız mümkündür. Biz özellikle yönetici kademelerde bulunmuş, T.İ.P.'te birinci dereceden sorumluluk mevkilerinde olmuş kişilerin görüşlerini dikkate alacağız.

1 Mayıs 1969'da yayınlanmaya başlayan EMEK dergisinin, çıkış bildirisi niteliğinde olan «Sosyalist Potansiyelden Sosyalist Güce» yazısında, Türkiye'nin sosyal yapısı şöyle anlatılmaktadır : *«Türkiye'de hakim üretim biçimi kapitalizmdir. Bu düzen kendi niteliğine uygun bir sosyalist potansiyel yaratmaktadır.»* (EMEK, sayı 1, s: 11). Emeğin Türkiye tahlili aslında bu kısacık tanımda özetlenebilir. Emek çizgisinin bir tek amacı vardır : Türkiye'de devrim aşamasının sosyalist devrim aşaması olduğunu ispatlamak. Bunun en kolay yolu da Türkiye'de egemen üretim biçiminin kapitalizm, temel çelişkinin emek - sermaye çelişkisi olduğunu göstermekten geçmektedir.

Emek'de yer alan çeşitli yazıları ve görüşleri ayrı ayrı incelmek sayfalar alabilir. En belirgin birkaç örnek verelim :

ODTÜ'nün düzenlediği «devrim stratejisi» adlı açık oturuma T.İ.P.'i temsilen Sadun Aren katılmıştı. EMEK dergisi şöyle yazıyordu : *«Türkiye'nin toplum yapısı bilmsel sosyalist devrim anlayışı ve bu anlayışın Türkiye'nin somut şartlarına uygulanmasıyla ortaya çıkan devrim straejisi konusunda görüşlerini açıklayan Sadun Aren, böylece bilimsel sosyalistlerin millî demokratik devrim sapmasına karşı verdikleri ideolojik mücadeleye yeni bir zafer halkası eklemiştir.»* (Emek, sayı 19, s: 2). Neydi bu zafer halkası?

Aren, Türkiye açıklamaları olarak, bu açık oturumda şunları söylüyordu : *«Bir memleketin önündeki devrim aşamasının ne olduğunu belirleyen iki unsur vardır. Bunlar birisi* hakim üretim biçimi, *diğeri de* siyasî iktidarın, yani devletin sınıfsal niteliğidir. *Eğer hakim üretim biçimi kapitalizm ve Devlet de burjuva sınıfının elindeyse, o memleketin önündeki devrimci aşama hiç şüphesiz olarak sosyalist devrim aşamasıdır. Şimdi bu iki bakımdan Türkiye'ye bakalım. Türkiye'de hakim üretim biçimi kesinkes kapitalizmdir... Devletin sınıfsal niteliğine gelince, bugün iktidara tarım, ticaret ve sanayi burjuvazisi, kısaca sermayedar sınıflar hakimdir... Önümüzdeki devrim aşamasının Sosyalist Devrim aşaması olduğunu çelişkiler tahlili açısından da ifade etmek mümkündür : Memleketimizin temel çelişkisi, hakim üretim biçimi kapitalizm olduğu için, emek sermaye çelişkisidir. Bu çelişkinin çözümü de herkesin bildiği gibi, sosyalist devrimidir... Çok defa düşülen bir hata ana çelişkiyle temel çelişkinin karıştırılmasıdır... Ancak bir memleketin önündeki devrimci aşamanın ne olduğunu ana çelişki belirler... Temel çelişki aynı zaman da ana çelişki de olabilir Türkiye'de durum budur.»* (Aynı yazı, s: 4).

Strateji tartışmalarına zafer halkası eklediği bildirilen bu görüşler, aslında Emek çizgisinin Türkiye açıklamalarının ve bu açıklamalar üzerinde kurulmaya çalışılan stratejinin bütün yanılgısını ve ondan da öte, «devrim ve iktidar» sorunlarını nasıl sonsuza ertelemeye yönelik olduğunu göseriyor. Aren'e göre Türkiye'de hakim üretim biçimi kapitalizm'dir ve Devlet de burjuva sınıfının elindedir. Böylece Türkiye'nin sanayileşmiş bir Batı kapitalist ülkesinden bir farkı kalmamakta.

dır. Prekapitalist sömürü tümüyle yok sayılmakta, mücadelenin bu yönü ihmal edilmekte, finans kapital'in prekapitalist sınıf ve zümrelerle o sıkı ortaklığı ve bunların iktidara da ortak oldukları gözden kaçırılmakta ve emperyalizmin bu ortaklıkla bağları hiç söz konusu edilmemekedir. Diğer T.İ.P. yöneticilerinde de rastlanan, temel çelişkinin ana çelişkiyle aynı olduğu iddiasına Aren'de de rastlıyoruz. O zaman, önümüzdeki devrim aşaması sosyalist devrim oluyor. Kimlere karşı kimlerle iktidara yürüneceği bir kez yanlış tesbit edildi mi, egemen sınıflar analizi böylesine yanlış ortaya kondu mu artık devrim sonsuza ertelenmiş demektir. Kısaca Emek «niyetsizliği» burada formülünü bulur.

1970 Bütçesi tartışmaları sırasında, sonradan D.P.'yi kuracak olan 41 A.P.'linin de muhalefetle birlikte bütçeye olumsuz oy kullanması üzerine doğan hükümet bunalımıyla ilgili olarak yazdığı bir yazıda, Aren *büyük burjuvazi* diye bir kategori kabul emekedir. Ama bunun karşısına koyduğu, çıkarlarının çelişiğini, çatıştığını ifade ettiği «taşra eşrafı» nı küçük burjuvazi olarak adlandırmaktadır. «...*Adalet Partisinin küçük burjuvaziye ve hele onun 'taşra eşrafı' diyebileceğimiz kesimine ve bu kesimin gerici ideolojisine hiçbir bağlılığı yoktur; çünkü taşra eşrafı, büyük sermayenin gelişmesine engel olan sınıftır.*» (Emek, sayı 22). Önce küçük burjuvazi ile eşrafın hiçbir ilişkisi olmadığını biliriz. Sonra da, eğer «taşra eşrafı» yla, finans kapitalin, *büyük sermayenin* ortağı tefeci - bezirgânlık kastediliyorsa, A.P.'nin bu prekapitalist zümreyle ilişkisi olmadığı 1970 başlarında nasıl iddia edilir. O hükümet bunalımının emelindeki sorun finans kapitale daha fazla yanaşmaya başlayan A.P.'den, tefeci - bezirgânlığın, artık tefeci - bezirgânlığa sömürüden daha fazla pay ayırmak istemeyen finans - kapitale karşı çıkışı, var olan *ortaklığın* geçirdiği bir sarsıntı değil midir? Öte yandan A.P.'nin tefeci - bezirgânlıkla, «onun gerici ideolojisiyle hiç bir bağlılığı yoktur» demek A.P.'yi ilerici göstermek, dolayısiyle gerici finans - kapital'i aklamak, ilericiliği, burjuva demokratik dönüşümleri ondan beklemek değil midir?

Emek dergisinde Kurthan Fişek de Türkiye'yi şöyle görüyor : «*Türkiye'de iktidar ittifakının unsurları, yani egemen sınıflar ticaret, tarım ve sanayi burjuvazisiyle büyük malî burjuvazidir. Bu iktidarı niteleyen ve yönlendiren unsur ise, ticaret burjuvazisidir.*» (Emek, sayı 15, s: 6). Yine Fişek, «*Sosyal pratik, ticaret burjuvazisinin kendi içinde bir örneklik göserme. diğini, emperyalizmle ilk elden bağları olan büyük ticaret burjuvazisi (ithalâtçı ve ihracatçılarla sanayici kılığındaki tüccarlar, yani montajcılar) ve bir yandan büyük ticaret burjuvazisi kanalıyla, emperyalizmin uç beyi olma niteliğini sürdürürken, öte yandan iç piyasaya ve özellikle tarım kesimine yönelen küçük ticaret burjuvazisi şeklinde ikileştiğini ortaya koyuyor.*» diyor. (Aynı yer.) Fişek birşeyler seziyor. Bir yanda ticaret, tarım, sanayi burjuvazisi dedikleri bütünün, yani finans kapitalin varlığını... Öte yandan, çıkarlarının tekel dışı, finans kapital dışı sermaye ile çeliştiğini... Tekelci sermayenin ise prekapitalist sınıflarla, tefeci bezirgânlıkla ittifakının zedelenmekte olduğunu... Ama sadece seziyor o kadar. Sınıf tahlillerindeki muğlaklık, bulanıklık sürüyor. Aybar'dan başlayarak, Boran'da sürerek ve tüm EMEK yazarlarında, «teorisyenlerinde» görülen egemen sınıflar tahlilinin temel noktası, egemen ittifakın en etkili kanadının *büyük ticaret burjuvazisi* olduğudur. Sanayi burjuvazisi dedikleri bir kesimi tanımaya mecbur kaldıkları yerde işler çatallaşır. Bu kesim kimilerine göre yeni palazlanan ve ilericilik niteliği taşıyabilecek bir kesimdir. Kimileri sanayiciler dediklerinin, ithalâtçı - ihracatçılar dediklerinden pek de ayrılamadığını görmezlikten gelemezler ve büsbütün karıştırırlar işi : «...*Yapımcıların aynı anda ticaretle uğraşmaları ve montajcıların durumundan da görülebileceği gibi, yapımcılıktan çok tüccarlık yönünün ağır basması, sanayi burjuvazisinin de, büyük ticaret burjuvazisinin yedeğinde daha doğrusu büyük ticaret burjuvazisinin ayırd edici bazı özelikler taşıyan bir kesimi olarak egemen sınıflar ittifakına dahil olmasına imkân vermiştir.*» (EMEK, sayı 20, Kurthan Fişek in yazısı). Yine aynı yazıda ifade edildiğine

göre, «hükümet bunalımı sırasında kozlar, tarım ticaret sanayi burjuvazileri genel kar maşasının tarafları arasında değil, ticaret burjuvazisinin kendi içinde, büyük ticaret burjuvazisiyle, küçük ticaret burjuvazisi arasında paylaşılacaktır.» Daha sonra da büyük ticaret burjuvazisinin ne olduğu şöyle açılıyor: *«İthalâtçı-ihracatçı-montajcı*, küçük ticaret burjuvazisi de şöyle: *tefeci - küçük tüccar* vb. Tefeci - tüccar kategorisinin egemen ittifakın prekapitalist kanadını meydana getirdiği, ithalâtçı - ihracatçı - montajcı denilenlerin, büyük sanayi ve tarım burjuvazisinden hiç de ayrı olmayan finans kapital zümresi olduğu ortadayken, T.İ.P., ne Aybar ne de sonraki Emek dönemlerinde bu gerçeği görmedi; görmek istemedi.

Teorik temelsizliğin, sınıf tahlillerinde vuzuhsuzluğun ilâcı, pasifizmin ve devrimi bilinmedik bir geleceğe ertelemenin kılıfı olarak bir tek görüşü benimsediler: *Türkiye kapitalist bir ülkedir. Temel ve ana çelişki aynıdır: yani sermaye emek çelişkisi; şu halde önümüzdeki devrim aşaması sosyalist devrimdir.* Finans kapital dışında kalan burjuva kesimleri küçük burjuvazi olarak adlandırıldı geçildi.

Büyük burjuvazi veya büyük tüccar dedikleri, aslında finans kapitalden başka birşey olmayan kesimin tarihsel asalaklığı, tekelciliği, gericiliği, bağımlılığı hesaba katılmazsa, dosdoğru Emek mantığının içine düşülürdü. Düşüldü de... Yani Türkiyede rekabetçi kapitalizm dönemlerinin ürünü olan ve ilerici barutunu burjuva devrimlerinden sonra kesinlikle yitiren, daha sonra da tekelcileşen, emperyalistleşen asalaklaşan burjuvazinin içinden ilerici bir sanayi burjuvasının doğup gelişebileceği iddia edildi. İthalat - ihracatçılar gericiydiler, ama belki, olur ya, sanayi burjuvazisi ilerici atılımlar gösterebilirdi. Böylece, 1950'de DP hareketinin devrim olabileceği düşüncesine; Türkiye'de büyük sanayicinin (sanki finans - kapital bütününden bağımsızmış gibi) ilericiliğine ve burjuva demokrasisini geliştirebileceğine bel bağlandı. *«Büyük ticaret burjuvazisi, özellikle 1960 sonrasında «ileri» sayılabilecek herhangi bir harekete öncülük edebilme imkân ve ihtimalini elden çıkarmıştır»* (Emek, sayı 20, s: 8) Bir zamanlar elde etmiş miydi? Veya sadece ticaret burjuvazisi miydi bu imkânı elden kaçıran? Cevabını bir başka yerde bulmak mümkün. *«CHP gittikçe sanayi burjuvazisinden uzaklaşma süreci içindedir. Kapitalistlerin en dinamiği ve dolayısıyla da, anayasal olsun olmasın en çok sınır tanımayanı olan sanayicilerin AP'yi kullanma eğilimleri, en çok AP yi kendi partileri yapma mantığı CHP'nin kişiliğinde önemli değişiklikler yapacak özdedir.»* (Emek, aylık dergi sayı 3, s: 7—8) İlerici sanayiciler tahlili, emperyalizm olgusunu, Türkiye'de sermayenin yapısını, finans kapitali hiç hesaba katmamanın, Türkiye'de Batı'da 18—19. yüzyıllarda görülen gelişmeyi aynen beklemenin, ve bunun eylemde yansıması olarak da pasifizmin, «bırakalım ilerici sanayici Türkiye'yi geliştirsin, kapitalizmi geliştirsn, bu işçi sınıfını geliştirir, devrim de kendiliğinden olur» niyetsizliğinin temeline yatmaktadır. Bu mantıkla emperyalizm bile, burjuva demokratik devrimleri geliştirdiği için ilerici sayılır: *«...Son yüzyılın Türkiye'sinde, emperyalizmin yörüngesine girmeyle burjuva demokratik atılımları gerçekleştirmenin el ele yürüdüklerini ve aynı madalyonun iki ayrı yüzünü teşkil ettiklerini ortaya koymaktadır.»* (Emek, sayı 20, s: 9) Bilimsel sosyalizmden, bilimsel teoriden ayrılındı mı, üstelik de pasifizme saplanıldı mı böyle finans kapital tahakkümünden burjuva demokratik atılımların gerçekleştirilmesi için medet umulur. Söz de ağızdan düşmese de, özde işçi sınıfı öncülüğüne güvenilmedi mi, öncü emperyalizm bile olabilir. O zaman da «sosyalistlere» kalakala, oturup emperyalizm ve ortaklarının kapitalizmi, burjuva demokrasisini, işçi sınıfını geliştirmelerini, dikensiz gül bahçeleri yaratmalarını beklemek kalır.

Son birkaç örnekle bazı Emek, teorisyenlerinin Türkiye tahlillerini görmeye devam edelim: 15—16 Haziran olaylarına, o zaman partide artık iktidarda olan Emekçiler, kendi tahlillerini doğrulayan bir olay olarak sarılmışlardır. «İşte gördünüz mü, işçi sınıfı varmış» demek istemektedirler. Bu vesileyle sosyalist devrim stratejisinin doğruluğunu «ispatlamaktan» da ge-

ri kalmamaktadırlar: «Türkiye'de üretim güçlerinin bugünkü seviyesinde iktidara yönelik bütün hareketler, ya burjuvazinin, yada işçi sınıfının damgasını taşıyan, taşımak zorunda olan hareketlerdir. Direnişin ortaya koyduğu bu gerçek, burjuva iktidarının tek almaşığının işçi sınıfı iktidarı olduğunu... ifade etmektedir. (Emek — Aylık dergi sayı 2, s: 12 Emek açısından)

Emeğin Türkiye tahlillerini, yazıyı uzatmamak için «emek açısı»nı iyi gösteren bir kaç alıntıyla bitirelim: *«Türkiye'de iç çelişme dış çelişmeden daha önde gelmektedir.»* (Emek, Aylık dergi, sayı 2, s: 12) *«Türkiye'de egemen üretim biçimi, tarımda bile çok keskin olarak kapitalizmdir. Sömürü ve baskının kaynağı da kapitalist ekonomi düzeni ve bunun üst yapısıdır. Türkiye'ye emperyalizm egemen sınıfların daveti üzerine gelmiştir. Ve onların rıza ve muvafakati ile bulunmaktadır... Bize göre Türkiye'de emperyalist güçleri, esas itibariyle, emperyalizm ve yerli kapitalist sınıflar ittifakı, anti emperyalist güçleri ise, esas itibariyle İşçi ve tüm emekçi sınıflar oluşturmaktadır... Diğer bir kısmına göre ise, Türkiye'deki üretim biçimi, bünyesinde feodal kalıntılar barındıran az gelişmiş bir kapitalizmdir. Doğrudan doğruya kapitalizm diyememelerinin nedeni ise, bir ülkenin feodal ya da yarı feodal olmasın durumunda «demokratik devrim'in söz konusu olamayacağını bilmelerinden ileri gelmektedir.»* (Emek, Aylık dergi, sayı 3, Hüseyin Ergun, Sosyalizm savaşımız ve MDD'cilik,)

Strateji uydurup kılıf aramak suçlaması, yukardaki pasajlar okunduktan sonra yazı sahibine de aynen tekrarlanamaz mıydı? Türkiye somutunu hiçe sayıp, demokratik mücadele sadece klasik feodalizme karşı verilir sanıp, tüm kırsal bölgeleri etkisi altında bulunduran prekapitalist tefeci - bezirgân ve ağa sömürüsünü görmezlikten gelmek, asıl anti - demokratik olanın gerici finans - kapital tahakkümü, tekelci sermaye baskısı olduğunu kavramamak ve buna karşı da demokratik mücadele verileceğini hesaba katmamak, sosyalist devrim stratejisini somut gerçekleri ciğneme bahasına haklı göstermek çabasından başka nedir ki?

Emperyalizm tahlilleri

TİP'in emperyalizm tahlilleri ve emperyalizm anlayışı, ilk MDD tartışmaların dan son Emek çizgisine kadar, eyleme de damgasını vurduğu ve yanlış sınıf tahlilleriyle, eylemde pasifizmin temelinde bulunduğu için önemlidir. Yukarda, yer yer emperyalizm tahlillerine de değinildi, burada kısaca TİP çizgisinin emperyalizm olgusu karşısındaki tavrını görelim.

TİP'in emperyalizmden en fazla söz ettiği dönem, 1966'lara kadar giden ilk mücadele dönemidir. Yanlış emperyalizm tahlilinin tohumları bu dönemde atılmış olmakla birlikte, geniş kitlelerde emperyalizm, özellikle de ABD emperyalizmi konusunda ajitasyon bu dönemde —ortam düşünülecek olursa— oldukça başarılı şekilde yürütülmüştür. Daha sonra, MDD hareketinin emperyalizm vurgulaması, TİP'in emperyalizmle mücadeleyi «pasif direnme» şeklinde pasifleştirmesi, giderek anti emperyalist eylemlerin kontrolunu elinde tutamadığından bu türden eylemlere karşı çıkması, yani bırakalım eylemde, sözde bile anti emperyalist mücadelenin yürütücülüğünü başka grup ve örgütlere kaptırması, partide emperyalizm olgusunun küçümsenmesine, ikinci plana atılmasına ve giderek büsbütün yanlış bir emperyalizm anlayışına varmıştır.

Aybar'a göre burjuvazi «komprador»dur. Bu durum onu güçsüz kılmaktadır. Anti emperyalist mücadele ile sosyalist mücadele Aybar'da da bir ve aynı mücadeledir. Aybar'da, emperyalizm faktörüne tanınan önem ve ağırlık, hemen söyleyelim ki, daha sonra Emek iktidarı sırasında tanınan ağırlıktan çok fazladır. Ama, Aybar'ın emperyalizme ve tüm yerli ortaklarına karşı mücadele için önerdiği yol «Amerikalılara karşı pasif direnme»den ibarettir. İşte o «pasif direnme» yöntemi, emperyalizmin yerli ortaklarına karşı direnmeyi de aynı şekilde pasifleştirir.

Egemen ortaklığın, emperyalizmle ortaklığın prekapitalist kanadı, tefeci,

tüccar, ağa giderek büsbütün unutulmuş tur. Bunda, yanlış sınıf tahlillerinin, yanlış Türkiye açıklamalarının olduğu kadar, MDD hareketinin yanlış görüşlerinin de etkisi vardır. Giderek TİP'in emperyalizm konusundaki resmî görüşü bir «davet» teorisine indirgenmiştir. Yani MDD'cilerin bir dış olgu olarak gördükleri emperyalizm, TİP'liler için tamamen bir iç olgu haline gelmiştir. TİP görüşüne göre, emperyalizm yerli burjuvazi tarafından (büyük ticaret burjuvazisi tarafından) davet edilmiş, 1947-1950'lerde bu davet üzerine ülkeye girmiştir. O zaman, anti emperyalist mücadelenin küçümsenmesi, işçi sınıfı iktidarından, sosyalist iktidardan sonra mücadele edilecek bir etken olarak görülmesi yadırganmamalıdır. Emek dergisinin çıkış bildirisinde şöyle denmektedir: «*Gerçekten de, emperyalizm ülkemize silâh zoruyla girmemiş, hakim sınıfların çıkarlarına da uygun düştüğü için, onların daveti ile gelmiş ve sonra da işbirlikçi ve taraftar çevresini daha da genişletmiştir.*» (Emek, sayı 1, s.: 10) Aren'in 5 Ocak 1970 günü ODTÜ'de katıldığı açık oturumda, Emek tarafından ideolojik mücadelede «önemli bir dönüm noktası» olarak görülen konuşmasında emperyalizm konusunda şunlar söyleniyor: «*Hepimizin bildiği gibi emperyalizm Türkiye'ye ne silâh zoruyla ne de aldatmaca ile girmiştir. Emperyalizmi siyasî iktidar, yani bu iktidara hakim olan Türkiye burjuvazisi davet etmiştir... Bundan ötürü emperyalizm ve onun yerli ortakları deyimi yanlıştır, doğru olan yerli burjuvazi ve onların ortağı emperyalizm deyimidir... Emperyalizmle, salt dış emperyalizmle mücadele, ancak iktidara geçilirken ya da iktidara geçildikten sonra yapılır. Çünkü o zaman artık emperyalizmin yurt içinde bir hamisi, ortağı kalmamıştır. Bu durumda emperyalizm düşünür, işine gelirse çeker gider, işine gelmezse savaşır, yani yerli burjuvaziyi bu sefer o himaye eder.... Doğru olan emperyalizm ancak sosyalist devrimle birlikte, ya da sosyalist devrimden sonra kovulur sözüdür.* (Emek, sayı 19, s: 4) Bu alıntılara fazla birşey eklemeye gerek görmüyoruz.

Aybar emperyalizmle pasif mücadeleyi öneriyordu. TİP'in son dönemlerinde emperyalizm anlayışı, anti-emperyalist mücadeleyi bütünüyle reddetmeye, sosyalist devrim sonrasına ertelemeye kadar götürmüştür. Bunun eylemdeki sonuçlarını göreceğiz.

Emekçilere göre Aybar sosyalizmin biliminden, işçi sınıfı çizgisinden sapmıştı. Sapmaya karşı çıkmak, bu sapmanın Partinin ideoloji ve örgütünün, Partinin teoriyi ilişkilerinin her noktasında, en umulmadık noktasında bile yaratmış olacağı etkileri silmek, onarmak; gereğinde özeleştiriyle birçok şeyi baştan düşünmek, baştan kurmak demekti. Ama Aybar döneminden sonra da TİP'te bütün doğuş hastalıklarının, sosyalizmin bilimiyle olan çelişkilerin, teori noksanlığının izleri görüldü, ideolojisine yansıdı. Aybar çizgisi eleştirilirken, sosyalizmin bilimi «sosyalist devrim» sloganından bir santim ayrılmamak, gelişmiş kapitalist ülke tahlil ve modellerini aynen veya çarpıtarak almak ve slogan savaşına girişmek sanıldı. Sağ sapmadan kurtulalım derken sol sekterliğe varıldı. İdeolojik mücadele adına Türkiye somutu tahrif edildi, veya en azından gerçekliği içinde görülemedi, görülmek istenmedi. Bütün bunlardan Türkiye tahlilleriyle ilgili ve partinin ideolojisinde yansıyacak olan bir çizgi doğdu: Sosyalizmin bolbol lâfını yapma, Türkiye'yi *kesinlikle* kapitalist yapıda bir ülke olarak açıklamaya çalışma, anti - emperyalist mücadeleyi küçümseme ve sosyalist devrim sonrasına erteleme... Yani kısaca devrimi kendiliğinden bir gelişme içinde, kapitalizmin gelişmesinden medet umarak bilinmeyen bir tarihe gönderme... Süpjektif unsurun ihmali... Eylemsizlik...

Bütün bunlar dönemin zorunlu bir yansıması mıydı? 1963-1964'lerde görülen zaafların 1970'de artık hoşgörülebileceğini sanmıyoruz. Sosyalizmin bilimini öğrenebilmek için imkânlar artık çoktan beri hazırdı. Tartışma ortamı yoğundu Sosyal pratik pek çok yanlışı açığa çıkarmıştı. Bu noktada işin sübjektif yanı, yönetici kadronun payı önem kazanıyor.

Öte yandan TİP dışındaki sosyalist kanatların, sosyalist muhalefetin kendi

zaafları, yanılgıları da TİP kadrosunun ya nılgılarını törpüleyeceğine perçinledi. MDD hareketinin işçi sınıfı öncülüğüne i. nanmama eğilimleri, bu öncülüğü uzun sü reler unutması, Sosyalist Devrim-Millî De. moratik Devrim tartışmasının daha elve. rişli ve gelişmeye açık bir ortamda yapı. labilmesini engelledi. Sosyalist devrim vur gulamasına sırf MDD'e karşı olmak için denize düzenin yılana sarılacağı gibi ya. kınlaşanlar çıktı. Türkiye'nin somut ger. çekliği, kağıt üzerinde strateji savunması uğruna tahrif edildi, görmezlikten gelindi. Grupçuluk, düşmanlıklar, kan davala rı, karşı taraftan gelen hiçbir doğrunun kabul edilmemesine yol açtı. Bilimsizlik ve yanlış tahlil, eylemde MDD kanadını «ha. reket-bereket» mantığına sürüklerken, TİP'i pasifizme sürükledi.

Sosyalizmin biliminden sağ veya sola doğru uzaklaşmanın, bunun sonucu olan yanlış, bulanık, gerçekle ilintisiz Türkiye açıklamalarının Partinin politikasında, ey leminde görülen sonuçları nelerdi?

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NİN POLİTİKASI VE EYLEMİ

Devrimci teori olmadan devrimci pra. tik olmaz sözünü en iyi doğrulayan sos yal pratik örneklerinden birinin TİP oldu. ğunu söyledik. TİP'in sosyalizmin bilimi, teorisi karşısındaki tavrını göstermeye ça. lıştık. Politikasını ve eylemini inceleme. den önce, ilk bölümde sözünü ettiğimiz «doğuştan» hastalıkları kısaca ele almamız gerekiyor.

Sendikalizm, popülizm parlamenta. rizm, hem bilimsel sosyalist bir temele o. turmamanın, oturamamanın tabiî sonuçları dır, hem de bilim temelini, teoriyi, ve gide. rek partinin ideolojisini biçimleyen öğeler. dir. Yani bilim ve ideoloji ile bu hastalık ların ilişkisi tam anlamıyla diyalektik bir ilişkidir. Ayrılmaz ve çok yanlı bir ilişki. dir. Bilimsizlik bu hastalıkların tedavisine imkân vermiyordu. Öte yandan, bilimden ayrılma, teoriden sapma, Türkiye açıkla. malarında yanlışlar, bu hastalıklar temeli üzerine oturuyordu. Eylemde pasifizm bu hastalıkların sonucuydu ve bu hastalıklar doğurdukları tavırlarla, görüşlerle, pasifiz mi beslerken pasifizm hastalığı da yanlış görüşlerin, yanlış ideolojinin pratik için. de, eylem içinde tasfiyesini engelliyordu. Masa başı, kürsü başı soyut strateji tartış malarıyla devrim yapılamayacağı, işçi sı. nıfı örgütlenemeyeceği gibi ideolojik sap. malar, teorik yanılgılar ve bilim eksikliği de giderilemezdi.

Parlamentarizm ve popülizm üzerin. de, eleştirinin birinci bölümünde de dur. duk. Birkaç eğilim ve alıntıyla yetinmek istiyoruz. Bir de «TİP'in ilk dönemleri için parlamentarizm ve popülizm bir ölçüde kaçınılmaz mıydı?» sorusuna cevap ver. mek gerekir. Gerçekten de 1960'dan 1965 Ekim seçimlerine kadar geçen dönemi -faz la abartmadan- «meşruiyet kazanma dö. nemi» olarak görmek mümkündür. Bu dö nemde aşılan yol, kitlelere ilk defa bu yay gınlıkta mal olan sloganlar, fikirler, de. mokratik mücadele asla küçümsenmeme. lidir. Dönemin şartları parlamenter müca. delenin, parlamento alanının, seçim orta. mının ve örgütlenmesinin önemli ölçüde ön plana alınmasını gerekli kılmış olabilir. Partinin meşruiyet kazanmasının yolların. dan birinin de bu olduğu unutulmamalıdır. Ancak, bütün bunlar TİP'te arızî taktik. ler olarak kalmamış, doğuş hastalıklarının uzantısı olarak gelişip Parti'ye damgasını vurmuştur.

Parlamentarizm

TİP'te parlamentarizmin şampiyonu şüphesiz ki Aybar'dır. Gördüğümüz gibi, Aybar'ın «Türkiye sosyalizmi» de özünde parlamentarizmin teorisi, kılıfıdır. Aybar için, herşey oy hesabıdır. TİP bilim kurul. larını, bürolarını en fazla uğraştıran iş, yıl lar boyunca, semt semt, köy köy, oy he. sabı yapmak, oy yüzdesi hesaplamak olmuş tur. Aybar 1965 seçimlerinde yol alınaca. ğına, 1969'da ise «başa güreşileceğine» se. çim propagandası olarak değil, kesinlikle inanmıştır.

Aybar, 9 Mayıs 1965 günü Ankara'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: *«Önümüzdeki seçimler, emekçilere Büyük Meclise girme yolunu açacaktır. Türkiye işçi Partisi saflarından Meclis'e girmiş olan emekçi temsilciler, bu sefer elbette Meclis'te azınlık olacaklardır Ama memleketin kaderini etkilemeyi ve politikanın rotasını, emekten ve halktan yana çevirmeyi mutlaka başaracaklardır. Çünkü, Türkiye İşçi Partisi'nin temsilcileri hergün halktan ve emekçi vatandaştan yana tasarılar, öneriler verecekler, sorular soracaklardır. Meclis'in havasını değiştireceklerdir.»* Parlamentarizmle pasifizmin nasıl ikiz kardeş olduklarının bir başka örneği daha... Meclis'lerin havasının değişmesiyle işçi sınıfının ve tüm emekçi halkın .konuşmanın yazılı halindeki bölüm başlığındaki ifadeyle. kurtuluşu mümkün olabilseydi herhalde sosyalizm için mücadele kolay ve zahmetsiz olurdu.

1965 seçimlerinde Meclis'e 15 milletvekili sokulmuş olması parlamentarizmi besleyen gıda olmuştur. Şimdi bütün hazırlık, işçi sınıfının örgütlenmesine, sosyalist partinin, kadroların oluşturulmasına yönelik değil, 1969 seçimlerinde başa güreşmeye yöneliktir. Üstelik Genel Başkanı iyimserdir de: *«Sonra Türkiyemizde halkın uyanarak kendi oylarıyla kendi kendisini iktidara getirmesi öyle çok uzun vadeli bir iş de değildir. Halk bir hayli uyanmıştır. Halk içinden küçük bir azınlığın bilinçlenmesi, çığ gibi bir hareketin başlaması ve seçimlerde terazinin emekten yana ağır basması için yetecektir. Terazinin iki kefesi hemen hemen dengededir. Emek kefesine birkaç gram atmak bizim kefeyi ağır bastırır.»* (10 Ocak 1965 TİP Genel Yönetim Kurulu konuşması, kaynak: Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 368)

14 Şubat 1967 tarihinde ANT dergisinin sorularına cevap verirken de, Aybar, *«TİP tüzüğünde ve programında sosyalizm kelimesi kullanılmadığı halde neden artık sosyalizm kelimesinin kullanılmaya başlandığı»* sorusuna da şu cevabı veriyor: *«..Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin son zamanlarda 'sosyalizm sözcüğünü daha sık kullanmaya başlamış olmaları, bazı kişi ve kuruluşların Türkiye İşçi Partisinin paralelinde görünen, fakat kapitalist ilişkileri muhafaza eden görüşleri, halka telkin etmeğe çalışmış olmalarından ileri gelmektedir. Zihinlerin bulandırılmasını önlemek istiyoruz.»* Biz daha ne yorum yapalım, Demek sosyalizm kelimesinin kullanılışı bile oy kaygısıyladır... Gerçekten de o sıralarda CHP içindeki ortamın solu grubunun güçlenmesi ve toplumculuk kelimesine sahip çıkmaya başlaması Aybar'ı endişelendirmektedir.

Bir de, Aybar'a göre neden köylere gitmek gerektiğine bakalım: *«Köylere git mek, parti görevlileriyle köylere yerleşmek gerek. Bizim oylarımız daha çok köylerden geliyor. Bir kere seçmen kitlesinin çoğunluğu köylerde..»* (29 Haziran 1968 tarihinde Aybar'ın TİP genel yönetim kurulundaki konuşması, Kaynak: TİP haberleri, sayı 16, s: 9)

Yine Aybar'a göre, *«Seçimler yalnız memleketi yönetmek için vasıta değildir. Seçimler, hele kapitalist bir düzende mücadele eden sosyalist kuruluşlar için güzel göstergeler, en doğru göstergelerdir. Ancak seçimler aracılığıyladır kibiz, nerede idik, nereye geldik sorusuna kesin rakama vurulmuş cevaplar verebiliriz... Seçimler yalnız sosyalist akımların kapitalist bir düzendeki ilerleyişini rakkam rakkam ortaya koymaz; ayni zamanda hataları, zaaflan, geri kalmış noktaları da çırçıplak ortaya serer.»* (TİP Haberler, sayı 16,s: 8) Parlamantarizm konusunda daha fazla alıntıya gerek var mı? Sosyalizmin sınanacağı tek sosyal pratik de Aybar'a göre seçim sandıklarıdır.

1968 kısmi ve mahalli seçimlerinde dışa yansıtıldığı kadarıyla başarı, gerçekte pek çoklarının gözünde başarısızlık ve Aybar ve benzerleri için hayal kırıklığı, partinin içten çökmesine de neden olmuştur. Parlamentarizm üzerine kurulu yapı, parlamentarizmin yıkılmasıyla yıkılmıştır. 1969 seçimlerine, Parti, bölünmüş ve iç ihtilaflarla sarsılan bir şekilde gidilirken, Aybarcılar oy potansiyeli olarak köylülüğün önemine işaretle sürekli olarak köylülüğün ön plana geçirilmesini istemektedirler. Bunun sonucu baştan beri var olan doğuş hastalıklarından popülizmin, köylülük ağırlığı şeklinde bir kat daha ağırlaşması

ve köksalması olmuştur. Hem köylülüğe tanınan ağırlığı vurgulaması, hem de seçimlerde başka partilerinin (özellikle Yeni Türkiye partisinin) amblemleriyle karışmasının önlenmesi için partinin «çark-başak» amblemi, «Adam» amblemiyle değiştirilmiş ve «Adam'a oy ver» sloganı ön plana geçirilmiştir.

1969'dan ve Emek kanadı parti içinde iktidara geçtikten sonra, TİP'te parlamentarizme karşı doğan parlamenter mücadeleyi yerli yerine oturtan görüşlerin belirmesi büyük ölçüde Türkiye şartlarına ve sosyalist hareketin vardığı noktaya bağlıdır. Artık parlamentarizmin kesinlikle iflas ettiği görülmüştür. İkincisi de, Türkiye'de «parlamentarizm» hastalığının gerçek yüzünün görülmesi için gerekli sosyal pratik yaşanmıştır ve sosyalist olmak, sosyalist temeller üzerinde toparlanmak iddiasında olan bir partinin, parlamentarizmin sloganlarına sarılması imkânları objektif olarak kalmamıştır, En önemlisi de, Aybarcılığa karşı en emin ve kolay muhalefet noktası «parlamentarizm»e vurmaktır.

Seçimlerle ve pek de uzun zamana kalmadan iktidara gelineceği düşüncesi, TİP yöneticileri arasında, Aybar dışında da hakimdir. 1969'da gözden geçirip, ikinci baskısı 1970'de yayınlanan kitabında Boran şöyle demektedir: *«Bu nedenlerle, Türkiye'de sosyalist hareketin seçimlerle iktidarı kazanabileceğinden şüphe edilirse, o takdirde her şeyden önce şu sorunun cevaplandırılması gerekir: Bugün Türkiye'de objektif olarak ihtilalci devrimci şartlar oluşuyor mu veya görünür bir gelecekte oluşmaya doğru gidiyor mu?... Benim yukardaki sorulara cevabım hayırdır. Buna karşılık Anayasa çerçevesi içinde bir sosyalist hareketin ve partisinin gelişmesi şartları ve seçimlerle iktidarı kazanma imkân ve ihtimali vardır.»* (Boran, Türkiye ve Sosyalizmin sorunları s: 214) Bu imkân ve ihtimal TİP yöneticilerince öylesine benimsenmiştir ki Aybar'la birlikte 1969'da başa güreşileceğine, bir kısmı daha çabuk ayılmakla birlikte inanılmıştır. Nitekim 1969 seçimlerinin parlamentarizm tutkusunun iflası demek olan sonuçlarından sonra Sadun Aren şunları yazmaktadır: *«Türkiye İşçi Partisi oylarındaki bu düşüş beklenmeyen, tarihin akışına ters düşen bir olaydır. Birçoklarımız sosyalist oylarda önemli artışlar beklerken, alınmış oyların bile bir kısmının kaybedilmiş olması gerçekten şaşırtıcı olmuştur...»* (Emek sayı 13, 20 Ekim 1969, s: 2) Parlamentarizmin iflasını tarihin akışına ters düşen olay olarak yorumlayan Aren'in parlamentarizme ne kadar bel bağladığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, oylardaki düşmeyi tarihin akışına ters düşen olay olarak nitelerken, herhalde sosyalist oyların sürekli artış göstereceğini, en azından sabit kalacağını kastetmektedir. Oysa TİP oyları öyle bilinçli oylar mıydı?

Partinin, parlamentarizm hastalığının damgasını vurduğu yapısının başka somut göstergelerini, Türkiye İşçi Partisi incelememizin birinci bölümünde vermeye çalışmıştık. 1965'den sonra bütün ön planda gelen, yönetim organlarındaki TİP yöneticilerinin büyük kısmının Ankara'ya yerleşmeleri; sosyalist örgütlenme, kitlelerin bilinçlendirilip uyandırılması sorunlarını bir yana bırakıp, parlamentoya gömülmeleri; 1966 Malatya kongresinden sonra TİP parlameto grubuyla TİP Merkez yürütme kuruluunun büyük ölçüde özdeşleşmesi; TİP'li milletvekillerinin de herhangi bir burjuva partisi milletvekili gibi Parlamenter maaşlarını kendi «öz gelirleri» saymaları, o zamanlar pek çok tartışma konusu olmuş Şekerbank kredileri meselesi, Partinin Merkezinin parlamentonun bulunduğu Ankara'ya taşınması gibi «küçük» görünebilecek önemli göstergeler de unutulmamalıdır.

Parlamentarizm çıkmazının anlaşılması ve Parlamentarizmin iflası, aslında Aybar'ın da sonu oldu. TİP için yeni bir başlangıç olabilirdi. Ama tek hastalık bu değildi. Üstelik parlamentarizm öyle tüm sapmalardan bağımsız, tek başına bir yanlış eğilim olarak da kabul edilemezdi. TİP ideolojisini bütünüyle etkileyen bir faktördü.

Popülizm

Türkiye'de parlamentarizm popülizmle besleniyordu. Sandıkları dolduran oyların önemli bir kaynağı ise köylülüktü. Bir

yandan ajitasyon-propaganda amaçlarını ve taktikleri çok aşan bir şekilde «emekçi, ezilen halk» edebiyatı yapılırken, bir yandan köylülük, sözde kalan işçi sınıfı öncülüğünün yerine gün be gün geçiriliyordu. Eleştirinin birinci bölümünde TİP popülizmi üzerinde bir ölçüde duruldu. Burada bazı tamamlayıcı alıntılar ve yorumlarla yetineceğiz.

1960 sonrasının ilk meşruiyet mücadelesi şartlarında, kitlelerle bağ kurabilmek, soyutlanmadan kurtulmak, meşruiyetini daha sağlam bir kitle temeli üzerine kurabilmek ve partinin kitle partisi yapısı, popülist temaları bir ölçüde gereki, hatta zorunlu kılmış olabilir. Ama hangi ölçüde ve ne zamana kadar?

Aybar popülizminin ayan beyan ortaya çıkış tarihi olarak 1963 ilk baharı gösterilir. Mayıs 1963'de Gaziantep'te yapılan TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısının havası, hep birlikte söylenen türküler, toprağa bağlı kesimlerden gelen ilgi, daha sonra İzmir il kongresinde işçilerden çok köylülerin dinleyici olarak katılması, Aybar'ı büyük ölçüde etkilemiştir.

Popülizm, önce işçi sınıfı ve müttefiklerinin yerine geniş ve genel bir «halk» kavramının geçirilmesiyle başlar. O halk: işçiler, köylüler, ırgatlar, marabalar dullar, yetimler, memurlar, aydınlar, gençler, esnaf, zenaatkâr vb.' dir.

Popülizmin teorisi «halk-devlet» çelişkisi olmuş, yansıması ise aydın düşmanlığı şeklinde görülmüştür. Aybar bilimi, kitapları reddederken sık sık halkın binlerce yıllık bilgisine bavurulmasını önermiştir.

Aybar'ın, küçük burjuva radikalizmine karşı geliştirdiği «tepeden inmecilik» «aşağıdan yukarı kuruluş» görüşü; her konuşmasında, her yazısında TİP'in tabandan gelmeci olduğunu vurgulaması; küçük burjuvazi *popülizminin*, küçük burjuva *radikalizmine* tepkisinden başka birşey değildir. Aybar döneminde, emekçi, yoksul, çilekeş halk hep işçi sınıfının önüne geçmiştir. «*Çilekeş dullar, yetimler*» bile emekçi halkı kurtarmak, sosyalizmi kurmak için göreve çağrılmıştır. (1965 seçimleri öncesi İstanbul mitingi konuşması, Kaynak: TİP haberleri, sayı: 15) 1968-1969'da artık köylü iyiden ön plana geçmiş ve «en fazla ezilen en iyi sosyalist olur» popülist anlayışıyla Aybar dolaştığı köylük bölgelerde şöyle konuşmalar yapmaktan çekinmemiştir: «*... En çok ezilen vatandaşlarımız fukara köylülerdir... Şehirli işçinin sendikası vardır, grev hakkı vardır, sigortası vardır. Topraksız, ya da az topraklı milyonlarca köylü ailelerinin hiç bir dayanakları yoktur. Devlet de bunları korumaz.. Fukara köylü kardeşlerim vatandaşlarım, sizi kendinizden başka kimse kurtaramaz. Anayasaya, kendi partinize sahip çıkınız ve bu kapkaççı düzene son veriniz...*» (Aybar, Keşan Köylerinde TİP haberleri, sayı 31-32 s: 9)

«*Türkiye'de rejim değişikliğini gerçekleştirecek sosyal grup olarak fukara köylüler, temsil ettikleri oy potansiyeli ve halen en ağır şekilde sömürülen sosyal grup olmaları bakımından son derece önemli bir unsurdur..*» (1969 seçim gezileri. Mersin konuşması, kaymak: TİP haberleri, sayı 35-36, s: 22). Bu konuşmalarda, Aybar'ın bilimi inkârını, işçi sınıfı öncülüğünü reddedişini, popülist sömürü edebiyatına sapışını, parlamentarizmini görmek mümkündür. Öte yandan aynı dönemdeki tüm konuşmalarda, emekçi halkın unsurları sayılırken, «köylü»nün sıra olarak da ön plana geçmesi ve artık israrla bu şekilde tekrarlanması, herhalde bir tesadüften ibaret değildir.

1969 sonlarında, Aybar, ve tam kadrosu, parti içinde aydın düşmanlığını körüklerken ve kendilerine karşı beliren muhalefeti aydınlar muhalefeti olmakla, ve ihbardan da kaçınmadan suçlarken, şunları söylemektedirler: «*Demokrasinin tarihî gelişme içinde ulaşacağı son aşama sosyalizmdir. Bu sosyalizm zorbalığı reddeden ve emekçi sınıfları ve giderek bütün insanlığı hürriyete refaha ve adalete kavuşturacak olan tam bağımsız bir sosyal, ekonomik ve politik düzendir.. Geniş kitleler önümüzdeki seçimlere şimdiye kadar eşine rastlanmamış olan bir bilinç muhtevasıyla katılacaktır. Ve bu bilinç muhtevası, her geçen gün hızla yoğunlaşacak, ister istemez emekçi kitleleri suyun başına getirecektir. Seçime karşı çıkanlar, aslında bu gelişme-*

yi durdurarak, iktidara, halka inanmayan, hayalperset bir aydınlar kadrosu getirmek hedefi güden kimselerdir. Ne var ki bin yıllık tecrübesiyle köylülerimiz bu gibilerin iğvalarına kapılmayacak ve seçim sandıklarının başına daha büyük bir inanç ve şevkle koşacaklardır.» (Aybar'ın 1 Ağustos 1969 tarihi Merkez Yürütme Kurulu toplantısında yaptığı konuşma, kaynak: TİP haberleri, sayı 39-40, s: 9)

Yukarıda da söylediğimiz gibi, bu popülizm TİP'in diğer doğuştan hastalıkları ile bir bütün meydana getiriyordu. Kaynağı, sosyalizmin bilimini inkâr ve bütünleyici, kan verici unsuru, parlamentarizmdi. Aybar döneminden sonra, yönetici kadrolar seviyesinde, popülizme sert bir tepki başladı. Bu tepki, Emek dönemi sırasında, popülizmin uvrierizme dönüşmesi eğilimi şeklinde görüldü. TİP tabanında ise sonuna kadar yaşadı. Bugün bile Anadolunun uzak köşelerinde yaşayan bilinçsiz, iyi niyetli «sosyalistler»de en belirgin özellik olarak görülüyor...

TİP ideolojisini incelemek, TİP'in 10 yılından verimli dersler çıkarmak, eylemini etkileyen onu pasifizme iten etkenleri anlayabilmek için, eylemini ve ideolojisini çok yakından etkilemiş olan birkaç temel konu üzerinde daha durmak gerekir. MDD-Sosyalist devrim tartışmalarının temelinde olan anti emperyalist mücadele anlayışı, cephe ve ittifaklar politikası, gençlik ve demokratik örgütler sorununu ele alış biçimi, bunlardan bazılarıdır. Kısaca değineceğiz...

Bütün bunların toplamı ise eylemde *pasifizm*, tavizcilik, kapalı kapıcılık ve sekterlik olmuştur.

Anti-emperyalist mücadele ve TİP

TİP'in Türkiye açıklamalarını hatırlatırken, emperyalizm konusundaki tavrını bir gelişme çizgisi içinde kısaca görmeye çalıştık. Aybar döneminden, kapandığı güne kadar «tutarlılık» gösteren bu tavır, kısaca: anti-emperyalist mücadele, sosyalist mücadele birlikteliği olarak özetlenebilir. Ancak Aybar döneminde emperyalizm ve tek tek adları verilmese de tüm yerli ortaklarına karşı emekçi sınıfların ortak mücadelesinden söz edilirken ve anti emperyalist mücadelesinin önemi vurgulanırken; Emek döneminde, iç çelişkinin daha önemli olduğu, emperyalizme karşı mücadelenin sosyalist mücadeleden sonra, sosyalist kuruluş sırasında verileceği söylenmeye başlandı ve «antiemperyalist mücadele eşittir anti-kapitalist mücadele» formülü geliştirildi. Yukarda da değindiğimiz gibi, emperyalizmi burjuvazinin daveti üzerine Türkiye'ye gelmiş bir misafir olarak gören TİP, onu sadece bir iç olgu sayarak, egemen sınıflarla ortaklığının sadece «büyük sermaye» ile olan yönünü görerek ve kovulmasını «sosyalist devrim» sonrasına erteleyerek fiilen anti-emperyalist mücadeleyi reddetmiş, gündemden çıkarmış oluyordu.

TİP-MDD tartışmasının, daha sonra bölünmesinin başlangıç noktası, daha 1964'lerde, anti-emperyalist mücadelede ittifaklar meselesidir. Yön'de savunulan tüm millici güçlerin ortak cephesi görüşüne karşılık, TİP işçi sınıfı öncülüğünde anti-kapitalist mücadele öneriyordu. Bu görüşün hareket noktası, Türkiye'de burjuvazinin tüm kesimleriyle gayrı millî olduğu, bir millî burjuvaziden söz edilemeyeceği idi.

TİP'in anti-emperyalist mücadele anlayışı pasifizmi getirdi.

10 Temmuz 1966'da, Aybar TİP Mersin İl Kongresinde Amerikalılara karşı pasif direnme kampanyasını açarak, TİP'in anti-emperyalist eylem anlayışının örneğini verdi. Burada dikkati çeken nokta, yine popülist bir anlayış içinde, halka somut hedef göstermek isterken, emperyalizm bütünlüğünün soyutlanıp Amerikan düşmanlığı ve milliyetçilik yönünün ağır bastırılmasıdır. Kampanyanın, Nazi Almanyasında Yahudilere karşı ilk dönemlerde uygulanan boykuta benzer bir yanı vardı. Kampanyanın açış konuşmasında, Aybar şunları söylüyordu: *«Halkımız yurdumuzdaki Amerikalılarla her türlü münasebeti keserek onları tecrid etmeli, gittikçe daralan bir nefret çemberi içine almalıdır. Hiçbir vatandaşımız Amerikalıların yanın da çalışmamalıdır. Amerikalı ile hiçbir alışverişte bulunmamalıdır. Amerikalılardan*

hizmet kabul etmemelidir. Amerikalıya hiz met etmemelidir. Bu pasif direniş milli kurtuluş hareketimizin ilk adımı olacaktır. Türkiye İşçi Partisi bugünden itibaren Amerikalıya karşı pasif direnme savaşı açıyor» (Kaynak: Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, s: 464)

Aybar benzeri bir konuşmayı 21 Ağustos 1966 günü TİP Bakırköy ilçesinde tekrarlıyordu: *«Amerikalılar için Türkiye'yi pasif direnmemizle, yaşanmaz bir ülke haline getireceğiz. Her Amerikalı, kendini gittikçe daralan bir yalnızlık çemberi içinde görmelidir.... Sokakta, nakil vasıtalarında, köyde, kentte, her rastladığımız Amerikalıya gözlerimizle nefretimizi anlatacağız. Şöför kardeşim Amerikalıyı arabasına almayacak; berber kardeşim Amerikalı bayanın saçını taramayacak; bakkal, zerzevatçı kasap kardeşlerim, Amerika lıya birşey satmayacaklar. Amerikalıya evimizi kiralamayacağız... Tâa ki, gittikçe daralan bu yalnızlık çemberi Amerikalıya selametin Türkiye'den çıkıp gitmek olduğunu anlatsın.»* (Kaynak. A. g. y. s: 473)

1966 yılında, anti emperyalist mücadele adına bu sözler söylenebiliyor ve «dur» diyen, «bu ne biçim anti-emperyalist mücadeledir» diyen, en azından Parti yönetici kadro arasından, olmuyordu. Kampanya olsa olsa, Aren'in evinin bir Amerikalıya kiralanmış olduğunu öğrenen burjuva basınının işine yarıyordu. Kaldı ki, başka yerlerde olduğu gibi Türkiye'de de ABD halkın ABD emperyalizme tepkisinin yoğunlaştığını görünce, bu işi kendiliğinden yaptı, üniformasıyla bayrağıyla pek ortalarda görülmemeye başladı. Amerikalılar sokaklarda fazla dolaşmaz oldular. Bu taktiğe yol açan ise TİP'in pasif direnme kampanyası değil, TİP dışında özellikle öğrenci kesimlerden gelen etkili anti-emperyalist gösteri ve tepkiler oldu. Ama ABD emperyalizmi Türkiye'de kaldı...

Daha sonra, gençliğin anti-emperyalist hareketlerinin hızlandığı 1967-1968'ler de, TİP pasif direnme kampanyasını hatırlatmakla yetindi. Bildiri yayınladı... Öte yandan da «Aman ha, faşizm gelir» umacısı ardına sığınıp, gençliğin anti-emperyalist eylemlerine öncülük etmek bir yana, engellemeye ve kendisini sıyırmaya çalıştı. 1968 yazındaki 6. ncı filoyu protesto ve Dolmabahçe direnişi konusunda Aybar şunları söylüyordu: *«...Emperyalizmi Dolmabahçe direnişi gibi çıkışlarla yenmek mümkün değildir.»* (TİP haberleri, sayı 20, s: 5) Amerikalıya arka dönerek ve sert bakarak mümkün müydü acaba?

Aybar şöyle devam ediyordu: *«Bugün Amerika'ya karşı örgütlü olarak mücadele eden güçler, henüz yurt ölçüsündeki potansiyel bütün güçleri harekete geçirmiş sayılmaz...»* Genel Sekreter Nihat Sargın ise, aynı olaylar konusunda şunları söylemiştir: *«Devrimci gençliğin, bütün ilerici güçler ve uyanık kamuoyunun bu küstahça kışkırtmayı ve içerde emperyalist yardakçılarının buna eklenen kuvvet gösterilerini serin kanlılıkla karşılayıp, yasalar çerçevesinde yürüttüğü pasif direnme hareketi ile şehre çıkan Amerikalıları tam bir yalnızlık çemberi içine alarak onları istenmeyen kişiler olduklarını, en anlamlı şekilde göstermektedir.»* (TİP haberleri, sayı 21-22, s: 20) Yani, «6. ncı filo olaylarına karışanlar bizden değildirler» demek istiyor Sargın. «Bizimkiler yasalar çerçevesinde pasif direnme sürdürüyorlar, öyle yasa dışı, yani burjuvazinin «tasvib etmediği» eylemlerle ilgimiz yok.»

Gerçekten de, TİP anti - emperyalist eylemlere bu tarihlerden sonra açıkça ve şiddetle karşı çıkmıştır. En aktif unsurların partiden kopması bu dönemden sonradır. Eylemlerin ve olayların, yani devrimci pratiğin dışında kalınca da, sözünü ettiğimiz emperyalizmi küçümseyen teori imdada yetişmiş, pasifizmin kılıfı geçirilmiştir.

Cephe ve ittifaklar meselesi

1963-1964'lerde, TİP'in cephe anlayışının 1970'lerde varılan noktadan daha ilerde veya daha geniş olduğunu söylemek mümkündür. Bu, bir ölçüde dönemin şartlarından kaynaklanan, tüm solun henüz büyük ölçüde ortak platformlarda birleşebildikleri bir dönemin ürünü olan, bir yanıyla da Aybar popülizmine dayanan bir genişliktir. 1963 Martında Sosyal Adalet

Dergisinin Aybar'a ve Sosyalist Kültür Derneği Başkanı Osman Nuri Torun'a yönelttiği, ilerici hareketlerin birliği ve yardımlaşması, özetle cephe konusundaki sorulara, Aybar ve Torun'un verdikleri cevaplar bir hayli yakındır. Aybar cephenin gerekliliğini ve acilliğini savunmakta ve bu cepheyi tüm ilericilerin, Atatürkçülerin de yer alacağı bir şekilde düşünmektedir. Ama aynı tarihlerde, Boran'ın cephe konusunda daha kesin olduğu, faşizme karşı bir millî cephenin ancak işçi sınıfı ve yoksul köylülük öncülüğünde olabileceğini vurguladığı, millî burjuvaziyi reddettiği ve ilerici bir «cephe»in oluşturulabileceğine fazla inanmadığı da görülmektedir. (Sosyal Adalet, sayı 2, s: 10)

Filiz halindeki «Geniş cepheci» MDD muhalefetinin, 1965 seçimleri sırasında CHP ile ittifakı savunması, oy hesapları peşinde olan Aybar'ın geniş cepheciliğinin de sonu olmuştur. 1966'larda Aybar, Boran ve diğer TİP yöneticileri, parti içindeki ve dışındaki geniş cephe, millî cephe savunucularını çeşitli dozlarda suçlarken, bir yandan da Ecevit hareketinin sola açılış değil sola kapanış olduğunu ispatlamak için çabalamaktadırlar. TİP Ankara il kongresinde (Kasım 1966) Boran emperyalizme karşı geniş cephe savunanlara şiddetle çatarak, sözü CHP'deki değişikliklere getirmekte ve «*aslında CHP' de ne yeni hamle vardır, ne de sola açılış vardır. Aksine solu önleme çabaları vardır*» demektedir. (Yön. 4 Kasım 1966, s: 6) Ayni Kongrede, Aren, Türkiye'nin hayli gelişmiş, sosyalizme doğru sıçrama tahtasında olan bir ülke olduğunu belirttikten sonra, burjuvazinin belli kesimleriyle (sanayi burjuvazisi ile) işbirliği, ittifak görüşünü burjuvazinin dışa bağımlılığı iddiası ile «çürüterek» şunları pervasızca söyleyebilmektedir. «*Sonra ittifak nasıl yapılır? Sınıfsal çıkarlar bağdaştırılınca yapılır. Ona 'seni tasfiye edeceğiz' dersek elbette yapmaz. TİP'in görüşü açıktır. İktidara gelince sosyalizmi bir anda gerçekleştirecek değildir... Karma ekonomi uzun süre uygulanacaktır. İttifakın temeli budur. Komprador ve ağa ile ittifak yoktur. Sanayici ise uzunca bir süre yaşayacaktır. Halen kendisi iktidardadır. İktidarda iken neden ittifak yapsın. İttifak TİP iktidara geldikten sonra gelişecektir.*» (Yön, 4 Kasım 1966)

Yine aynı gün Genel Yönetim Kurulu üyesi Minnetullah Haydaroğlu, ittifaklar konusunda 1966 TİP'inin tavrını açıkça ortaya koyan şu konuşmayı yapmıştır: «*Seçimlerde oy alma kaygusu bazı arkadaşları esneklik göstermeye sevketti. Esneklik işe yaramadı. Şimdi seçim propagandasına çıkacak değiliz. CHP ile şu veya bu konuda işbirliği yapacağız dersek, vatandaşın aklında sadece işbirliği yapacağız sözü kalacaktır... Esasen işbirliği bizim lâfımızdan ibaret kalıyor. Onlar duvar çekmişler. Çok şükür bu duvar çekilmiş, Bu duvar ihanet duvarıdır. Bu duvarın ötesinde olduğumuzdan memnunuz.*»

Böyle başlayan cephe politikası, böyle gelişti. İttifaklar nedir? Kimlerle, nereye kadar, ne için? gibi sorular, MDD'cileri mat etme veya oy kazanma kaygıları dışında, sorulmadı. Kendi kabuğuna çekilip, «tek doğru olanlar bizleriz» demek, rahattı. Bu rahatlığa gömüldü. Daha da önemlisi cephe ve ittifakların sınıflar, tabakalar ve onların örgütleriyle değil de parti içinde gerçekleştirilmesi tercih edildi. Boran şöyle yazıyordu: «*...Bugün Türkiye'de sosyalist hareket işçi emekçi tüm sömürülenlerin birleşik hareketi olarak gelişmektedir. Türk sosyalist hareketinin, işçi sınıfının örgütlü hareketi halinde gelişip öbür emekçi sınıfları müttefik ve yardımcı olarak kazanmak sorunu yoktur, kendi seyri içinde, işçi-emekçi sınıflar hareketi halinde yürümektedir.*» (Türkiye ve Sosyalizmin Sorunları, s: 144)

İttifakın Parti içinde olamayacağını, örgütler, sınıflar arası olacağını Boran bilmez mi? Ama Partide zaten böyle bir cephenin tüm unsurları ortaklaşa temsil ediliyorlar deyince, iş biter ve cephe kurmak gibi güç ve cansıkıcı bir sorun da çözümlenmiş olur!

Cephe konusunda bu sekterlik, dar kafalılık, Emek hareketiyle birlikte daha da vurgulu bir hal almıştır, Bu sekterlik eğiliminin gelişmesinin başlıca nedenlerinden biri, TİP'in öncülüğü alabilecek güçte olmaması, ve MDD kanadının ne TİP'in

öncülüğünü, ne de —uzun süreler— işçi sınıfı öncülüğünü pratikte tanımaya niyetli olmayışlarıdır. Emek'de şu satırları okumak mümkündür: *«Güçbirliğinin zaruretini herkes biliyor. Ama TİP, gerek nitel gerekse nicel yönden iyice kuvvetlenmeden yapılacak olan güçbirliğinin tarihte de örnekleri olduğu üzere, zararı faydasını aşar. Şimdilerde işbirliğini ancak ikinci planda bir mesele olarak ele almak, asıl ağırlığı örgüt içinde derinleşmeye vermek gerekir.»* (Emek, sayı 2, s: 4, Adil Özkol, Propaganda ve Sosyalist Bilinç) Peki TİP devrimci ortama dalmazsa, devrimci eylemi kavrayamazsa nasıl güçlenecek? Durduğu yerde güçlenen bir sosyalist parti görülmüş müdür? Cephe konusunda sekterliği TİP'in 1969—1970'lerde demokratik örgütler karşısındaki tavrında da görmek mümkündür. TÖS, Meslek Odaları vb. karşısında TİP'in tavrı, bunları demokratik örgütler olarak görmek ve demokratik güçbirliğini sağlamak değil, «madem ki sosyalist devrimi kabul etmiyorlar ve benim yan örgütüm değiller, o halde reddederim» tavrı olmuştur. «TÖS'ün sosyalist devrimciliği» (Emek, sayı 8, s: 16) gibi sözler ve mantıklar Emek dergisinde yer alabilmektedir. Emek Aylık Derginin Ağustos 1970 sayısında, «Ecevit Solculuğu Sınıfsal Temeline Oturuyor» yazısında, AP ile CHP'yi tümüyle aynı sayan anlayış! aynı derginin aynı sayısında, «Teknik Personel Artı-Değer Kavgasında» başlıklı yazıdaki küçümseyici, teknik elemanların ilericiliğini, halkçılığını bile reddeden tutum, bu mantığın en belirgin örnekleri sayılabilir. Söz konusu yazıda *«Mühendislerin eylemlerinin ilericilikle, ve de halkçılıkla uzaktan yakından hiçbir ilişkisi yoktur. İlerici tutum, teknikerliği teknik eğitim ve uygulamanın en yaygın ve temelli öğesi yapmaktır... Bunun dışındaki eylem, sadece burjuvadan arta kalan artık-değerin paylaşılması kavgasıdır»* denmektedir. Bu dönem, TİP'in faşizm tehlikesini dilinden düşürmediği, buna karşılık anti faşist mücadele ve eylem birliği için hiçbir çabada bulunmadığı dönemdir.

Örneğin Aren faşizm tehlikesini fazla ciddiye almaz: «Son olarak yurdumuzda faşizmin kolay kolay kurulamayacağına da işaret etmek isteriz. Sermayedar sınıfların iktidarlarını zor kullanarak yürütmeleri demek olan faşizm bu sınıfların güçlü ve itibarlı olmaları halinde mümkündür... Memleketimizde sermayedar sınıflar bu her iki nitelikten de yoksundurlar. Baskı tedbirleri özentidir, beyhude çabadır.» (Emek, sayı 6, s: 3).

Parti öncülüğü olmadan sürdürülmeye çalışılan ve çeşitli grupların, kişilerin, bu arada DİSK'in katıldığı anti-faşist güçbirliği toplantılarına TİP hiçbir şekilde katılmamakta, kendisine yapılan önerileri, de «şu grup olursa olmaz» veya «ancak benim öncülüğümde olursa, olur» diyerek reddetmektedir. Öncülüğün nasıl kazanılabileceği ve işçi sınıfının öncülüğünün, partinin öncülüğünün tartışmasız doğruluğunun, ancak o parti bu öncülüğü yapabilecek güçte ise, cepheyi çevresinde toparlayabilmişse mümkün olabileceği hiç düşünülmemektedir. «Beni öncü olarak tanıyın, tanımazsanız ben yokum» mantığıyla hiçbir öncülük kazanılamayacağı anlaşıldıkça, sinirlilik büsbütün artmaktadır. Öte yandan geniş cephe sloganlarıyla ortaya çıkan MDD hareketinin, ideolojik mücadele adına, işi TİP'e ve TİP'lilere saldırılar düzenlemeye kadar vardırmaları, sübjektif açıdan da, hertürlü yakınlaşmayı, bir masaya oturmayı engellemektedir.

TİP ve Gençlik

Bu konuda, ne uzun alıntıya, ne de uzun yorumlara gerek yoktur. Uzun bir dönem, gençliğin en fedakâr, en bilinçli, en aktif kadrolarını içinde barındırmış olan TİP, bu unsurları bir yandan eylemsizlik, sekterlik, gençlik ve gençlik örgütlenmesi politikasının yanlışlığı, öte yandan da MDD kanadının, zaman zaman gençliği «öncü sizsiniz» şeklindeki yanıltmaları yüzünden, kaybetmiştir. Uzlaşmacılık, legalite ve benzeri kuşkularla, daha fazla da, gençliğin MDD hareketine kayışından duyulan kuşku ve çaresizlikle, gençlik eylemleri karşıya alınmıştır. Gençlerin ve gençlik eylemlerinin topu birden küçük burjuva anarşizmi olarak nitelenmiştir.

Gençlik sorunu, TİP'in başına daha

1964'de İzmir kongresi sırasında dert açmıştır. Burada yönetici kadronun gençlik konusundaki tavrı eleştirilmiş ve partiden ilk kopmaların veya ihraçların nedenlerin den biri de, bu konu olmuştur. O yıllarda gençlikle ilgili olarak kendisine sorulan bir soruya, Aybar, «Kanunî zorunluluklar ve 21 yaş meselesini» öne sürerek cevap vermektedir. Ama denebilir ki, gençlik meselesi TİP yönetici kadrosu önünde hep çözümlenmemiş bir meseleolarak kalmıştır. Gençliğin potansiyelinden yararlanma yoluna gidilmek yerine, bu potansiyelden ürkülmüştür. Gerek Aybar, gerekse Boran için, gençlik devrimci mücadeleye kazanılabilecek çok önemli bir unsur değil de, gerek kapitalist gerekse sosyalist dünyada hep tepki halinde, protesto halinde olan, «hürriyet isteyen» bir zümredir. Gençlik olaylarını bir kuşaklar arası mesele olarak görmek, meseleye burjuva sosyolojisi açısından bakmak eğilimi Boran'ın yazılarına da hakimdir. Boran Gençlik hareketleri konusunda şunları yazmaktadır:

«Bununla beraber, bugün gençlik dünya çapında ve çok mücadeleci bir hareketlilik göstermektedir... Bugünkü durumun özelliği, dünyanın hemen her ülkesinde, Amerikadan Fransa, İtalya ve İspanya'ya kadar, Sovyetler Birliğinden Polonya, Çekoslovakya, Mısır, Habeşistan ve Brezilya'ya kadar gelişmiş ve gelişmemiş, kapitalist ve sosyalist her toplumda yer alması ve mevcut politik akımlara katılma şeklinden çok, birer bağımsız gençlik hareketi olarak belirmesidir.» (Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, s: 177) Veya *«... Bu sosyal değerler veya normlar karşılığı bireylerde, özellikle yeni yetişen gençlerde neye inanacağını, neye güveneceğini bilememe, bir bunalma durumu, eski kuşaklarda da yeni kuşaklara hangi değerleri doğru, güzel ahlaki olarak öğretmeleri gerektiği konusunda bir tereddüt, bir bocalama yaratmaktadır. Gençliğin eski kuşaklardan, geleneksel değer ve normlardan kopması, toplumda adeta bağımsız bir zümre, bir güç haline gelebilmesi nedeni budur.»* (A.g.y. s: 178), *«Sosyalist toplumlarda gençliğin bunalışı ve direnişe geçişi ise, hoşgörüden yoksun rejimler, 'sosyalizmi işçi sınıfı düşmanlarına karşı koruma' gerekçesiyle yapılan haksızlıklar, yanlış davranışlar... bütün bunların doğurduğu hayal kırıklığı nedenleriyle izah edebilir.* (A.g.y. s: 178) *«Gerek kapitalist, gerek sosyalist, gerek gelişmiş, gerekse azgelişmiş ülkelerdeki gençlik hareketlerinin ortak noktası özgürlük isteği ve mücadelesidir.»* (A.g.y. s: 179) *«Bugünkü gençlik hareketinin niteliği* savaşa karşı, barıştan yana olmak*tır. Özgürlük, eşitlik, gerçekleri öğrenmek, mek, aldatılmama, müraîlikten uzak ve sade bir yaşama ve toplumun yönetimine katılabilme başta gelen istekler olarak görünmektedir... Gençlik hareketlerinin toplumdaki politik hareketlerden, sosyal sınıflardan ayrı, kendi başına bir güç olarak belirmesi ve zamanla daha mücadeleci ve mücadeleyi şiddet hareketlerine dönüştüren bir hal alması düşünürlerin ve sosyologların dikkatlerini gençlik üzerine çekmektedir.»* (A.g.y. s: 180)

Bütün bu tahliller, Boran'ın gençlik hareketlerini ve gençlik olaylarını bir kuşak meselesi, Amerikan sosyolojisinin göz de kavramıyla, bir başkaldırı ve bunalım olarak aldığını, sınıflardan ve siyasetten bağımsızlaştırma eğilimi taşıdığını gösteriyor. Türkiye'de gençlik sorununa gelince, Boran şunları yazıyor:

«Gerek Amerika'daki gerekse Batı Avrupa'daki ve daha az belirgin ve daha az bilinçli olmakla beraber bizdeki gençlik hareketlerinin iki temel ortak niteliği var görünüyor:...» (s: 180) Boran Türkiye'de gençlik hareketlerini emperyalist metropollerdekinden daha az bilinçli olarak nitelerken, herhalde önemli bir yanılgıya düşüyor ve gençliğin geri kalmış, sömürülen ülkelerdeki Batı kapitalist dünyası gençliğinden çok daha bilinçli ve devrimci yapısını gözden kaçırıyordu. 1969 . 1970'lerde TİP, gençliğin çok önemli bir bölüğünden kopmuştu. Bir zamanlar TİP'in yan örgütü durumundaki Fikir Kulüpleri Federasyonu, MDD hareketinin eline geçmiş, Dev-Genç olmuştu. TİP'in kurdurduğu Sosyalist Gençlik Örgütü ise 1970'lerin tozu dumanı arasında ve pek çoğu Emek'in en sekter kanatlarının görüşünü benimsemiş yöneticilerin elinde, kendi içine kapanıp kaldı.

Sonuç: Pasifizm, tavizcilik

Teori ve eylemiyle TİP ideolojisi, sonunda pasifizme vardı. Doğuş hastalıklarının getirdiği parlamentarizmin ürünü olan aşırı tavizcilik, düzen partisi olmanın savunulmasına vardı.

Anti - emperyalist eylemlerin karşısına, «aman faşizm gelir» diye çıkanlar, Komer'in arabasının yakılması üzerine panik içinde bildiri üzerine bildiri yayınlayıp, olayı «mala tecavüz ve hukuk yönünden tasvibi mümkün olmayan» bir olay olarak niteleyenler, her türlü kitle eyleminin dışında kalan veya sadece pasif direnme, pasif protesto (!) önerenler, eylem platformu olarak soyut tartışma alanını seçtiler. Öte yanda «hareket - bereket» mantığının, örgütsüzlük anarşisinin, eylemin araç değil amaç olduğu sapmaların kol gezdiği bir ortamda, bu pasifizm TİP'i soyutlar, içini boşaltır, daha da güçsüzleştirirdi: Nitekim öyle oldu...

Tavizcilik ise TİP'te bir gelenek haline getirilmeye çalışıldı.

1965'de Aybar şöyle diyordu: «*Bizi zorla iktidara gelmek isteyen bir parti olarak görmek isterler... İsterler ki yeraltı çalışmalarına girişelim ve efendiler kolayca hakkımızdan gelsinler. Hayır, biz Anayasacıyız, oyuna gelmeyiz... Demokrasiyi bırakıp yeraltına inmek için, çılgın olmak gerekir. Bizim aklımız başımızda.*» (9 Mayıs 1965 tarihli TİP Genel Yönetim Kurulu toplantısında Aybar'ın konuşması, Kaynak: Bağımsızlık Demokrasi, Sosyalizm, s: 387) Aynı zamanda ihbar da kokan bu sözler, sonraları da sık sık tekrarlandı.

Aren ise, 1966'da İstanbul İl Kongresinde şunları söylüyordu:»... *Türkiye'yi idare etmiş kimselerin hiçbiri vatan haini değildir. Hepsi Türkiye'yi kalkındırmak istemiştir... Kimseye hainlik atfedemeyiz, etmek bizi yanıltır. Sonra demokratik düzende siyasi rakiplerimize vatan haini diyemeyiz. Dersek, iktidara gelince onlara ağır cezalar vermemiz gerekir. Kimseyi kellesini feda etmek durumunda bırakamayız. Bu demokratik düzenle bağdaşamaz.*» (Yön, 4 Kasım, 1966) Yine Aren, 1964'de bir yazısında, «*Bu sebepten, Türkiye işçi Partisinin mevcudiyeti, herkesin hakim sınıfların da yararınadır.*» diyor, ve burjuvaziye akıl öğretiyor, TİP'i tehlikesiz, hatta yararlı göstermeye çalışıyordu. (Sosyal Adalet, yıl 2, sayı 7, s: 4)

Sübjektif unsurun küçümsenmesinden de kaynaklanan bu pasifizm, bir yandan eylemde yansıyor, TİP devrimci ortamda eylemi engelleyen bir kuruluş, pasifizmin adeta simgesi haline geliyor, öte yandan da bu pasifizm, «zaman gelince olur, acelecilik faşizmi getirir» mantığı ile açıklanıyordu. Aren 1969 yılında şunları söylüyordu:

«... Devrimci olmayan bir ortamda devrimci bir ortamda yapılabilecek eylemlere girişmek, örgütün emekçi kitlelerle bağlarını koparır, onlardan tecrit eder ve giderek çökmesine, dağılmasına ve yozlaşmasına sebep olur. Bu düşünce tarzına karşı şöyle bir itiraz akla gelebilir: Ortamın devrimci olup olmadığının tayin eden unsurlardan birisi de sosyalist örgüt ve onun eylemidir. Bundan ötürü ortamı sosyalist örgütten ve onun davranışlarından bağımsız olarak düşünmek doğru değildir. Sosyalist örgüt devrimci eylemlere girişerek ortamı da devrimci bir niteliğe sokabilir. Böyle yapmak, sosyalist örgütün zaten temel görevidir de. Bu itiraz kısa dönemler için düşünüldüğü takdirde doğru değildir... Zaten hiçbir toplum çözümleme imkânlarından, yoksun olduğu bir meseleyi kendisine dava edinip ortaya da koymayacağından, böyle devrimci bir ortamda sosyalist örgüt de yeterince güçlü, yani gerekli eylemi yapabilecek durumda olur» (Emek, sayı 9, Sadun Aren, Seçimlerde Çalışmak Görevdir.) Yine aynı «zamanı gelince olur, zamanı gelene kadar da şeklen bulunalım» mantığı...

Böylece teorisiyle, eylemiyle, teoride ve eylemdeki yanlışları, aksaklıkları, pasifizmi ve sekterliğiyle Türkiye İşçi Partisi ideolojisi adını verebileceğimiz bir çizgi çıktı ortaya. Türkiye işçi sınıfının öncü örgütü haline gelebilir miydi tüm bu hastalıklarla, kitleleri örgütleyebilir ve sosyalist mücadeleye etkin şekilde girişebilir miydi? Olmadığı görüldü.

ÖRGÜT VE ÖRGÜTLENME İLKELERİ

Bir sosyalist Parti, bilimi ve eylemiyle bir bütündür. Aybarcılık dönemine kesin damgasını basan parlamentarizm ve popülizm, öte yandan sonuna kadar partiye musallat olan pasifizm, eylemsizlik, TİP'in pek çok eleştirilmiş olan örgüt yapısından farklı bir örgütlenme biçimi doğurabilir miydi? 1968 sonunda, Aybar'a karşı beliren Aren - Boran muhalefetinin de önemle üzerinde durduğu yetersiz örgütlenmeyi, dönemin objektif şart ve zorunluluklarına bağlamak ne derece geçerlidir? Aren - Boran muhalefetinin, 1968 sonunda ileri sürmüş olduğu gibi, yatay örgütlenme yerine derinlemesine örgütlenmenin zamanı ancak 1968'de mi gelmiştir? Yine Boran' Emek'deki bir yazısında iddia ettiği gibi, sekiz yıl, sağlam bir örgütlenmeye girişmek için yeterli bir zaman değil miydi?

TİP'in zaafları ve hastalıkları, bazı noktalarda dönemin objektif şartlarına ve sol hareketin genel zaaflarına bağlanabilir. Ancak, örgütlenme konusunda aynı şeyi söylemek güçtür. Örgütlenmedeki yetersizlik, gevşeklik, doğrudan doğruya sübjektif faktörlerin sonucudur ve TİP yönetici kadrosunun tümünü bağlar.

Yönetici kadroyu kimselerin uyarmadığı, o dönemin sol, sosyalist ortamında henüz örgütlenme meselesinin, işçi sınıfı partisi meselesinin tartışılmadığı söylenemez. 1966 yılında Yön'de (Haziran 1966) Doğan Avcıoğlu TİP tartışmalarını açtığı sırada, TİP'in durumu, örgütlenmesi, yetersizlikleri, zaten bir süreden beri sosyalist ortamda tartışma konusuydu.

1965 seçimlerine girilmiş ve küçümsenmeyecek bir sonuç elde edilmişti. Ama bu sonuçla birlikte parlamentarizm hastalığının müzminleştiği «herşey parlamento için» mantığının hakim olduğu, Merkez yürütmenin adeta Parlamentoya taşındığı açıkça görülüyordu. Parti içinde Malatya kongresinde sesini duyuracak MDD muhalefeti belirmiş ve örgütlenme sorununa da dikkati çekmeye başlamıştı. Yön'deki TİP tartışmalarına katılanların üzerinde en fazla durdukları konulardan biri strateji meselesi ise, ikincisi örgütlenmeydi.

Örgütlenme konusunda ilk ciddi eleştiri ve uyarı, önce Samsun'da çıkan küçük bir dergi'de (Çaltı'da) TİP'e teklifler olarak ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın imzasıyla yayınlandı. Aynı yıl «Uyarmak için Uyanmalı, Uyanmak için Uyarmalı» adlı broşür çıktı. Burada TİP'in örgütlenme ve eylemine yöneltilmiş ilk ciddi ve derli toplu eleştiri görülüyor, eleştirinin TİP'ten bir işçi sınıfı partisi çıkabileceğinden umut kesmediği anlaşılıyordu. Eleştiri ve tekliflerin en önemli ve olumlu yanlarından biri de, o günlerde hızlı ve heyecanlı tartışmalara konu olan strateji sorunlarını, startei tartışmalarını bir yana bırakması, eleştiriyi özellikle örgüt ve örgütlenme sorunları üzerinde yoğunlaştırmasıydı.

Bu teklifleri şu iki maddede toplamak mümkündür: 1 — TİP üyelerinin her ne bahasına olursa olsun siyasal eğitim ve öğretimleri başarılmalıdır. 2 — TİP teşkilatı her ne bahasına olursa olsun halk yığınlarımızın siyasal eğitim ve öğretimini başarmalıdır.

Nasıl? Bunların gerçekleşebilmesi için, ilk planda İşçi - köylü gönüllüleri adı altında bir profesyonel kadro önerilmekte, bu profesyonel kadronunun hem örgütlenme şeması hem de malî kaynakları gösterilerek, TİP yöneticilerinin her zaman kaçmış oldukları acil bir soruna parmak basılmaktadır: Profesyonel kadro meselesi... İşte o kitle partisi içinden kadronun çıkarılabilmesi, öte yandan da büyük şehirlerde, merkezlerde, parlamentoya kapanıp kalmak yerine kitlelerle bağ kurulması ve hem uyanıp hem uyandırılmak; böylece, hiç değilse bir ilk adım olarak mümkün olabilecektir. Çok özetlemek istersek, Kıvılcımlı'nın TİP'e temel eleştirisi: iki, temel önerisi: ikidir. Eleştiri: İşçi-aydın ayrımını en uca vardırarak partiyi işçiden ve kitlelerden kopuk hale getirmek ve parlamentarizm... İlâç: o gevşek seçim örgütlenmesine dayanan partiden işçi sınıfı partisine doğru gidişin ilk adımlarını atmak, yani profesyonel kadro, eğitim ve her üyenin organlarda görevli olması...

Bu eleştiriyi o zaman TİP yöneticile-

ri okudular mı, haberdar oldular mı bilemeyiz. Bildiğimiz şey, bundan iki, üç yıl sonra Aybar'a karşı çıkan muhalefetin gerekçelerinde yarım yamalak da olsa bazı «benzer» noktaların bulunduğudur. Ama onlara göre, bütün bunların yapılması zamanı kuruluştan 7-8 yıl sonra ancak gelmiştir.

Oysa, parlamentarizm ve popülizm hastalığına, pasifizme gömülünmemiş olsa; o gevşek, yaygın kitle partisinden kadrolaşmaya doğru gitmenin, işçi sınıf partisinin ilk adımlarını atmanın her türlü imkân ve ortamı vardı. Bunun için 1969-1970'lere kadar beklemek gerekmiyordu. 1966 yılında TİP'in elinde sosyalist ortamın en dinamik, en bilinçli unsurları bulunuyordu. Bunların, bir kısmı, daha sonra partinin içine gömüldüğü eylemsizliğe ve seçim particiliğine isyan ederek TİP dışına çıkmışlardır. Oysa TİP milletvekilleri, Şekerbank'ın verdiği kredileri diğer partilerin milletvekillerinden farksız bir şekilde kullanacakları yerde, bu kredileri veya kendi parlamento maaşlarını profesyonel kadroya ayırabilirlerdi. Öte yandan TİP'in o dönemlerde oldukça önemli ölçüde bağış toplayabildiği ve istendiği takdirde profesyonel partili ekipler kurabileceği bir gerçekti. Kısaca, imkânsızlıklar değil, bilimde eksiklik ve aksaklık, eylemde niyetsizlik ve pasifizm Partinin sağlam bir çekirdeğe doğru gitmesini engellemiştir. 1966'dan sonra, Parti içinde bu konudaki huzursuzlukların, eleştirilerin büyüdüğü görülür. Aybarcılığın iflas ettiği Üçüncü Büyük Kongrede, üzerinde en fazla durulan konulardan biri —nihayet— örgütlenme konusudur.

Bu örgütlenmenin zaafları nelerdir? Bir kere daha ayrıntılarıyla görmeye çalışalım.

TİP bir kitle partisi olarak kuruldu. O dönemin şartlarında mümkün olabilen örgütlenme biçimiydi bu. Daha önceki bölümlerde verdiğimiz çeşitli alıntılardan da anlaşılabileceği gibi, Parti Programında ve tüzüğünde de yer aldığı şekilde TİP: «Türk işçi sınıfının ve onun tarihî ve bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla, ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkârların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasî teşkilatıdır.»

Bu kitle partisi özü, gerek çeşitli yazılarda Aybar tarafından, gerekse Boran tarafından şöyle açıklanmıştır: «Bugün Türkiye'de sosyalist hareket bir halk hareketi, kitle hareketi olarak tutunup gelişmektedir. Halk kitlelerinin sınıfsal bilinçlenmesi sermayeci-emekçi ayrımı üzerinden olmaktadır... Bununla beraber Türkiye'de sosyalizmin bir halk kitle hareketi olarak tutunup gelişmesinin ve TİP'nin kendisini bu şekilde tanımlamasını, sosyalist literatürde «halkçılık» görüşü ve hareketi diye bilinen ve yerilen görüş ve hareketle karıştırmamak gerekir... Türkiye'de ise sosyalist hareket işçi-emekçi sınıfların birleşik hareketi olarak gelişmektedir.» (Boran, Türkiye ve Sosyalizm sorunları, s: 63—64)

İçinde küçük burjuvazinin çeşitli kesimlerini, esnafı, zenaatkârı, küçük üreticiyi barındıran bir harekete «sosyalist» adının verilip verilmeyeceğini bir yana bırakırsak, şu soruyu sorabiliriz: Hareket böyle bir kitle hareketi olarak gelişiyor da olsa, sosyalist kişi, bu hareketten nasıl olup da işçi sınıfı partisinin, işçi sınıfının öncü müfrezesinin çıkarılıp gerçek öncülüğe gelmesinin nasıl sağlanacağını düşünmez mi? Hareket böyle yürüyor, o halde ona uygun olan yaygın kitle örgütlenmesinin bir adım ötesine gitmeye ne lüzum var, diye mi düşünülür. Öncü müfreze olmadan, «sosyalist devrim»in gerçekleşmeyeceği bu işin A'sı B'si değil midir? Nitekim Boran, daha sonra muhalefete geçtiğinde böyle bir yaygın kitle partisi yapısının sakıncalarını —pek de abartmadan ve önemsemeden— göstermiştir.

Dikkatimizi çeken nokta, Boran'ın 1964'lerde, kitabını kaleme aldığı 1967 yılından çok daha ileri bir örgütlenme anlayışına sahip olduğudur. Boran, 1964 Mayıs'ında Sosyal Adalet dergisinde yazdığı bir yazıda şunları söylüyordu: *«Ama me-*

sele ne yapıp yapıp kabil olduğu kadar çok il ve ilçede şeklen olsun parti teşkilatı kurup, seçimlerde duygusal nutuklar çekmek, mahallinde ve merkezde bir takım nüfuzlu kimselerle kombinezonlar yapmak, parlamentoda kulis faaliyetlerine girişmek gibi bilinen politika oyunları ile oy kazanıp bir an önce iktidarı almak, sonra da parti programını uygulayıp «halk yararına» işler yapmak gibi anlaşılırsa, bunun biçimsel demokrasiden ve «halka rağmen halk için yukarıdan aşağı yürütülecek bir halkçılık anlayışından pek farkı kalmaz... Amaç, kullanılan vasıtaları meşru kılar' hükmü, bilime dayanan gerçekten halkçı, devrimci bir partinin asla iltifat etmeyeceği bir düşüncedir... Sosyal hareketler en aktif bir çekirdek etrafında gittikçe genişleyen halkalar halinde, kümelenmeler şeklinde, gelişip yürürse en etkin ifadesini bulmuş olur...» (Sosyal Adalet, yıl 2 Sayı 19/2, s: 2—3)

Sonra ne olmuştur? Neden, uyarılara ve somut aksaklıklara, görülen yetersizliklere, muhalefetin hızlanmasına rağmen, «derinlemesine» örgütlenme üzerinde bir daha durulmamış, seçimlere girmek için, tabela teşkilatları kurulurken, 13 günde 22 ilde tüm ilçeleriyle örgütlenildiği övünçle tekrarlanırken, Aybar teşkilata gönderdiği genelgelerde en az 50 bin üye istediğini yazarken, ve parlamentarist örgüt yapısının uzun uzun sıralamaya gerek olmayan hertürlü belirtisi ortadayken, «ne oluyor» diye soran olmamış, sorumluluğu paylaşma durumunda olanlardan bir ses çıkmamış, hatta yukarda gördüğümüz gibi bu kitle örgütlenmesine, «Türkiye'de sosyalizm emekçi sınıfların ortak hareketi şeklinde gelişiyor» teorik kılıfı geçirilmiştir. Olan açıktır: Parlamentarizm salgını yaygınlaşmıştır ve TİP yönetici kadrosu 1968'lerdeki hayal kırıcı sonuçlara kadar hep birlikte, kısa sürede seçimle iktidara gelebileceklerine inanmaya başlamışlardır 1965 seçimlerinden sonra ise kimden fazla oy geliyorsa ona önem verilsin mantığıyla köylü ön plana alınmıştır.

Üçüncü Olağan Kongre ile İkinci Olağanüstü Kongre arasında geçen sürede muhalefetin sözcüğünü yüklenerek çıkan Tüm dergisinde Aren şöyle yazıyor: *«...Bilindiği gibi, teori eylemin temelini teşkil eder. Doğru bir teoriye dayanılmadıkça doğru bir eylem yapılamaz. Bundan ötürüdür ki, sosyalist teoriden ayrılmak partinin örgütlenmesi ve partililerin eğitilmesi gibi temel eylem sorunlarının ihmal edilmesi sonucunu verir ve vermektedir. Gerçekten, sosyalizmden ayrılanca, parti teşkilatı sadece seçimlere girmenin hukukî şartı olduğu için ve sadece bu yönden önemli olur. Aynı şekilde parti içi eğitim de ortada öğrenilecek bir teori bulunmadığından, sadece baştakilere sadıkane bağlılığı sağlamak ve buna engel olan sosyalist teorinin gözden düşürülmesi gayretleri şeklini alır... Oysa Türkiye İşçi Partisi, kurulduğu günden beri sürdürdüğü ve kendisini sosyalist kimliğiyle kamuoyuna kabul ettirmek mücadelesi diyebileceğimiz aşamayı geride bırakmış ve tam bir örgütlenme aşamasına gelip dayanmıştır.»* (Tüm, sayı: 1, s: 9)

Boran, aynı dönemde TİP'te görülen ihtilafı ve partinin vardığı noktayı partinin küçük burjuva sınıf tabanıyla açıklamaya çalışır. Bu onun daha sonraki (Emek dönemi) yazılarında da görülür. *«...TİP'in bu sınıfsal niteliği (yani tüm emekçi sınıfların ortak kitle örgütü olması) bir yanıyla Türk sosyalist hareketinin gücünü ifade etmekte, sınıf tabanını genişletmektedir; ama öbür yanıyla da hareketin sosyalist niteliğini sürdürebilmesi bakımından, bir zaafını teşkil etmektedir. İşçi sınıfı tüm emekçi kitle içinde azınlıktadır ve yine Türkiye'deki şartlar sonucu var olan işçi sınıfı da TİP'e sahip çıkarak parti saflarını doldurmuş değildir. Bu durumda, işçi sınıfından ziyade, esas itibariyle burjuva ideoloisine dönük diğer emekçi kitleler partide ağırlığını ve etkisini duyurmaktadır. TİP'in bugünkü sınıf dayanağının bu niteliği hareketin sosyalist çizgiden kaymasını kolaylaştırabilen bir faktördür. Çünkü sosyalizm, asıl işçi sınıfının ekonomik ve politik ideolojisidir... Bu sınıfsal nedenlere bir de seçimleri kazanma oy toplama kaygusu eklenince sosyalist çizgiyi muhafaza edebilmek daha da zorlaşmaktatadır... TİP'in baş ödevi kitleleri eğitmek, örgütlemek, bilinçlendirmektir... Emekçi*

kitleleri eğitmek, bilinçlendirmek ve örgüt lemek, uzun vadeli, sistemli bir parti çalışmasını gerektirir. Emekçi kitleler içinde böyle bir çalışma yapabilmek ise sağlam, bilgili, atılgan ve cesur teşkilat kadroları meydana getirmekle mümkündür. Oysa dört yılda bir genel seçimler, iki yılda bir senato kısmî seçimleri ve mahallî seçimler, diğer partiler gibi TİP'i de sık sık seçim kampanyası dönemlerine sokmakta ve böy lece oy toplama, oyları artırma kaygusu parti çalışmaları üzerinde devamlı baskı yapmaktadır. Ayrıca bu durum, Belediye veya İl Meclislerine veya Büyük Millet Meclisine girmeğe hevesli, ama sosyalizm den ve sosyalist çalışma gereklerinden az çok habersiz kişilerin partiye girmesine v aday listelerindeki üst yerler için parti içi çekişmelere yol açmaktadır... Genel seçim lere girebilmek için 15 ilde bütün ilçeleriyle örgütlenmiş olmak şartı, TİP'i acele ve pek de titiz davranmadan, bulabildiği kadar elemanla örgütlenmeye iteledi..» (Tüm, sayı 1, s: 8)

Bunlar, dün'ün hastalıkları değildi, daha 1963-1964'den itibaren ortadaydı. 1966'lardaysa bütün bu eleştiriler çok daha sağlam temeller üzerine önerilerle birlikte yapılıyordu. Buna karşılık Aren-Boran muhalefeti, TİP'in yeni bir döneme girmekte olduğunu ancak 1968 sonunda, par lamentarizmin iflası görüldüğü zaman ve sosyalist hareket büyük ölçüde TİP dışına çıktığı bir sırada görebiliyordu. Getirdikleri teşhislerin yanında önerdikleri çözüm ise oldukça yalınkattı...

Bütün bunların hiç değilse 1968'lerde dile getirilmesinin temel iteleyici gücü, Türkiye'de sosyalist hareketin artık belli bir aşamaya gelmiş olması, sosyalizmin bi liminin yaygınlaşması, Parti modeli, örgütlenme modeli üzerinde tartışmaların ge lişmesi ve bir kısım partilinin artık TİP modeli bir partinin sosyalist hareket içinde yerinin olmadığının farkına varmalarıdır. En önemlisi de, 1968 Kısmî seçimleri sonuçlarının yarattığı hayal kırıklığı ve bu gidişle çok uzun yıllar boyu iktidara ge linemiyeceğinin anlaşılmasıdır. Parlamen tarizm üzerine kurulu temel yıkılınca, onun örgütü de bölünmüş, çatlamıştır.

Muhalefetin yanlış ve yetersiz örgütlenmeyi, küçük burjuva eğilimlerine ve ağırlığına bağlaması da ilgi çekicidir Boran bu temayı ısrarla ve defalarca işlemiştir. (Bak, Emek, sayı 2, Sosyalist Harekette Küçük burjuva etkenler) Oysa o küçük burjuva etkenlerin üstesinden gelmenin, üye yapısını sağlamlaştırmanın, kadro yetiştirmenin yöneticilere ait bir iş olduğu ortadadır.

Hareketteki küçük burjuva etkenler, sosyalizmin işçi sınıfına mal olmaması şüphesiz ki örgütü de etkiler. Ama temel görev, bu objektif şartları aşmaya çalışmak ,küçük burjuva yapısını kırmak, sosyalizmi işçi sınıfına mal etmeye çabalamak ve tüm güçleri bu noktada toplamak değil midir? «Türkiye'de sosyalizm tüm emekçi sınıfların ortak hareketi olarak yürüyor» deyip, bu emekçi sınıflar arasında tüm küçük burjuva unsurları da saymak ve böylece ittifakları parti içinde kurmak yanılgısının savunulması TİP yönetici kad rosunun ortak çizgisi olmuştur Sonradan da yanlış ve yetersiz örgütlenmenin objek tif gerekçesi haline getirilecek olan bir çizgi...

Sendikalizm, popülizm ve parlamentarizmin örgütlenmesi

TİP'in örgütlenme ilkeleri konusunda söylenecek şey, partinin gerek iç örgütlen mesinin, gerekse Türkiye çapında genel ör gütlenmesinin, doğuş hastalıkları olan sen dikalizm, popülizm ve parlamentarizmin tüm izlerini yansıttığı, bu temellere göre şekillendiği ve böyle olduğu için de, bu hastalıkları zamanla bir kat daha ağırlaştırdığıdır.

TİP tüzüğünün bazı maddeleri, bu tüzüğün uygulanış biçimi, iç örgütlenmede bu gerçeklerin en açık ifadesi olmuştur.

Partinin iç örgütlenmesi, kademeleşmesi, üyelik, demokratik merkeziyetçilik ilkesinin işleyişi üzerinde durmakta yarar var.

Tüzük ve ünlü 53. madde

TİP tüzüğünün en fazla tartışılan ve doğuş hastalıklarını yansıtan maddesi 53. madde olmuştur. Bu maddeye göre «Par.

tinin bütün organlarında görevli bulunanların yarısı», «Üretim araçlarına sahip bulunmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşıyanlar veya işçi sendikaları yönetim kurullarında görevli bulunan üyeler»den meydana gelecekti.

Bu maddenin konulmasının özel bir anlamı vardı. Daha Birinci İzmir Kongresinde büyük tartışmalara yol açan ve özellikle Boran tarafından sonuna kadar savunulan maddeye göre, böylece TİP saflarını ve TİP yönetici organlarını, aydın aşısından sonra partiye biraz fazlaca aktıkları ve sendikacıları ürküttükleri görülen aydın kalabalığından, aydın kalabalığının yaratacağı tehlikelerden kurtarmak mümkün olacaktı. Maddeyi savunanların bir kısmı, işçileşmiş aydınların pek bulunmadığı ve işçilerin büyük çoğunluğuyla sosyalizmin biliminden uzak oldukları gerçeğinden hareket ederek, aydın-işçi kaynaşmasında işçilerin ağır basmasını böyle halledebileceklerini, aydın kalabalığının sakıncalarını böylece giderebileceklerini düşünüyorlardı. Sırf sendikalist, sırf uvriérist bir partiden kurtulmak isteniyordu. Bundan kurtulmanın yolu, gerçek anlamda, işçi sınıfı sosyalisti aydınlarla, sosyalizmin bilimini kavramış sosyalist işçilerden, onların tek bir potada yuğurulmasından geçecekken, bir grubun diğerine kontrol ettirilmesinden geçebilir sanıldı. Böylece sırf ameleci, sırf aydıncı tehlikeli çizgiler engelleneceğine, araya daha kesin bir ayrım konmuş oldu. Öyle ki, Kongre seçimlerinde delegeler aynı sandığa iki ayrı defa, bir aydın kesimi, ikincisi işçi kesimi için oy kullanıyorlardı.

İş bu kadarla da kalmıyordu. 53. maddenin o küçücük «veya» eki, Türkiye'de sosyalizmin ve TİP'in başına az bela açmadı. Bu veya ekçiği ile, işçi sendikaları yönetim organlarında görevli bulunan üyeler de işçi kesiminden sayılıyordu. Aslında 53. maddenin bu yanı, sendikacıların kuşkularının giderilmesi için düşünülmüştü.Böylece doğuş hastalığı sendikalizm eğilimi, o sıralarda, sosyalizm adına da savunulan 53. madde ile bir kere daha perçinlenmiş oldu. Bu maddeye uygun olarak, artık TİP organlarında, yönetim kademelerinde, sendikacılar, sendika avukatları, yani Türkiye koşullarında, hele 1964'lerde, işçiden ne kadar kopuk kişi varsa, ayrıcalıklı olarak temsil edilme hakkını elde ediyor, böylece, zaten tüzükle tanınan aydın ağırlığı bir kere daha perçinlenmiş oluyordu.

«Siyasal parti bir maniveladır... Manivela bir çubukla bir dayanaktan ibarettir. Siyasal manivelanın DAYANAK noktası bir sosyal sınıf, işçi Partisinde İŞÇİ SINIFI'dır. Siyasal manivela çubuğu, tüzüğe göre kurulu parti yapısıdır. TİP Tüzüğü partinin köy manivela çubuğunu ele almış sayılmaz. Şehirde Parti manivela çubuğunun küçük kolu aydınlara, büyük kolu işçilere benzetilebilir: Küçük kol (aydın sayısı) ne kadar kısa, büyük kol (işçi sayısı) ne kadar uzunsa Partinin yük kaldırma gücü o kadar çok olur. İşçi sınıfının Parti yapısında çoğunlukta bulunması onun için istenir. Küçük kol (aydınlar) ile büyük kol (işçiler) birbirleriyle kaynaşmamışlarsa, manivela çubuğu dayanak noktasında kırık demektir. İşçiye ayrı, aydına ayrı sandık bu kırıklığı getirir.» (Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Uyarmak için Uyanmalı, Uyanmak için uyarmalı, s: 46)

Bu ayrım, bu kaynaşamama, sonunda aydın ağırlığına, kendilerinin de yakındıkları gibi küçük burjuva ağırlığına dönüştü. İşçi partisinde işçi görmek önemli, güzel bir olay haline geldi. Şüphesiz ki bu durum büyük ölçüde sosyalist hareketin genel durumundan, objektif şartlardan kaynaklanıyordu. Ancak bu objektif şartların yenilmesi, zorlanmasıydı önemli olan. Aybar, 53. maddeyi şöyle savunuyordu: «..Bugüne kadar toplumculuğun beklenen gelişmeyi gösterememiş olmasının nedenleri arasında toplumcu aydınlarla emekçi halkımızın elele verememiş olması da bulunmaktadır. 53 madde, toplumcu kafa emekçilerini kol emekçilerile fiilen kader birliği etmeye, kol emekçilerini de kafa emekçileriyle dayanışma halinde bulunmaya sevketmektedir. Bu maddeyi, parti üyeleri arasında kol veya kafa emekçileri olmalarına göre bir ayırım yapılması için vesile sayanlar şüphesiz tüzüğün özüne ve açık sözüne nüfuz edemeyen kimselerdir...» (25 Ekim 1965 tarihli TİP Genelgesi)

Oysa Aybar'a karşı Aren-Boran muhalefeti belirdiğinde, Aybar tabandaki ü-

yelerde aydın düşmanlığını geliştirmek için elinden geleni yapıyordu. Boran, Eylül 1969'da bu durumdan şöyle yakınıyordu: «Bu görevin başarılmasında, özellikle sosyalist hareketin ilk aşamalarında, kendi sınıflarını reddedip işçi ve emekçi sınıflarla iş ve kader birliği etmiş sosyalist aydınlara önemli ödevler düşmektedir. «Aynalı pehlivan» hikâyeleri ve benzetmeleriyle sosyalist aydınları alaya almak, işçi ve emekçi arkadaşlara sosyalist aydınlara karşı güvensizlik aşılamak bir sosyalist parti yöneticisinin yapacağı bir iş değildir ama yapılmaktadır. (Emek, sayı 10, Sapmalar Açık seçik beliriyor)

Organ-dışı üye

TİP tüzüğü, partililerin büyük çoğunluğunu organ dışı tutan bir tüzüktür. Oysa bir sosyalist partide, 1964 şartlarında bile organ dışı üye düşünülmemesi gerekir. Üyeyi organ çalışması eğitmez mi, kadrolar organ çalışmalarıyla devşirilmez mi? Denebilir ki, TİP baştan beri bir kitle partisiydi, kitle partisinde her üyenin organlı olması imkânsızdır. Bu geçersiz bir iddiadır. TİP gibi bir partide 1964 şartlarında bile üyelerin organda çalışır olmaları mümkündü. Bir kere bu üye sayısı öyle yüzbinler falan değildi, ikincisi ise yapılacak işler, eğer o işleri yapmak isteyen varsa, üyelerin tümünün organlarda bilfiil çalışıyor olmasını gerektirecek kadar çoktu.

«Bir işçi partisine ya üye olunur, ya olunmaz. Üye olan her partili, Partinin belirli bir organı içinde görevlidir. Belirli görevi yoksa ona partili demek, vücuttan kesilmiş bir parça eti vücudun halâ dokusu saymak kadar yersiz olur.» (Dr. Hikmet Kıvılcımlı, A.g.y. s: 60)

TİP'e her müracaat eden, hatta bazan pek de gönüllü olarak etmeyen «arkadaşların israrlarına dayanamayan herkes, büyük bir memnuniyetle üye kaydediliyordu. Bundan sonra da altı aylık adaylık süresi içinde üyeler genellikle hiç denenmeden, hiçbir teorik-pratik eğitim veya deneyden geçirilmeden (çok özel durumlar olmadıkça) asıl üyeliğe geçiriliyordu. Daha çok Anadolu teşkilatında, Kongre hesaplarıyla tüm yaşı tutan ev halkının (burjuva partilerinde olduğu gibi) partiye üye kaydedilmesi olağandı.

TİP üyelerinin kaçta kaçının partiye uğradıkları incelenmeye değer... Her ilçe birkaç fedakâr, inançlı kişinin gayretleriyle açık tutulabiliyordu. Büyük Kongrelerde, İl kongrelerinde delegelerin hatırı sayılır bir kısmının kongrelere katılmadıklan görülüyor. Üçte iki çoğunluk çok önemli sayılıyordu. İlçe kongrelerininse üyelerin yüzde 25'inin katılmasıyla yapılması ender sağlanan bir olguydu.

1968'de tesbit edilen 12 bin üyenin çok büyük çoğunluğunun durumu buydu. O zaman da üyelik, herhangi bir başka partinin üyeliğinden farklı olmuyor ve «ölü kalabalık»dan öteye geçemiyordu. 1969 seçimleri sonuçlarında, Aren'i öylesine şaşırtmış olan ve tarihin tekerleğinin ters döndüğünü düşündüren oy azalmasının üye sayısı için de geçerli olduğunu biliyoruz.

Parti disiplini

Bir sosyalist partide en önemli sorunlardan biri olması gereken disiplin, demokratik merkeziyetçilik ilkesinin işlerliği, TİP'te hep saptırılmıştır. Demokratik merkeziyetçilik, bilindiği gibi iki yönlü olan, dönem dönem bir veya öteki yönü ön plana çıkarılabilse de, Partinin yapısının sağlam olabilmesi için her iki yönün denge halinde bulunması gereken bir ilkedir. Demokratik merkeziyetçilik, öte yandan —bir sosyalist partide— en azından her üyenin organlarda görevli olduğu bir partide işlerliği olan bir ilkedir. Gevşek örgütlenme içindeki bir kitle partisinde, demokratik merkeziyetçiliği, hem de merkeziyetçilik yanını ağır bastırarak uygulamak istediniz mi, olsa olsa genel merkez istibdadına, —ve eğer genel merkez de tek bir kişinin ağırlığına bağlıysa— bir şeflik sistemine gidersiniz. TİP'te uzun süreler, tüm Aybarcılık dönemi boyunca ortaya çıkan bu oldu. Demokratik merkeziyetçilik ilkesi, daha İzmir kongresinden hemen sonra tasfiyelere yol açtı. Malatya kongresinde, konuyla ilgili tartışmalar oldu ve İzmir kongresinde olduğu gibi Malatya kongre-

sinde de Boran'ın bu konudaki sekterliği dikkati çekti. Tüzük değişikliği komisyonu, parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek, daha o zamanlardan olumsuz etkisi şiddetle hissedilen Genel başkan ve Genel Merkez hakimiyetini bir ölçüde önlemek için, Genel Yönetim Kurulunu partinin söz de değil gerçekten en yetkili kurulu haline getiren bir tüzük değişikliği tasarısı sununca ve Genel Başkan ile Merkez Yürütme Kurulunun mutlak yetkilerini bir ölçüde kısıtlayabilecek bazı maddeler önerince, Boran tarafından «cehenneme giden yollar da iyi niyetle döşenmiştir» diyerek, cehenneme yollandı. Malatya kongresinde Boran, parti içinde eleştiri özeleştirinin geliştirilmesini isteyen bir teklife bile olumsuz oy kullandı. Bütün bunlar demokratik merkeziyetçilik adına yapılıyordu. Ama bu ilkenin ancak bir Sosyalist Parti'de işlerlik kazanabileceği yine gözden uzak tutuluyordu. O sıralarda, Partideki işleyiş, aslında demokratik merkeziyetçilik değil Genel Merkez ve genel Başkan'ın kendi başlarına iş yapma, Partiyi ve işçi sınıfını kendileriyle özdeş görme alışkanlığıydı.

Sonunda, merkeziyetçilik adına şeflik sistemi gelişti ve o şeflik sistemi, Boran'ın ve Aybar'a karşı muhalefet yapan arkadaşlarının da en fazla yakındıkları mesele oldu. Aybar tek adam haline geldi. Kitle partisinde şeflik sisteminin kaçınılmaz olduğu bir kere daha ortaya çıktı. (Bu konuda 2. olağanüstü Kongre sırasında Boran'ın konuşması, Aybar'la ilişkileri konusunda anlattıkları önemli ve öğreticidir.)

Aybar'a karşı Aren - Boran muhalefeti, daha sonra bu muhalefetin Emek muhalefeti olarak örgütlenmesi sırasında, geçmişte o ilkenin en büyük savunucusu olmuş, Aybar'ın yetkilerinin azaltılmasına her zaman en şiddetli karşı çıkmış olan Boran, demokratik merkeziyetçiliği hiçbir şekilde göz önünde bulundurmadan parti disiplinine tamamen aykırı bir muhalefeti yürütenler arasındaydı. Muhalif kanadın parlamentodaki ağırlığının kendilerine kazandırdığı güçten haberdar olanlar, basına ayrı demeçler vermekten, ayrı yayın organları çıkarmaktan, Emek hareketini parti içinde bir hizip hareketi olarak geliştirmekten demokratik merkeziyetçilik adına hiçbir zarar görmüyorlardı. Bunun meşru mazereti «sapmış yöneticiler»e karşı savaştı. Ancak ortada öylesine abartılacak bir sapma falan olmadığı sadece başlangıçtan beri gelen *paylaşılmış* hastalıklar olduğu unutuluyordu. Emek fraksiyonu da iktidarı aldıktan sonra demokratik merkeziyetçilik ilkesine «tasfiyeciliğe kılıf» olarak, her türlü tartışmayı partide yasaklamak üzere sarılındı. Demokratik merkeziyetçilik ilkesi, 1970'lerin o her türlü gruplaşmanın ve örgütsüzlük anarşisinin kol gezdiği ortamında TİP'in kabuğuna çekilmesine, daralmasına, soyutlanmasına kılıf olarak görüldü.

Parti içi demokrasi ise hemen hiç bir zaman işleyemedi. Parti içi demokrasinin işleyişi organlar içindeki bilinçli üye çoğunluğuna, yönetcilerin «biz partiyiz» anlayışından çıkmalarına, her türlü eleştiriyi hainlik ve parti yıkıcılığı olarak damgalamamalarına, temellerine inmeye çalışmalarına bağlıydı. Ne yönetici kadronun yapısı, ne parti dışında gelişen MDD muhalefetinin yapısı, ne de dönemin şartları buna imkân vermedi. TİP'te demokratik merkeziyetçiliğin demokrasi yanı hiçbir zaman işlemedi.

İdeolojik eğitim, kadro korkusu

Daha önce, sosyalizmin bilimi ve TİP bölümünde eğitim konusuna değindik. Gerçekten de, teorik eğitim TİP'te her zaman önemli ve çözümlenemeyen bir sorun olarak kaldı. Aybar eğitimi, seçim propagandaları sırasında halkla temas edecek olanların eğitimi olarak anlıyordu. Bu konuda ve kitap korkusu konusunda gerekli alıntıları daha önce verdik. Aybar 1969 baharına gelindiğinde de şöyle diyordu: *«Parti üyeleri arasında, halkla temas edecek olanları eğitmek, ilk ödevimizdir. Önce yeteneklerine göre bu arkadaşları tesbit etmek gerekir. Bunlara iki şey öğretilecektir: Halk topluluğu ilekonuşmaya, sohbete nasıl başlanır? Halkın ilgisi nasıl çekilir?»* (TİP haberleri, sayı 31—32, s: 9) Aybar'ın gerekli gördüğü tüm eğitim budur. Öte yandan, sonradan partide kadro eğitimi yapılmamış olmasını, üye çoğunluğunun bi-

linç derecesinin düşük, hatta yok olmasını eleştiren Aybar'a karşı muhalefet de, özellikle teorik eğitime karşı aynı kuşku içinde olmuştur. (Boran'ın konuyla ilgili 1970 lerdeki düşüncelerine yer verdik) Bunun bir nedeni sosyalizmin biliminin öğretilmesinin «legalite açısından» sakıncalı görülmesi diğer bir nedeni ise, doğuş hastalıklarının böylesine damgasını bastığı bir örgütte, teorik eğitimin geliştirilmesinin, bilinçli ve meseleleri anlayarak partiye sahip çıkacak kadrolar yaratması yöneticileri geride bırakması, kılıfları delmesi kuşkusudur.

Profesyonel kadrolar meselesine gelince... Kendisini kitle partisi, tüm emekçilerin partisi, yatay örgütlenmeyi seçmiş olan parti olarak tanımlayan TİP, böyle bir kadroya ihtiyaç duymamış, hatta zararlı görmüştür. Aren-Boran muhalefeti sırasında, ancak 1960 ların sonunda, profesyonel kadro meselesi, tabanın büyük baskılarıyla gündeme gelmiştir. O dönemlerin ortamında ve sosyalist mücadele arenasında gündeme gelmemesi mümkün olamazdı...

Bu konuda Aybar hiç değilse başından sonuna kadar aynı çizgideydi, 8 Şubat 1971 tarihinde, yönetimde ayrıldıktan sonra, TİP yöneticilerine ilettiği bir eleştiride şunları söylüyordu: «...*Kısacası, tüzük ve program yurt çapında yaygın, yatay bir örgütlenmeyi öngörmüş, «dar kadro» biçiminde örgütlenmeyi yeğ görmemiştir... «Dar kadro», «profesyonel kadro»ya gidilmek, «üye sayısının sınırlandırılmak» istendiğini işitiyoruz. Hangi mali kaynaklarla bu işin gerçekleştirileceği konusunu bir yana bırakıyorum. Bizim gibi fakir bir parti için, «Profesyonel kadro» teşebbüsü ciddiye alınacak iş olmasa gerek. Kaldı ki, gerçekleşebileceği farz edilse bile, bunun faydadan çok zarar getireceği şüphesizdir. Partinin şimdiden «ekmek kapısı» haline gelmesi, son derece sakıncalıdır. Parti içi demokrasi böyle böyle ortadan kalkar. «Bürokratik Sosyalizme» böyle gidilir.*»

... Aybar aynı şekilde devam ediyor... Kadrodan, parti profesyonelliğinden Aybar'ın ne anladığını, TİP'te yıllarca ne anlaşılmış olduğunu açıkça ortaya koyan bu satırlar, Dördüncü Büyük kongreden sonra, partiyi sosyalist bir parti haline getirmesi amaçlanan bazı kararların alınmasından sonra yazılmıştır. TİP'e yıllarca damgasını basmış bu anlayış, «profesyonel»i sosyalist militan olarak değil, maaş peşinde kişi olarak görmek, Parti'yi sendikadan ayırmamak anlayışıdır.

1970 Ekiminde yapılan Dördüncü Büyük kongrede profesyonel kadro kararı alınmıştır. Alınan bu kararlar uygulanamadan, 12 Mart 1971 bastırmıştır. Uygulanabilir miydi?

Parti o sıralarda sosyalist kadrolardan öylesine tecrit edilmiş, örgütsüzlük anarşisi öyle bir noktaya varmış ve kadroların TİP'ten umudu öylesine kesilmişti ki, aslında kitlelerle bağ kurmak için gerekli bu türden kadrolar kurulması ne mümkündü, ne de kısa sürede, o pasifizm ideolojisi üzerine iş yapma imkânları vardı. Dördüncü kongrenin bir Sosyalist Parti'ye dönüşmeye yönelik pek çok kararı gibi, bu karar da kâğıt üzerinde ve TİP'lilerin halâ özlemle yad ettikleri bir hatıra olarak kaldı.

TİP'te uzun zaman reddedilmiş, korkulmuş olan dışardan bilinç götürmekle ilgili tartışmalar konusunda, Boran 25 Ağustos 1969 tarihli Emek'de şunları yazıyordu: «*Kitlelerin kendiliğinden sosyalist bilince erişmesi beklenmez, Burjuva şartlandırmalarını değiştirmek, bilinçsizliği ve ya kapitalist düzenin sınırlarını aşmayan bir sınıf bilincini, sosyalist bilince dönüştürmektir sosyalistlerin ve sosyalist Partinin görevi.*» (Emek, sayı 9, s: 6) Bu görev yönetimin paylaşıldığı 7 yıl boyunca «ne oranda yerine getirildi, ne oranda savunuldu, ne oranda engellendi» sorusu ise, sorulması gereken bir sorudur.

Üye yapısı

Bir sosyalist partinin üyelerinin sınıfsal yapısının ve ağırlığının ne derece önemli olduğunu TİP yöneticileri, özellikle Aren-Boran kanadı, açıklıkla biliyorlardı. Öylesine biliyorlardı ki, Boran, muhalefet dönemi sırasında TİP'in zaaflarını sürekli olarak küçük burjuva ağırlığına bağlıyordu. Küçük burjuva ağırlığı, şüphesiz ki Türkiye devrimci ortamının objektif şartlarından kaynaklanıyordu. Ama bu ob-

jektif şartların, yıllar geçtikçe bir ölçüde değişmediği, gelişmediği iddia edilebilir mi? Üstelik de bir sosyalist partinin küçük burjuva ağırlığı karşısında daha başlangıçtan tedbir alması gerekmez miydi? Bazılarınca kendi küçük hesaplarına alet edilen, bazılarınca da iyi niyetle tedbir olarak düşünülen 53. madde, gördüğümüz gibi tam ters bir sonuç vermiş, bir yandan işçi-aydın düşmanlığını ve ayrılığını körüklerken, uvrierizmi güçlendirirken, öte yandan partiyi her kademede, özellikle de yönetici kademede, küçük burjuva kökenli aydınlarla doldurmuştu. O günleri yaşayanlar, TİP'e bir Üniversite öğretim üyesinin, adı ünü duyulmuş bir, aydının girmesinin ne kadar merasimli olduğunu, ne kadar önemsendiğini hatırlarlar.

1968 Mayısında 12 bin küsur üye fişinin elden geçirilmesiyle yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, proleter ve yarı-proleter olarak tasnif edilen ve zenaatkâr-işçileri, teknisyenleri, yani aslında proleter ve yarı proleter sayılamayacak unsurları da içeren üye toplamı tüm üyelerin yüzde 44.7'si idi.

İşçi üyelerin oranı yüzde 19.65'di. Hizmet işçileri, vasıflı işçiler ve tarım işçileriyle birlikte bu oran yüzde 31'e varıyordu. Küçük burjuva unsurların oranı ise yüzde 52'yi aşıyordu. Araştırmaya göre, üyelerin yüzde 2.8'e varan bir oranı burjuvaziye dahildi. (Kaynak: Aydınlık sosyalist dergi, Sayı 3, Ocak 1969) Böyle bir sınıf yapısı, daha önce sözünü ettiğimiz sosyalist eğitimden ve sosyalizmin bilimin den yoksunlukla, organlarda yer almayan üye çoğunluğuyla, partinin genel kitle partisi yapısıyla birleşince, İşçi Partisi'ni her hangi bir başka partiden farklı kılmıyordu.

1965 seçimlerinde, «nasırlı eller Meclis'e» sloganına rağmen, Meclis'e girenlerin hep aydınlar ve küçük burjuva unsurlar oluşu, «zaten o slogan yanlıştı; doğrusu: en iyi sosyalistler Meclis'e olmalıydı; TİP 15 milletvekilliğini en etkin olabilecek şekilde kullanmalıydı» diye haklı gösterilebilir. Ama yine de partinin yapısının bir göstergesidir. Aynı şekilde 1968 Mahalli seçimlerinde TİP belediye başkanı adaylarının sınıf yapısı da ilgi çekicidir. Mimar, Avukat, Emekli Subay ve Sendikacı adaylar başı çekmektedir.

Yönetim organlarındaysa, 53. maddenin de yardımıyla aydın, ve sendikacı ağırlığı her dönemde belirgin olmuştur.

Parlamentarizm ve popülizmin örgütlenmesi

TİP'in örgütlenmesi, Türkiye plânında popülizmin ve parlamentarizmin yaygın örgütlenme anlayışına dayandı. Kitle partisi dönemin şartlarının gereği olsa da, kitle partisinden İşçi sınıfı partisine geçiş için ciddi adımlar atılmadı. Böyle bir zorunluluk gereksiz sayıldı, Türkiye'de «tüm emekçi sınıfların ortak hareketi olarak yürüyen sosyalist hareketin» kitle partisi ile sosyalist iktidara(!) yönelebileceği savunuldu. Bunun Aybar'dan olduğu kadar, Boran'dan örneklerini de verdik. Böylece sınıflar ve tabakalar arası «ittifaklar» sorunu yok sayılırken parti içinde tüm emekçi sınıfların ortaklığı savunuldu. Köylü dalkavukluğu yönü ağır basan popülizmin ve ona dayanan parlamentarizmin en iyi örneklerinden biri Aybar'ın şu satırlarıdır: «*Türkiye İşçi Partisinin oy ortalama oranı köylerde yüksek. 1968 seçimlerinde bu gelişmenin daha hızlandığı muhakkaktır. Binaenaleyh biz köye gideceğiz... Bütün köylerde, 'ben İşçi Partiliyim' diyebilecek yürekli arkadaşlar vardır. Gezdiğimiz köyler den biliyoruz. Bir arkadaş çıkıyor, 'ben işçi partiliyim' diyor Zaten köylüler de söylüyor: 'Burada filan sizdendir. İşçi Partilifiandır'. Gidiyorsunuz, 'benim' diyor. 'Sen partiye kayıtlı mısın?' Yo, kayıtlı filan değil. Gönüllü olarak İşçi Partili. Bizi taban teşkilatımız bu ellere teslim edilirse, —ki edilmelidir— son derece güç kazanacağımız muhakkak.*» (28 Haziran 1969, Genel Yönetim Kurulu, Açış konuşması, TİP haberleri, sayı 16, s: 9) Aybar, 1964 kasımında da şunları söylüyordu: «*Arkadaşlar, birçok ilde, hiç kimseyi tanımadan 3—4 günde teşkilat kurabildiler. Bunun için kahvelerde oturup halkla konuşmak yetti.*» (Yön, sayı 87, 27 Kasım 1964, TİP lideri Aybar ile bir konuşma) 1964'den 1969'a Değişen birşey yoktu.

Kısaca Türkiye İşçi Partisinin örgüt

yapısı ilkeleri bakımından parlemantarizmin ve popülizmin örgütlenmesiydi. Bu örgütlenmeden, 1965-1968'lerden itibaren o doğuş hastalıklarını aşabilecek, zamanla yenebilecek bir yapının doğması doğrultusunda, kadroların devşirilmesi doğrultusunda yararlanılabilirdi. Ama 1969'a gelindiğinde artık çok geçti, Çeşitli hastalıklar, en önemlisi de pasifizm örgütü öylesine sarmıştı ve en aktif, en devrimci kadroların çoğu partiden öylesine uzaklaşmıştı, örgütün yapısı yukarda çeşitli yönleriyle gördüğümüz şekilde öylesine gevşemiş ve laçkalaşmıştı ki 1968'lardan, 1970'den sonra aynı TİP'ten yeni bir örgüt doğamazdı. Üstelik de bütün bir 9—10 yıllık süreç, 1970'lere gelindiğinde TİP kadrolarında önemli bir kendi kabuğuna çekilme, güçsüzleşmenin verdiği sekterlik, kapalılık, onca anarşi kol gezse de devrimci ortam içinde çalışma çekingenliği, eylemsizlik yaratmıştı ki, bu yapının kırılması, önce en gelişmiş sosyalist kadrolarla, sonra da kitlelerle yeniden sağlam ve sürekli bağlar kurulması imkânsızlaşmıştı. Özellikle sosyalist kadrolar açısından, 1960 sonrası Türkiye sosyalist hareketindeki kanatların asla tek taraflı olmayan ve diyalektik bir süreç içinde birbirini etkileyen hataları yüzünden, karşılıklı güven, birleşme, derlenme, ve bu derlenmenin TİP çevresinde olması imkânları tıkanmıştı. TİP bu kadrolara «sosyalist devrim» stratejisini kabul etmeyen hainler olarak bakıyor, o kadrolarsa TİP'i artık kabul etmiyorlardı.

Odak noktası olan, en önemli iş olan «örgütlenme sorunu» ise, 1970'de bile halâ soyut strateji tartışmaları ön plana geçirilerek veya onca «genişlikten» sonra, bu defa da kabuğuna çekilme ve sekterlikten başka birşey olmayan bir çeşit kendi kendini aldatmayı aşmayan bir «darlık» önerilerek ve savunularak, halâ önemsenmiyor, savsaklanıyordu.

ÖZET VE SONUÇ

10 yıl süren ve Türkiye sosyalist hareketini etkileyen TİP hareketinin özeti nedir? TİP deneyi neleri bir kez daha doğrulamıştır. TİP tecrübesinden çıkarılan sonuçlar nelerdir? Bu son bölümde bu noktalara değinmek istiyoruz.

Bilimsizlik

TİP deneyi ve vardığı nokta herşeyden önce, *«devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz»* temel prensibinin, lafta kalan bir klişe cümle olmadığını, tersine sosyal pratiğin başta gelen ilkesi olduğunu ispatlamıştır.

Gerek genel bilinç düzeyinin düşük olması, gerekse TİP'in kaderini elinde bulunduran yöneticilerin sosyalizmin biliminden uzak bulunmaları veya onu yeterince özümleyememiş olmaları, TİP yönetiminde belirli zümrelere dayanan hastalıkların yaşamasının nedeni ve sonucudur.

TİP yöneticileri sosyalist değil miydiler? Bu soruya «Hayır» diye cevap vermek güçtür. TİP'in yönetiminde bulunanların çoğu sosyalisttiler, ve TİP bir sosyalist partiydi. Ama bu sosyalizm hiç bir zaman İŞÇİ SINIFI SOSYALİZMİ değildi ve olamadı. Ve bilimsizliğin bir parçası olarak TİP uluslararası işçi sınıfı hareketine inançsızlık ve kayıtsızlık içinde milliyetçiliğin, revizyonizmin ve sosyal şovenizmin elinde kalmıştır.

Böyle enternasyonalist ruh ve bilinç partide yerleşmemiştir. Türkiyede sınıf mücadelesinin gelişmesi, genel bilgilenme düzeyinin yükselmesi TİP içinde bilimin giderek daha iyi kavranmasına sebep olduysa bile, TİP'in işçi sınıfı sosyalizmine ulaştığı hiç bir zaman iddia edilemez. Aybar'ı sağ sapmayla suçlayan ve bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK muhalefeti de Marx'dan ve Lenin'den bol bol mehaz gösterdiği halde hiç bir zaman proletarya sosyalizmini temsil etmemiştir. Belki Aybar EMEK'e göre sağdaydı, ama EMEK'in kendisi de sol sekter pasifist bir çizginin şampiyonluğunu yapıyordu.

Bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK grubu ve muhalefeti pasifizme teori giydirmenin yolunu Türkiye'de menşevizmin şampiyonluğunu yapmakta buldu.

lar. Sözde sol görünmeğe çalışarak teorikleştirmeğe çalıştıkları sosyalist devrim tezini, bir menşevik tezi halinde temellendirdiler, yani iflas eden Aybar sağcılığı yerine, sosyalist hareket içine bir başka sağcılığı, Aybar'dan da daha tehlikeli bir sağ çizgiyi yerleştirmeğe çalıştılar.

EMEK'de sosyalist devrim tezi altına gizlenen mantık kapitalizmin üretici güçleri geliştirdiği safsatasıydı. Böylece kapitalizm alabildiğine gelişecek, buna paralel olarak işçi sınıfı da nicel ve nitel olarak güçlenecek, kapitalizm gelişip, üretici güçleri geliştirdiği oranda rejim liberalleşip, demokratikleşecek işçi sınıfı da bu liberalleşme ortamından yararlanıp örgütlenecek, sonra dünya çapında emperyalizm geri çekilmeğe başlayacak, bütün bunlardan sonra işçi sınıfı burjuvaziye karşı sosyalist devrim yapacak... Bu menşevik görüşler şimdi artık kendini gizlemeğe gerek görmeyecek kadar pervasızlaşmıştır. 6 yıl boyunca Aybar'la birlikte partiyi yönettikten sonra, Aybar'ı sağ sapmayla suçlayarak «sol» muhalefetin başını çeken ve EMEK hareketinin de lideri olan Sadun Aren, geçtiğimiz günlerde Yeni Ortam gazetesinde *burjuvazinin çağdaş ve ilerici bir sınıf* olduğunu ilan etmiştir:

Diğer taraftan sermayedar sınıf ve onun partisi — ki bu muhtemelen AP olmakta devam edecektir— güçlendikçe bugünkü çağdışı gerici tutum ve davranışlardan kurtulacaktır. Çünkü bilindiği gibi kapitalist sınıfı ve onun partisini bu kadar çağdışı yapan etken siyasi iktidarını sürdürebilmek yani seçimleri kazanabilmek için çağdışı sınıf ve tabakalarla ittifak yapmak mecburiyetinde oluşudur. Bu çağ dışı sınıf ve tabakalar kapitalizmin gelişmesiyle küçülecek ve etkisizleşeceklerinden bu mecburiyet de gün geçtikçe azalacaktır. Yoksa bilindiği gibi burjuvazi çağdaş ve ilerici bir sınıftır. Böylece önümüzdeki 5-10 yıllık bir dönem içinde sermaye sınıfının partisi (ya da partileri) sosyal ve politik konularda liberalleşecekler, çağdaşlaşacaklar ve bu alandaki CHP tekelini kıracaklardır.» (Yeni Ortam, 6 Ekim 1974)

İşte bilimden uzak Aybar'a karşı, sosyalizmin bilimi adına «sol» muhalefet yürüten hareketin liderinin samimi itirafları.

Sadun Aren'i kişisel ve münferit bir olay, «bir tarihi tesadüf» olarak alamayız. Aybar'ı alamayacağımız gibi, bugün CHP'nin şakşakçılığını yapan ve işçi kongrelerinde sosyalizmden «devlet faşizmi» diye bahseden DİSK genel başkanı TİP'in kurucusu ve gedikli yöneticisi Kemal Türkler'i alamayacağımız gibi...

Burada isimleri çoğaltmak istemiyoruz. Toplum içinde belirli zümrelerin temsilcileri olarak uzun yıllar TİP'i yönetenlerin büyük bir kısmının sosyalizmin biliminden ve dolayısiyle devrimden uzak oldukları pratikde bunu ispatlamış bir gerçektir.

TİP'İN YÖNETİCİ ZÜMRELERİ

Sendikacılar ve Aydınlar

TİP'in yönetiminde iki grup egemen olmuştur: Sendikacılar ve aydınlar. Şu halde TİP'i yönetimini ve onun içindeki hastalıkları belirleyen başlıca iki sosyal zümre işçi aristokrasisi ile elit aydınlardır.

İşçi aristokrat ve bürokratları TİP'te sendikalizmi ve uvriyerizmi sürdürmüşler, aydınlar da keza popülizmi ve uvriyerizmi sosyalizm sanmışlardır. Sonuçta ortaya çıkan sonuç *Parlamentarizm*, ve *oy avcılığı* olmuştur.

TİP deneyinin ispatladığı noktalardan birisi de Türkiye'de sendikalizmin ve parlamentarizmin *sosyalizm etiketi* altında kökleşmesinin maddi zemini bulunmadığıdır. Gerçekten TİP teorisiyle, pratiğiyle sosyalizm içinde etkisini büyük ölçüde yitirmiştir.. Bugün artık TİP'i canlandırma iddiasıyla ortaya çıkacak girişimler başarısız kalmağa mahkumdur. Çünkü TİP'in başlıca dayanağı olan aristokrat sendikacıların ve küçük burjuva aydınlarının büyük bir bölüğünün «umudu» sosyalizm değil Ecevit'tir Böyle TİP deneyi sevabıyla günahıyla tarihe karışmıştır.

yapısı ilkeleri bakımından parlemantarizmin ve popülizmin örgütlenmesiydi. Bu örgütlenmeden, 1965-1968'lerden itibaren o doğuş hastalıklarını aşabilecek, zamanla yenebilecek bir yapının doğması doğrultusunda, kadroların devşirilmesi doğrultusunda yararlanılabilirdi. Ama 1969'a gelindiğinde artık çok geçti, Çeşitli hastalıklar, en önemlisi de pasifizm örgütü öylesine sarmıştı ve en aktif, en devrimci kadroların çoğu partiden öylesine uzaklaşmıştı, örgütün yapısı yukarda çeşitli yönleriyle gördüğümüz şekilde öylesine gevşemiş ve laçkalaşmıştı ki 1968'lardan, 1970'den sonra aynı TİP'ten yeni bir örgüt doğamazdı. Üstelik de bütün bir 9—10 yıllık süreç, 1970'lere gelindiğinde TİP kadrolarında önemli bir kendi kabuğuna çekilme, güçsüzleşmenin verdiği sekterlik, kapalılık, onca anarşi kol gezse de devrimci ortam içinde çalışma çekingenliği, eylemsizlik yaratmıştı ki, bu yapının kırılması, önce en gelişmiş sosyalist kadrolarla, sonra da kitlelerle yeniden sağlam ve sürekli bağlar kurulması imkânsızlaşmıştı. Özellikle sosyalist kadrolar açısından, 1960 sonrası Türkiye sosyalist hareketindeki kanatların asla tek taraflı olmayan ve diyalektik bir süreç içinde birbirini etkileyen hataları yüzünden, karşılıklı güven, birleşme, derlenme, ve bu derlenmenin TİP çevresinde olması imkânları tıkanmıştı. TİP bu kadrolara «sosyalist devrim» stratejisini kabul etmeyen hainler olarak bakıyor, o kadrolarsa TİP'i artık kabul etmiyorlardı.

Odak noktası olan, en önemli iş olan «örgütlenme sorunu» ise, 1970'de bile halâ soyut strateji tartışmaları ön plana geçirilerek veya onca «genişlikten» sonra, bu defa da kabuğuna çekilme ve sekterlikten başka birşey olmayan bir çeşit kendi kendini aldatmayı aşmayan bir «darlık» önerilerek ve savunularak, halâ önemsenmiyor, savsaklanıyordu.

ÖZET VE SONUÇ

10 yıl süren ve Türkiye sosyalist hareketini etkileyen TİP hareketinin özeti nedir? TİP deneyi neleri bir kez daha doğrulamıştır. TİP tecrübesinden çıkarılan sonuçlar nelerdir? Bu son bölümde bu noktalara değinmek istiyoruz.

Bilimsizlik

TİP deneyi ve vardığı nokta herşeyden önce, *«devrimci teori olmadan devrimci pratik olmaz»* temel prensibinin, lafta kalan bir klişe cümle olmadığını, tersine sosyal pratiğin başta gelen ilkesi olduğunu ispatlamıştır.

Gerek genel bilinç düzeyinin düşük olması, gerekse TİP'in kaderini elinde bulunduran yöneticilerin sosyalizmin biliminden uzak bulunmaları veya onu yeterince özümleyememiş olmaları, TİP yönetiminde belirli zümrelere dayanan hastalıkların yaşamasının nedeni ve sonucudur.

TİP yöneticileri sosyalist değil miydiler? Bu soruya «Hayır» diye cevap vermek güçtür. TİP'in yönetiminde bulunanların çoğu sosyalisttiler, ve TİP bir sosyalist partiydi. Ama bu sosyalizm hiç bir zaman İŞÇİ SINIFI SOSYALİZMİ değildi ve olamadı. Ve bilimsizliğin bir parçası olarak TİP uluslararası işçi sınıfı hareketine inançsızlık ve kayıtsızlık içinde millîyetçiliğin, revizyonizmin ve sosyal şovenizmin elinde kalmıştır.

Böyle enternasyonalist ruh ve bilinç partide yerleşmemiştir. Türkiyede sınıf mücadelesinin gelişmesi, genel bilgilenme düzeyinin yükselmesi TİP içinde bilimin giderek daha iyi kavranmasına sebep olduysa bile, TİP'in işçi sınıfı sosyalizmine ulaştığı hiç bir zaman iddia edilemez. Aybar'ı sağ sapmayla suçlayan ve bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK muhalefeti de Marx'dan ve Lenin'den bol bol mehaz gösterdiği halde hiç bir zaman proletarya sosyalizmini temsil etmemiştir. Belki Aybar EMEK'e göre sağdaydı, ama EMEK'in kendisi de sol sekter pasifist bir çizginin şampiyonluğunu yapıyordu.

Bilimsel sosyalizm adına ortaya çıkan EMEK grubu ve muhalefeti pasifizme teori giydirmenin yolunu Türkiye'de menşevizmin şampiyonluğunu yapmakta buldu.

lar. Sözde sol görünmeğe çalışarak teorikleştirmeğe çalıştıkları sosyalist devrim tezini, bir menşevik tezi halinde temellendirdiler, yani iflas eden Aybar sağcılığı yerine, sosyalist hareket içine bir başka sağcılığı, Aybar'dan da daha tehlikeli bir sağ çizgiyi yerleştirmeğe çalıştılar.

EMEK'de sosyalist devrim tezi altına gizlenen mantık kapitalizmin üretici güçleri geliştirdiği safsatasıydı. Böylece kapitalizm alabildiğine gelişecek, buna paralel olarak işçi sınıfı da nicel ve nitel olarak güçlenecek, kapitalizm gelişip, üretici güçleri geliştirdiği oranda rejim liberalleşip, demokratikleşecek işçi sınıfı da bu liberalleşme ortamından yararlanıp örgütlenecek, sonra dünya çapında emperyalizm geri çekilmeğe başlayacak, bütün bunlardan sonra işçi sınıfı burjuvaziye karşı sosyalist devrim yapacak... Bu menşevik görüşler şimdi artık kendini gizlemeğe gerek görmeyecek kadar pervasızlaşmıştır. 6 yıl boyunca Aybar'la birlikte partiyi yönettikten sonra, Aybar'ı sağ sapmayla suçlayarak «sol» muhalefetin başını çeken ve EMEK hareketinin de lideri olan Sadun Aren, geçtiğimiz günlerde Yeni Ortam gazetesinde ***burjuvazinin çağdaş ve ilerici bir sınıf*** olduğunu ilan etmiştir:

Diğer taraftan sermayedar sınıf ve onun partisi — ki bu muhtemelen AP olmakta devam edecektir— güçlendikçe bugünkü çağdışı gerici tutum ve davranışlardan kurtulacaktır. Çünkü bilindiği gibi kapitalist sınıfı ve onun partisini bu kadar çağdışı yapan etken siyasi iktidarını sürdürebilmek yani seçimleri kazanabilmek için çağdışı sınıf ve tabakalarla ittifak yapmak mecburiyetinde oluşudur. Bu çağdışı sınıf ve tabakalar kapitalizmin gelişmesiyle küçülecek ve etkisizleşeceklerinden bu mecburiyet de gün geçtikçe azalacaktır. Yoksa bilindiği gibi burjuvazi çağdaş ve ilerici bir sınıftır. Böylece önümüzdeki 5-10 yıllık bir dönem içinde sermaye sınıfının partisi (ya da partileri) sosyal ve politik konularda liberalleşecekler, çağdaşlaşacaklar ve bu alandaki CHP tekelini kıracaklardır.» (Yeni Ortam, 6 Ekim 1974)

İşte bilimden uzak Aybar'a karşı, sosyalizmin bilimi adına «sol» muhalefet yürüten hareketin liderinin samimi itirafları.

Sadun Aren'i kişisel ve münferit bir olay, «bir tarihi tesadüf» olarak alamayız. Aybar'ı alamayacağımız gibi, bugün CHP'nin şakşakçılığını yapan ve işçi kongrelerinde sosyalizmden «devlet faşizmi» diye bahseden DİSK genel başkanı TİP'in kurucusu ve gedikli yöneticisi Kemal Türkler'i alamayacağımız gibi...

Burada isimleri çoğaltmak istemiyoruz. Toplum içinde belirli zümrelerin temsilcileri olarak uzun yıllar TİP'i yönetenlerin büyük bir kısmının sosyalizmin biliminden ve dolayısiyle devrimden uzak oldukları pratikde bunu ispatlamış bir gerçektir.

TİP'İN YÖNETİCİ ZÜMRELERİ

Sendikacılar ve Aydınlar

TİP'in yönetiminde iki grup egemen olmuştur: Sendikacılar ve aydınlar. Şu halde TİP'i yönetimini ve onun içindeki hastalıkları belirleyen başlıca iki sosyal zümre işçi aristokrasisi ile elit aydınlardır.

İşçi aristokrat ve bürokratları TİP'te sendikalizmi ve uvriyerizmi sürdürmüşler, aydınlar da keza popülizmi ve uvriyerizmi sosyalizm sanmışlardır. Sonuçta ortaya çıkan sonuç *Parlamentarizm*, ve *oy avcılığı* olmuştur.

TİP deneyinin ispatladığı noktalardan birisi de Türkiye'de sendikalizmin ve parlamentarizmin *sosyalizm etiketi* altında kökleşmesinin maddi zemini bulunmadığıdır. Gerçekten TİP teorisiyle, pratiğiyle sosyalizm içinde etkisini büyük ölçüde yitirmiştir.. Bugün artık TİP'i canlandırma iddiasıyla ortaya çıkacak girişimler başarısız kalmağa mahkumdur. Çünkü TİP'in başlıca dayanağı olan aristokrat sendikacıların ve küçük burjuva aydınlarının büyük bir bölüğünün «umudu» sosyalizm değil Ecevit'tir Böyle TİP deneyi sevabıyla günahıyla tarihe karışmıştır.

Sosyalist Hareketin Devrimci Bütünlüğü

Sosyalist hareketin başarıya ulaşması işçi sınıfı sosyalizminin prensiplerine sıkı sıkıya ve ortodoksça bağlı olmasından geçer. İşçi sınıfı sosyalizminin teori ve pratik bütünlüğünün somutlandığı nokta, şu üç ana unsurun bütünlüğüdür:

1 — Örgüt
2 — Strateji ve taktik
3 — Ajitasyon - propoganda.

TİP'in işçi sınıfının devrimci ideolojisinden uzak olduğunu, TİP yapısı içindeki çeşitli zümre etkilemelerinin getirdiği bir sonuç olarak, işçi sınıfı biliminin değil, çeşitli burjuva ve küçük burjuva ideoloileriyle karışmış bir sosyalizm ve bilim anlayışının TİP'e egemen olduğunu, hatta TİP içinde bilimsel sosyalizm iddiasında bulunan EMEK çizgisinin de gerçekte menşevizmden öteye gidemediğini gördük. Şu hal de TİP'in bilimsizliği ve bilimi inkâr ya da tahrif etme gerçeği üzerinde daha fazla durmağa gerek yok.

Burada bilimin sosyal pratiğe uygulanması demek olan *Örgüt + Strateji ve taktik + ajitasyon ve propoganda* üçlüsünün TİP pratiğinde nasıl yansıdığını görelim.

Örgüt Anlayışı - KİTLE Partisi :

TİP'in örgüt anlayışı, özellikle yönetimini belirleyen iki ana zümrenin sosyal yapısına ve ideolojisine uygun bir şekilde sürdürülmüştür.

TİP hiç bir zaman bir sınıf partisi olmamıştır. Yani işçi sınıfının devrimci iktidar mücadelesinin aracı ve öncü örgütü niteliğine kavuşamamıştır ve kavuşamazdı da...

TİP daima örgüte daha fazla üye yazmağı marifet bilmiş, bir sosyalist örgütün gücünün salt üye sayısıyla ölçüleceğini sanmış, niteliğe değil niceliğe önem vermiştir.

TİPin bu çarpık örgüt anlayışı işçi içinde uvriyerizm ve sendikalizm, köylü içinde popülizm ve genel olarak parlamentarizm noktasında düğümlendiği için, böyle bir örgütlenme tutumunu basit bir yanılgı veya cahillik diye almak yanılmak olur. TİP'in yönetimini belirleyen zümrelerin zümre çıkarları ancak böyle bir örgütlenmeyi öngörmekteydi.

Ayrıca sosyalizmin ve ilerici düşüncenin geniş kitlelere yeni yeni açılıyor olması, genel bilinçsizlik ortamı, işçi sınıfı hareketinin fazlasıyla gelişmiş bulunmaması bu zümrelerin parti üstünde ve içindeki etkilerinin uzun bir üre devam etmesi böyle yanlış örgütlenmenin nedeni olmuştur. Sendikalizm + Popülizm = parlamentarizm bütünlüğünü geçici olarak vareden bazı tâli şartlar ortadan kalkınca, TİP'in de bu bütünlüğe uygun örgüt anlayışı iflas etmiştir. Hele 12 Mart faşizminin devrimci-ilerici harekete indirdiği darbede TİP dağılmıştır. Daha sonra CHP'nin bazı popülist ve halkçı sloganlarla ortaya çıkması, TİP parlamentarizmi ile TİP'e gelmiş olan üyelerin önemli bir bölüğünü CHP'ye kaydırmıştır.

1968'de TİP bilim kurulu tarafından hazırlanan ve Aydınlık'ta yayınlanan bir üye araştırmasına göre, TİP'in 12 binden fazla üyesi vardı. Bu üyelerin önemli bir kısmı gerçekte sosyalizmin militanı değil, sempatizanı niteliğini taşımaktaydılar. Bugün Anadolu'da TİP'in yörel yöneticisi olarak cefa çekmiş kişilerin sosyalizme bağımlılığı dışında çok geniş bir eski üye kalabalığı sosyalizmin değil, çoğunlukla CHP'nin sempatizanı durumundadırlar.

Dünyanın hiç bir yerinde bir işçi sınıfı partisinin 12 bin üyesinin en az 10 binini sempatizanlığa düşürdüğü veya sosyal demokrasiye kaptırdığı görülmemiştir. Eğer bir soyalist partinin başına böyle bir durum geldiyse, o partinin bir işçi sınıfı partisini olduğunu iddia etmeğe imkân olamaz. Bu gün, 1974 yılında vardığımız noktadaki somut pratik, bu gerçeği bizzat kendisi ispat etmiştir.

TİP işçi sınıfı partisi militan bir parti olmadığı gibi, bünyesine katılan iyi niyetli ama bilinçsiz veya eksik bilinçli unsurlara başarılı bir mektep olma görevini yerine getirememiş, bünyesine aldığı emekçi veya öğrencileri eğitip yetiştirememiş, işçi sınıfı sosyalizmine geçişin süzgeçi de olamamıştır.

Bünyesindeki sosyalist öğrenci militanların kısa bir sürede MDD hareketine kanalize olmaları, TİP'in değil işçileri, öğrencileri bile bilimsel sosyalizm doğrultusunda eğitip bilinçlendirmediğini kanıtlar.

TİP, öğrencileri acelecilikle, ve küçük burjuvalıkla suçlayıp, anarşist-terörist yaftalarıyla damgalayıp, kendisini avuturken sosyalist gençlerin parti dışına düşmesini bir arınma diye nitelemeğe bile kalkışmıştır. Evet, genç militanlar TİP'ten umut kesince, çaresizlik ve arayış içinde MDD hareketine kaymışlar, ancak MDD'nin de çıkar yolu gösterememesi üzerine kendilerini başka hataların içinde bulmuşlardır. Ama sonuç böyle çıktıysa, yıllarca büyük inanç ve bağlılıkla TİP'te militan olarak mücadele etmiş gençlerin böylesi yanılgılara düşmelerinin başlıca müsebbibi, MDD ideologlarından önce TİP yöneticileridir. Kendi partilerindeki gençleri sosyalizmin bilimiyle donatıp, işçi sınıfı sosyalizmine kazandırabilseydiler, işçi sınıfını örgütlemeye çalışıp, gençlik militanlarını işçi sınıfı çalışmalarına aktarabilseydiler, işçi sınıfı hareketi ile sosyalizmin birleşip bütünleşmesini sağlayabilseydiler, böylesi bir kavram ve pratik kargaşası ortaya çıkmazdı. Ama TİP yöneticilerinin sosyal zümre kökenleri böyle bir tarihi görevi yerine getirmeye elvermezdi, bilinçleri de buna yetmedi.

TİP gençleri örgütleyemedi de işçileri mi örgütledi?. TİP işçi sınıfı içindeki çalışmasını DİSK'in tepesine tünemiş bir aristokrat ve bürokrat sendikacılar gurubunun eline bırakmıştı. Gerçi işçi merkezlerinde illere ve ilçelere azda olsa işçi üyeler geliyordu ama, bu üyeler gevşek bir kitle partisi örgütlenmesi içinde, haftadan haftaya sohbet toplantısına katılan kişiler olmaktan öteye gidemiyordu.

Hatırlanacağı üzere TİP'de organ çalışması mecburiyeti yoktu. Böylece partiye pek çok kişi üye yazılıyor, ama bu kişiler organlarda görevlendirilmiyordu. TİP uzun yıllar bu menşevik yolu izledi. Gerçi dördüncü kongrede kongre kararı olarak her üyenin bir organda görev alması şartı kondu ama artık iş işten geçmişti.

Aidatlar konusunda da aynı gevşekliğin hakim olduğu herkesçe bilinir.

Böylece örgütte niteliğin üstünde hemen hiç durulmamış, örgüt işi eğitim ve bilim sözde kalmış, militan bir örgüt yaratılamamıştır.

Belki zamanın objektif şartları uygun değildi denilebilir. Fakat devrimcinin görevi objektivitenin peşinden giderek kaderciliğe düşmek değil, tersine, tarihi akışı hızlandırmaktır. Eğer işçi sınıfı bilimini ve devrimci prensiplerini kılavuz edinmiş bir kadro TİP'in başında bulunabilseydi, TİP'i bir kitle partisinden sınıf partisine dönüştürmek için mücadele ederdi. İşte o zaman TİP iyi bir okul ve işçi sınıfı sosyalizmine geçmek için bir kadrolaşma süzgeci görevini yerine getirebilirdi. Bunu yapmak için bile teorideki yazılı prensiplerin hayata geçirilmesi, parti içinde o yönde uygulamalar için gayret gösterilmesi zorunluydu.

Örgütlenme konusunda ve bunun kopmaz bir parçası olan parti içi eğitim konusunda Aren-Boran muhalefeti 1968 güzünde ardarda yapılan kongrelerde özeleştiri yapmışlardır. Partinin ilk yıllarını «meşruiyet mücadelesi dönemi» olarak niteleyen Aren-Boran muhalefeti «derinlemesine eğitim ve örgütlenme» konusunda geç kalındığını söyleyerek, artık bilimsel sosyalizmin partiye egemen kılınması gerektiğini savunmuşlardır. Önerilen klişenin soyut kalması bir yana, bu ekip bir yıl sonra parti yönetimini ele geçirmişler, ama bu kez de «İç Hat Manevrası» adı altında partiyi MDD'den arındırmak mücadelesinde yoğunlaşmışlar, bilimsel sosyalizmi gene partiye egemen kılamamışlardır. 1970 güzünde yapılan 4cü kongreden sonraki altı ay içinde ise durumda bir değişiklik olmamıştır. Yani Aren-Boran muhalefeti ve EMEK gurubu muhalifken örgütlenmeye değgin birtakım doğruları kâğıt üzerinde söyledikleri halde, kendileri parti iktidarı olduktan sonra, sıkıyönetime kadar geçen 16 ay içinde partide farklı bir politika izleyememişlerdir.

Tekrar vurgulayalım, TİP işçi sınıfı partisi değildi ve o yapısıyla böyle bir niteliğe kavuşamazdı ama, hiç olmazsa işçi sınıfı partisine giden bir basamak, bir okul olabilirdi.

Gerçi TİP çoğumuza bir ölçüde okul

olmuştur, ama TİP bir okulun kadrolara kazandırması, vermesi gerekenlerin asgarisini veren bir okuldan öteye gidemediği gibi, böylesi bir kötü okulun verdiği yanlış siyasi terbiye örgütsüzlük anarşisine de kaynak teşkil etmiştir. TİP bir okul olarak misyonunu yerine getirebilseydi ve TİP aşılıp o süzgeçten geçen işçi sınıfı devrimcileri işçi sınıfı partisine ulaşabilseydiler, elbette TİP bugün çok daha hayırhahlıkla anılan bir deney olacaktı. Oysa TİP' in içinden bir işçi sınıfı partisi doğmamış, işçi sınıfı sosyalizmine kazanılacak pek çok militan, başka sapmalar içine düşmüşler, gene bu dönemde TİP sosyalist işçi lideri de yetiştirememiştir. Ve TİP'in örgütlenme konusundaki başarısızlığı bugün legal partinin ve mücadelenin gereksizliği «yoz»luğu konusunda yanlış fikirlerin yerleşmesine neden teşkil etmektedir.

TİP'in ortaya koyduğu deney, örgütsüzlük ve kavram anarşisinin, yuvarcılığın sürüp gitmesine, yanılgıların devam etmesine önemli bir sübjektif zemin hazırlamıştır. TİP'in başarısızlığı, Devrimci Parti ve Partili kavramının yerleşmemesine, partiye ve partili mücadeleye olan inancın sarsılmasına yol açmıştır. Partiye ve dolayısiyle son tahlilde bilmeyerek ve istemeyerek de olsa işçi sınıfına inançsızlığın Türkiye'de bir süre egemen olmasında TİP önemli bir etken olmuştur.

TİP Parti kavramının yıkılmasında öylesine etkili olmuştur ki, 1971 öncesinin kargaşasında ısrarla ve inatla Proletarya Partisi çağrısında bulunan proletarya sosyalizminin sesi bile kadroları çeşitli badirelerden kurtarmağa yetmemiştir. Çünkü o yıllarda TİP deneyinin ve onu izleyen MDD örgütsüğünün etkisiyle, pekçok devrimci kadro, legal bir işçi sınıfı partisinin TİP' ten farklı olmayacağı iddiasını bilinçsizce savunmuşlar, böyle bir parti'nin küçük burjuvalıktan kurtulamayacağını öne sürerek, *işçi sınıfının ideolojik öncülüğü* diye teoride olmayan bir kavram ortaya sürmüşler ve istemeyerek de olsa işçi sınıfına inançsızlığa kadar varmışlardı. Oysa işçi sınıfının soyut bir ideolojik öncülüğü olamayacağı, işçi sınıfı öncülüğünün ancak onun Partisinin önderliğiyle gerçekleşebileceği, işçi sınıfı partisi olmadan, işçi sınıfının ideolojisinin de havada kalacağı teorinin en temel doğrularından biridir.

Strateji ve Taktik

Strateji ve taktik ancak işçi sınıfı örgütü tarafından belirlenir. Bilimsel teorinin ülkenin somut yapısına uygulanmasıyla çıkarılan sentezler sonucunda, Parti, bir iktidar stratejisi tesbit eder. Bu strateji mücadele içinde giderek güçlenir. Dolayısiyle işçi sınıfının mücadele stratejisini ve bu strateji içinde sınıfların mevzilendirilmesi görevini ancak İŞÇİ SINIFI PARTİSİ yapabilir. Yoksa dergi çıkaran her gurup, veya bir araya gelip yuvar kuran her ahbap çavuş çevresi —ne denli iyi niyetli olursa olsun,— strateji çizmeğe kalkıştı mı Partiyi değil, kendisini işçi sınıfının öncü örgütü diye görmeğe başladı mı, strateji soyut olmaktan ve yanılgılarla dolu kalmaktan kurtulamaz.

Taktik meselesine gelince. Parti tarafından çizilmiş genel yol üzerinde her somut durumda uygulanacak Parti politikasıdır. Sosyal olaylar ve tarihsel akış süreci hiç bir zaman düz bir çizgi değil binbir türlü inişler çıkışlar beklenmedik olaylarla doludur. Çünkü sonuna kadar devrimci sınıf olan işçi sınıfı yol üzerinde hem yanına pek çok müttefik kazanmak zorundadır, hem de hakim sınıflar dış ve iç sömürgen güçler arasındaki çelişkilerden, sarsıntılardan yararlanmakla yükümlüdür. Böylece işçi sınıfı politikası, genel strateji içinde sayısız taktiklerle doludur. Ve devrimcilik sadece bir bilim ve yiğitlik değil, aynı zamanda usta taktisyenlik sanatıdır.

Ve sosyal mücadelede taktikler de ancak parti tarafından belirlenir. Büyük ustalarının aynı zamanda büyük birer taktisyen olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ama onları vareden partidir ve onların önerdikleri taktikler kendi partilerinin bir ürünüdür, ve gene o partiler tarafından maharetle uygulandıkları için başarıya ulaşmışlardır. Ne kadar bilgili ve bilinçli olurlarsa olsun örgütsüz kişilerin, yuvar, gurup mensuplarının önerdikleri taktikleri uygulayacak örgüt bulunmadıkça,

taktiklerin hayata geçirilmesi söz konusu olamaz.

Bir partinin stratejisi iktidarı hedeflediğine göre, TİP'de iktidarı hedefliyordu ve 1969'da başa güreşeceğini söylüyordu. Niçin 1969'da, çünkü 1965'den sonraki ilk genel seçimler 1969'da idi... TİP 1969'da başa güreşti mi? hayır. 1965'deki 15 kişilik Meclis grubunu koruyabildi mi? Gene Hayır... Ancak 2 milletvekili çıkardı. Neden? Çünkü parlamentarizm çoktan iflas etmişti.

Demek ki, TİP'in başa güreşeceğini iddia ettiği 1969 yılına kadar olan stratejisi parlamentarizm ve oy avcılığı idi. 1969 fiyaskosu, Aybar'ın sonu oldu... Onun yerine Parti iktidarına gelen EMEK gurubunun iktidar stratejisi neydi? Onu da yukarıda inceledik. «Kapitalizm gelişecek, sanayi gelişecek, işçi sınıfı çoğalacak ve büyük ünitelerde ve merkezlerde yoğunlaşacak. Derken burjuvazi liberalleşmeğe başlayacak ve batıdaki agabeylerine benzeyecek. (sanki batıdaki liberalizm işçi sınıfının kanıyla elde ettiği bir demokrasi genişletmesi değil de, burjuvazinin lütfettiği bir ilericilik jestiymiş gibi...) Daha sonra, dünyada sosyalizm nasıl olsa gelişiyor ve emperyalizme karşı mücadele ediyor. Günü gelince, sosyalist devrim şartları da olgunlaşmış olacak. Cephe politikası üzerinde de fazla durmağa gerek, zaten küçük burjuvalardan hayır gelmez, biz gideriz gelen gelir... Toplumdaki temel ve ana çelişki de zaten emek-sermaye çelişkisi olduğuna göre bu düğümü işçi sınıfı tek başına çözecektir, ve ilah...»

İşte EMEK grubunun menşevik, stratejisi kısaca böyle özetlenebilir.

Emperyalizmin yurdumuzdaki sultasını görmeyen, anti emperyalist mücadeleyi önemsemeyen, kitlelere anti-emperyalist hedefleri göstermeyen, sınıf mücadelesini anti-emperyalist mücadeleden ayrı gördüğü için hedeflerde şaşırtma yapan, buna bağlı olarak cephe politikasını *işçi-köylü temel ittifakını* reddeden EMEK- tüm bu özelliklerinin bütünleyici bir parçası olarak da sınıf mücadelesini de sadece birkaç sendikada ve yayın organlarında yürütmeğe çalışınca, gerçekte sınıf mücadelesiyle de ilişkisi olmadığını ortaya koymuş oluyordu. Ve iki buçuk yıllık, faşizmin sonucunda, Emek ideologları ve Aren-Boran muhalefetinin lideri Aren, onbinlerce eski ve yeni sosyalistin okuduğu «ilerici» bir gazetede burjuvazinin çağdaş ve ilerici bir sınıf olduğunu, demokrasiyi getireceğini ilan ediverdi... Yani gerçek stratejilerini açıkladı. Üstelik bununla da kalmadı, ancak böyle bir ortamda işçi sınıfı partisinin kurulabileceğini belirterek, CHPyi destekleyen ara tabakalardan (memurlardan, serbest meslek sahipleri, küçük esnaf ve zanaatkârlardan ve orta köylülerden) işçi sınıfının sosyalist partisinin asgari bir güvence içinde faaliyet gösterebileceği demokrat bir ortamın yaratılması için mücadele etmelerini istedi. Yani burjuvazinin icazetinin yanısıra, küçük burjuvazinin de çabasını ve icazetini istedi. Ne için? «Asgari» bir güvence için.. «Yani sosyalizm yapmak için kişinin içinin rahat olması gerekir, belli bir *güvence* gerekir... Eh bu güvenceyi de bize burjuvazinin yanısıra, küçük burjuvazi verebilir. Onu da düşünmenin zamanı elbet gelir..»

Stratejisi böyle olan partinin taktik tutumlarının üzerinde fazla durmağa gerek görmüyoruz. Adı geçen taktikler de bu bütünlük içinde kurulmuştu. Partinin başında sosyalizmin bilimine asla inanmayan iktidara gelince burjuva üst yapı kurumlarını korumağı esas alan, bir başkan vardı. Bu başkanın en büyük «taktiği», Sovyetler Birliği Çekoslovakya'ya müdahale edince, karşı çıkmak oldu... Sadece Başkan değil, Behice Boran ve tüm parti yönetimi de bu müdahaleye karşı çıktılar... Ama başkan orada da kalmadı, tıpkı bir karşı devrimci edasıyla. Sovyetlere küfretti, sosyalizme küfretti. İşte Aren-Boran muhalefeti böylesi bir sapıklığa tahammül edemeyenlerce başlatılmıştır. Böylece belki taktik bir mesele olarak alıp, kendilerinin de karşı çıktığı müdahalenin arkasından, sosyalizm düşmanlığı çıkınca, Aybar'ın hiç mi hiç taktik gütmediği, sıkı bir burjuva politikacısı olduğunu ve sosyalizm adına nice burjuva demagoguna taş çıkarttığını nihyet anladılar.

TİP ne sosyalizmin bilimini öğretmekte ve partilileri egitmekte başarılı olmuştur, ne de kalıcı örgütlenmede... Ama ka-

bul etmemiz gerekir ki, TİP meşruiyet dönemi için ajitasyonu başarmış, propoganda alanında bir süre için, *bir ölçüde* rol oynayabilmiştir.

Sosyalist mücadelede ajitasyon ve propoganda örgütlenmeyi güçlendirir, güçlenen örgüt ajitasyon ve propogandayı daha geniş kitlelere götürür, dolayısiyle ajitasyon-propoganda ile örütlenme, biribirini tamamlayıp, bütünleyerek diyalektik bir alışveriş içinde gelişir.

Doğru Ajitasyon ve propogandayı bilime bağlı olarak doğru strateji ve bunun içindeki taktikler belirler. Bu bakımdan TİP'in ajitasyonu yanlış bir strateji ve taktikler bütünlüğünün bir yansımasıydı. Ama strateji ve taktiklerin ikinci planda kaldığı kuruluş ve meşruiyet döneminde ajitasyon bir ölçüde başarıyla yürütülebildi.

TİP'in ajitasyonunun doğruluğu yanlışlığı üzerinde şimdilik durmayacağız. Asıl durmamız gereken nokta ajitasyon ile örgüt birliğinin TİP'de nasıl geliştigi ya da gelişemediğidir.

Kitle haberleşme araçlarının geliştiği günümüzde, merkezi ajitasyonun, örgütünün ulaşamadığı yerlere kadar uzanma imkânlarının varolduğunu hepimiz biliyoruz. Ama gene bilmemiz gerekir ki, bu kitle haberleşme araçlarından en çok yararlanan egemen güçlerdir. Türkiye'de de bu araçlar, hemen tamamen emperyalizmin ve yerli ortaklarının elindedir.

Bu araçların işçi sınıfı elinde olduğu sosyalist ülkelerde, sosyalizmin ajitasyon ve propogandası için elverişli imkân vardır. Ama emperyalist-kapitalist blok ülkelerinde kitle haberleşme araçları burjuva ideolojisi propogandasının emrindedir. İşte bu gerçeği gören Amerikan burjuva ideologları «Kültürel Diffüzyon» diye bir «tez» ortaya atmışlardır.

Kültürel difüzyon, gerçekte halkın örgütlenmesini önlemek, uyanışını geciktirmek için ortaya atılmış bir tezdir. Dünyanın dört bir köşesinde emekçi halkların uyanışı ve bilinçlenmesi kültürel difüzyon yoluyla değil, örgütlü proletarya ile ve onun partisiyle sağlanmaktadır. Kitle haberleşme araçlarından yararlanmak elbette uygulanmaktadır, ama asıl başarıyı sürükleyen güç, örgüt gücüdür. Parti, merkezi propogandanın meyvalarını, örgütlenmeye dönüştürerek gitgide daha da güçlenmektedir.

Türkiye gibi emperyalizme bağımlı bir ülkede emperyalizme bağlı burjuvazinin uyguladığı kültürel difüzyon uyutma metotlarını sosyalizm için uygulanacak bir merkezi ajitasyon ve propoganda aracı olarak görmek gerçekte örgütlenmeden kaçınmak veya gevşek örgütlenmeye teorik kılıf geçirmektir.

TİP seçimlere girmesiyle, veya burjuva basınının kendisinden sözetmesiyle geniş bir ajitasyon yapabileceğini sanmıştır. Parti üyesi olan popüler bir fıkra yazarının yazılarının köylere girmesi TİP yöneticilerinin kültürel difüzyon teorisine bel bağlamalarını sonuçlayan etkenlerden birisi olmuştur. Böylece, TİP kendi örgüt gücü üzerinde ajitasyon yapma olanağına kavuşmuş ve milli bakiyenin de yardımıyla parlamentoya girebilmiş, grup kurmuştur. Parlamentoya girmesi, gazetelerin ve radyonun TİP'ten bahsetmesini sürdürmüştür. Böylece zaman zaman gazetelerde ve radyolarda adı geçen, ajitasyonu bir ölçüde duyulan TİP, sosyalizmin ve kendisinin güçlendiği zehabına kapılmıştır.

Şüphesiz ki bu imkânlardan sonuna kadar yararlanmak gereklidir. Ama bu ajitasyonların meyvasını toplayacak, halk içinde özellikle işçi sınıfı ve yoksul köylülük içinde başlayan uyanış üzerine sosyalist ideolojinin propogandasını inşa ederek uyanışı, bilinçlenişe çevirecek ve bilinçlenen unsurları parti içinde veya çevresinde örgütleyip, eğitecek ve siyasi iktidara mücadelesine sevkedecek bir örgüt bulunmayınca, TİP böyle bir parti olmayınca, yaratılmak istenen ve bir ölçüde sağlanan birikim sabun köpüğü gibi havada kalmış örgüte ve sınıf mücadelesine dönüşememiş, o birikimin üzerine bugün CHP gelip oturmuştur. Gerçi o birikim aynı zamanda içinden militan bir potansiyeli doğurmuş ve bugüne dek ulaştırmıştır, ama TİP'in geniş sempatizan kitlesinin, seçmen kitlesinin yüzde kaçının bugün işçi sınıfı sosyalizminden yana olduğu soru konusudur. Ve bunun kabahati elbette onlarda değil, onları devrimci örgütsüz bırakan

ve sosyalist propaganda ile örgütlenme birliğini başaramayan eğilimlere aittir.

Eğer TİP ajitasyonla uyardığı kitleleri, örgüt gücüyle ve yörel olarak propoganda aşamasına ulaştırabilseydi, merkezi propogandanın yanısıra, ajitasyon üzerine sosyalist propogandayı inşa edebilseydi ve bu şekilde daha ileri bilince ulaştırdığı işçi ve yoksul köylü kitlelerinin öncü militan unsurlarını partiye alıp, örgütleyip, eğitebilseydi, siyasi iktidar mücadelesine sokabilseydi, ne balyoz harekatının yarattığı dağınıklık bu denli fazla olabilirdi, ne de onbinlerce sempatizan ve seçmen kısa bir süre için de olsa sosyal demokrasiye giderdi.

TİP yöneticileri parlamento ve basın-yayın sayesinde öyle bir tutuma girmişlerdi ki, ajitasyon ve propogandayı sadece parti yöneticilerinin parlamentodaki konuşmalarından ve radyoda, gazetede yayınlanan demeçlerinden ibaret saymaktaydılar. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde bile, bu genel ajitasyonun dışında bildiri dağıtmak, afiş yapıştırmak gibi, en klasik ajitasyon yollarına başvurulmuyor, mahalli teşkilatlar ancak seçimden seçime hareketleniyorlardı.

TİP, Ajitasyon ve Propagandadan Ne Anlıyordu

TİP örgüt ile ajitasyon-propoganda birlikliğini kuramadığı gibi ajitasyon ve propogandayı da biribirine karıştırıyordu. Genel parlamentarist ve popülist ajitasyon aynı zamanda sosyalist propogandayla karıştırılarak yürütülüyor, sosyalizm diye kitlelere «nasırlı ellerin meclise girmesi, ve bütün emekçilerin böylece iktidara gelmesi öneriliyordu. Yani gerçekte genel ajitasyonlar en geniş emekçi kitlesinin uyanışı doğrultusunda yapılıyordu. Şüphesiz ki sosyalist bir parti tüm kitlelere seslenecektir, ama çözüm olarak tüm emekçilerin. esnafıyla, küçük zanaatkârıyla ,orta köylüsüyle, küçük burjuva aydınıyla, partiye çağrılması, ajitasyonla propogandanın biribirine karıştırılmasının sonucuydu. Kitlelere söylenenin özeti şuydu: «Uyan, gel TİP'e yazıl, Parlamentoya, gir, iktidara gelerek kendi iktidarını kendin kur...»

Böylece TİP zorunlu olan bir cephe ajitasyon politikasını fazlasıyla sulandırıp, parlamentarizm ve popülizm üzerine inşa ediyor, tüm emekçilerin, işçi köylü, orta köylü, esnaf, sair küçük burjuva unsurların sınıf ayırımı göstermeden TİP'e toplanmalarını ve TİP'in de oy toplayarak tek başına parlamento çoğunluğunu ele geçirmesini öneriyordu. Yani TİP halk cephesini kendi partisi içinde toplamağa çalışıyor, bunu da halka Sosyalizm diye tanıtıyordu.

Şu halde TİP genel emekçi uyanışı için bir ajitasyon yapmıştır, ama sosyalist propogandayı bununla karıştırıp ikisini aynı şey sanmıştır. Ve TİP ajitasyonunu parlamentarizm üzerine inşa ettiği için daha çok popülist yönde ajitasyon yürütmüş, propogandası ise sık sık kullanılan sosyalizm sözcüğüne rağmen, sosyalist bir propoganda olamamıştır.

Yörel teşkilatı örgütlenmede çalıştırmadığı, hatta ajitasyonu bile merkezi birkaç yayınla, basın ve radyoyla ve şöhretli yazar yazılarıyla yürüttüğü için, mahalli teşkilatların en basit ajitasyon çalışmalarını bile organize edememiş, örgütü kalıcı anlamda militanlaştıramamıştır.

SONUÇ

Bu yanlarıyla, TİP'in başlıca etkisi ve yararı, sosyalizm sözcüğünün daha geniş kitlelere yayılması ve meşrulaşması olmuştur. TİP devrimci sosyalist mücadele vermemiş, daha çok demokratik mücadele vermiştir. Küçük burjuva aydınlarının da desteğiyle bu demokratik mücadeleyi götürmüş, Yön'ün açtığı «devletçi ve kadrocu sosyalizm»in etkisini bir süre için silip, yeni yetişen sosyalistleri bir dönem için «kısa vadede sonuca gidecek çözüm yolları» aramaktan kurtarmış, ama bunu parlamentarizm ve popülizm yoluyla sağladığı için, niteliğe ve kadrolaşmaya önem vermediği sosyalist eğitim ve disiplinde, başarılı olamadığı, İşçi sınıfı Pratisi kavramını kadrolara yerleştiremediği için, sosyalist birikim yeniden devrim yolunu kısaltmak isteyenlerin etkisine girmiştir.

Bugün 1960 kuşağı diyebileceğimiz

pek çok sosyalist şüphesiz ki TİP çatısı içinde yetişmiş, o örgüt deneyinden birşey ler kazanmışlardır. Ve TİP demokrasinin sınırlarını pek çok yiğit, fedakâr, çilekeş üyesiyle genişletmiştir. Ama bütün bunlar, daha sonra bir kavram ve örgütsüzlük, dağınıklık anarşisini önlemeye yetmemiştir.

Bu özellikleri nedeniyle, TİP hareketi sadece genel anlamda sosyalist ve sosyalizan bir harekettir, ama bir **İŞÇİ SINIFI SOSYALİST HAREKETİ** olamamıştır. Demokrasiye ve halkın içinden kadro elemanlarının derlenip yetişmelerine büyük katkıları olmuştur, işçi sınıfı sosyalizmine ise ancak dolaylı yoldan ve *bir ölçüde* hizmet edebilmiştir. Ama proletarya sosyalizmi açısından getirdiklerinden çok getiremedikleri vardır.

ABD - Avrupa ilişkileri üstüne

Tektaş Ağaoğlu

— I —

Bir ara ABD'ye karşı kendi içinde birlik ve ABD'den bağımsız ikinci bir kapitalist blok oluşturmaya kalkan Avrupa Ortak Pazar ülkeleri, son birkaç yılın ardarda getirdiği bir dizi bunalım içinde bir yanda «Gemisini kurtaran kaptan!» telâşı, öbür yanda «En emin rota ABD'nin dümen suyu...» dirayeti arasında bir süre bocaladıktan sonra nihayet ikinci siyasette karar kıldılar. Böylece hem emperyalizmin kendi içinde çelişkilerin ortaya çıkmasının ve sürmesinin kaçınılmazlığı, hem de emperyalistler arasında ilişkilerin herşeyden önce ve her zaman aralarındaki *güç* dengesince belirlendiği bir kere daha ispatlandı.

Ne ki bu defa kapitalist Avrupa'yı Amerika önünde dize getiren, Amerika'nın savaş tehdidi, vs... değil, emperyalist metropollerin işçi sınıfları üzerinde *kapitalist sömürü* ile, dünyanın az gelişmiş bağımlı ya da yarı bağımlı ülkeleri üzerinde *emperyalist* sömürünün ABD'ye rağmen ve ABD'siz sürdürülemiyeceğinin anlaşılmasıydı. Kapitalist Avrupa kendi *Avrupa* kimliğini ispatlamadan önce *kapitalist varlığını* korumak zorunda olduğunu görünce ABD'nin üstün emperyalist gücü karşısında pes etti.

Bu bakımdan olay, emperyalizmin üçüncü büyük bunalım döneminde emperyalistler arasında çelişkilerin ortadan kalkmakta olduğunu değil, tam tersine, gitgide şiddetlenerek *sürdüğünü,* ve *arttığını* gösterir. Bu arada dikkati çeken bir olgu, bu çelişkilerin emperyalist ***bütünleşme*** süreciyle bir arada gitmesidir.

Bu olguyu doğru değerlendirmek gerekir. Bütünleşme çelişkilerin sürmesine engel değildir. Emperyalistler - arası çelişki ve emperyalist bütünleşme durmadan birbirini doğuran iki ana süreçtir; çelişki giderek bütünleşmeyi kaçınılmaz kılar; bütünleşme ilerledikçe, sosyalist blok ve az gelişmiş ülkeler olgularını da içeren çok - yönlü ilişkiler çerçevesinde, yeni çelişkiler ortaya çıkar; yeni çelişkiler ancak bütünleşme yolunda daha ileri merhalelerin aşılmasıyla çözülebilir; o da daha geniş kapsamlı ve daha şiddetli çelişkilere zemin hazırlar. Çelişki - bütünleşme diyalektiğinde ağır basan unsur çelişkidir.

— II —

Emperyalizmin üçüncü büyük bunalım döneminde emperyalistler arasında çelişkilerin gitgide şiddetlenerek artmasının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

1) İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist metropoller içinde —ABD'de savaş ekonomisinin, Avrupa ve Japonya'da savaş yıkıntısının— yarattığı büyük iç pa-

zar patlamasının durularak pazarların belli bir doygunluk noktasına varması sonucunda ortaya yine bir fazla — üretim sorununun çıkması(1); 2) savaştan önce sömürge ya da yarı-sömürge durumunda olan ülkelerin, yani günümüzde Üçüncü Dünya'nın, emperyalist ekonomilere sağladığı dış pazar imkânlarının giderek kısılması(2) yüzünden metropollerin fazla - üretim sorununa yeni bir boyut eklenmesi; 3) emperyalist sanayilerin üretimleri için zorunlu hammadde kaynakları üzerinde emperyalist denetimin, Üçüncü Dünya ülkelerinde emperyalizme karşı direniş hareketinin gelişmesiyle giderek gerilemesi(3); 4) sosyalist ülkelerde üretici güçlerin büyük bir hızla gelişmesi sonucunda hâlen oldukça ileri ve *son derece dinamik* bir ekonomik ve sosyal kalkınma düzeyine varılmış olması, bu nedenle sosyalizmin hem ekonomik, hem ideolojik, hem de siyasi nüfuz ve ağırlığının bütün dünyada kendini gittikçe daha çok duyurmaya başlaması, ve bunun Üçüncü Dünya ülkelerinde emperyalizme karşı direnişin gelişmesine olumlu katkısı.

Bütün bu nedenler —hepsi bir arada ve içiçe— emperyalist bloklar arasında mevcut rekabeti ve çelişkileri şiddetlendirirken, bir yandan da yeni çelişkiler doğurmakta, Amerika, Avrupa ve Japonya arasında ekonomik ve siyasi sürtüşmelere yol açmaktadır:

a) Emperyalist ülkeler birbirlerinin iç pazarlarına gitgide daha çok göz dikmekte, birbirlerine mal ve sermaye ihracı konusunda aralarında süregiden rekabet şiddetlenmektedir. Bunun en belirgin işaretlerinden birisi son yıllarda ABD - Avrupa - Japonya üçgeni içinde başgösteren gümrük ve para siyasetleri çatışmalarıdır; b) emperyalist metropoller dışına mal ve sermaye ihracı nicel ve nitel değişmeler gösterirken, emperyalist ülkeler arasında Üçüncü Dünya'ya ihracat ve yatırım yarışı kızışmaktadır. Son yıllarda gündeme giren az gelişmiş ülkelere «sanayi» götürme ve onların «kalkınma»larına «yardımcı» olma doğrultusunda girişilen birtakım teşebbüslerin esas anlamı budur. Bu arada geçen yıl artan petrol fiyatlarından petrol üreticisi ülkelerin eline geçen büyük paranın az gelişmiş ülkelerde yatırımlara sevki konusu bir yandan Avrupa ülkelerini az gelişmiş ülkelerle tek tek ikili ilişkiler kurmaya sevkederken, öbür yandan ABD, Dünya Bankası, vs.'nin yanısıra İslâm Bankası gibi yeni kuruluşlar eliyle bu çabayı yararı en çok kendisine dokunacak tarzda «uluslararası»laştırmaya çalışmaktadır; c) emperyalist sanayilerin ucuz ve düzenli hammadde ikmalinin sağlanmasında emperyalistler - arası rekabet ve çekişme şiddetlenmekte, hammadde üreticisi Üçüncü Dünya ülkelerine karşı izlenecek siyasetler konusunda (ekonomik düzeyde olsun, siyasi düzeyde olsun) çıkar ve görüş ayrılıkları belirmektedir. Bunun bir örneği, petrol bunalımı konusunda ABD'nin «dost»larına benimsetmek istediği «müşterek» tutumla, Avrupa ülkelerinin, özellikle Fransa'nın geliştirmeye çalıştıkları «bağımsız» tutum arasındaki ayrılık ve genellikle Orta Doğu sorununda savunulan değişik görüşler ve farklı yan - tutmalar olmuştur; ç) sosyalist dünyanın gelişen ve ağırlığı gittikçe artan varlığı karşısında izlenecek savunma stratejisi ve savunma yükünün paylaşılmasıyla ilgili sorunlar sık sık çekişme konusu olmaktadır. Bu anlaşmazlıklar özellikle Avrupa'daki Amerikan ordusunun masraflarının paylaşılması, Yeni NATO, nükleer savunma ve detant'la ilgili çeşitli konularda ortaya çıkmaktadır.

Ne ki bütün bu çelişki düğümlerinin, eskiden olduğu gibi, geçici bir süre için de olsa *savaş yoluyla* çözülmesine, sosyalist dünyanın varlığı ve metropollerde gittikçe güç kazanan işçi sınıfı hareketinin vüsati karşısında (emperyalist ülkeler arasında bu tür bir savaşın patlak vermesi bütün emperyalist sistemi temelinden çökertecek sonuçlar doğuracağı için) imkân yoktur. Bu durum Amerika ile Avrupa'yı, ve Japonya'yı, birbirleriyle gün be gün ve kucak kucağa didişirken aynı zamanda çelişki - bütünleşme sürecinde oluşan ortak çıkarları uğruna birbirlerinden medet ummaya zorlamaktadır. Emperyalistler arasındaki güç dengesinde ekonomik, siyasi ve askeri bakımdan en büyük fiili ve potansiyel gücü ve dış dünya (sos

yalist ülkelerle Üçüncü Dünya) karşısında en güvenilir teminatı da ABD emperyalizmi temsil ettiğinden, sonunda diğerleri için ABD emperyalizminin peşine takılmaktan başka çıkar yol kalmamaktadır.

Son birkaç yılın dolar, petrol, sair hammaddeler ve NATO bunalımlarının altında yatan çelişkilerin gerçek niteliğini ve yönünü yanlış değerlendirerek kapitalist Avrupa'nın «bağımsız ve kendine özgü geleceği», «Avrupa'lı kimliği», vs. konusunda olur olmaz umutlara kapılanlar şimdi bu gerçeği anlamış görünüyorlar.

26 Haziran 1974 tarihli *Le Monde* gazetesinde yayınlanan bir makalesinde Maurice Duverger şöyle diyordu: «*Birleşik Avrupa tezi kendi başına buyruk bir 'Üçüncü Büyük' yaratma iradesini yansıtmaktan çok, Washington'un sultasına karşı milli başkaldırmaları önlemeye ve bunu serbest bir topluluk görünümü altında gizlemeye yaramıştır.*» Duverger, İngiltere'nin mi yoksa Federal Almanya'nın mı ABD'nin Avrupa'daki Truva Atı olduğunun bir zamanlar merak edildiğine de değindikten sonra şunları eklemekteydi: «*Bugün ikisinin de aynı rolü oynadıkları anlaşılmıştır. Hattâ yalnız onların da değil... Bir Truva harasının varlığından dahi söz edilebilir.*»

— III —

Bununla birlikte emperyalist ülkeler arasında savaşın artık imkânsız olması, bu ülkeler arasında sonu böyle bir savaşa varabilecek kadar şiddetli çelişkilerin sürmesine ve yenilerinin ortaya çıkmasına engel değildir. Böyle bir savaş bundan böyle imkânsızdır diye emperyalist çıkarlar arasında kalıcı bir *uyum* sağlanmış da değildir. Tersine, çelişkiler var olduğu ve durmadan yenilendiği içindir ki ABD emperyalizmi çevresinde bütünleşme sorunu son bir iki yıl içinde olduğu gibi zaman zaman gündeme girmektedir.

Burda ABD'ye tanınan üstünlük ve öncelik Üçüncü Dünya'nın sömürülmesi ile metropollerin çalışan sınıfları üzerindeki sömürünün birbirine bağlı ve birbirini bütünler olmasından ileri geliyor.

Emperyalist metropollerde işçi sınıflarının kapitalistlerce (büyük tekelci burjuvazi) sömürülmesini sağlıyan ekonomik ve siyasî düzen *ancak* Üçüncü Dünya ülkelerinin tüm insan ve madde kaynaklarının emperyalizm tarafından yağma edilerek sermayeye çevrilmesi (bu ülkelerde sermaye yatırımları ve mahallinde üretimle ucuza çalıştırılan emekçilerin yarattığı artı - değere el konulması, mahallinde himayeli pazar imkânları sağlanması, hammadde kaynaklarının ucuza kapatılması, ve uluslararası ticarette eşit olmayan mübadele) sayesinde varlığını ve işlerliğini koruyabilmektedir. Dolayısıyla emperyalist metropollerin işçi sınıflarının sırtından kapitalistlerin sağladıkları kazanç, Üçüncü Dünya halkları üzerinde sürdürülen emperyalist sömürünün bir veçhesidir.

Öte yandan emperyalist ülkelerin kapitalist ekonomilerinin Üçüncü Dünya ekonomileri karşısındaki üstünlüğü ve emperyalizmin bundan doğan siyasî ve askeri gücü de aynı zamanda metropollerde işçi sınıfları üzerinde sürdürülen kapitalist sömürüden kaynaklanıyor. Özellikle büyük mâlî yükü emekçilerin sırtına yıkılan, yani esas işlevi çalışan sınıflardan kapitalist sınıfa fon aktarmaktan başka birşey olmayan tekelci devlet kapitalizmi uygulamaları ve az gelişmiş ülkelere sözde «yardım» programları, emperyalist burjuvazinin bu yolda yararlandığı başlıca çağdaş araçlardır. Bu bakımdan, Üçüncü Dünya ülkelerinin emperyalist bağımlılık altında tutulmaları ve sömürülmeleri de, metropollerdeki işçi sınıfları üzerinde sürdürülen kapitalist sömürünün bir veçhesidir.

Bu iki sömürü birbirini bütünler ve içiçe yürür. İkisi de üretimin dünya çapında sosyalleşmesiyle üretim araçlarına el koymanın kapitalist (özel mülkiyeti) biçimi arasındaki temel çelişkinin birer veçhesidir. Çağımızda emperyalizmin, kapitalizmin en ileri aşamasına tekabül eden bir *dünya sistemi* olmasının somut anlamı budur.

Bunun içindir ki emperyalist ülkelerin Üçüncü Dünya ülkelerini diledikleri gibi sömürmekte şu ya da bu nedenle karşılaştıkları güçlükler (ki bu alanda emperyalist ülkeler arasında artan rekabet bu gibi güçlüklerin ortaya çıkmasının hem bir nedeni, hem de bir sonucudur) derhal

onların iç yapılarına yansıyarak orda kapitalist ekonominin işleyişini aksatıyor. Sınıf çelişkilerini ve sınıf mücadelesini şiddetlendiren ekonomik, sosyal, siyasi bunalımlar yaratıyor. Kapitalist ekonomilerin birbirlerine karşılıklı bağımlılığı arttığı, dünyanın emperyalist paylaşımı gitgide içiçe girip giriftleştiği, yani emperyalist bütünleşme süreci ilerlediği ölçüde de bu bunalımların şiddeti ve kapsamı büyüyor.

Meselâ dünya hammade fiyatlarında son birkaç yılki gelişmelerin yol açtığı sonuçlar, başta petrol olmak üzere tüm hammadde sorununun ileri sanayili kapitalist ülkeler için ne kadar hayati bir önem taşıdığını, bu ülkelerin Üçüncü Dünya'ya hep birlikte ve tek tek *ne kadar bağımlı* olduklarını bütün dünyaya gösterdi. Bir «petrol sorunu» Amerika'nın da, Avrupa ülkelerinin de ödemeler dengesini altüst ederek ve her ikisinde de enflasyonu azdırarak iki emperyalist bloku birbirine düşürürken, ne zamandır «birlik» peşinde koşan kapitalist Avrupa'yı da kendi içinde hallaç pamuğu gibi atmaya yetti. Her birinde enflasyon gemi azıya alıp bir de işsizlik dalgası kabarınca, 9'ların «Avrupalılaşma» süreci hemen kesintiye uğradı; her biri kendi derdine düşen Ortak Pazar ülkeleri nicedir üzerinde çalıştıkları «parasal birlik» projesini rafa kaldırıverdiler; «enflasyonu önlemek» için almaya yöneldikleri türlü tedbirlerle birbirlerinin boğazına el atmaktan çekinmediler; «ortak» tarım siyasetleri yeniden çıkmaza girdi, aralarındaki temel gümrük andlaşmalarını dahi (geçen bahar İtalya ve Danimarka'nın bir ara yaptıkları gibi) hiçe sayar oldular. Bu arada İtalya'da sallantıda olan ekonomi iflâs topunu attı, İngiltere'de nerdeyse attı atacak. İkisi de ABD'den ve Batı Almanya'dan sağladıkları zorakî mâlî destekle ancak ayakta durabiliyorlar. İtalya'da ekonomi gibi siyasî hayat da tam bir keşmekeş içinde. İngiltere sekiz ay içinde iki kez genel seçime gitti. Avrupa'da ötedenberi sosyal devrim hareketlerine öncülük eden Fransa'da ise, Ortak Program çevresinde toplanan sol partilerin ve demokratik güçlerin geçen baharda iktidara gelmelerine ramak kaldı.

Oysa bütün bunların *asıl nedeni* hammadde —ve bu arada petrol— fiyatlarının artması *değil*, kapitalist ekonominin kâr ilkesine dayanan anarşik işleyiş biçimiydi. Maliyet artışlarını tekel kârlarından fedakârlıkla karşılayacak yerde bazı sektörlerde üretimi durdurarak yükü işçi sınıflarının sırtına yıkmaya çalışmanın kaçınılmaz sonucuydu. Öte yandan hammadde fiyatlarının artmasının gerçek nedeni de yine buydu; çünkü üretimde anarşinin ve tekel kârlarının sebep olduğu yıllanmış kronik enflâsyon kapitalist ekonomilerin ihraç mallarını durmadan pahalandırıyor, buna karşılık hammadde fiyatlarının hep aynı düzeyde kalması hammadde üreticisi ülkeleri sürekli zarara sokuyordu. Onlar tarihi bir fırsatı yakalayıp hammadde fiyatlarını arttırınca bunun maliyetlere, dolayısıyla *yeniden* ihraç mallarının fiyatlarına yansıması kapitalist ekonomileri kaçınılmaz durgunluğa sürükledi; bu da çalışan sınıflar üzerinde etkisini duyurunca kıyamete doğru bir adım atıldı!

Bu durumda, Avrupa içinde şiddetlenen sınıf mücadelesi ve bu mücadelenin ilerde daha da büyük ve kesin boyutlara varması ihtimali karşısında «Avrupa'nın güvenliği» sorunu, o sorun çevresinde emperyalistler arasında yakınlaşmayı öngören yeni bir önem ve âciliyet kazandı. Avrupa'da *sermayenin ve sömürü düzeninin* geleceği tehlikedeydi!

ABD'nin, Avrupa tekelci burjuvazisinin çıkarları açısından dünya emperyalist sistemi içinde işgal ettiği yerin özelliği ve önemi ile bunun Avrupa karşısında ABD'ye sağladığı üstünlük işte burda ortaya çıktı : Üçüncü Dünya ülkeleriyle emperyalizm arasında çelişki kapitalist ekonominin ve toplum düzeninin kendine özgü işleyişi nedeniyle gitgide büyüyüp Avrupa'nın kapitalist ülkelerinin iç yapılarına yansıyarak Avrupa'nın «güvenliği» ne ABD'nin askerî (kimi hallerde de ekonomik) katkısını gitgide daha *vazgeçilmez* kılarken, Avrupa'nın «güvenliği» bakımından bu kadar hayatî bir önem taşıyan Üçüncü Dünya ile ilişkileri güvenilir bir teminata bağlama zorunluluğu da Avrupa'yı, yine, dünya çapında emperyalist sömürü sisteminin orta direği ve başefendisi Amerika'nın

ocağına düşürüyordu. Amerika bu durumdan, dünya candarmalığı görevini yerine getirmekten doğan bir takım ekonomik ve malî güçlüklerinden kurtulmak için yükü kısmen Avrupa ülkelerinin sırtına yıkma ve Avrupa ile arasındaki ekonomik ve ticarî rekabeti kendi lehine çevirme yolunda yararlandı.

— IV —

Bunun açık bir belirtisi, Avrupa'daki Amerikan nüfuzunun ve itibarının son bir yıl içinde birden artması, «Amerikancı» lığın tekrar geçer akçe olmasıdır.

Batı Almanya'da finans kapital gemisinin dümeninin Amerikan dümen suyuna bugün için daha yaraşır sözde «sosyalist» bir kaptanın (Brandt'dan daha Amerikancı olduğunu açık açık söylemekten perva, duymayan, hatta bundan yarar uman bir kaptanın) eline geçmesiyle, Batı Almanya'nın Ortak Pazar ve tüm Avrupa içinde baştanberi oynadığı ikili rol bu kez açıkça ortaya çıkmıştır. Amerika'nın Avrupa'daki en parlak koşumlu Truva Atlarından birinin semeri düşmüş, keli görünmüştür. Zaten «ekonomik mucizeler» diyarı Batı Almanya'yı bugünkü «imrenilir» durumuna getiren sihirli değnek, İkinci Dünya Savaşının sonundanberi oraya oluk oluk akan Amerikan sermayesinden başka birşey değildi. O Amerikan sermayesi ki, otuz yıldır hâlâ yarım milyon Amerikan askerinin fiilen işgali altında olan Alman topraklarında bizde Nihat Erim gibilerinin ağzının suyunu akıtan «uygar» kanunların sağladığı «huzur» ve «istikrar» ortamında Alman işçi sınıfının ve son on yılı aşkın süredir orda modern köle statüsünden farksız koşullarda çalışıp yaşıyan iki milyondan fazla yabancı işçinin sırtından artı değer sızdıra sızdıra yıllardır hem kendini, hem de Batı Alman sermayesini arttıradurmaktadır. Hattâ onunla da kalmamakta, «Batı Alman» sermayesi adı altında ve dünyaya «uygarlık» ve «refah» yayma adına, az gelişmiş ülkelerde genişliğine ve derinliğine yatırımlara yönelmektedir. Bunun içindir ki Batı Alman tekelci burjuvazisi, velinimeti Amerika'nın sadık ve minnettar bendesi olarak onun çok yönlü ve çok unsurlu emperyalist stratejisini başarıyla sürdürebilmesine her durumda destek olmaktan da, Batı Alman sanayinin yüzde 40'a yakın bir bölümüne sahip Amerikan tekellerine bileklerinin ve paralarının hakkı «hür teşebbüs» haracını ödemeye devam etmekten de muhakkak ki geri durmayacaktır.

Avrupa ülkeleri içinde Amerikan hegemonyasına nicedir en sert ve dik çıkışları yapan Fransa'da, de Gaulle'cülük işini bitirip iflâs etmiştir. Onunla birlikte, kimi gevrek yüreklere belli bir süre su serpen «belli bir şanlı Fransa ülküsü» ve «üçüncü yol» alternatifi adına kapitalist ekonominin çağdaş gereklerini Fransız burjuva milliyetçiliğinin demagojik kalıntılarıyla bağdaştırma hülyası da suya düşmüştür.

Geçen Mayıs ayında Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanan kişi bu defa «belli bir *yeni* Fransa anlayışı» nın muştucusu bir «gerçekçi» teknokrat, yani *gerçekte* Fransız tekelci burjuvazisinin Amerikan hegemonyasına boyun eğme çaresizliğini allayıp pullayıp Fransız milletine yeniden satmakla görevli yeni pazarlama uzmanıydı. Ünlü Rotchild banka tröstünün başından Fransız Cumhuriyetinin başına aktarılan ölü Pompidou'nun yetiştirilmesi ve ondan Fransa'ya kalan miras olarak, bütün o palavra «yenilik» ve «çağdaşlık» görünümleri altında esas desteğini Fransız toplumunun en gerici, bağnaz, Nazi işbirlikçisi ve Vichy artığı sağ unsurlarıyla Cezayir gözü - karaları ve onları maşa niyetine kullanan büyük sermaye —ulu aristokrasi— çok uluslu şirket çevrelerinden alarak başa geçti. Fransız solunun son bir iki yıl içerisinde hemen bütün meslekî işçi örgütlerinin de desteğiyle ortak bir program çevresinde derlenip toparlanması karşısında gözlerine ışık kaçmışcasına irkilip harekete geçen sair sermaye yarasaları da (çok uluslu Amerikan şirketlerinin gönüllü - maaşlı fedaileri Merkezciler, Amerika'ya meydan okuma pozlarında türlü yakışıksız şike dolaplar çeviren Schreiber türü playboy reformcular, de Gaulle'cülüğün vâdesinin geldiğini görüp sermayenin yeni cephesinde «tarihî» yerlerini ve «şeref»lerini almaya koşan, sadaklarında paslı anti - komünizm silâhından gayri ok kalmamış

eski ve sadık «profesyonel» de Gaulle'cüler...) komünizm «öcü» süne karşı onun ardında seferber olup Fransız tekelci büyük sermayesi ve tüm uluslararası sermaye adına Fransa'yı yine elde tutmayı başardılar.

Nitekim Fransa'nın yeni ve yenilikçi Cumhurbaşkanı, seçildiğinden bu yana, de Gaulle'cülüğün modası geçmiş safralarından kurtulup serbestledikten sonra tıpkı Batı Almanya'nın yeni şansölyesi gibi —ve onunla elele— Amerika'ya müzahir bir «Atlantizm (Yeni Nato) siyaseti» izleyeceğini göstermiştir. Bu arada muhakkak olan bir başka şey de, Fransız işçi sınıfının ekonomik ve sosyal taleplerini «gerçekçi» bir tutumla —yani uluslararası sermayenin çıkarları doğrultusunda— yokuşa sürmek için, vaktiyle de Gaulle'ün zoruyla hazırlanıp Fransız milletine silâh zoruyla kabul ettirilen Fransız anayasasının Cumhurbaşkanına tanıdığı yetkilerin (nice Ortaçağ kıralını hasetten çatlatacak yürütme yetkilerinin) Giscard d'Estaing'in seçimde sağlıyabildiği *yüzde 1* çoğunluktan doğan burjuva demokratik meşrutiyetine dayanılarak sonunadek kullanılacağıdır!

İngiltere'ye gelince. Orda geçen yıl başa geçen ve bu son erken seçimi de kıl payı kazanan İşçi Partisi hükümetinin mi, yoksa Muhafazakârların mı daha Amerikancı olduğu zaten ötedenberi tartışmalı bir konudur! İngiltere, Amerikan ekonomisiyle bütünleşmeyi en ileri düzeye vardırmış, Amerika'nın başını çektiği uluslararası finans mihraklarına kelimenin her anlamında *herşeyini* «borçlu» bir ekonomiye sahiptir. İki parti arasında kuşaklar boyu sürdürülen «mücadele» de, esasta, bu borcun ve onun doğurduğu kronik enflasyonun kitlelere duruma göre en iyi nasıl ödettirileceğinin mücadelesidir. İngiliz milletinin dillere destan «mutedil» ya da «muhafazakâr» eğilimleri, gerçekte, büyük finans ve sanayi mihraklarının Kilise, Üniversite, reklâmcı ve sansasyoncu basın ve sair kitle haberleşme araçları aracılığıyla ülkede sürdürdüğü ideolojik ve siyasî baskının, bir çeşit «tabu terörizmi» nin sonucundan başka birşey değildir. Bu bakımdan, ne zaman ortaya kritik bir durum çıksa (geçen yıl maden işçileri grevinde olduğu gibi) seçmeni ürkütüp Muhafazakârlara «oy kaptırmama» telâşına düşen İngiliz İşçi Partisi, İngiliz işçi sınıfı adına hiç bir zaman gerçek ve tutarlı bir alternatif öne sürmemiş, sürmeye de kalkmamıştır. Bütün yaptığı, Muhafazakâr hükümetlerin sendikaların damarına fazla bastığı kriz dönemlerinde başa geçip işçi sınıfı adına işçi sınıfının düşmanlarının işlerini yürütmekten ve Muhafazakârların emlâk ve borsa spekülasyoncularıyla sıkı işbirliğinden iktidarları boyunca kirlenen ellerini beş altı yılda bir yıkayıp onları kısa süreli bir «muhalefet kürü» nden sonra, «mutedil» ve «muhafazakâr» seçmenin karşısına yine tertemiz (!) çıkarmaktan ibaret olmuştur. (4)

İtalya'da ekonomi de, siyaset de hâlen tam bir iflâs hâlindedir. Son yılların ılımlı Orta - Sol reformculuk denemesi boşa çıkmıştır. Orta - Sol koalisyonlar yıllardır görülmemiş bir enflâsyonun baskısı altında işçi sınıfının ekonomik ve sosyal taleplerini doğru dürüst karşılayamaz ve bu yüzden âdeta gün aşırı patlak veren ciddî grev hareketlerini göze almak zorunda kalırlarken, büyük finans ve sanayi tröstlerinin ekonominin yarıya yakın bölümünü elinde tutan devleti kendi aralarındaki çekişmelere âlet ederek ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel varlığı üzerinde hâkimiyetlerini hergün biraz daha yayıp pekiştirmelerini önleyememişlerdir. O kadar ki, ekonomik çöküntünün hızla yayıldığı, türlü karışık provokasyonun kol gezdiği bir ortamda herşeyi göze almış eli silâhlı azılı faşizm gitgide örgütlenerek kendini bir alternatif olarak öne sürmektedir. Bu durumda yeniden eski başbakan sağcı Fanfani önderliğinde öne çıkan Hristiyan Demokratlar —ki İkinci Dünya Savaşı sonunda bol keseden Amerikan askerî ve ekonomik yardımı sayesinde ülkeyi «komünizmin eline düşmekten» kurtaranlar onlardır ve hâlen de Orta - Sol koalisyonun ortağıdırlar— şimdi kendilerini, Avrupa'nın *en güçlü iki komünist partisinden birine* sahip olan İtalya'nın «yenileşerek çıkmazdan kurtulması» nın *yegâne* teminatı ilân ederek siyasî iktidar üzerinde kesin hâkimiyet kurmaya hazırlanmaktadırlar. Bu yolda bir süredenberi tezgâhladıkları

provokasyonlardan sonuncusu İSDP'nin (İtalyan Sosyal Demokrat Partisi) yol açtığı geçen ayki hükümet bunalımı olmuştur. Amerika'dan bir milyar dolar borç kopardıktan sonra geri dönen Cumhurbaşkanı Leone'nin Fanfani'yi başbakanlığa atamasıyla Hristiyan Demokratlar iktidara «demokratik yoldan» kesin el koyma yönünde ilk adımlarını atmışlardır. Bu yolda başlıca destekçileri ve yardımcıları *içerde* 1) güçlü sanayi tröstleriyle içiçe geçmiş tutucu ve ılımlı liberal basın, 2) Kilise, 3) devlet teşebbüslerinin ve Merkez Bankasının başına çöreklenmiş, hepsi «serbest» ekonominin «fazilet» ine ve «meziyet» ine yürekten inanmış, beynelmilel itibarları müemmen, güçlü bürokratlardır. *Dışardan* da doğrudan doğruya Amerika tarafından ve dolaylı olarak, İtalya'nın ikinci büyük alacaklısı ve «pazar ortağı» Batı Almanya sosyal demokrasisi tarafından desteklenmektedirler. Bu arada İtalya'da faşizmin yeniden baş kaldırmaya başlaması, içte ve dışta gerekli destekten yoksun kalmıyacağı anlaşılan Hıristiyan Demokratların bir çeşit yeni «orta sağ» manevrasına zemin hazırlayacağa benzemektedir.

....

Bütün bunlar Avrupa'da siyasî iktidarların, Amerikan hegemonyasını eşyanın tabiatından sayan hâkim mihrakların eline geçtiğini ya da geçmekte olduğunu, dolayısıyla *Amerika'dan bağımsız kapitalist birleşik Avrupa* tezinin suya düştüğünü gösteriyor. Nitekim geçen Şubat ayında Washington'da Amerika'nın isteği ve zorlamasıyla toplanan Petrol Konferansında özellikle petrol üreticisi Arap ülkelerine karşı izlenecek «bağımsız bir Avrupa petrol siyaseti» tezini savunan o zamanki Fransa Dışişleri Bakanı Jobert, Amerika'nın «müşterek siyaset» tezi kabul edilince sipsivri ortada kaldı. Ama Fransa'dan gayri bütün diğer Ortak Pazar ülkelerinin açıkça Amerikan tezine yatmaları karşısında, Avrupa'ya dönüşünde *«Amerika kendine müttefik mi arıyor, yoksa uşak mı? Bunu bilelim!»* diyecek kadar Avrupa'nın bağımsızlığını savunmakta kararlı göründüğü halde, aradan iki hafta geçmeden o da «eşyanın tabiatı» na uydu : Önce tükürdüğünü yaladı, sonra Cumhurbaşkanlığı seçiminde d'Estaing'i destekleyenlere katılarak Avrupa «güvenliği» ni ve Avrupa «birliği» ni Amerika'sız düşünemeyenler safında yerini aldı. Ve nihayet Henry Kissinger'in «Yeni Atlantik Anayasası» önerisini 1973 baharında ortaya atmasından sadece bir yıl sonra, geçen kış Avrupa ülkelerini kasıp kavuran ilk petrol bunalımı ardından hâlâ sürüp giden azgın enflasyon ve belli başlı Avrupa ülkelerinde siyasî iktidar değişiklikleri ortamında, ve Fransa'da solun siyasî iktidarı kılpayı elden kaçırdığı bir sırada, bütün NATO ülkeleri Ottawa'da bir araya geldiler, Amerika'ya danışmadan ve onunla görüş birliğine varmadan kendi başlarına hiç bir işe kalkışmayacaklarına söz verdiler. Bunun anlamı şuydu: Avrupa ülkeleri bundan böyle Amerikan çıkarlarını bozma bahasına kendi çıkarlarını korumaya çalışmayacaklar, sorunlarına Amerika'yı kaale almadan çözüm yolu aramıyacaklar, *Amerika'nın* sorunlarının çözülmesinde üzerlerine düşen birtakım fedakârlıkları sineye çekeceklerdi. Yani Avrupa, çıkarlarını Amerika'nın çıkarlarını bozma bahasına koruyamayacağını, sorunlarına Amerika'yı kaale almadan çözüm yolu bulamıyacağını ve Amerika'nın üstünlüğüne rıza gösterip isteklerine boyun eğmekten başka çaresi olmadığını kabul ve teslim ediyordu. Gerçi Fransa yine bir parça nazlanarak Ottawa bildirisini imzalamaya sûreta yanaşmadı ama, Mösyö Jobert'in *«Amerika kendine uşak mı, yoksa müttefik mi arıyor?»* sorusuna aranan cevap da böylece bulunmuş oldu!

— V —

Lâkin nedir «Avrupa'nın güvenliği» sorunu? Şimdi bunu biraz daha yakından görelim.

Bir kere bunun Doğu'dan, yani sosyalist ülkelerden gelebilecek bir askerî saldırıya karşı Avrupa'nın güvenliğini sağlamakla hiç bir ilgisi olmadığı ortadadır. Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti başta olmak üzere bütün sosyalist ülkelerin kapitalist dünya ile barış içinde birlikte yaşamayı her türlü sıcak ya da soğuk savaş denemesine tercih et-

tiklerini olaylar göstermiştir. Zira kapitalist dünya ile barış içinde birlikte yaşayıp aktif politika izleyerek Doğu - Batı ekonomik ilişkilerini sürdürmekten eninde sonunda *mutlaka* kazançlı çıkacak olan, bütün sosyalist dünya ve bütün dünyada sosyalizmin geleceğidir. (5)

Öte yandan sosyalist dünyanın —özel olarak Avrupa'da-hatırı sayılır bir askeri güce sahip olması zorunludur. Sosyalizmin askeri gücü ve ekonomik ve sosyal potansiyeli olmadan emperyalizmin dünya çapında saldırgan niyetleri boşa çıkarılamaz. Birinci Dünya Savaşı öncesinin sömürgecilik çağı, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, ve iki savaş arası dönemde Avrupa'yı kasıp kavuran faşizm kâbusu, meydanı boş bulan emperyalizmin -onu doğuran kapitalist üretim tarzının itisiyle- nelere «kaadir» olduğunu dünya âleme göstermiştir. Bu bakımdan Avrupa'da sosyalist blokun elindeki askerî güç Avrupa halklarına yönelmiş bir tehdit değil, Avrupa'nın *hâkim sınıflarını* ve ABD emperyalizmini hizaya getirip hizada tutmaya yarıyan bir etkendir. Aynı zamanda Avrupa'da demokrasinin geleceği de kısa ve uygun vadede bu gücün varlığına bağlıdır. Çünkü Avrupa'da sınıf mücadelesinin kızışması ve işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi karşısında Avrupa burjuvazisinin başı sıkışınca demokrasiye paydos demeye kalkması son tahlilde kaçınılmazdır. (6)

Bu durumda kapitalist Avrupa ülkelerinin her birini ayrı ayrı ve giderek tümünü hep bir arada Amerika'nın kucağına iten etken, sosyalist ülkelerden onlara yönelmiş bir saldırı tehdidi değil, doğrudan doğruya kendi «iç» güvenliklerini sağlama bağlama endişesidir: Yani Avrupa işçi sınıfına ve yandaşlarına karşı Avrupa burjuvazisinin güvenliğini! Emeğe karşı sermayenin güvenliğini! Öbürü, burjuva politikacıların ve burjuva basının ağızlarından düşürmedikleri, Avrupa'nın günün birinde bir Sovyet uydusu olabileceği endişesi, kaba bir bahaneden ibarettir. Ve bir anlamda, burjuvazinin çıkarlarını koruma uğrunda nereyedek savaşmayı göze aldığını gösterir.

....

Emperyalizmle Üçüncü Dünya arasındaki genel çelişki çerçevesinde Avrupa'nın kapitalist sanayilerinin hammadde ihtiyacını ucuz ve düzenli bir biçimde karşılayabilmelerinin önemine yukarda değinmiştik. Bu ihtiyacın karşılanmasında dünya kapitalizmiyle Üçüncü Dünya arasında gitgide büyüyen çelişki —ki petrol konusunda kodaman petrol şirketlerinin bütün kasıtlı ve hesaplı oyunlarına ve Amerika - Suudi Arabistan ilişkilerinin karanlık yanlarına *rağmen* temelde böyle bir çelişki muhakkak ki *vardır* ve gittikçe büyümektedir (7)— *Avrupa*'nın kapitalist ülkelerini iç güvenliklerini sağlam ve güvenilir bir kazığa bağlamaya gittikçe daha çok muhtaç kılmaktadır. Zira bu ülkelerde, (başta Fransa ve İtalya olmak üzere) uzun yıllardır elde ettikleri ileri mevzileri koruyan, hattâ son defa Fransa'da olduğu gibi yeni mevziler de ele geçiren köklü ve dinamik işçi sınıfı partileriyle güçlü sendika hareketleri mevcuttur. Bu arada Avrupa kapitalist sanayilerinin kullanmadan edemedikleri çok sayıda yabancı işçi her geçen gün biraz daha ortaya çıkan yeni ekonomik ve sosyal sorunların kapsamını ve karmaşıklığını arttırırken, yabancı işçiler arasında yer yer daha militanca tavırların belirmeye başlaması, Avrupa işçi sınıfının ekonomik mücadelesinde yabancı işçilerin ağırlığının gitgide daha çok duyulur olması da Avrupa'da sınıf mücadelesine yeni boyutlar katmaktadır.

Üçüncü Dünya ile çelişkilerin içe yansıma süreci ilerleyip hızlandıkça ve bu süreç kapitalist ülkeler arasında rekabeti hem şiddetlendirip hem de kendisi bu rekabetten ötürü hız kazandıkça, Avrupa'nın kapitalist ülkelerinde işçi sınıfı partilerinin önerdikleri sosyal alternatiflerin geçerliği ve kaçınılmazlığı, kızışan sınıf mücadelesi süreci içinde hergün biraz daha ortaya çıkmaktadır. Bütün demokratik güçlerin yanısıra, daha sağda olsalar bile yurtsever ve namuskâr kalabilen unsurlar işçi sınıfı partileriyle aynı safta yer almakta, orta sınıflar da giderek politize olmaktadırlar. Dolayısıyla işçi sınıfı hareketi gitgide güç, vüsat ve ağırlık kazanmaktadır. Nitekim Fransa'da geçen baharda yapılan Cumhurbaşkanı seçiminde solun Ortak Programının elde

ettiği başarı ve Fransa'nın Nazi istilâsından kurtarılmasında komünistlerle birlikte bilfiil görev almış birçok ünlü de Gaulle-cü mukavemet önderinin d'Estaing'e karşı açıkça Mitterand'ı desteklemesi, önümüzdeki kısa dönemde Fransa'nın (tarihte çok görüldüğü gibi) Avrupa çapında yeni gelişmelere gebe olduğuna işarettir.

Bu durumda İkinci Dünya Savaşı ertesinde sözümona Alman militarizminin hortlaması tehlikesine karşı Batı Almanya'da üslenen —ve sonradan NATO «savunma» sistemine dahil edilen— yarım milyon Amerikan askeri ve daha az mevcutlu İngiliz ve Fransız birlikleri, Avrupa tekelci burjuvazisinin *«güvenliği»* açısından somut bir teminattır. Masraflarının büyük kısmını ABD'nin üstlendiği, her türlü modern techizatla ve taktik nükleer silâhlarla donatılmış, seri hareket kaabiliyetini haiz bu birlikler Avrupa'nın göbeğine yerleştirilmiş bir «iç işgal» ordusudur. «Avrupa savunması» denilen şey, ancak, dıştan içe yansıyan çelişkilerin doğurduğu sonuçlar nedeniyle gitgide su yüzüne çıkan birtakım anti-demokratik tercihlere karşı Avrupa işçi sınıflarının münferit bir durumdan derhal Avrupa çapına sıçrayabilecek kesin ve kararlı ortak mukavemetinin söz konusu olabileceği bir dönemde ve koşullarda gündeme girebilir çünkü. Bir başka deyişle «Avrupa'nın savunması», *gerçekte,* Doğu'dan gelecek bir saldırıya karşı Avrupa ülkelerinin ve Avrupa'nın temsil ettiği «hürriyetçi düzen» in savunulması değil, emperyalizm aşamasını yaşıyan kapitalizmin kendi çelişkilerinin Avrupa'da geliştirdiği *iç dinamiklere* karşı Avrupa'da *kapitalizmin* savunulmasıdır. (8)

Bunun içindir ki Avrupa'daki NATO askerî gücünün masraflarını paylaşmaktan mümkün olduğu kadar kaçınmaya çalıştıkları halde, bu gücün azaltılmasına ve sözkonusu işgal ordusunun Batı Almanya topraklarından (yani Avrupa'nın göbeğinden) çekilmesine ne Batı Almanya, ne İngiltere, hattâ ne de Fransa yanaşıyor. Amerika'nın son yıllarda ordunun masraflarından bir kısmını bu ülkelerin sırtına yıkmakta diretmesi ve NATO sorununu hemen bütün diğer sorunların halinde pazarlık konusu yapması da NATO «savunma» sının Avrupa tekelci burjuvazisi için taşıdığı büyük önemden ileri geliyor. Gerçi bundan önce Fransa'da de Gaulle'cü iktidarlar Avrupa'nın kendi bağımsız savunma gücüne sahip olması gerektiğinden söz ederek bu yolda belli bir çaba harcamaktan geri kalmamışlardır. Ama bu tür çabalar hiç bir somut sonuca ulaşmamış, diğer Avrupa ülkeleri, kendileri için daha az masraflı olacağını da gözönünde tutarak, ABD'ye ağırlık tanıyan NATO şemsiyesini ABD'yle arayı bozabilecek Avrupa yağmurluğuna tercih etmişlerdir. O kadar ki, bu tercih Fransa'da dahi hâkim sınıfların temsilcileri arasında görüş ayrılıkları doğurmuş, giderek de Gaulle'cülüğün tasfiyesine zemin hazırlamıştır.

Bu arada «Avrupa savunması» nın NATO dışında —dolayısıyla Amerika'sız— düşünülemeyeceği görüşünün ağır basmasında rol oynayan bir başka hâkim etken de, Avrupa'da ve bütün kapitalist âlemde 1930'lardan bu yana yaşanan en şiddetli ekonomik kriz döneminde silâhlanma harcamalarının Avrupa sanayileri için ifade ettiği hayatî önemdir. NATO'dan bir parça uzak durmakta hâlâ biraz direnen Fransa'yı yeniden NATO - baba ocağına çekmek için son aylarda Fransız hükümetinin önüne iştah açıcı bir kemik atılmıştır: Belçika, Hollanda, Danimarka ve Norveç'in, ellerindeki eskimiş savaş uçakları yerine ilk kademede üç yüz, ikincisinde yine üç yüz olmak üzere tam altı yüz Fransız Miraj uçağı satın almaları önerisi! Bu işte Fransa'nın rakipleri Amerika ile NATO dışı bir ülke olan İsveçtir. Amerika'nın Avrupa'da beslediği has Truva Atlarından biri olan Belçika'nın başbakanı geçende Paris'i ziyareti sonunda verdiği demeçte, *«Avrupa'nın kaderi Fransa'nın elindedir,»* dedikten sonra, Fransa'nın NATO içindeki Avrupalılar Grubu'na yeniden katılması hâlinde bu uçak siparişini alma şansının *şüphesiz* artacağını söylemiştir. Görüldüğü gibi Avrupa «savunma» sı sorunu *ABD'nin dümen suyunda* bir Avrupa birliğinin sağlanmasına ve aynı zamanda bu vesile ile Avrupa tekelci burjuvazisinin çıkarlarının kollanmasına âlet edil-

mektedir. Böylece Avrupa tekelci burjuvazisinin çıkarları açısından izlenecek en iyi siyasetin ABD'nin dümen suyunda gitmek olduğu bir kere daha vurgulanmaktadır. (9)

Öteyandan yine bütün bu nedenlerledir ki kapitalist Avrupa hükümetleri ve Avrupa burjuva basını Sovyetler Birliği'nin önerdiği Avrupa Güvenliği Konferansı görüşmelerini yokuşa sürmek ve torpillemek için ellerine geçen hiç bir fırsat ve bahaneyi kaçırmamaktadırlar. Soljenitsin ve Saharov gibi gerici kaçıklar biraz da bunun için Avrupa sağcı ve liberal basınının gözbebeği oluvermişlerdir. Zira Helsinki görüşmeleri olumlu bir sonuca varır da Avrupa burjuvazisinin değil ama Avrupa halklarının güvenliği gerçek ve tutarlı, barışçı bir çözüme bağlanırsa, dünyayı ateşe ve kana boğma bahasına da olsa sürdürmekte ve daha da azdırmakta çıkar gördükleri silâhlanma yarışına son vermeye zorlanacaklarını, giderek sosyalist blok karşısında değil ama kendi işçi sınıflarıyla onların yanında yer alan tüm demokratik güçler karşısında yapayalnız kalacaklarını çok iyi bilmektedirler kapitalist Avrupa'nın hâkim güçleri.

Buna karşılık belki şöyle diyenler olabilir : «Emperyalist bütünleşmenin hayli ilerlediği bir dönemde Avrupa'daki büyük Amerikan sermaye yatırımlarının geleceğinin tehlikeye girmesi karşısında Amerika ilgisiz kalır mı? Avrupa'da kapitalist iktidarların zaafa düşmeleri Amerika'nın da işine gelmez. Dolayısıyla Amerika onları her halü kârda koruyacak, Avrupa'da büyük bir güç bulundursa da bulundurmasa da, gerektiğinde yardımlarına koşacaktır.»

Buna verilecek cevap şudur: Emperyalistler arasında ilişkiler karşılıklı güç dengesince belirlenir. Kim daha güçlüyse, arada çıkan anlaşmazlıklarda onun dediği olur. Bir yandan kapitalist Avrupa ülkelerinin her birinin ABD karşısında tek başına ekonomik güçsüzlüğü, öbür yandan Avrupa ekonomik ve siyasî bütünleşmesinin her bir devlet kapitalizminin özel ihtiyaçlarını ve tercihlerini gündemden silebilecek ölçüde henüz gerçekleşmemiş olması (ve Amerika işin içine esas unsurlardan biri olarak katılmadan gerçekleşmeyecek olması) Avrupa ülkelerinin her birini tek tek Amerika'nın ocağına düşürmektedir. Bu da, giderek, hepsinin bir arada Amerika'nın ocağına düşmeleri sonucunu doğurmaktadır. Nitekim son birkaç yıldır yaşanan olaylar, Avrupa burjuvazisinin Amerika'nın gücü —yani ekonomik ve siyasî talepleri ve emrivakileri— karşısında direnebilecek güce ve çıkar birliğine sahip olmadığını göstermiştir. Bu durumda söz konusu olan, Amerika'nın herhangi bir restini görmekle Avrupa'nın birşey elde edip edemiyeceği değil, resti görmeyi göze alıp alamadığıdır; emrivakilere dayanacak güce sahip olup olmadığıdır. Amerika'nın Avrupa için (Avrupa'daki Amerikan yatırımlarını koruma uğruna da olsa) sosyalist blokla kapışıp kapışmıyacağını, nükleer ya da geleneksel bir savaşı göze alıp almayacağını kendi gözüyle görmeyi kapitalist Avrupa bekleyemez. Dolayısıyla, ilerde ne olabileceğini hiç düşünmeden, *bugünden*, Amerika'nın iradesine boyun eğip eğmemek arasında kesin bir tercih yapma durumundadır. Nitekim bu tercih yapılmıştır. Üstelik bu tercihin yapılmasında Avrupa'daki muazzam Amerikan sermayesinin de etkin bir rol oynadığı muhakkaktır. Son yıllarda çoğu Amerikan menşeli çok uluslu şirketler sorunun olanca kapsamıyla gündeme girmiş olmasıyla, son bir yıl içinde Amerikan «görüş» lerinin Avrupalılarca daha bir «anlayış» la karşılanır olması arasındaki ilişki salt bir rastlantı değildir.

Kaldı ki Avrupa'daki Amerikan askerî gücü ve varlığı kapitalist Avrupa'nın «güvenliği» ne Amerika'nın katkısı sorununun sadece bir yanıdır. Üçüncü Dünya ülkeleriyle ilişkiler, buraya kadar söylediklerimizden de anlaşılacağı gibi sorunun bununla içten bağıntılı ve bir bakıma daha da önemli bir başka yanıdır.

Avrupa tekelci burjuvazisi ABD ile iyi geçinmeyi Üçüncü Dünya sömürüsünün sürüp gitmesinin esas ve vazgeçilmez teminatı olarak görüyor. ABD, İkinci Dünya Savaşından sonra bütün dünyada candarmalık görevini ne durup dururken, ne de yalnız kendi hesabına yüklendi. Amerika'nın askerî gücü, emperyalist nüfuzu ve

baskısı ile sürdürülen Üçüncü Dünya sömürüsünden —hammadde kaynakları, dış pazar, sermaye ihracının yeni vardığı boyutlarda ve yeni büründüğü biçimlerde doğrudan artı değer gaspından— Amerika'nın yanısıra sanayileşmiş kapitalist Avrupa ülkeleri de nasipleniyorlar. Yağmadan herkese düşen payın üleşilmesinde ortaya çıkan aksamaların ne gibi çelişkiler yarattığını, bunlardan ne gibi sonuçlar doğduğunu ve bu sonuçların nereye kadar varabileceğini yukarda gördük. Bu durumda ABD tabiî ki yağmadan aslan payını kendisi kaparken, aynı zamanda özel durumunun ona sağladığı imkânlardan ve imtiyazlardan yardakçılarına karşı da yararlanacak, gördüğü işin karşılığını alacaktır. Ortak talanda Sezar kimse, Sezar'ın hakkını ona tanımak gerekir. Ve kim ortak talanı üstün gücünü ortaya koyarak düzenliyor ve teminata bağlıyorsa, Sezar odur!

Avrupa burjuvazisinin yeni iktidara gelen sağlam ve tok teknokrat kafaları, son para ve petrol bunalımlarından aldıkları derslerden sonra, şimdi bunu akıllarının bir kenarına iyice yazdılar Bu arada şunu da çok iyi biliyorlar ve bilmeyenlerle bilmek istemeyenlere iyice öğretmeye kararlılar : Avrupa hem işine geldikçe «Her koyun kendi bacağından asılır!» deyip hem de her başı sıkıştığında işine geldiği gibi Amerika'nın bacağından asılmayı ilânihaye sürdüremez. En büyük gücü ve en büyük imkânları ABD'nin elde tuttuğu emperyalistler . arası ilişkilerde Amerika'nın hakkını Amerika'ya tanımamanın bahası, Avrupa'da işçi sınıfı partilerinin yandaşlarıyla birlikte iktidara gelmeleridir. Bunun da eninde sonunda varacağı yer Avrupa'da sosyalist düzenin kurulmasıdır. Dolayısıyla Avrupa'da kapitalist sömürüyü sürdürebilmek ve onun için de dünyada emperyalist sömürüden pay almaya devam edebilmek için ABD hegemonyasına boyun eğmekten başka çare yoktur. Avrupa'nın güvenliği ancak bu sayede istenildiği gibi ve istenildiği kadar sağlam bir kazığa bağlanabilir.

— VI —

Öte yandan Avrupa'da kapitalizmin kendini çağdaş koşullara uydurabilmesi için zorunlu ekonomik ve siyasî bütünleşme, yani «Avrupa birliği» denilen şey de yine ancak Amerika'ya karşı çıkmamak şartıyla gerçekleşebilir. Amerika, kapitalist Avrupa birliğinin gerçekleşmesine değil. Amerika'ya *karşı* ve onu kaale almadan gerçekleşmesine karşıdır; *Amerikan çıkarları* da kapitalist Avrupa'nın kendi içinde birleşmesine değil, Amerika'sız birleşmesine engeldir. Nitekim kapitalist Avrupa *kendi içinde Amerika'ya karşı* bir türlü birleşemiyor, ama *Amerika'nın ardında* pekâlâ hep bir araya gelebiliyor; hattâ, daha doğrusu, *ancak* Amerika'nın ardında hep bir araya gelebiliyor. Böylece ABD hegemonyasının kabulü, Avrupa içinde çelişkilerin çözülmesinin, yani Avrupa birliğinin kurulabilmesinin ilk şartı olarak ortaya çıkıyor. Çünkü ABD ancak kendi denetimi ve hegemonyası altında bir Avrupa birliğinin gerçekleşmesine razı olabilir. Bunu sağlıyamadığı ölçüde Avrupa karşısında üstünlüğünü Avrupa'nın kendi içinde birleşmesini *önleyerek* sürdürmeyi tercih edecek ve kendisine *karşı* bir Avrupa birliğinin kurulmasını engellemek için elinden geleni yapacaktır. Ve yapmaktadır. Oysa Avrupa'da çağdaş kapitalizmin iç dinamiği birleşme yönünde gelişmektedir. Onun için Kissinger stratejisinin ve taktiklerinin ana hedefi kapitalist Avrupa içindeki çelişkilerin bir üst düzeyde ve daha geniş çapta çözülmesini sağlıyan, yani Amerika'nın da çıkarlarını içeren —ve bir ölçüde Avrupa'daki Amerikan sermayesinin gücünü ve etkinliğini yansıtan— bir Avrupa birliğinin kurulmasıdır. Ve bugün kapitalist Avrupa karşısında ABD'nin elinde tuttuğu en güçlü koz budur. Henry Kissinger'in Avrupa birliği sorununu ne yapıp edip ısrarla ve «büyük bir beceri ve ustalık» la Yeni NATO, ABD - AET ticaret ve gümrük anlaşmaları ve enerji sorunlarının çözülmesine bağlaması bundandır.

Bu durum en iyi ifadesini, yine, Avrupa'nın yeni yöneticilerinin beyanlarında bulunuyor. Meselâ d'Estaing'in yeni Dışişleri Bakanı Sauvagnargues, Avrupa Parlamentosunun 9 Temmuz günü yaptığı toplantıda şöyle konuştu : «*AET ülkeleri ara-*

sında sıkı bir birliğin kurulabilmesi için Amerika ile dalaşmaktan vazgeçmek, Avrupa - ABD ilişkilerini yumuşatmak gerekir. Ottawa'da bu yapılmıştır. Bundan böyle, özellikle enerji konusunda, Topluluk hiç bir zaman Amerika'ya karşı çıkmadan, fakat her zaman da onun yanında olmadan, esnek, pragmatik, kararlı bir çizgi izlemelidir.»

Buna karşılık H. Kissinger de Fransa ile ilişkiler konusunda Ekim ayı başında New York'da gazetecilerle konuşurken, ABD ile Avrupa arasındaki ilişkilerle ilgili tartışmaların geçen yıl hepten «soyut» olduğunu, oysa bu yıl «biçim üzerinde değil, gerçek sorunlar» üzerinde görüşüldüğünü söylemiş, «Mösyö Sauvagnargues ile Ottawa'da biçim sorununu on dakikada hallettik.» demiştir. Kissinger'in dediğine göre Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing kendinden önceki Cumhurbaşkanlarının «teorik önyargıları» yla hareket etmeyen «daha pragmatig» bir kimsedir.

Bunlar da gösteriyor ki, Avrupa birliğine doğru ileri bir adım atılabilmesi için, önce, Avrupa birliğinin kurulabilmesini Avrupa paralarını doların hâkimiyetinden kurtarma ve Avrupa'yı kendi bağımsız savunma gücüne sahip kılma şartına bağlıyarak işi NATO'dan çıkmaya kadar götüren «çağ dışı» de Gaulle'cülüğün Fransa'da tasfiye edilmesi gerekiyordu. Fransa'da «de Gaulle» cülük, tam da Avrupa ülkeleri arasında ekonomik ve parasal çelişkilerin ve bağımsız savunma gücü hakkında görüş ayrılıklarının had safhaya vardığı bir sırada, tasfiye edildi; Fransa'nın Nazizme karşı mukavemet hareketinin önderi de Gaulle'ün «belli bir şanlı Fransa» ülküsünün yerini Nazi işbirlikçisi Vichy artıklarının desteklediği d'Estaing'in «belli bir *yeni* Fransa» anlayışı aldı; de Gaulle'ün ülküsünün d'Estaing'in «anlayış» ına dönüşmesini arada sağlıyan Pompidou'nun *tam zamanında* ölmesiyle Fransız - Alman ilişkileri daha da düzeliverdi; bütün Avrupa burjuva basınında âlâyü vâlâ ile karşılanan d'Estaing - Schmidt mihveriyle hem Avrupa - Amerika ilişkilerinde yeni bir dönem açıldı, hem de Avrupa birliği dâvasının gerçekleşmesine doğru yeni bir adım atıldı; sonra da geçen Mayıs ayı sonunda OCDE ve AET - GATT görüşmele r'nde Amerika'nın ileri sürdüğü hemen bütün ekonomik talepler Avrupalılarca kabul edildi!

OCDE anlaşması üye ülkelerin bir yıl süreyle birbirlerine karşı uluslararası anlaşmalara göre (GATT ve UPF anlaşmaları) hakları olan himayeci tedbirlere başvurmayacaklarını, yani ithalât kısıtlamasına gitmeyeceklerini öngörmekteydi. Bu anlaşma, doğrudan doğruya ABD'nin isteği ve ısrarı üzerine, ekonomik durumları yüzünden bu tür tedbirlere muhtaç olan üye ülkelere zorla kabul ettirildi. Anlaşmadan sonra OCDE başkanı Amerikalı W. D. Eberle şöyle dedi : *«1931 yılında ABD, ticari himayeciliğe son vermelerini herkese önermişti. Kimseyi ikna edemedi. Bunun nasıl bir felâketle sonuçlandığını hep biliyorsunuz. Bugün bu durumda değiliz.»* OCDE genel sekreterinin dediği de şu oldu : *«Bu anlaşma, üye ülkelerin yürürlükteki kuralları aşan* (yani esas anlaşmaya aykırı. T.A.) *bir taahhüdü kritik bir dönemde bir süre için yerine getirmeyi kabul etmeleri demektir.»*

Bir yıldan fazla süren AET - GATT görüşmelerinde ise AET gümrüklerinde AET dışı ülkelerin ürünleri yararına indirimler yapılması kararlaştırıldı. Burda da yine, AET ülkelerinin çetin direnmelerine rağmen, ABD'nin istediği oldu. Başkan Nixon varılan anlaşmadan duyduğu sevinci hemen belirtirken, bunun *«Atlantik ilişkilerinin iyiye doğru gitmesinde önemli bir aşamayı temsil ettiği»* ni söyledi.

Ve nihayet bütün bunları, 19 Haziranda Ottawa'da kotarılan ve ilk bakışta ABD - Avrupa ekonomik ilişkilerinin «Batı savunması» sorunu ile yakın ilgisini vurgular göründüğü halde, gerçekte «Batı savunması» nı ABD'nin emperyalist dünya stratejisi çerçevesinde ABD - Avrupa ekonomik ilişkilerinin siyasî bir veçhesine indirgeyen Yeni Atlantik Yasasının bütün NATO üyesi ülkeler tarafından 26 Haziran'da Brüksel'de törenle imzalanması izledi.

Yakın zamana kadar Avrupa harasında başıboş tepişen Truva Atları belli ki şimdi, geçici bir süre için de olsa, Ameri-

kan sirkinde hizaya girmiş, bando mızıka eşliğinde kadril oynuyorlardı!

— VII —

Bütün bunlardan çıkan genel sonuç şudur : Kapitalist Avrupa'nın ABD karşısında dize gelmesi, *bütün olarak emperyalizmin* dünya çapında gerilemekte olduğunun en belirgin ifadesidir. ABD önderliğinde emperyalist bütünleşmenin gündeme girmesi, sosyalist dünyanın gittikçe güçlenmesi ve bütün dünyada bağımsızlık hareketinin gelişmesi karşısında emperyalistler arasında çelişki ve rekabetin bugün eskisine kıyasla çok daha dar bir sömürü alanına sıkışmış olmasındandır. Emperyalizmin bu onulmaz zaafı onu kendi içinde bütünleşmeğe zorluyor, ve emperyalizm bu zaafının kaçınılmaz sonucunu kendi içinde *bütünleşerek* olabildiğince geciktirmeğe çalışıyor.

Kapitalist ülkelerle sosyalist ülkelerin barış içinde birarada yaşamaları sürecinde dünya sosyalist hareketi güçlendikçe, hem azgelişmiş ülkelerle sosyalist ülkeler arasında gitgide daha yakın ve yapıcı ilişkiler kurulmasında, hem de sanayileşmiş kapitalist ülkeler içinde emek - sermaye çelişkisinin şiddetlenmesinde daha ileri aşamalara varılacaktır. Bu gelişmelerin kaçınılmaz sonucu emperyalistler arasındaki çelişkilerin daha büyük ve daha uzlaşmaz boyutlarda gündeme girmesiyle emperyalist bütünleşme kasnağının çatlaması olacaktır. İşte o zaman bütün dünyada hep bir anda değil ama, emperyalizmin can damarının attığı merkezlerde birbiri ardı sıra, kapitalizmin ölüm çanları çalmağa başlayacaktır!

---

(1) 1929 Büyük Krizi kapitalist ülkeleri çok uzun bir süre etkiledi. İtalyan faşizminin saldırgan niyetlerinin palavradan fiiliyata dökülmesi (Habeşistan'ın istilâsı), Almanya'da Nazilerin işbaşına gelmesiyle Alman militarizminin hortlatılması, İspanya iç savaşına faşistlerin pervasızca müdahalesi, vs. hep bu zamana rastlar ve bu rastlantı boşuna değildir. Diğer Avrupa ülkeleri de (başta İngiltere ve Fransa) daha krizin etkileri sürerken kendilerini önce hummalı bir savaş hazırlığı içinde, sonra da savaşın göbeğinde buldular. ABD krizin hâlâ süren etkilerinden ancak savaş sayesinde kurtulabildi. Savaşın hemen ardından Avrupa ve Japonya'nın «yeniden kuruluşu» gündeme girerken (Marshal Yardımı), Doğu - Batı arasında Soğuk Savaş patlak verdi (Truman doktrini). Soğuk Savaş 1950'de Kore'de kısmî sıcak savaşa dönüştü. 1956'da İsrail - Arap çekişmesiyle «Orta Doğu Sorunu» ortaya çıktı ve o bölgede silâhlanma yarışı başladı. 1960'lar, ABD ekonomisini büyük dış ödeme açıklarına rağmen «canlı» ve «hareketli» tutan, müzmin enflâsyonu «sağlık» alâmetiymiş gibi gösteren Vietnam savaşıyla geçti. 1969'dan sonra ABD, üzerindeki ağır «savunma» yükünden ötürü rakipleri Avrupa ve Japonya karşısında enflâsyondan kayıplı çıkmaya başladığını görünce «barış» a sarıldı. «Barış» kapitalist ekonomileri birbirine düşürüp durgunluğa yol açtı, üstelik enflâsyon da durmadı. Bunun üzerine Orta Doğu'da İsrail - Arap çıbanbaşı yeniden işlemeye başlarken yeni çıbanbaşları yaratıldı (Kıbrıs, Türkiye - Yunanistan gerginliği). Ve bu gelişmelere paralel olarak NATO içinde silâhlanma gayreti hızlanırken NATO dışında silâhlandırma *yarışı hızlandı... Savaş ve silâhlanma, oldum olası, kapitalist ekonominin cankurtaran simididir!*

(2) Bunun bir siyasi, bir de ekonomik nedeni var. Siyasî neden, Üçüncü Dünya ülkelerinde emperyalizme karşı direniş hareketinin gittikçe gelişerek yer yer kalıcı başarılar elde etmesi ve bundan doğan sonuçlardır (ekonomik bağımsızlık, sosyalist ülkelerle gelişen ekonomik ilişkiler, vs.). Ekonomik neden, emperyalist ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında eşit olmayan mübadeleden ötürü az gelişmiş ülkelerin dış ticaretlerinde sürekli açık vermeleri, bu yüzden ortaya çıkan dış ödeme zorlukları nedeniyle bu ülkelerin emperyalist ülkelerden ithalât imkânlarının giderek daralmasıdır.

(3) Meselâ dünyanın yıllık bakır üretiminin üçte birini Şili, Zaire ve Zambia sağlar. ABD dünyanın en büyük bakır üreten ülkesi olduğu halde, tükettiği bakır ürettiğinden çok daha fazladır. Bakırın dünya ekonomisindeki önemi gün geçtikçe artarken dünya bakır üretiminin yüzde 78'i Batılı kapitalist ekonomilerce tüketilmektedir. 1972 yılına kadar dünya bakır kaynaklârının yüzde 80'i Batı bloku ülkelerinin emperyalist denetimi altında idi; 1972'den sonra yer alan gelişmeler, bu oranı yüzde 40'a düşürmüştür.

(4) İngiliz İşçi Partisi son erken seçimi, ücret arttırımı taleplerinde «ölçülü» ve «sorumlu» davranacaklarına dair sendikalardan teminat kopararak kazandı. Böylece enflâsyonla «mücadele» de Muhafazakâr hükümete tanınmayan bir «kolaylık» İşçi hükümete tanınmış oldu. İşçi Partisinin allahlık sosyalist önderi Wilson seçimden sonra yaptığı ilk konuşmada artık «millî birlik ve beraberlik için» çalışacaklarını söyliyerek, esas görevinin güç koşullarda işçi sınıf adına burjuvazinin işlerini yürütmek ve yoluna koymak olduğunu kendi ağzıyla açığa vurdu.

(5) Kimi etkin emperyalist mihrakların bunun hiç farkında olmadıkları sanılmamalıdır. Üzerinde ABD'de olsun, Avrupa'da olsun bunca patırtı koparılan Watergate olayının gösterdiği gelişme bu bakımdan çok ilginçtir. Watergate, ABD ve Avrupa basınında uzun süre genellikle salt bir Nixon olayı olarak görülmüş ve gösterilmiş, genel olarak emperyalizmin, özel olarak Amerikan finans - kapitalinin kendi iç çelişkileri açısından çok az ele alınmıştır. Oysa asıl üzerinde durulması gereken sorun, Sovyetler'in Nixon'a karşı daha gerçekçi tutumlarında da görüldüğü gibi, siyaset hayatının özellikleri ötedenberi çok iyi bilinegelen Amerika gibi bir ülkede bu kadar pestenkerânî ve önemsiz bir olayın niçin bu kadar büyütüldüğü ve buna karşılık bu kadar ağır ve yıkıcı suçlamalara hedef olan ve bu kadar yıpranan bir devlet başkanının istifaya zorlanmasında niçin iki yıl gecikilmiş olduğudur. Son zamanlarda sık sık sözü edilmeye başlanan ABD Savunma Bakanı ile ABD Dışişleri Bakanı arasındaki çelişki de Watergate olayının altında yatan ana çelişkinin hâlâ sürdüğünü gösterir ve Doğu - Batı arasında Kissinger'in yürütmeye çalıştığı detant siyasetinin çeşitli çıkarlarca farklı değerlendirilmesinden doğmaktadır.

(6) Bunun belirtileri şimdiden görülmeye başlıyor. Fransa'da geçen seçim arifesinde bütün sağcıların ve merkezcilerin, sol iktidara geldiği takdirde Şili'deki gibi bir olayın patlak vermesinin kaçınılmaz olacağına dair açık tehditleri d'Estaing'in seçimi kazanmasında önemli bir etken oldu. İtalya'da su yüzüne çıkmayan «başarısız» faşist darbe teşebbüsleri birbirini kovalıyor. İngiltere'de «emek» li subaylar, açıktan açığa, grev kırmak ve grevcileri bastırmakla görevli yarı - askerî özel komando örgütleri kuruyorlar.

(7) Petrol şirketlerinin oyunu uluslararası kapitalizmin kendi sürekli iç çelişkilerinin bir veçhesidir : Avrupa'nın kapitalist sanayilerinin petrol başta olmak üzere tüm hammadde ihtiyacını azaltmamış, tersine ucuz ve düzenli hammadde ikmalı

bakımından Üçüncü Dünya ülkelerine bağımlılıklarını arttırmıştır. Pahalı petrol, sanayi ürünlerinin maliyetini hem kendisi girdi olarak doğrudan doğruya, hem de sair hammadde fiyatlarının yükselmesine sebep olarak dolaylı yoldan bir kere daha arttırdığı için, bir yandan kapitalist ülkeler içinde enflâsyonu azdırırken, öte yandan petrol gibi değerli hammadde kaynaklarına sahip olmayan az gelişmiş ülkelerin döviz stoklarını tüketip ithalât kapasitelerini daraltmış, bu yüzden sanayileşmiş ülkelerin ihracat imkânlarının daralmasına katkıda bulunmuştur. Az gelişmiş yoksul ülkeler bugün hem petrol ihtiyaçlarını karşılamak için daha çok para ödemekte, hem de muhtaç oldukları sanayi ürünlerini —tüketim malları olsun, yatırım malları olsun— daha pahalıya almaktadırlar. Bu durumdan en çok, dünyanın en büyük petrol üreticisi ülke olan ABD yararlanmıştır : ABD petrol tekelleri bütün dünyada muazzam kârlar sağlarken, ABD ihraç mallarının sürümü artmıştır.

(8) Fransa'da 1968 Mayıs olayları patlak verdiğinde gelişmeleri «yeterince vahim» görmeyip Romanya gezisini yarıda kesmeyen de Gaulle, ülkesine döndüğünde duruma «muttali» olunca soluğu Almanya'daki Fransız ordusu karargâhında, hem de Cezayir'in ünlü işkenceci generali Massu'nun yanında almıştı. 11 Ekim 1974 tarihli Cumhuriyet gazetesinde de ANKA ajansına atfen şu haber yayınlandı : «NATO yetkililerine göre... NATO'nun orta kesiminde Amerikan birliklerinin himayesinde yetiştirilen Alman birlikleri sağlam bir güç teşkil etmekle birlikte, İtalya'daki durum bu dengeyi bozmaktadır. İtalya 427 bin kişilik orduya rağmen son derece eski model silâhlarla techiz edilmiştir ve 1200 savaş tankından ancak 200'ünün NATO standartlarına uyduğu tespit edilmiştir. NATO komutanlığı bu durum ve İtalya'daki hükümet istikrarsızlığı karşısında, NATO taarruz birliklerinin Alplerin güney kesimine yerleştirilmesini tasarlamaktadır.

(9) Savaş sanayiinin ağır sanayi temeli üzerinde çok ileri teknolojiye ve ona yatkın yüksek vasıflı emeğe dayalı, kâr oranı en yüksek uç sektörlere ağırlık verdiği, emperyalist sanayiler arasında rekabetin son dönemde en çok bu sektörlerde yoğunlaştığı ve bu nedenle savaş sanayinin hızla tüm kapitalist ekonominin itici motor gücü hâline gelmekte olduğu dikkate alınacak olursa, savaş araç ve gereçleri sarfetme ve satma kaygusunun emperyalist ülkelerin siyasî tercihlerinde, emperyalist siyasetlerin belirlenmesinde ve yönlendirilmesinde, emperyalistler arası ilişkilerde oynadığı rolün önemi daha iyi anlaşılır. Sorun salt silâh fabrikatörlerinin kazançları ve yüksek kârlarıyla ilgili değildir.

Türkiye'deki NATO ve bazı hatırlatmalar

M. Eymen

Yunanistan'ın, askerî gücünü NATO'dan çekmesi doğrultusunda, bu örgüt içinde biçimsel de olsa, komşusuyla birbirine eş yakınlaşmaları bulunan Türkiye açısından, Kuzey Atlantik Antlaşması ve bu paraleldeki güncel ABD yardımları sorununun bir kez daha ele alınmasında yarar vardır.

Amerikan emperyalizminin, politiko-militer örgütlenmesiyle, ABD patentli NATO'yu daha yakından tanımak için, konuyu genişçe tutmak zorundayız. Can çekişen Amerikan kapitalizminin politiko-militer kılıfı NATO, bir «savaş aracı»dır, bir «barış aracı» değil. Bu yöntemle, Türkiye'nin topraklarını Amerikan emperyalizminin hedefleri uğruna kullanabilmek için, geleneksel klâsik silâhlar ve kalabalık ordularla Türk askerî gücünü sınırlamayı yeğ tutmuştur.

Tarihsel gelişimi doğrultusunda, NATO simgeli incelikli çıkar hesaplarının anlamına varmak için biraz, uzunca yol almalıyız.

ABD Çıkarları ve NATO

ABD, kapitalist düzenini, tekellerin elinde emperyalist aşamaya vardırırken, gelecekteki ekonomik-politikasını sağlam temelere oturtmak gereksinimini kavramıştı. Bu açıdan ele alırsak, ABD'nin 1890'lardan bu yana sürdürdüğü geniş çaptaki yayılım stratejisini de anlamış oluruz. Roosevelt, Wilson, Truman ve Eisenhover'in bulgularıyla doktrinleşen bu strateji, yayılımın odak noktasını, denizaşırı egemenlik düşüncesinde saptamıştı. 2. Dünya savaşı süresinde, atom tekelini ele geçiren ABD, can çekişen kapitalist sömürüsünün ömrünü uzatmak için, bir takım zorlamalara yöneldi. Bu yönelişin temelinde şu fikirler yatıyordu:

1 — Görkemli bir çöküntü dönemine girmiş olan İngiliz, Fransız, Hollânda ve Belçika sömürge imparatorluklarının yıkılmasından sonraki boşluğu ABD'nin doldurması,

2 — Az gelişmiş ülkelerde ve hatta Avrupa'da, işçi sınıfı hareketlerini, gelişecek bağımsızlık ve sosyalizm mücadelelerini durdurmak, hiç değilse uzun süreçlerde belirli sınırlar içinde tutmak için; siyasal, ekonomik, ideolojik ve askeri güçler oluşturmak,

3 — Doğu Avrupa, Balkanlar ve Ortadoğu'da siyasal ve askerî baskı kurmak,

4 — İnsan emeğinin en geniş ölçüde sömürüldüğü ve hammaddelerin salt ABD tekelinde olduğu Güney Amerika'daki sınırsız egemenliğini sürdürmek,

5 — Avrupa burjuvazisini avucunun içinde tutarak, Avrupa kapitaline karşı

Afrika, Ortadoğu ve Güney Asya'da başlayan bağımsızlık savaşlarını destekler görünerek, sonradan bu ülkelerde ekonomik baskı yoluyla şartsız egemenliğini yaratmak,

6 — Elverdiği ölçüde Uzakdoğu'da söz sahibi olmak.

Bu temel anlayışın ışığında, jeopolitisyen Speakman, kapitalizmin egemenlik alanlarının ekonomi-politik sınırlarını çizmiş ve ABD geniş yayılım stratejisini askerî örgütlenmeler desteğiyle gerçekleştirmeye yönelmiştir. Ortamda hazırdır. İkinci Dünya Savaşı bitmiş, Sovyetler Birliği savaş varlığını ve sosyalizmin yıkılmayacağını götermiştir. Ütelik ABD'nin sömürü çıkarlarını bağladığı kapitalist-emperyalist düzenin sosyalist sistem ve sosyalist dünya karşısında önemli yaralar aldığı görülmüştür.

Savaş sonrası yıkılmışlığını yaşayan Avrupa'ya, nazlı devreler sonunda atom şemsiyeli dost kucağını açan ABD, salt düşman olarak Sovyetler Birliğini işaret etmiştir. Batı Avrupa kapitalist ülkelerinde, rejimlerinin çıkarları açısından ve döneminin ekonomik politik şartlarında ABD'nin çevresinde toplanmışlardır. Bu ortamın ürünü olarak da, Kuzey Atlantik Antlaşması diye anılan, kapitalist ekonomi sisteminin çıkarlarının politik, ideolojik ve askerî savunma örgütü NATO oluşmuştur. 4 Nisan 1949'da ABD antlaşmaya imza koyarken, Avrupalı dostlarının savunmasını sağlamaktan çok, kendi can çekişen düzeninin yaşamasına ve savunmasına katkıda bulunacak *kurşun askerler* sağlamanın mutluluğunu yaşıyordu. Doğu Avrupa'da sosyalist rejimlere yönelimin hızlandığı, Fransa ve İtalya'da sol hareketlerin güçlendiği, Yunan iç savaşında solcuların ağırlık kazandığı, devrimini gerçekleştiren Çin'de, gözle görünür biçimde atılımların ortaya konduğu güncel ortamda, bir çok az gelişmiş ülkede oluşacak sol sosyalist hareketleri engelleyip, kapitalist sömürü sisteminin geleceğini güvence altına almak, bu mutluluğun saldırganlık dönemlerini yaratmıştır.

Saldırganlık tutumunu bir ölçüde maskelemek zorunda kalan ABD, uluslararası hukuk kavramlarını hiçe sayıp, *«dolaylı»* ve *«dolaysız»* saldırı gibi bir takım şaşırtmacalarla, sinsi plânlarını geniş çapta uygulamaya girişmiştir. Bu dönemlerde, büyük ölçüde denizaşırı sermaye yatırımlarına yönelmesi de olanak kazanmıştır. Bu yatırımların sonucunda, ABD'nin yatırım yaptığı ülkelerde, kendine bağımlı askerî güçleri, kendi stratejisi çerçevesinde örgütlemek gerekmiştir. Bu amaç içeriğinde de, kendisiyle işbirliği kurmuş ve kurabilecek sınıfların, o ülkelerde egemen duruma geçmelerini veya egemenliklerinin devamını CIA aracılığıyla sağlamak ABD için çıkar yol olmuştur.

Türkiye'deki NATO

Savaş sonrası gelişim sürecinde, Türkiye finans-kapitali ve diğer ortakları kendi sınıf çıkarları açısından, ABD'yle yakınlaşmayı yeğlediler. Bu yoldaki türlü girişimler sonucunda, 1947 Truman doktrini gerekçesiyle, Ankara'da bir Amerikan Yardım Kurulu *«Jammat»* kuruldu. Jammat'a bağlı büyük karargâhlara, *«Field Team»* diye anılan Amerikalılardan oluşan birer askerî denetim grubu gönderildi. Tümenlere, tugaylara ve alaylara yerleşen bu denetçiler, Türk orduları üzerinde *«Field Training»* işlemine koyuldular.

Bu arada 1950 seçimleriyle yeni bir siyasi dönem başlıyordu Türkiye'de. Ama nasıl başlıyordu. 1950 yılının Ocak ayı ortalarında, Amerikan Deniz Kuvvetlerine ait iki savaş gemisi İstanbul'a demirliyor, Şubat ayında, ABD yardımı unlarla beyaz ekmek çıkartılacağı haberi yayılıyor; Mart ayında Ankara'da onurlarına askerî resmî geçit düzenlenen 21 Amerikalı gazeteci ülkemize konuk gelerek Tank ve Harp okullarında incelemeler yapıyorlar, Nisan ayında Collins, gelecekteki Türkiye'yi ABD'nin en güçlü dostu olarak gördüğünü söylüyor ve genel seçimlerin yapılacağı sabah, Amerikan yardım Kurulu, *Marshall Plânı*'nın Türkiye'nin iç politikasına karışmadığını açıklamak zorunda kalıyor. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP 408 sandalye ile BMM'ne giriyordu. Artık Amerikan tekelleri, Türkiye'de, Kendileriy

le daha sıkı işbirliği kurabilecek bir iktidar görüyorlardı.

Olaylar gelişirken, Field Training grupları da çalışmalarını kesintisiz sürdürüyorlardı. Bunların görevi, silâhlı kuvvetlerimizin eğitimlerini denetleyip kendi ekonomik, politik, ideolojik ve askerî askerî amaçlarına göre yeni uygulamalar getirip önerilerde bulunmaktı. Tuttukları raporları doğrudan Jammat'a iletiyorlar, orada da ABD çıkarları açısından öngörülen gerekli *Amerikanlaştırma* işlemleri yapılıyordu.

DP iktidarı aracılığıyla ABD emperyalizminin ekonomik, siyasal, askerî sömürü ve tahakkümüne terkedilen Türkiye'nin silâhlı kuvvetlerinin kontrolü, eğitimi, organizasyonu ve lojistik desteği de Amerikalıların denetimine geçmişti. Böylece ABD, tüm askerî ikmal kaynaklarını tekelinde toplayarak, tek satıcı durumuna girdi. Askerî açıdan büyük sakıncalar doğuran bu duruma sonra yine döneceğiz.

Ordumuzun kuruluşu ve askerî konuşu, kısa sürede bütünüyle değişti. Personel ve gereç kadroları da bu doğrultuda saptandı. Türkiye, bir ucuza mâl olan *asker* piyasası olmuştu. Amerikalı çavuşlar, Türk subaylarını eğitiyorlardı. İşte bu noktaya varınca, ABD çıkarlarına hizmet eden yeni eğitim sisteminin Türkiye çıkarlarıyla nasıl taban tabana zıdlaştığını görüyoruz.

3 Yıllık eğitim sonunda *komutan* yeteneklerine ulaşmış subay yetiştiren Harp Akademilerinde, basit bir program uygulayıp eğitim süreci 2 yıla indirildi. Eğitim standartı, ancak *kurmay* yetiştirecek ölçüde tutuldu. Unutmamak gerekir *kurmay subay* başka şeydir *komuta* yetenekli kurmay subay başka şey. Komut verme öğretisini alan subay, kesin kararlar verme yeteneğinde bir insandır. Ama, NATO'nun tüm üst komuta katları ABD.nin elindedir. Böyle olunca da, NATO stratejisi diye adlandırılan ABD stratejisi gereğince, Amerikalı komutanların plânlarını uygulayacak kurmaylar yetiştirilir. Önemli olan, karargâh içi plânlama ve yürütmeyi sağlamaktır. Gerisi ABD'li komutanların bileceği iştir. Demek oluyor ki, ABD kendi çıkarları için savaşta, kapitalist düzeninin yaşaması için ulaşılacak amaçlarında, askerî plânda kendi gereksinimleri çerçevesinde yetiştirdiği üye ülkeler subaylarından yararlanır.

Kore savaşının başladığı tarihlerde, iki Amerikan filosu İzmir ve İstanbul'a demirlemiştir. Truman doktrini kapsamında sürdürülen Kore savaşları döneminde, Anayasa'ya aykırı olarak ilk elde 4500 kişilik bir kuvvetimizi ABD emrine verirken, senatör McCain, bu olayın Türkiye'nin NATO'ya girmesini sağlayacağını açıklıyordu. Aslında oyun sahneye konmuştu. Türk halkının görüşüne, trajediden kopuk kopuk pasajlar sergileniyordu. ABD'nin uyardığı Fransa ve İngiltere, 1951'in Ocak ayında, Türkiye'ye, Sovyetlerden gelecek bir saldırıya uğrarsa, yardım edeceklerini açıklıyorlardı. Nerede idi Sovyet tehlikesi? Ayni yılın Nisan ayında Hava Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Muzaffer Göksel Amerika'ya gidiyordu. Bu gidiş, Amerikalıların Adana'da kurmayı plânladıkları İncirlik üssünün ilk aşaması olmuştur. O sırada, BM genel sekreteri Lee de ülkemize gelip, Bayar, Menderes ve Köprülü'yle görüşüyordu. Bu temasların sonucunda, emperyalist sömürgeciliğin görünüş açısından değişebileceği, ama özünün hiç bir zaman değişmeyeceği açıkça kanıtlanmıştır. ABD Türkiye'ye sermaye ihraç ederken, askerî açıdan da ülkemizi haraca bağlamayı yeğliyerek tehditlerde bulunmaya başlamıştı. Türkiye NATO'ya girmezse, ABD Türkiye ile *özel anlaşmalar* yapmayacaktı.

Temmuz ayı yoğun çalışmalarla geçti. İngiliz sömürgeciliği Amerikan emperyalizmiyle çetin politik savaşlar verdi ve sonunda yenik düştü: Türkiye'yi ABD kestirmişti gözüne. 24 Temmuz'da 7 gemilik bir Amerikan filosu İstanbul'a geliyor ve gövde gösterisi yapıyordu. 1951 yılının Aralık ayında da Acheson demeçler vererek Türkiye'nin jeopolitik öneminden söz ediyordu. Her şey *Speakman teorisi*'nin çizgisindeydi. Artık ok yaydan çıkmıştı bir kez.

1952'nin 19 Şubatında NATO'ya alınmamız karara bağlanıyor, ertesi gün de Atlantik Konseyi'ne üye olarak katılıyoruz ve Truman Bayar'ı Amerika'ya çağı-

rıyordu. Mayıs ayında Amiral Corney birliklerimizi denetliyor, *«milliyetçi»* geçinen çevreler de Türk birliklerini Amerikalı bir subay tarafından denetlenmesini doğal karşılıyorlardı. 19 Ağustosta Güney-Doğu Avrupa Savunma Komutanlığı, Avrupa müttefik kuvvetleri Yüksek komutanı *(SACEUR)*'na bağlı olarak İzmir'e yerleşiyordu. Genel Kurmay Başkanı Nuri Yamut, Ridgeway ile Doğu Anadolu gezileri ne katılıyordu.

Ordu Kuruluşları

Türkiye'nin ulusal geriksinimlerini hiçe sayan ABD, boynuna astığı NATO yaftasıyla, ordu kuruluşlarımızı da kargaşalığa sürüklemiştir. Türkiye'nin gerek duyacağı organizasyon, konvansiyonel tipten, yani *klâsik üçlü tümen*'den öteye gitmezken, nükleer stratejisini, uygulamakla savaşında, Türkiye'yi *beşli tümen*'ler *(pentomik tümen)* kurmaya zorlamıştır. Kuruluşu, silâhları, eğitimi ve özellikle lojistik desteği çok değişik olan bu tipte, geniş çapta eksikliklerimiz başgösterince, *askerî yardım* süsüyle, eksik araç ve gereçleri bozuk olarak ülkemize yığmıştır. ABD' diyalektik olarak tükenmiş düzenini savunmak uğruna, alabildiğine borç yükümlülüğü altına girmekten başka çıkar yol kalmamıştır. Buna paralel olarak, ABD, ulusal komuta güçlerimizi NATO içeriğin de sıfıra indirerek kendi yönetimine aldığı gibi, lojistik desteğimizi de ulusal alanlardan tedarikimizi engelleyerek, 300 mil öteden, okyanuslar üzerinden akan sözde yardımlarla Türkiye'yi besler duruma girmiştir.

Ordularımız ABD monopollerinin tüketicisi olmuşlardır. Bir savaş olasılığında, bu lojistik gereksinimler elimize ulaşmazsa, sonumuzun ne olacağı kesindir. Bunun somut alârmı 1964'de çınlamıştır.

NATO'nun İlk Tokatları

16 Şubat 1953'te, ABD 145 milyon liralık askerî yardımda bulunurken, Nisan ayında da, Güney Avrupa Kuvvetleri Komutanı Amiral Corney, Ankara'da uzun süreli toplantılara girmişti. Bir süre Amerika'da kalan İstanbul valisi Fahrettin Kerim Gökay, Haziran ayında, «bizim için Kars ne ise New Yorkda odur» diyebiliyordu. İşte bu ortamda, ABD emperyalizminin, ünlü *Kurtarma Politikası* su üstüne çıkıyordu. Önde gelen kuvvetleri vurucu güçlere çevirmek yönünde oluşturulan bu stratejik uygulamanın temel ilkelerini General Reinhardt şöyle açıkladı: Uzak Doğu üzerinden Rusya'ya yapılacak hücumlar için Japonya'yı silâhlandırmak ve Japon Kuvvetlerini harekete geçirmek gerekir. Böylece Amerikan kuvvetleri serbest çalışmış olurlar. Yakın ve Ortadoğu'nun böyle bir savaş operasyonundaki stratejik ve elverişli durumundan yararlanmak amacıyla ABD özellikle Türkiye'de askerî üs kurmalıdır.

NATO dumanları ardına saklanmış ABD üslerinin Türkiye'de kurulması için yasa taslağı TBMM'nden geçerken, General Sander, Byers, General Schlatte ve General Wyman ülkemize geliyorlar, girişimlerde bulunuyorlardı. İşte tam bu sırada, Türkiye'yi suç ortağı görünümüyle, Sovyetler Birliği önünde tehlikeye atan ABD casus uçaklarından ilki, Bulgaristan'a kışkırtıcı bildiriler atıyordu. 9 Eylül'de İzmir'in kurtuluş yıldönümü gösterilerine boş verip, NATO'ya giriş yıldönümümüz ve İzmir üssünün kutlanışı Kızılçullu'daki karargâhda eğlentilere sahne oluyordu.

Açıkça faşist eğilimli ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles de, Hasan Polatkan, Feridun Cemal Erkin ve Fatin Rüştü Zorlu'yla görüşüyordu. Kurtarma politikasının baş «meddah'ı Dulles'ün görüşlerine bakın: «Sozyalizme karşı taarruza geçilmelidir. Bu taarruz, yalnız maddi değil aynı zamanda manevi de olmalıdır. Psikiolojik ve politik saldırının tüm biçimleri bulunup uygulanmalıdır.

Türkiye'de sosyalist akımlara karşı amansız savaş açılan dönemlerin temelini oluşturacak bu görüşmeden sonra, İzmir'de Tümgeneral Eaton'nın komutasında 5. Hava Tatkik Kuvvetleri Komutanlığı açılıyordu. Bu komutanlık *bağımsız* çalışacaktı! Bu hareket, Genel Kurmayımıza ağır bir darbe olmuştur.

1954 yılında Bayar ABD'ne konuk o-larak giderken, yeni stratejik kavramlar, total-savaş *(topyekün savaş)* kuramlarını aşılıyordu NATO'ya. Ve 23 Haziran tarihi gelip çattı... «Türkiye'de vazifeten bulunan bütün Amerikan askerî personeline Kuzey Atlantik Antlaşmasına taraf devletler arasında kuvvetlerin statüsüne dair sözleşmenin tatbik edileceği hususunda ABD ile Türkiye arasında aktedilen anlaşma» diye anılan *«Askerî Kolaylıklar Anlaşması»* imzalanıp yürürlüğe konuldu. Ülkemizi iliklerine dek emip sömürmeyi amaçlayan ABD emperyalizminin yeni aşaması NATO'ya ve silâhlı temsilcilerine Türkiye sömürücü sınıflar, emperyalizmin ortakları işte böylece ardına dek açtı Türkiye'nin kapılarını. Ve dikkati çeken bir konudur ki, bu anlaşma içeriğinde sosyal oluşumların engellenmesine de o denli ağırlık verilmiş ve *«ADB işyerlerinde çalışan Türk işçilerinin Millî Savunma işçisi sayılarak grev hakkı tanınmaması»* da öngörülmüştür. Bu ortamda ABD' ile ilişkilerimizin en açık kanıtını Eisenhover veriyor, kongrede Türkiye'den söz ederken «Ortadoğudaki kalemiz» diyordu. Evet, NATO emperyalizminin çıkar savaşında Ortadoğu kalesi, emekçilerin canını ve kanını sömüren düzenin savunucusu oluyorduk.

Amerikan Askerlerinin Suçları

1965'lerden sonra ülkemizde açıklık kazanan *«Adil Suç İşlemiş Amerikan askerî»* konusu, 19 Temmuz 1956 gün ve 6816 sayılı yasayla yargı organlarımızı işlemez bir duruma sokarak yürürlüğe giriyordu. Artık, Türkiye'deki bir Amerikan askerî, dilediği anda dilediği suçu işleyebilir, hatta adam bile öldürebilirdi. O görevliydi. O'nun durumunu Amerikalılar saptayacaktı; Türkler değil.

Aynı yılın Aralık ayında, Dulles, ABD' NATO içindeki durumunu açıkladı, ABD, NATO içindeki diğer müttefiklerine danışmadan önemli konularda harekete geçebilecektir...

Bu paralelde, 1959'da NATO'da yeni bir stratejinin filizleri atıldı: *«Elâstik Mukabele Stratejisi»*. Coğrafi, siyasi, iktisadi, moral ve askerî şartların her türünden yararlanan bu strateji, savaşlar sistemini getiren partizan sistemi de gözetiyordu. Yani ülke içindeki sosyalistlere karşı uygulanacak plânlar. Yunan darbesinin kaynağını oluşturmuş *Prometheus* plân örneği... Türkiye'yi her yönde çıkmazlara süren bu yeni strateji yürürlüğe konarken, 6816 sayılı yasadan yararlanan Amerikan askerleri de ilk suçlarını işlemeye başlamışlardı. Otomobilleriyle adam ezip öldürenler, üslerdeki işçilerimizi dövüp işlerine son verdirenler, kaçakçılık yapanlar, Türk, bayrağını yırtanlar, esrar kaçıranlar, hep o tarihlerden başlayarak günümüze değin ulaşmışlardır.

Çevik Kuvvet

ABD tekelleri, politiko-militer alanda, CIA Wall Street ve Pentagon'u dengeye oturtup Elâstiki Mukabele stratejisini yürürlüğe koyarlarken, Türkiye'yi askerî açıdan en çok çıkmaza sürükleyen noktalardan biri de *Mobil Force* (MF) diye adlandırılan *Çevik Kuvvet* sistemi olmuştur.

Kuzey Atlantik Antlaşmasının 5. maddesi uyarınca, topyekün savaşa gitmenin sakıncalarını kendi düzenleri açısından ortadan kaldırmak isteyen ABD ve hempaları, Çevik Kuvvet'i yaratarak başlarını dinlemeyi yeğ tutmuşlardır. Bu kuvvet, Norveç, Yunanistan ve Türkiye gibi *kanat* ülkelerinde, sovyetler Birliğinden gelecek bir saldırıya karşı kullanılacaktır. Değişik ülkelerden devşirilen askerlerden oluşmuş, her ülkenin birer takım çapında asker ortaya koyduğu, toplam bir alay görünümünde bir kuvvettir Çevik Kuvvet. NATO plânlarına göre, Sovyetler Birliği Türkiye'ye müdahale ederse, Türkiye, elindeki öz kuvvetleriyle savaşa girecektir. NATO'nun ağababası ve güdümündeki ülkeler savaşa girmeyecekler; savaş, çıktığı yerde, yani Türkiye'de söndürülmeye çalışılacaktır. Tabiî, bu arada, yoğun politik girişimlerde bulunulacak, ödünler verilecek, pazarlıklar yapılacak ve belki de Türkiye'nin bir kısmı elden çıkarılacaktır.

Varsın Türkiye elden çıksın! NATO patentli ABD imparatorluğunun sınırları geniştir. Saldırı bir ülkede durdurabilir. Önemli olan savaşın ABD'nin *özel mülkü* topraklarına sıçramamasıdır.

İkili Anlaşmalar ve Üsler

ABD'nin NATO'yla perdelediği, devrimci ilerici hareketlere ve *sosyalizme karşı mücadele* stratejisinden yararlanan yerli işbirlikçiler, Türkiye'de sınıf bilinçlenmesini ve işçi sınıfının siyasal örgütlenmesini getirmemek ve sosyalizme doğru gelişmeyi engellemek için, Kuzey Atlantik Anlaşmasının 3. maddesine dayandıklarını iddia ile, ABD ile sayısız İkili Anlaşma yapmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransa'ya tanıdığı kapitülâsyonları geride bırakacak denli *süper-teritoryal* haklar zincirini ABD'nin eline vermişlerdir. 1950-60 döneminde otuz, 1960'dan sonra da yirmiden fazla *ikili sömürü anlaşması* bu yöntemle sağlanmıştır.

Anayasamız açıktır. Birinci kısmın IV. maddesi «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletinindir» der. Oysa bu ikili anlaşmaların büyük çoğunluğu» 3. maddenin uygulamaları» kılıfıyla, egemen çevrelerden oluşmuş Bakanlar Kurulunun kararıyla yürürlüğe girmiştir. TBMM'nin bilgi ve onayına sunulmamıştır. Nerede, Türk ulusunun egemenliği Evet, ikili anlaşmaların tümü Anayasamıza aykırıdır ve TCK'larını değişikliğe uğratarak, Türkiye topraklarını ABD'ne ipotek etmişlerdir!

Öte yandan NATO emperyalizminin ülkemiz topraklarında çöreklendiği üsler Türkiye'yi her an bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmaktadır. 1958'de, Irak'ta Nuri Sait düşürülürken 24 saat içinde Lübnan hükümetini güvence altına almak için İncirlik'ten kaldırılan ABD uçakları, 1956'da İngiltere ve Almanya'dan kovulup Türkiye-ye yerleşen U-2 casus uçakları, Sovyetler Birliğinde Powers'in düşürülmesiyle Türkiye'ye gelen tepkilerin yarattığı tehlikeler unutulabilir mi? Küba olayları sırasında, ABD Küba'daki füze üslerini hedef alıp çıkartma yapsaydı, Sovyetler Birliği de İzmirdeki yararsız Jüpiter füze üslerini hedef alamaz mıydı?

Ulusal Stratejimiz

ABD, çöreklendiği 40.000.000 metrekarelik Türkiye üslerinde, halâ tehlikeli oyunlar pazarlamakla uğraşmaktatır.

NATO emperyalizminin ülkemize ithal ettiği strateji içindeki siyasal hedeflere ulaşma yolu, bizim amaçlarımıza göre oluşması gereken ulusal stratejimizle tam bir uyuşmazlık halindedir. Ulusal strateji gereğine, ülkemizin büyük bir kısmının savaş alanı olmasını istemeyiz. NATO stratejisi, emperyalist sınırlarının genişliğine güvenerek, tüm ülkemizi savaş alanı yapmaktadır. Ulusal stratejiler düşman karşısına eldeki kuvvetlerin bir kısmıyla çıkmayı öngörürken, NATO stratejisi gereğince elimizdeki birliklerimizle, hatta ihtiyat kuvvetlerimizle düşman yani aslında ABD'nin düşmanı karşısına çıkmamız plânlanmıştır. Ulusal strateji ülkeyi nükleer saldırılar konusunda korumayı amaçlarken, NATO stratejisi nükleer saldırının ilk ana hedefi oluşumuna getirmiştir.

Ulusal stratejiler, bir ülkenin askeri gücünün kendine yeterli bir güç olmasını şart koşar. Zaten ABD'nin lojistik tekelinde kaldıkça askerî güç değil ancak askerî kuvvete sahip olan Türkiye, NATO stratejisi gereğince, bol asker besleyip ucuz asker deposu olmaktan öteye geçememiştir. 1 ABD tümeninin maliyeti 500.000.000 dolarken, Türk tümenini 250.000.000 dolara mal eden NATO, ulusal strateji gereksinimimizi hiçe sayarak, kendi çıkarları uğruna Türkiye'yi askerî zaafa sürüklemiştir.

NATO Yollu Ekonomik Baskılar

1948'de Marshall plânına giren Türkiye, savaştan çöküntülerle çıkan Avrupalı kapitalistlerin, yiyecek ve hammadde deposu haline getirilmek istenmiştir. NATO'nun ideolojik politikası gereğince de, tüm sanayi mamullerini ithal etmek zorunda kalmıştır. Bu politikanın ve yerli egemen sınıfların, özellikle emperyalizmin ortağı yerli finans kapitalin ilkelediği biçimde, sanayimiz gelişmemiş, işçi sınıfının

hızla nitel-nicel bakımdan güçlenmesi engellenmeye çalışılmıştır. Bunun açık örneği, Thornburg raporunda göze çarpar. Raporda, Türkiye'nin makine ve motor imalâtı projesini reddederken, şu satırlara gerek duyulmuştur: «Esas olarak çiftçi olan ve tarım için gerekli çelik sapan ve benzeri araçları yapamayan bir ülkenin bu dileği zamansızdır. Türk yetkilileri bu şekilde düşündükleri sürece yabancı sermayeye güven vermeyeceklerdir (!). Ürün istihsalinde zorunlu olan araçlara gerek vardır Türkiye'de. Bir kısmı imâl, bir kısmı da monte edilebilir. Öyle yapsınlar. Biz hangisinin imâl, hangisinin monte edileceğine karar verebiliriz.»

Bu arada Türkiye'nin denizcilik alanında da gemi yapımına gereksinimi olmadığını ileri süren Thornburg raporu, tersane çalışmalarına yönelmemizi de engellemiştir.

ABD, tekellerin Türkiye üzerine salarken, bunu dış yardım şartı olarak göstermiştir. Truman'ın *Point-Four* programı yürürlüğe konulduktan sonra, Wall Street'in temel direklerinden, ekonomisyen August Maffry de, Türkiye hakkında bir rapor oluşturmuştur. ABD dış iktisadi politaka komisyonu başkanı Randall da, NATO aracılığıyla askerî-ekonomik tehditlerle, 1954 yılında 6224 sayılı *Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunun* iç ortaklarınında desteğiyle Türkiye hükümetine kabul ettirmiştir.

ABD, NATO aracılığıyla, dolaylı ellerden Türkiye'ye sermaye sokarken, ülkemizi ekonomik açıdan çökertmeyi yeğlemiştir. Yardım programları ve verdiği borçlar, bağımsızlığımıza önemli derbeler indirmişlerdir. Bu yardımları NATO bünyesinde sakladıkları ve ancak Amerikalı üst komutanların bildikleri *Gizli Askeri Politik Sırlar* gereğince vermişlerdir. Bu sözde yardımlar, ordumuzun lojistik ülke içi gereksinim tedarikini de baltalamışlardır.

Bu yardımların yasal statüsü nedir?

ABD patentli şirketlerin sürekli gelişimini garip hukuk kuramları içine sokarak sağlamaktır. Anlaşmalarla imtiyazlar tanıdığımız bu durum ise, egemenlik kavramı ile hiç bir zaman hiç bir şekilde bağdaşmamaktadır.

Kalkınmanın gereği olan, yerli birikim kaynaklarımızın harekete geçirilmesi ve sosyo-ekonomik değişmemizin sağlanması engellenmektedir. Bu engelleyiş, NATO güvencesinde olarak, 1954 yılında, Garanti-İş şirketiyle ortaklaşa yaptıkları Seyhan barajı gerekçesiyle Türkiye'ye balıklama dalan Morrison firmasının ardından diğer şirketlerin de «Yabancı Sermayeyi Teşvik» kanununa sığınarak ülkemize akın akın gelmeleriyle başlamıştır. O tarihlerde ABD şirketlerinin giriştikleri *ilk-el* yatırımlarına bir göz atalım:

ABD Şirketlerinin yatırım alanları:	*Tutarı:*
DDT İmalâtı	560.000 /
Oto Lâstik Fabrikası	405.000 /
Su, maden sondajları	100.000 /
Asitsülfirik imali	800.000 /
General-Elektric ortaklığı	300.000 /
İlâç Fabrikası	500.000 /

(Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi 1957, Sayı: 41)

Daha önce de belirttiğimiz gibi Randall'ın hazırladığı kanun gereğince yeraltı, kaynaklarımız da elden çıkarılmıştır. Daha kanunun başlangıç dönemlerinde bile, yeraltı kaynaklarımız bölüşülmüştür. İşte o günlerin başlangıç devresine ait arama belgesi dağılımı listesi:

Şirketin adı :	*Arama Alanı Sayısı:*
American Overseas	11
Shell	13
Esso	10
Bolsa Chica	2
Deilman Montan	4
D.D. Feldman	4
Gilliard Oil	[illegible]
Husky Oil	1
İstanbul Tabii Gaz	3
Soconi Vacum	11
Tider Water	8
T.P.A.O.	7

Gözlemler ve Ötesi

Kuruluşundan bugüne değin NATO, iki savunma stratejisi izlemiştir: Esas dayanağı nükleer silâhlar olan ve 1961'e

dek uygulanan *Topyekün Savaş* ve bu tarihten sonra kabul edilen *Elâstiki Mukabele Stratejisi*. Birincinin amacı, savaşı, *kalkan kuvvet* olarak nitelendirilen *kanat ülkeleri* aracılığıyla karşılamaktı. Savaşı önleme unsuru diye adlandırılan *NATO's Deterrent* Plân buydu. İkinci strateji ise, *«Bekle kanat ülke savaşa girsin, sonra karar verirsin»* durumuna dönüşmüş, nükleer silâhlar ikinci plâna atılmıştır. Bu noktada *«Flexible Responce and Gradualism»* denilen destekleme garantisi doktrini de hiç bir anlam taşımamakta ve toprak bütünlüğü tehlikeye giren ülke kanat ülke olmaktadır. Şimdi burada durmak gerekir. *Harme Plânı* da kanat ülkeleri gözetmediğine, Türkiye'yi komşusu ülkelerle birbirine girmeye sürükleyecek Arap-İsrail savaşı ABD tarafından açıkça desteklendiğine, «Türkiye'nin yeryüzünde salt bir tek düşmanı var o da Sovyetler Birliği'dir diye gülünç bir iddia öne sürüldüğüne, Savunma stratejileri *komisyoncu* gözüyle oluşturulduğuna ve Silâhlı kuvvetlerimizin savaş anında desteğini ülke içinden, özellikle başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçilerden alacağı gözetilmek sizin ulusal stratejimiz değil de NATO stratejisi diye adlandırılan ABD emperyalizmini ayakta tutma stratejisinin geçerliliği kanıtlandıktan sonra, NATO'nun Türkiye'ye, bırakalım herşeyi bir yana, salt askeri-stratejik açıdan bile ne yönde yararı vardır? 1959 Martındaki NATO/SAFO anlaşması gereğince, *dolaylı saldırı* hükmü geçerlidir. Yani dıştan değil de, içten saldırı... İçten saldırı da NATO'ya göre anti-emperyalist ilerici iktidarlar ve bu yoldaki mücadelelerdir. Bu anlaşmaya göre, ABD Türkiye'de kendi silâhlı kuvvetlerini sakıncasız kullanabilir. Gözü dönmüş ABD kapitalizminin silâhlı monopollerinin baştacı NATO emperyalizmine kendi emekçilerimizin canını, kanını adama yöntemi kime yarar sağlamaktadır? Üzerinde *U/SA property,* (ABD malıdır) yazılı silâh ve donatımı kullanmak zorunda bırakılan ve *SHAPE*'de, *SGN*'de, *STC*'de, *SACEUR*'de, *CINCSOUTH*'ta ve diğer NATO kumandanlıklarında salt Amerikalı üstsubaylarının borusunun öttüğü bir ortamda, Silâhlı Kuvvetlerimizi NATO'da bırakmak kimin yararınadır? Askeri yönden sıralamayı yeterli bulacağımız bu sakıncalar arasında, Baskın savunma plânı *EDP*'ye ve *Takviyeli Alârm* plânına göre, alârm verilince tüm kuvvetlerin Amerikalı NATO başkanının emrine girdiğini de anımsatalım. Bu durumda Türkiye Hükümetinin hiç bir bilgisi olmadan savaşa girmek zorunda kalacağını tekrarlayalım.

ABD dışişleri bakanlığının NATO konusunda yayınladığı *Beyaz Kitap*'ta, Kuzey Atlantik Antlaşmasının gerekçesi, Tüm Avrupa kıtasının ABD'ye düşman bir ülkeler grubu olmasının ABD'nin güvenliğini tehlikeye düşüreceği olarak belirtilmiştir. Bu ada açıkça, NATO'nun ABD emperyalizminin savunma örgütü olduğunu kanıtlamaya yeterli değil midir? Ne *Polaris* ne de *Pershing* füzeleri Türkiye'nin çıkarına kullanılmayacaktır.

Kıbrıs'ta faşist baskılar ve faşist örgütlenmeler

Mehmet Yüksel

Geçtiğimiz aylar içinde Türk kamuoyunun en büyük ilgi ile izlediği konu KIBRIS'tı. Türkiye'nin güney komşusu olan Kıbrıs devletinin yasal Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı girişilen faşist darbe ve onun ardından gelişen kanlı olaylar, tüm dikkatlerin Doğu Akdeniz'deki bu küçük ada üzerinde toplanmasına yol açtı.

Türk kamuoyunun Kıbrıs'la ilgilenmeye başlaması 1950'lerden önceye uzanır. 300 yılı aşkın bir süre Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında bulundurulan Kıbrıs adası, 1878 yılında iflâsa doğru sürüklenmekte olan Osmanlı Hanedanı tarafından para karşılığında İngiltere'ye kiralanmıştı. 1920'de, yeni Türkiye'nin gelecekteki sınırları çizilirken Kıbrıs, milli sınırlar dışında bırakılmış; önce Sevr (1920) sonra da Lozan (1923) Antlaşmaları ile ada üzerinde iddia edilen tüm haklardan vazgeçilmişti. Kıbrıs, 1925 yılında resmen İngiltere'ye bağlanarak İngiliz Krallığının bir sömürgesi haline geldi. Bu tarihten sonra başlayan, Kıbrıs Türklerinin toplu halde adadan göç ederek Türkiye'ye yerleşmeleri, 1938'de en yoğun noktasına varmış, fakat 1945'lerde birden nüfus akıntısında bir durgunluk belirmişti.

Geride kalan Türk azınlığı, çoğunluktaki Rumların, sosyal, kültürel ve ekonomik ilerlemeleri yanında, Kıbrıs'ın İngiliz boyunduruğundan kurtularak Yunanistan'a bağlanması için sürdürdükleri Enosis mücadelesinden endişelenmiş, kısa bir süre sonra toparlanarak politik partiler kurmaya başlamıştı. Kıbrıs Türklerinin ilk siyasal örgütlenmesi, İngilizlerin 1931 - 43 dönemi sert tedbirlerini gevşeterek Belediye Meclisi üyelerinin halk tarafından seçilmesine izin vermesinden sonra gerçekleşmiştir. Seçimlere «İngilizci» ve «Milliyetçi» olarak iki grupla katılan Türk adaylar, sonradan birleşerek 1943 yılında Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'nu (K.A.T.A.K.) kurdular. Enosise karşı cephe alarak, Türk azınlık haklarının korunması için harekete geçen bu kuruluş, başlangıçta bir varlık göstermeyi başarmış, fakat İngiliz sömürgecilerin bölücü oyunları sonunda Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşlarının partiden ayrılarak Kıbrıs Türk Milli Halk Partisi'ni kurmaları ile ikiye ayrılmıştı.

1949'da adadaki Türk siyasi partileri «Kıbrıs Türk Milli Birliği» adı altında birleştirilmiş, bunun yanında diğer sosyal ve mesleki bütün kuruluşlar «Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu» adı ile bir tek merkeze bağlanmıştı. 1948'de kurulan «Türk İşçi Komisyonu» ile de Türk işçilerinin Kıbrıs Rum işçileri arasında yaygın ve

etkin olan sol sendikalara üye olarak bilinçlenmeleri engellenmek istenmişti.

Yüzyıllarca uyum içinde bir arada yaşayan ada halkının birliği, İkinci Dünya Savaşı boyunca gelişmiş, fakat 1955 - 59 olağanüstü dönemde «böl ve yönet» politikası yüzünden derin yaralar almıştır. 1941 yılında Emekçi Halkın İlerici Partisi AKEL'de örgütlenen Kıbrıs işçi sınıfı, İkinci Dünya Savaşının getirdiği ekonomik bunalım döneminde işçiler arasında büyük destek kazanmış, kurulan «Tüm Kıbrıslılar İşçi Federasyonu» (PEO) adanın her tarafında etkinleşirken, o zamana kadar hiçbir örgütü bulunmayan Türk işçiler de sol sendikalara üye olmaya başlamıştı.

İngiltere, İkinci Dünya Savaşından sonra Ortadoğu'yu Amerikan emperyalizminin himayesine bırakıyordu. 1947 Mart' ında ABD, Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık bir askerî yardımı öngören Truman Doktrinini ilân etti. 1948'den itibaren Amerikan stratejleri gözlerini Kıbrıs adasına çevirmişler, o zamana kadar sabit bir üssü olmayan Amerikan 6. Filosu için Kıbrıs'a önem vermeye başlamışlardı.

1932 yılında kurulan sol sendikalarda örgütlenmeye başlayan Kıbrıslı işçiler, İkinci Dünya Savaşı sonunda yapılan 1946 Belediye Seçimlerinde AKEL adaylarını desteklemişlerdi. 1943'te Magosa ve Limasol belediyelerini kazanan AKEL'ciler, 1946 Mayıs'ındaki yeni seçimlerde Lefkoşe ile diğer iki büyük şehirde de belediye yönetimlerini ellerine geçirmişlerdi.

22 Mart 1947 tarihli New York Herald Tribune gazetelerinin verdikleri bir haberde, Amerikan Dışişleri Bakanlığında hazırlanan bir belgeye göre İngiltere ile Yunanistan anlaştıkları takdirde Kıbrıs'ın Yunanistan'a geçmesine Amerikan hükümetinin muhalefet etmeyeceği bildiriliyordu.

O dönemlerde, Mısır ve İran'da İngiltere'ye karşı hoşnutsuzluk arttıkça, Amerikan diplomasisi üsler elde etmek için Ortadoğu'daki milliyetçi akımları körüklemeye başladı. Bu sıralarda Amerika'nın açıkça enosisi desteklediğini görüyoruz. Yunanistan'daki Amerikan ajanları, etrafa, adada Amerikan üslerinin kurulmasının Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesine doğru gidecek ilk adımı oluşturacağı fikrini yayıyorlardı. Öte yandan da Kıbrıs'ta gelişmekte olan sol hareketle mücadele etmek için Washington, her zamanki yöntemlerini uyguluyordu. AFL sendikası temsilcileri, solcu PEO sendikası karşısında «hür» bir sendika kurmak için hesapsız para döküyorlardı. Bu amaçla enosis taraftarlarına yılda 300 bin dolar ödendiği ileri sürülüyordu. Bu dönemde Kıbrıslı Rumların bir kısmı adanın doğrudan doğruya Yunanistan'la birleşmesini isterken, Kıbrıslı komünistler de adanın bağımsız bir devlet olmasını istiyordu. 1948 Mayıs' ında İngiltere'nin önerdiği muhtariyet anayasası Kıbrıs Rumları tarafından reddedildi. Aynı yılın Ekim ayında Lefkoşe'de AKEL tarafından düzenlenen ve 25 bin kişinin katıldığı mitingde «Kıbrıs'ta Amerikan ve İngiliz üsleri istemiyoruz» yazılı pankartlar taşınmış ve Yunan iç savaşının komünist lideri Markos için para toplanmıştı.

1953 Şubat'ında Washington'da Churchill ile Eisenhover arasında büyük bir pazarlık yapıldı. Bu karşılaşmadan sonra ABD, Ortadoğu'daki çabalarında İngiltere'yi desteklemeye karar verdi.

1955 yılına gelinceye kadar, uyum içinde birarada yaşamış olan Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumları arasında düşmanlık olaylarına rastlanmamaktadır. Kıbrıs Tarihi, ada Türklerinin İstanbul'dan gönderilen valilere başkaldıran Rumlarla birleşerek, Osmanlı yönetimine karşı birlikte ayaklandıklarını yazmaktadır. Birinci Dünya Savaşında, Türkiye ile Yunanistan karşı karşıya savaşırken, İngiliz yönetiminde yaşayan Kıbrıs'taki Türklerle Rumlar arasında iyi ilişkiler hüküm sürmekteydi. Hatta Kıbrıs'taki Türk azınlık 1914'de adanın İngiltere'ye bağlanmasından sonra büyük bir gösteri düzenleyerek Türkiye'nin savaşa girmesini kınamış, İngiltere'ye olan bağlılığını göstermişti. Türklerle Rumlar arasındaki işbirliği, belediye meclisleri yanında ticaret alanında ve spor gibi sosyal faaliyetlerde de görülüyordu.

Osmanlı ve İngiliz egemenlikleri bo-

yunca, azınlık hakları ile bile yeterince uğraşmamış olan Kıbrıs Türk liderlerinin Rumlar self - determinasyon ve enosis için savaşa başlayınca, İngiliz sömürgecilerle işbirliğine girmelerinin hikayesi ilginçtir. Bunun en güzel kanıtı, bugün Kıbrıs Türk-lerinin tek lideri durumunda olan Rauf Denktaş'ın şu sözleridir: «Biz 'Statüko-nun muhafazası' dedik davamıza ve İngi-lizlerin gün gele adayı terkedebilecekleri-ne inanmak istemedik. Değişen dünyadan bihaber körü körüne İngiliz dostluğu güt-tük.» (12'ye 5 kala Kıbrıs, R. Denktaş, Ankara, 1966 s. 6).

1 Nisan 1955'de Kıbrıs Ulusal Kur-tuluş Cephesi (EMAK) adıyla eylemleri-ne başlayan ve Temmuz 1956'da, Digenis takma adlı liderinin CİA ajanı Grivas ol duğu ortaya çıkan (sonradan EMAK a-dı, Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Örgütü - EOKA'ya çevrilecektir Grivas tarafın-dan) Kıbrıs'ın İngiliz sömürge yöne timinden kurtuluşu hareketi başladığı za man, Türk şâiri Nazım Hikmet, «Rum ve Türk kardeşlerim» diye başlayan aşağı-daki bildiriyi yayınlamıştı: «Kıbrıs mü-cadelesi doğru ve haklıdır. Haklı istek-ler, haklı mücadeleler daima kazanılır. Bu mücadelede Türklerin vazifeleri Kıb-rıs'taki Rumlarla birleşip Kıbrıs'ı müstem lekecilerin elinden kurtarmaktır. Kıbrıs'ı İngilizlerin hava üssü olarak kullanmala-rına engel olabilirlerse, bu, dünya sulhu i-çin büyük bir muvaffakiyet olacaktır. Bu mücadelede muvaffak olunduğu takdirde, Kıbrıs'taki Amerikan üslerine de sed çe-kilmiş olacaktır... Bütün namuslu ve sulh sever insanlar, ki ben de bunların için-deyim, Kıbrıs'ın hürriyetine kavuşması i-çin elimizden gelen her şeyi yapmamız la zımdır.» (19 Nisan 1955, Akşam)

1955 terör olaylarından sonra İngiliz-lerin korunmasından artık faydalanamaya-caklarını ve yeni tedbirler aramak gerek-tiğini anlayan Kıbrıs Türkleri anavatan diye nitelendirdikleri Türkiye'den yardım istediler.

Kıbrıs'ta meydana gelen olaylar, 1955 yılına kadar Türkiye ve Yunanistan hükü-metleri arasında açık bir çatışma haline gelmemiş, daha çok iki ülke basını ve ka muoyları arasında bir polemik konusu teş kil etmişti.

Türkiye hükümeti 1954'den beri, Türk kamuoyu ise 1948'den beri Kıbrıs'ta sta-tükonun korunmasını savunmuş, statüko-nun değişmesi halinde adanın Türkiye'ye iadesi gerektiğini öne sürmüştü. 1950'ler-den sonra yoğunlaştırılan enosis propa-gandası ve Kıbrıslı Rumların İngilizlere karşı başlattıkları anti-kolonyalist tedhiş hareketini saptırmak için «böl ve yönet» politikasını ustaca uygulayan İngiliz em-peryalizmi, Rumların isteklerine karşı den ge unsuru olarak Kıbrıs Türklerini kış-kırtmaya başlamıştı.

1955 yılına kadar İngiltere ile Yuna-nistan arasında bir anlaşmazlık gibi gö-rünen Kıbrıs sorunu içine Türkiye'nin res men taraf olarak girmesi, Ağustos 1955 sonunda İngiltere'nin çağrısı üzerine top-lanan Londra Konferansı ile olmuştur. İn-giltere Dışişleri Bakanı A. Eden, 1923 yı-lında Kıbrıs üzerindeki tüm haklarından vazgeçen Türkiye'yi, «Kıbrıs da dahil ol-mak üzere Doğu Akdeniz'i ilgilendiren si-yasi sorunları ve savunma sorunlarını gö-rüşmek üzere» Londra'ya çağırıyordu. Hiç bir sonuç alınamadan dağılacak olan kon feransın amacı Türkiye'yi Kıbrıs soru-nunda taraf yapmaktı.

1954 Temmuz'unda Nasır'ın baskısı so nunda Süveyş'ten çekilen İngiltere, Orta-doğu'daki askeri karargahını Kıbrıs'a ta-şıdı. Süveyş, bölgede İngilizlerin çekildiği en son yer olmalıydı ve stratejik önemi büyük olan Kıbrıs adası dengesiz Yunanis tan hükümetlerine bırakılamazdı. İngiliz Sömürgeler Bakanlığı ve İntelligence Ser-vice'te hazırlanan, CIA'in de destekleyece ği plânlara göre, Türkiye Başkanı Adnan Menderes, Rumların enosis isteklerine kar şı koyacaktı. Sovyetler Birliği'nin komşu su, yarım milyonluk bir ordu bulunduran ve ABD'nin ülkesinde roket üsleri kurma sına izin veren bu devlet adamına önem verilmeliydi. Menderes, ABD'den, çökmek te olan Türkiye'deki rejime mali yardım yapmasını istiyordu. Ekonomik durum da çok bozuktu. Kıbrıs sorunu böylece Türk kamuoyu önüne çıkartılarak dikkatler dı-şa çekilecekti. Londra'daki üçlü görüşme-lerden birşey çıkmadı, fakat Türkiye Kıb-

rıs sorununa dört elle sarılmıştı. Böylece Kıbrıs anlaşmazlığı, ösmürge halkının sömürgecilere karşı verdiği tipik bir savaş olmaktan çıkmış, Kıbrıs halkının yanısıra hepsi de NATO üyesi olan üç Avrupalı ülkeyi ilgilendiren uluslararası bir sorun haline gelmişti.

1954 yılında Yunanistan'ın Kıbrıs konusunu Birleşmiş Milletlere getirmesi üzerine İngilizler, Kıbrıs'taki hareketsiz Türk azınlığın, Rum çoğunluğa karşı koymada yararlı olabileceğini düşünmüşlerdi. Birinci Dünya Savaşından beri bütün hakları ihmal edilen Kıbrıs Türklerinin Rumlara göre nüfus oranı 1/4'den 1/5'e düşmüş, dünya savaşları arasında yer alan ajitasyon hareketleri boyunca siyaset sahnesinde hiç görünmemişlerdi.

Anti-kolonyalist hareketin başlatıldığı böyle bir ortamda, 1955 Ağustos'u ortalarında Kıbrıs'tan Türk basınına gönderilen bir haber, Türk kamuoyunda galeyana yol açtı. Bu haberde, Kıbrıs Rumlarının 28 Ağustos günü bir «Türk katliamı» yapacakları bildiriliyordu. Katliam haberinin Kıbrıs'ta tam Londra konferansı arifesinde yayılmış olması özellikle üzerinde durulacak bir noktadır. 6/7 Eylül olayları hakkında sonradan 1960 Yassıada duruşmalarında yapılan bir soruşturma sonucu, haberin Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük'ten geldiği ortaya çıkmıştır. Dr. Küçük, 13 Ağustos 1955'de Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanı Hikmet Bil'e yazdığı mektupta, Rumların taşkınlıklarını son günlerde arttırmış olduklarını ve Lefkoşa'da yaydıkları habere inanmak gerekirse —ki haber Dr. Küçük tarafından uydurularak yayılmıştı— pek yakında genel katliama hazırlandıklarını belirterek Türkiye'deki Kıbrıslılar tarafından kurulan Cemiyetin bütün şûbelerini olaydan haberdar ederek harekete geçmelerini rica ediyor ve mitingler düzenlemelerinin büyük faydası(!) olacağını öğütlüyordu.

29 Ağustos'ta Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin katıldığı Üçlü Konferansın açılması ile beraber, Türk basınında Türk tezini destekleyen bir kampanya açıldı. Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki ilk tezi şöyledi: «Kıbrıs'ta statükonun muhafazası gerekir, yani İngiltere adadan çekilmemelidir. Eğer bu statü bozulacaksa ada Türkiye'ye iade edilmelidir.»

Londra Konferansında bir konuşma yapan İngiltere Dışişleri Bakanı Macmillan İngiltere'nin daha 1878'de Kıbrıs'a ayak basarken Doğu Akdeniz'in ve Ortadoğu'nun savunmasını üzerine aldığını ve bu durumda bugün için de bir değişiklik olmadığını ve Ortadoğu devletlerinin savunmasında Kıbrıs'ın önemli bir yer işgal etmekte olduğunu belirterek, NATO stratejisi içinde Doğu Akdeniz'in savunması görevinin İngiltere'ye verildiğini, bu bakımdan bu stratejinin birinci plânda Kıbrıs'a dayandığını söylemiştir.

Konferans boyuna Hükümetin teşviki ile Türk kamuoyunda yaratılan Yunan aleyhtarlığı, 6 Eylül 1955 günü Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve ve Türk konsolosluğuna bomba atıldığı şeklinde uydurulup yayılan bir haberin İstanbul'a ulaşması ile doruğuna ulaştı. Başlangıçta bir gençlik gösterisi şeklinde başlayan hareket geniş bir kalabalık kitlesinin de katılmasıyla büyüdü ve mahiyet değiştirerek Rum dükkân ve mağazalarının tahrip ve yağması hareketi haline geldi. 6/7 Eylül olayların da tahrip edilen dükkân ve mağaza sayısı 862 olarak saptanmıştır. (Hürriyet 17 Eylül, 1955) Menderes, kendi kışkırtması sonucu başlayan, daha sonra kontrolden çıkan olayların «gizli komünist teşkilâtı ve solcu unsurların» eseri olduğunu söylüyor ve İstanbul, Ankara ve İzmir'de sıkıyönetim ilân ediyordu.

Türk hükümetine Kıbrıs'taki gelişmeler hakkında bilgi(!) vermek üzere 31 Mayıs 1956'da Ankara'ya gelen Kıbrıs Türk liderleri, 4 Haziran günü Ankara'daki İngiliz Büyükelçisinin dâveti üzerine Büyük elçiyi de ziyaret etmişler, Türklerin kendilerini savunmak üzere kendi milis kuvvetlerini oluşturmaları için İngiltere'nin izin vermesini(!) istemişlerdi. Adadaki sömürge yönetimi, tedhişçilere karşı açtığı savaşta halktan bütün silâhları toplamıştı. Oysa Kıbrıs'taki Türk liderliğinin, 1 Nisan 1955'de eylemlerini başlatan Rum yeraltı örgütüne karşı, İngiliz İntelligence Service'inin tavsiyesi ve Türkiye'nin yardımı ile kurduğu VOLKAN adlı

terör örgütü, daha 10 Eylül 1955'de yayın ladığı bir bildiride Kıbrıs Türklerine karşı yönetilecek herhangi bir saldırıya şiddetle karşılık verileceğini açıklıyordu.

EOKA, önceleri Kıbrıs Türkleriyle çatışmaktan kaçınıyordu. Fakat İngilizlerin Rum gerillalara karşı Türk polis ve komandoları kullanmaları sonunda saldırı Türklere de yöneltilmeye başlandı.

Kıbrıs Türklerinin tek siyasal örgütü olan K.T. Milli Birliği'nin adı 1955'de «Kıbrıs Türktür Partisi»ne çevrildi. Sonraları Lefkoşa'daki Türk Kız ve Erkek Liselerinin adı da değiştirilerek Adnan Menderes ve Celâl Bayar Liseleri adlarını alacaklardır. VOLKAN artık ölen Türklere karşı Rum avına başlamıştı. Büyük paralar karşılığında EOKA'cılar öldürülüyordu.

Bu arada Radcliffe'in yeni anayasa teklifleri ortaya atıldı, fakat Yunan hükümeti ile Seyşel adasında sürgünde bulunan Başpiskopos Makarios bunları reddetti. Türkler ise ihtiyati olarak Radcliffe anayasasını kabul etmişlerdi. Sömürgeler Bakanı Lennox-Boyd, Yunanistan'a şantaj yapmak üzere adanın taksimini bir alternatif olarak ortaya atmıştı. Kıbrıs'ın taksimi fikrinden ilk defa resmi olarak, 19 Ağustos 1956'da Avam Kamarasında Muhafazakâr Milletvekili Walter Elliot söz etmiştir. Kıbrıs konusundaki resmi görüşmelerde ise ilk defa aynı yılın Eylül ayında Atina'da Yunan Dışişleri Bakanı Averof ile Türkiye'nin Atina elçisi İksel arasında yapılan özel bir görüşmede ele alınmıştır. Artık taksim tezine bağlanan Türkler, taksim fikrinin ilk defa Yunan hükümeti tarafından ortaya atıldığını iddia ediyorken Yunanistan bunu yalanlıyordu. Oysa taksim fikri İngiltere ile Türkiye hükümetlerinin anlaşması sonucu ortaya çıkan bir politikaydı.

14 Ekim 1956 tarihli Atina gazeteleri, Kıbrıs sorunu için yeni bir çözüm şekli bulunduğunu, N.Y. Times gazetesinin Londra'dan verdiği bir haberi ele alarak, Taksim fikrinin Amerika tarafından da ciddi şekilde görüşmelere konu olduğunu, buna Kıbrıs'ın Türkiye'ye bakan kuzey kısımlarının Türklere, güney kısımlarının da Rumlara verileceğini yazmışlardı.

24 Ağustos 1955 günü yaptığı bir konuşmada Kıbrıs'ın bir kumaş parçasına benzememesi nedeniyle kesilip biçilemiyeceğini söyleyen Başbakan Menderes, 1956 sonunda «taksim»i resmi Türk görüşü olarak benimsemiş ve bunu 1958 yılı sonuna kadar ısrarla savunmuştu. Bundan sonra Türkiye taksim için daha yoğun bir kampanyaya girişirken Kıbrıs Türkleri de daha saldırgan bir tutum benimsediler. Ankara'dan dönen Dr. Küçük Kıbrıs Türklerine Menderes'le görüştüğünü ve adanın 35. enlem boyunca ikiye taksim edilmesini istediklerini duyuruyordu. VOLKAN, duvarları «Ya taksim ya ölüm» sloganı ile doldururken, «Rumlarla ilişkiler kesilmeli» diye telkinlere başlıyordu. Tedhiş eylemleri için bomba yaparken ölen Kıbrıslı Türk gençler için parlak cenaze törenleri düzenleniyordu.

1957 yılı sonunda Kıbrıs valisi Harding değiştirilerek yerine liberal görüşlü Foot atandı. 26 Ocak 1957'de Ankara'da yapılan Bağdat Paktı Konferansına katılan Foot ve Selwyn-Lloyd, Menderes ve Zorlu ile görüştüler. Türkiye hükümeti, derhal adanın taksimini, aksi takdirde Türklerin EOKA'ya karşı (!) kurdukları kendi yeraltı örgütleri ile savaşa başlayacaklarını bildirdi. Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu, Kıbrıs Türklerine Lefkoşa'da yangınlar çıkartarak gösteriler düzenlemeleri için emirler vermekteydi. Foot'un Ankara'ya geldiği gün Kıbrıslı Türkler Lefkoşa'da taksim lehinde gösteriler yaptılar. «Kahrolsun Foot, Yaşasın Harding» diye bağıran göstericilere karşı ilk kez İngiliz askerleri kullanıldı. 8 Türk öldü, birçoğu yaralandı. Bunun üzerine İngiltere planı geri aldı. Dr. Küçük Ankara dönüşünde Lefkoşa'da zaferle karşılandı. Türk-İngiliz yakınlaşmasından endişelenen Rumlar, İngiliz mallarına boykot kampanyası açtılar.

1957 yılı içinde Kıbrıs'ta Rumlarla İngilizlerin çarpışması devam ederken, Türkler diplomatik baskıya başladılar. Bir yandan İngiltere'ye baskı yapılırken, öte yandan da Kıbrıs Türklerinin de ihmal edilemiyeceğini göstermek ve Türklerle Rumların birarada yaşamalarının olanaksız olduğunu kanıtlamak için plânlar hazırlanmaktaydı.

Uzun bir süre yürüttüğü Kıbrıs Türk

toplumu temsilciliği ve K.T. Kurumları Federasyonu Başkanlığından ayrılan Faiz Kaymak, 1956 yılında İngiltere Sömürgeler Bakanına, «Biz sağlam bir çözüm yolu istiyoruz. Teklifleriniz (muhtar yönetim) doyurucu değil. Bizi Filistin - Arap çatışmasına benzeteceksiniz. Yani bir bakıma Türk - Rum kavgasının eşiğine iteliyorsunuz» demiş, (Kıbrıs Türkleri bu duruma nasıl düştü?, F. Kaymak, İstanbul 1968 s. 45.) ve bölyönet politikasına karşı çıkmıştı. Fakat onun yerine 27 Ekim 1957'de Federasyon başkanlığına seçtirilen sömürge yönetimi başsavcısı Rauf Denktaş, İngilizlerin bu oyununu oynamaya dünden hazırdı. Dr.Küçük'ün hukuk danışmanı olan Denktaş, İngiltere'de yaptığı öğreniminden döndüğü zaman, Türklerin haklarını elde etmek için gerekirse silâhlanıp dağa çıkabileceğini söylemiş, sonra da savcı yardımcısı olarak sömürge yönetiminde görev almıştı. 1973 Şubat'ında yıllanmış lider Dr. Küçük'ün uzaklaştırılması ile Kıbrıs Cumhurbaşkanı yardımcılığına yükseltildiği zaman Denktaş'ın yayınlattığı «Resimlerle Denktaş» broşüründe bu görevi devralışı şöyle anlatılır: «1957 sonunda Türk liderliğini takviye etmek ve daha açık ve etkili görevler almak üzere başsavcılık görevinden istifa etmiş olan Denktaş, K.T. Kurumları Federasyonu Başkanlığına seçilerek bu teşkilatı organize etmiştir.»

İngilizlerin hazırlamakta olduğu yeni Kıbrıs planından tatmin olmayan Türk hükümeti, taksim tezine milli bir mahiyet vermek üzere bu tezi milli duygulara dayandırmak yoluna gitmiş ve 1955'denberi ilk defa olarak Kıbrıs mitinglerine izin vermiştir. Hükümetin bu yeni politikası, 1958 Haziran ve Temmuz aylarında tüm Anadolu'yu bir mitingler dalgasının kaplaması sonucunu vermiş ve yüzbinlerce kişinin «Ya taksim ya ölüm» haykırışları, Türkiye'yi bir baştan bir başa kaplamıştı.

Kıbrıs mitinglerini hükümetin teşvik ve tahrik ettiği bir gerçekti. 8 Haziran — 13 Temmuz arası Türkiye'de 43 mitin ve 10 kapalı salon toplantısı yapılmış, bu mitinglerde 790 kadar hatip toplam olarak 108 saat süren konuşmalar yapmışlar ve mitinglere 2.690.000 kişi katılmıştı. (13 Temmuz, 1958, Hürriyet)

Bu arada Türk basınında çıkan iki ilginç görüşü aktarmakta yarar görüyoruz. Ulus gazetesi yazarlarından Bülent Ecevit, 4 Nisan 1958 günü yayınlanan «Kıbrıs'ta yağmur duası» başlıklı yazısında Türklerin ve Rumların adada bir arada yaşayabilecekleri görüşünü savunuyordu. Yazar, Kıbrıs'ın bir köyünde Türklerin ve Rumların birlikte yağmur duasına çıkmasını ve akşama Türklerin, iki bin kadar Rumu kendi köylerinde ağırlamış olması olayını ele alarak «siyasal meseleler halledilince» pekalâ iki cemaatin birarada yaşamasını mümkün kılacak etkenlerin mevcut olduğunu öne sürüyordu.

Türk hükümetinin Kıbrıs politikası konusunda, anayasa uzmanı Prof. Nihat Erim de CHP Beyoğlu Gençlik Kolu'nun 15 Şubat 1958'de düzenlediği sohbet toplantısında yaptığı bir konuşmada, Kıbrıs Türklerinin adada bağımsız bir devlet kurmaları fikrini savunmuş ve ayrıca Türk - Yunan ilişkileri üzerinde de durarak, Türkiye, Yunanistan ve İsrail arasında bir federasyon kurulmasını önermişti. (16 Şubat 1958, Hürriyet)

«Takviye» edilen Lefkoşa'daki Türk liderliği de boş durmuyordu. 1958 yılı 1 Mayıs İşçi Bayramı gösterilerine katılan Türk ve Rum işçiler, antiemperyalist sloganlar haykırarak, Kıbrıs'ta barış içinde yanyana yaşayan iki toplum arasında İngiliz sömürge yönetimi ve onların dümensuyundaki Türk liderliğince başlatılmak istenen ayrılıkçı ve şövenist tutumu protesto ediyorlardı. İşte bu gösterilerin üzerinden bir hafta geçmeden, İngiliz emperyalistlerinin «böl-yönet» politikasının uygulayıcısı durumundaki Türk liderliği, gözü dönmüş paralı katillerini sol eğilimli Türkler üzerine saldırtmaya başladı. İlerici Türkler bir bir öldürülüyor, canlarını kurtaranlar adayı terketmek zorunda kalıyor, uygulanan kanlı terör ve baskılarla işçiler sendikalarından istifaya zorlanıyordu. Bu dönemde aylardır İngilizler tarafından tezgâhlanan oyunlarla Türk-Rum çatışması başlatılıyor. Türklerle Rumların birarada yaşayamıyacağı görüşü Türk liderliğince yaygınlaştırılıyordu. Toplumlar arası nefreti uyandırmak için İngiliz askerleri tarafından gecenin geç saatlerinde

Rum evlerinin duvarlarına «VOLKAN» yazılıyordu. Bütün bunlar yetmezmiş gibi İngilizlerce yakalanmış olan 40 kadar Rum, İngiliz kamyonlarıyla Gönyeli ovası. na getirilip Türk tarlalarına salıverilirken, köye de Rumların ekinleri yakmaya geldi. ği bildirilip ekinler İngilizler tarafından yakılıyordu. Haber üzerine galeyana gelen Türkler toplanıp Rumlara saldırıyor ve çoğunu katlediyordu. Bu olayın arkasından İngilizler tarafından bir tek Türkün bile bir ayı geçen hapislik cezası. na çarptırılmaması dikkate değer bir nok tadır. Oysa o günlerde değil insan öldür. mek, beraberinde hava tüfeği mermisi bu lundurmak bile 6 ay hapis cezasını gerek. tiriyordu. Gönyeli olayı İngilizler tarafın. dan kısa zamanda örtbas edilmiştir. Bu dönemin ilginç olaylarından bir diğeri de 6/7 Eylül olaylarından esinlenerek hazır. lanan 6/7 Haziran 1958 olaylarıdır. Türk Haberler Merkezine konan bombanın pat. laması üzerine Leşkoşa'nın Rum kesimine yürüyen Türk gençleri tarafından 30 yer. de yangın çıkarıldı, 13 kişi öldü, Lârna. ka'da iki Rum bıçaklanarak öldürüldü, Baf'ta dükkânlar yakıldı, Limasol'da gös. teriler yapıldı. Bu olaylarla ilgili olarak R. Denktaş, 21 Aralık 1966 tarihli Milliyet gazetesindeki «Kıbrıs Cumhuriyeti nasıl kuruldu?» başlıklı açıklamalarında şu gö. rüşleri savunur: «1958 Haziran olaylarının Türkiye tarafından tertiplendiği iddiası mesnetsiz bir iftiradır. Fakat bunu Kıb. rıslı liderlerin emrivakilerle Türkiye'yi ha rekete geçirmek istemelerinin bir misâli o. larak görenler 'Aman, ayni şeyi yine yap masınlar' korkusu ile, 1960-63 devresinde her söylediğimizi şüphe ile karşılayacak ve bize inisiyatif adına hiçbir şey bırakma. yacaklardı! Bu yanlış teşhisin cezasını da 1963—65 yıllarında milletçe çekecektik.

Vali Foot'un bahsettiği olaylar 1958'in 6/7 Haziran akşamı T.C. Basın - Yayın Binasının önünde bir bombanın patlama. sıyla başladı. Bina Girne yolundaydı. Rum semtine çok yakındı. Herhangi bir Rum istedikten sonra, buraya bir bomba koya. bilirdi. *Cemaati harekete geçirmek isteyen herhangi bir Türk de bunu yapabilirdi.* Burada bu kadar yıldan sonra bir kere da ha belirtmek istediğim bir hakikat vardır. Bomba olayından bizim haberimiz ve bu olayda bir duhulümüz asla yoktu. O gün ler heyecanlı günlerdi. Sık sık Türkler öl. dürülmekeydi. Gerilim yüksekti. *İngilizle. rin bir 'Oyun yaparak' Taksim'den vazgeç melerinden korkanlar vardı. Bombayı kim koymuşsa koymuştu.* Derhal vaka yerine toplanan yüzlerce Türk genci, soğukkan. lılıkla bunun incelenmesini yapacak bir ruh haleti içinde değildiler. Türkiye'ye ait bir bina tecavüze uğramıştı. Bir gövde gösterisi yapmak fikri ile yola döküldü. ler, Rum tarafına yürüdüler. Rumlarla çarpışma başladı. Silâhsız bir cemaat si. lâhla mukabele görünce, yapabileceği şe. kilde düşmana zarar vermek yollarını a. radı ve buldu. Rum dükkânlarını ateşe verdi. Rumların misillemesi olmasaydı bu vaka orada âdi bir polis vakası olarak bi. tecekti. Fakat Rumlar (sonradan Grivas'ın hatıratında yazıldığı gibi) böyle bir ha reketi ganimet bildiler. Türkleri sindirmek için harekete geçtiler.»

6/7 Haziran olayları ile ilgili olarak tutuklanan 16 Türk gencinin gizli duruş. mada gece sokağa çıkmamaları koşuluyla salıverilmelerine karar verildi. Bomba ve cephane taşıma suçunun cezası ölüm olma sına rağmen tutuklanan bir Türk polisi 100 sterlin kefaletle serbest bırakıldı, son ra da ilk uçakla Türkiye'ye gitmesine yar dımcı olundu. Bu arada İngiliz bayrağını yırtan iki Rum gencine onsekizer ay hapis cezadı veriliyordu.

Emperyalizmin Emrinde İki Örgüt

Kıbrıs halkının şovenist kışkırtmalar la birbirlerine düşürülmesinde, EOKA ile sonradan Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT) adını alacak olan VOLKAN'ın rol leri büyüktür. Liderliklerini Grivas ve Denktaş'ın yaptıkları bu iki faşist yeraltı örgütü, bir yandan enosis ve taksim gibi milliyetçi ve Kıbrıs gerçeklerinden uzak fikirler peşinde koşarken öte yandan da emperyalizmin Kıbrıs'taki toplumları ayır. ma isteğine hizmet ediyorlardı. EOKA ve TMT'nin bir diğer ortak yanı da ilericile. re karşı giriştikleri sindirici hareketlerdir. EOKA, Mart 1957'de İngilizlere karşı ilk

ateşkesi ilân etmiş, ama öte yandan da Rum toplumuna mensup ilerici kişileri öldürüyor, köylere maskeli - silâhlı baskınlar düzenleyerek saldırılarını solcuların ailelerine de yöneliyordu. Özellikle 1958 yılında artan EOKA'nın solcu avını protesto için adanın birçok yerlerinde EOKA'ya karşı gösteri yürüyüşleri yapılması bu saldırıları durduruyordu. TMT'nin Kıbrıslı Türk ilericilere karşı Mayıs 1958'de uygulamaya başladığı kanlı terör ise Cumhuriyet Kurulduktan sonra da devam edecektir.

14 Temmuz 1958'de Irak'ta yapılan devrim ve bunun sonucu Irak'taki monarşik rejimin devrilmesi, Temmuz ortalarında bütün Ortadoğu'da büyük bir bunalımın doğmasına yol açmıştır. Irak Bağdat Paktından çıkıyor; Sovyetler Birliğinin Ortadoğu'da kontrolu ele alması söz konusu oluyordu. Bunu önlemek için Amerika bölgeye ilk defa olarak müdahale etti. Türkiye'deki ABD üslerinden Lübnan'a Amerikan askerleri taşınırken, Kıbrıs'taki İngiliz üslerinden de İngiliz askerleri Ürdün'e çıkıyordu. Harekât başarı ile sonuçlanmıştı. Türkiye'nin ABD'nin bölgedeki tek sadık dost olduğu anlaşılmıştı. Onun mükâfatlandırılması ve güçlendirilmesi gerekiyordu.

Haberler Merkezi olayından bu yana toplumlar arası çatışmada ölü sayısı yüzü bulmuştu. Türkiye için parlak ve yeni bir yardım programı açıklandı. 359 milyon dolarlık yardımın 234 milyonu ABD, 25 milyonu Uluslararası Para Fonu, 100 milyonu da OEEC veriyordu. Türkiye'nin 800 milyon dolarlık dış borçları için de ödeme süresi uzatılıyordu. Başbakan Menderes tebrik ve teşekkür için Londra'ya uçtu.

«1958 olaylarından sonra TMT'yi kurarak Türk toplum direnişini yetkili ellere teslim eden Denktaş, devamlı rapor ve beyanatlarıyla, geleceğini açıkça gördüğü (!) olaylara karşı Türk toplumunu ve Türkiye'yi uyarmaya çalışmış, bu çabada çoğu kez tek başına kaldığı halde görevinden şaşmamıştır» sözleri ile «Resimlerle Denktaş» broşüründe tanıtılan bugünkü Kıbrıs Cumhurbaşkanı yardımcısı ve Otonom Türk Yönetimi Başkanı ve de Kıbrıs Türk toplumunun toplumlar arası görüşmelerdeki tek temsilcisi, 1955'lerde EOKA'nın karşıtı (!) olarak kurulan yeraltı örgütü VOLKAN'ı sonradan TMT'ye dönüştürmüş ve fanatik milliyetçi Türkleri silahlandırarak günümüze kadar gelen Kıbrıs Türk toplumundaki anti-demokratik baskı gruplarının tohumlarını atmıştı. İki toplum arasında düşmanlığın artması ve gençliği fanatik milliyetçiler olarak yetiştirmek amacıyla yine Denktaş tarafından kurulan ve basına taksim çığırtkanı Türkiye Millî Gençlik Federasyonu Başkanlarından Celâl Hordan'ı getirdiği Kıbrıs Türk Millî Gençlik Teşkilâtını Menderes bile «Faşist bir teşkilât» olarak nitelendiriyor, Rumları tahrik edecek davranışlardan kaçınmasını tavsiye ediyordu. (Milliyet, Denktaş açıklıyor... 23 Aralık 1966)

TMT'nin emperyalizmin Kıbrıs'taki maşası Rauf Denktaş tarafından kuruluşu, 1 Ağustos 1971'de Lefkoşa'da yayınlanan «TMT'nin kuruluşunun 13. yılında» adlı dergide kendi ağzından şöyle anlatılır:

«TMT toplumumuzun bağrından kopmuş ilk mukavemet teşkilâtı değildir. Ancak ilmi esaslara göre örgütlenen, hedefi tayin edilmiş, bilinçli bir politika izleyen ve devamlılık kaydeden ilk kuruluştur; vazifeyi tamamen amatör gönüllülerden meydana gelmiş olan Volkan'dan devralmış, kısa bir zamanda ada sathına yayılmış ve kök salmıştır.

TMT'nin ilk kuruluş çalışması Rumlarla meskûn bir yerde, mütevazi bir evde 3 kişi tarafından yapılmış; (Bunlardan biri Rauf Denktaş, diğeri 1958—64 yılları arasında TMT'de Lefkoşa Bölge Komutanlığı Serdarı olarak görev yapan ve 1972 Ağustos'unda lösemiden ölen Kemal Semiler, üçüncüsü de halen K. Türk Yönetimi Ankara Temsilciliğini yapmakta olan Rıza Vuruşkan'dır) İlk beyannameler le ortaya çıkar çıkmaz gönüllülerin müracaatı ile süratle gelişmiştir. Bu örgütün kurulmasını gerektiren faktörler şunlardır:

1. EOKA'nın siyasi liderliğe bağlı olarak Rumların enosis siyasetini güden bir yeraltı teşkilâtı halinde etkili faaliyeti karşısında Türk cephesinde hissedilen boşluk.

2. Halkımızın bölgesel ve birbirinden

ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmesi için gerekli görünen 'tek çatı'nın kurulması.

3. Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulması ihtiyacı.

4. Uzun vadeli bir mukavemete geçebilmek için halka ve desteğe itimat telkini.

TMT bu faktörlerin gerektirdiği şekilde düşünülmüş, buna göre kurulmuş ve yaşatılmış bir örgüttür. Kurulduğu günden bu yana Kıbrıs Türkünün can ve mal emniyetini sağlamak yönünde olduğu kadar, davanın bilinçli bir şekilde takibinde de uhdesine düşeni yapmıştır ve yapmaktadır...»

Ortadoğu'daki karışık durumdan yararlanan çeteci Grivas ve Denktaş'ın önderliklerini yaptıkları EOKA ve TMT örgüleri tedhişçilik hareketlerini artırdılar.

Bu dönemde adada meydana gelen kanlı olaylar, bir yandan Türkiye'yi kiye'yi öte yandan da İngiltere'yi ve ayni zamanda ABD'ni Kıbrıs sorununa bir an önce bir çözüm yolu bulmaya zorlamış ve sonunda NATO'nun öncülüğü ile 1959 Şubat'ında bağımsızlık formülü ile meselenin kapatılmasına yol açmıştır. TMT, 14 Temmuz 1958'de yayınlandığı bir bildiri ile bütün Kıbrıslı Rumlara karşı savaş ilân ettiğini açıklarken, 5 gün sonra da Dr. Küçük ile Denktaş, Türk hükümetine telgraf çekerek adadaki vahşet karşısında daha fazla hareketsiz kalınmamasını, 20. Temmuz'da da Dr. Küçük'ün Halkın Sesi gazetesinde yayınladığı bir yazıda, İngiliz yönetiminin Türk toplumunun varlığını koruyamaması nedeniyle Kıbrıs'a Türk askerinin gönderilmesini istiyorlardı.

Tedhişçilik hareketlerinin Türklere yöneltilmesinin bir diğer nedeni de Kıbrıs Türklerinin adanın 35. enlem derecesinin kuzeyine göç etmeyi gözönünde tutmaya başlamaları ve bu suretle fiili bir taksime gitme istemeleri olmuştur. Bu amaçla Türklerin göç edebilecekleri yerlerin saptanması için çalışmalar yapılmış ve hazırlanan bir göç plânı Türkiye Dışişleri Bakanlığına gönderilmişti.

İngiltere, Yunanistan ve Türkiye Başbakanları, yayınladıkları bildirilerle Türklerle Rumların şiddet hareketlerinden kaçınmalarını istediler. Emperyalist anayurtlardan verilen emirlerle 4 Ağustos'ta EOKA, ertesi gün de TMT eylemlerini durdurduklarını açıkladılar.

Bağımsız Kıbrıs Formülü

«Tedhişin kanlı bir görüntüye bürünmesi, Amerika'yı da harekete getirmişti. Adaya yatışıklık sağlamak yolunda bir çözüm yolu «bağımsızlık» formülüydü. Bu formül Kıbrıs meselesine doğrudan çözüm yolu arayan taraflardan ne Türkiye'nin Taksim tezine, ne de Yunanistan'ın enosis sloganına benziyordu, ne varki 1959 yılı başlangıcında, Amerika'nın bu yönlü baskısı arttı ve «Bağımsız Kıbrıs» deyimi gerçek bir slogan oldu.

Bu sloganın öne sürülmesi konusunda çeşitli tartışmalar başlamıştı: Amerika'nın sadece bir teklif öne sürdüğü söyleniyordu. Bilinen gerçek, ayni teklifin daha önce 1958 Eylül ayında, Makarios tarafından öne sürülmüş ve reddedilmiş olmasıydı.

Yine de, Amerika'nın teklifi, veya vermiş olduğu sanılan 'direktif' Yunan Başbakanı Karamanlis ile Türkiye Başbakanı A. Menderes'in birbirlerine yakınlaşmasına neden olmuş ve böylece, «Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti»nin temeli atılmıştı: 11 Şubat 1959 Zürih - Londra Antlaşmaları ile.» (F. Kaymak, a.g.y. s. 58)

Türkiye hükümetini beş yıl uğraştıran ve Türk - Yunan ilişkilerini kopma safhasına getiren Kıbrıs sorununun «Bağımsız Kıbrıs» formülü ile çözümlenmesi ayni konuyla on yıldan beri ilgilenen Türk kamu oyu için bir sürpriz niteliği taşıyordu, ama yıllardır artık bıkkınlık getiren bir konunun kapanmasından kimse de şikâyetçi değildi.

Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu, 28 Şubat 1959 günü TBMM'de yaptığı bir konuşmada yapılan eleştirileri şöyle cevaplıyordu: «Bir fedakârlık yaptı isek bütünü almamakla fedakârlık yaptık. Ama biz taksimi terketmekle bir fedakârlık yapmadık. Taksimi temin edip Yunanistan'la yıllar yılı mücadele etmektense, adada Türk

cemaatine egemenlik ve efendilik temin ettik. Ayrıca Türk anavatanının da emniyetini teminat altına aldık.»

Kıbrıs Türkleri ise şaşırmıştı. Lefkoşa da biri Kıbrıs'ın bağımsızlığını savunan, öteki hâlâ daha «Ya taksim ya ölüm» sloganının söylendiği iki gösteri yapılmıştı. Taksim isteyenlerden bir grup, «Niye evlerinize gitmiyorsunuz?» diye soran Türkiye elçisi Burhan Işın'a «Sen niye gitmiyorsun?» diye cevap veriyordu.

1957 sonlarında, İngiliz emperyalistlerinin Kıbrıs halkının birliğini bozmak için yaptığı teklifleri reddederek görevini Rauf Denktaş'a devreden Faiz Kaymak anılarını derlediği kitabını şu cümlelerle bitirir:

«27 Ekim 1957'de K. Türk toplumu temsilciliği Federasyon Başkanlığı görevinden uzaklaşmış bulunuyordum. Yine de, Türk kamu oyunun konu üstündeki düşüncelerini öğrenmek istedim. Bu amaçla Ankara'ya geldim. Sayın İnönü «görüşme» isteğimi hemen cevaplandırdı. Konu üstündeki düşüncelerimi kısaca anlatım. Dinledi ve şöylece konuştu: «Birlik olunuz ve Rumlarla iyi geçinmeye bakınız. Ben bunu Doktora da, Denktaş'a da söyledim.» (s. 60, a.g.y.)

«Kıbrıs'ta yıllanmış kargaşalıklardan bıkkınlık getiren Türk halkı, 'bir yönetim kurulsun da n'olursa olsun' diyecek çizgiye, gelmişlerdi. Yunanistan'a ya da Türkiye'ye bağlanmak isteyip de, adadaki İngiliz gücünü söküp atmak uğruna çaba harcayanlar, ibret dolu bir ders almış gibiydiler. Eski İngiliz yönetimine özlem duyanlar da yok değildi!

Ne ki, şimdi kurulmuş, olan «Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetinde, şanlı şerefli yerlere geçmek çabası önde gelmekteydi. İngiliz öldürmek, sabotajlarda bulunmak işi sona ermişti. İngilizler sınırları çizilmiş, nisan taşları dikilmiş üslerini yine elde tutmuşlardı. Yine Kıbrıs'ın her köşesinde pervasızca gezip dolaşacaklardı Bundan böyle, yeni Kıbrıs Cumhuriyeti mekanizmasını ellerine alacak olanların, halklarına verecek 'sermayesi' yoktur. Geleceğe umut katacak araçtan yoksundular! Kampanya yarışına girişemeyeceklerdi. Yine de, Kıbrıs Devleti mekanizmasında görev almış olan her iki topluluğun temsilcileri rollerini oynamaya başladılar.

Bağdaşamayan iki ayrı toplumun amaç ve çıkarlarını birlikte yürütmek için hazırlanmış bulunan KIBRIS ANAYASASI, daha ilkadımda çürüklüğünü gösterdi; başarılı sonuçlara erişilmeden türlü çatışmalar başladı.

Bu kanlı çatışmalarda en çok zarar görenlerse, bugün salt Türkiye'nin yardımlarıyla yaşayabilecek bir duruma düşen Kıbrıs Türkleri oldu.»

18 Aralık 1958'de Paris'te yapılan NATO toplantısında Zorlu - Averof görüşmesinden 6 gün sonra EOKA ateşkes ilân ederek eylemlerini durdurdu. 1959'un ilk ayı içinde görüşmeler devam etti. 5 Şubat'ta Menderes - Zorlu ile Karamanlis - Averof Zürihte toplandılar. 6 gün içinde anlaşmanın ana hatlar çizildi. Sonra iki Dışişleri Bakanı Londra'ya giderek durumu, İngiltere hükümetine bildirdiler. Kıbrıslıların kaderinin tayin edildiği Zürih görüşmelerinde ne Türkler ne de Rumlar temsil edilmemişti. Dr. Küçük ve Başpiskopos Makarios Londra'ya çağrıldı, fakat görüşleri alınacak değildi, hazırlanmış antlaşmayı imzalamaları isteniyordu. Kıbrıslılar bir olup bitti karşısında kalmışlardı. 48 saat içinde anlaşma sağlandı. Makarios, «Antlaşmayı imzalamadığım takdirde adanın bir sömürge olarak taksim edileceğine inanıyordum, bunu önlemek için imzaladım.» diyecekti sonraki yıllarda.

Türkler, Rumların kendilerini ayrı bir toplum olarak değil de, bir azınlık olarak görmek istediklerini iddia ederlerken, Rumlar da Londra Antlaşmalarının yapaylığından ve işlemezliğinden kuşkulanarak bu Antlaşma ile Türklere verilen hakların, Türkler tarafından adanın taksimi yolunda kullanılacağından korkuyorlardı. Gerçekten de 1959 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, dünyada ilk defa çoğunluğun yönetimini anayasası ile kabul etmeyen tek ülke idi.

Lefkoşa'da taraflar arasında başlayan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası çalışmalarında da görevlendirilen Rauf Denktaş, hâlâ ayrılıkçı tutumunu sürdürüyordu.

Kendi ağzından dinleyelim: «...Ben yine kendi tezimi savunmaya devam edince, Zorlu kızdı, «Yahu, sen ne zannediyorsun? Adada iki hükümet mi kuracağız? Bakanlar Kurulu çoğunluk kararı ile icray-ı faaliyet edecek. Bu zaten böyledir. Değişen bir şey yoktur. Anlamıyorsunuz gitti. Bırakınız şu askerimiz adaya girsin» diyerek yine muhtemel bir Yunan ihtilâlinden ve bunun Kıbrıs'a yapacağı tesirlerden bahsetti. Kararı kati idi. Averof ile Atina hava alanında anlaştığı şekli kabul edecektik. Yanından üzüntü ile ayrıldım. Türkiye bir şeyin baskısı altında idi. Fakat bu baskı ne idi, bunu bilemiyorduk..» (Milliyet, 20 Aralık 1966. Denkaş açıklıyor.)

Kıbrıs Anayasasına ek olarak bir de Garanti Antlaşması hazırlanmıştı. Buna göre kendisi NATO'ya bağlı olmayan Kıbrıs'ın bağımsızlığı üç NATO ülkesi olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından, enosis ve taksim isteklerine karşı garanti edilecek, bu amaçla Kıbrıs'ta Türk ve Yunan Alayları bulunacaktı. İngiltere ise zaten taksimi kendi adına gerçekleştirmiş ve adanın 256. 4 kilometre kare tutan iki bölgesindeki egemen askeri üslerine çekilmişti. Böylece Kıbrıs'ın bağımsızlığı NATO strateji çemberi içine sokularak yarı bağımlı bir hâle geirilmişti. İngiliz üsleri ve Amerikan dinleme istasyonları ada üzerinde kalıyor ve emperyalizmin çıkarları korunmuş oluyordu. İşbirlikçi Denktaş görevini yapmanın huzuru içindeydi. «1959'un' ilk günlerinde açıklanan Zürih Antlaşmasının esaslarındaki Türk hak ve yetkileri ve özellikle Türk Alayının adaya çıkışı ile fiilen desteklenmiş olan *Garanti Antlaşması, Denktaş'ın önsezilerine dayanarak yapmış olduğu teklifleri Anavatan tarafından benimsenmesi ile mümkün olmuştur.* Denktaş'ın bir konuşmasındaki «Evlâtlarım beni Türk askerinin Kıbrıs'a yeniden çıkmasını sağlayan kişi olarak hatırlasınlar. Başka rahmet istemem» sözleri Alay'ın Kıbrıs'a çıkışına verdiği önemli izah etmektedir.» (Resimlerle Denktaş)

İngiltere kesin olarak Kıbrıs'a bağımsızlık verme kararını aldıktan sonra ada halkının kendi kendini yönetiminde Kıbrıs Türkleri güvenlik açısından çareler aramaya bakmışlar ve Zürih - Londra Antlaşmaları ile sağlanan aşırı garantileri almışlardı. Kıbrıs Rumları ise, bu garantilerin çoğunluk yönetimine karşı azınlığın imtiyaz kazanması şeklinde kullanılabileceklerinden endişelenmeye başlamışlardı. Türkiye'nin kendilerini desteklediğini ve adada Türk askerinin varlığına dayanan Kıbrıs Türkleri, ayrı bir toplum olarak, tam haklar istemeye başladılar. Bu haklar pratikte uygulanamaz veya tüm olarak devletin çıkarları ile çatışsa bile yine diretiyorlardı. Sınırlı bir bağımsızlık kazanan yeni cumhuriyet, birçok yeni anlaşmazlık konularını anayasa ile birlikte getiriyordu. Bağımsızlığın parlak günleri geçince, Rumlarla Türkler arasında ilk anlaşmazlıklar başladı. Ada halkının %81'ini oluşturan Rumlar, sadece enosisten vazgeçmekle kalmamışlar, aynı zamanda halkın %18'ini oluşturan Türklere, dış siyaset, milli savunma ve mali işleri içine alan hayati konularda veto hakkı tanımaya mecbur olmuşlardı! En büyük güçlük, yönetimde %30, orduda %40 olan Türk oranlarının uygulanmasında çıktı. Her derecedeki memurlukları dolduracak sayıda eğitilmiş Türklerin bulunmayışı aksamalara yol açtı. Türk toplumunda yeni kadroların yetişmesini tekelciliği yüzünden önleyen Dr. Küçük, bu amaçla 100 genci Ankara'ya gönderip eğimek istiyordu, ama geç kalmıştı. Üç yıl içinde 2000'den fazla atama, Anayasa Mahkemesine getirildi. Nüfus ve kadro azlığına bakarak Türklere verilen hakların fazlalığını öne süren Rumların, Anayasayı yeniden gözden geçirme istekleri artmış, Makarios konuyu görüşmek üzere Ankara'ya gelmiş, fakat iyi kabul görmemişti. Antlaşmaların uygulanmaması yönünde Rum tarafınca yürütülen milliyetçi kışkırtmalar, Türk tarafının antlaşmaları kelime kelime uygulatmak istemelerine yol açıyordu. İlk üç yıl içinde her iki taraf da kendilerini diğer topluma karşı korumak amacıyla silâhlandılar. Her iki toplumda fanatik milliyetçilerce sürdürülen tarihsel Türk - Yunan düşmanlığı ve günlük tahrikler, bulanık suda balık avlamak isteyenlerin işine yarıyordu.

İlerici Atılımlar ve Faşist Baskılar

27, Mayıs Devriminden sonra Türkiye'de gelişen nisbi özgürlük havası, Kıbrıs Türklerini de etkilemiş ve ilerici Kıbrıs Türkleri tarafından Cumhuriyet'in ilân edildiği gün Lefkoşa'da yurtsever iki Türk avukatın yönetiminde yayınlanmaya başlayan «Cumhuriyet» adlı haftalık gazete, ilk sayısında yayın hayatı boyunca şu ilkelere bağlı kalacağını açıklıyordu:

1. Kıbrıs'ta barışın devamı için gayret sarfetmek, emek harcamak.
2. Toplum kalkınmamızın demokrasi ve hürriyet havası içinde yürütülmesini sağlamak.
3. Kıbrıs Türk köylü ve işçisinin haklarını daimi surete savunarak onları, daha iyi günlere hazırlamak.
4. Şahsi kin ve nefret dolu yazılara yer vermemek.
5. Her türlü bağımsız fikre sahifeleri ni açmak.

Kıbrıs'ta barışın devamı için olumlu tutum ve davranışlar içinde olmayan ve yıllardır Türklerin bir kabile gibi yönetilmesinden yana olan Türk liderlerini eleştiren, Kıbrıs'taki yabancı askeri üslere karşı çıkarak hükümetin tarafsız bir politika izlemesini isteyen bu gazete ve çevresindeki bir grup ilerici tarafından kurulan Kıbrıs Türk Halk Partisi denemesi de, henüz bir filiz halinde iken toplumun başına diktatör kesilenlerce kanlı bir şekilde sona erdirilecekti. Kıbrıs temsilciler Mecsilciler Meclisinde Başkan Yardımcılığı görevinde bulunan Orhan Müderrisoğlu, 8 Şubat 1962 günü verdiği bir demeçte, «Ben zaten, şahsen memleketimizde siyasi parti kurulmasının aleyhindeyim. Aleyhindeyim derken maksadım şudur. Kuvvetli siyasi partilerin bu cemaata faydası olamaz. Ancak cemaati böler.» demekteydi.

Emperyalizmin işbirlikçisi durumunda olan Kıbrıs Türk liderliği ve ona bağlı faşist yeraltı örgütünce yeni dönemde de sürdürülen telefon ve mektup tehditlerine rağmen, Cumhuriyet gazetesi, okurlarına gerçekleri göstermeye başlamıştı. Örneğin 9 Ocak 1961 günü «Denktaş-Küçük diktasının oyunlarını polise değil, cemaatımıza şikâyet ediyoruz» diye yazan Ayhan Hikmet, Denktaş'ın yazıhanesine çağrılarak tehdit ediliyor ve TMT'nin gayri resmi yayın organı durumunda olan 13 Ocak günlü Nacak gazetesinde, «Kafanız ezilecekse bu, Türk gençliğinin bileceği iştir.» ihtarını alıyordu. Ayrılıkçı ve şöven Türk liderliğine karşı açtığı demokrasi savaşını yılmadan sürdüren, halkın artan destek ve ilgisi karşısında günlük yayın için hazırlıklara başlayan Muzaffer Gürkan (35) ve Ayhan Hikmet (33), 23 Nisan 1962 gecesi maskeli meçhul kişilerce öldürülmüştür. Aynı gece işlenen çifte cinayet, bütün adada büyük bir infial yaratmış ve toplum liderlerinin katılmadığı cenaze töreninde üçbinden fazla Kıbrıslı Türk, katilleri telin etmiştir. Gürkan ve Hikmet'in öldürülmesi olayı, başta Cumhurbaşkanı Makarios olmak üzere sağcı - solcu tüm Rum liderler tarafından da en sert sözlerle kınanmıştır. Makarios verdiği demeçte şöyle diyordu: «Bu tüyler ürpertici çifte cinayetin, iki Türk camiinde vuku bulan bomba infilâklerini soruşturmak maksadıyla özel surette tayin edilen soruşturma komisyonunun bilgi verilmesi için yaptığı müracaatın yayınlanmasından ve «Cumhuriyet» gazetesinin dünkü sayısında vatandaşları komisyona bilgi vermeye teşvik eden ve infilâklerden sorumlu kimselerin yüzlerindeki maskenin yakında kaldırılacağını açıklayan bir yazıdan sonra işlenmiş olması, ciddi düşünce ve endişelere yol açmaktadır.» Cumhurbaşkan Yardımcısı Dr. Küçük ise Türk İzci Festivalinde çeşitli yorumlara yol açan ilginç konuşmasında şu cümleleri kullanmıştır: «Bu mutlu günde başka şeyler konuşmak ve sizleri üzmek istemiyorum. Fakat icbar edilirsem birçok şeyleri açıklayacağım.» (Akın, 3 Mayıs 1962)

Dr. Küçük, Denktaş'a oranla daha ılımlı sayılmaktaydı. Ama Denktaş'ın Başkanı bulunduğu Türk Cemaat Meclisi'nin İrtibat Bürosu 30 Nisan tarihli bülteninde tecavüz ve öldürmelerden kesin olarak Rumları sorumlu tutuyordu.

Ağustos 1960 — Ekim 1962 arası Türkiye'nin Kıbrıs Büyükelçisi görevini yapan Emin Dirvana, Kıbrıs Türkleri arasında demokrasinin kurulması için gösterilen

tüm çabaları destekliyordu. 1964 Mart'ın da Milliyet gazetesinde yayınlanan bir ya zı dizisi ve Denktaş'ın «Kıbrıs'ta işlenen hatalar» başlıklı yazısındaki suçlamalara karşı, 15 Mayıs 1964'de «Denktaş hakika ti tahrif ediyor» başlığı altında bu dönem hakkındaki gerçekleri dile getirmişti. Türk Cemaat Meclisi Başkanlığına getirilen R. Denkaş'ın görevi, Türk halkının ekono. mik, sosyal ve kütürel kalkınmasını dü. zenlemekti. Oysa o, daha ilk günlerden Cumhurbaşkanı Yardımcılığında gözü ol. duğu için, Rum basınının ve Makarios'un her demecine karşılık vermekten geri kal mıyor, Türk ve Rum toplumları arasında. ki barışın yıkıcısı oluyordu. Örneğin, 6/7 Eylül olaylarının yargılamasının Türkiye' de yapıldığı bir sırada, bu olayların Kıb. rıs'taki benzeri olan 6/7 Haziran olayla. rını, 27 Ocak Şehitler Günü yanında «mil li mücadele günü» olarak kutlamak isteme si Dr. Küçük ve Dırvana'nin sert tepkisi ile karşılanmıştı.

Türk Kesimi Hızla Silhlandırılıyor

Kıbrıs Cumhuriyeti Savunma Bakanı Osman Örek, 1969'da Londra'da yayınla nan «Kıbrıs» adlı kitabın yazarı H. D. Purcell'e yaptığı açıklamaya göre, Türk. ler silâh eğitimine 1961 sonu ve 1962 baş larında başlamıştır. Nisan 1973 te Lefko. şa'da yayınlanan «Mücahit» dergisinde de H.Ş. Altay şöyle der: «...TMT yönünden 1960-63 devresi biraz da kendini toparlan ma ve güçlenme devresi oldu. Bu üç yıl içinde TMT, elemanlarını eğitti, silâhları. nı yeniledi, tek güç kaynağı saydığı Ana. vatanımızdan, her türlü yardım garantisi sağladı. Kadrolarını genişletti... Artık TMT, Kıbrıs Türkünün güç kaynağı idi. Oluşumu sona ermiş ve olgunlaşmaya baş lamıştı. Artık TMT'ye düşen görev, her gün biraz daha güçlenmek ve bu adada yüzyıllardır yaşıyan Türk toplumunun ide allerini gerçekleştirmekti. Bu ideal birdi ve tartışılmazdı. Kıbrıs Türktü ve eninde sonunda Türk ülkesine kopmaz bağlarla bağlanmalıydı.»

«1962 yılı Ocak ayı içinde, Türklerin Ankara'yı sık sık telefonda aramalarından kuşkulanan Rumlar, telefon görüşmelerini banda almaya başladılar. Tlürklerin 2500' den fazla silâhlı ve eğitilmiş bir güce sa. hip olduğunu öğrenmişlerdi. Vakit kaybet meden onlar da karşı tedbirlerini almaya başladılar.» (Charles Foley, Legacy of strife, London, 1964, s. 166)

Makarios'un üç aktif yardımcısı olan Klerides, Papadopulos ve Yorgacis Başpis koposu ikna ederek «gizli bir Rum ordu. su»nun oluşturulması kararını tasvip ettir diler. Rum milliyetçileri tarafından hazır. lanan «Akritas Planı»nın amaçları, sonra dan Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusunun ilk komutanı olacak olan Yunanlı General Karayannis tarafından 15 Haziran 1965 tarihli Ethnikos Kiryx gazetesinde şöyle açıklanmıştı:

1. Anayasadaki olumsuz kısımları de ğiştirmek.

2. Uluslararası antlaşmaları ipal et. mek.

3. Self . determinasyon isteğini yenile mek ve onu savunmak.

4. Plebisit yolu ile enosisi gerçekleştir mek.

Zürih . Londra Antlaşmalarının uygu. lanmasında karşılıklı bir şüphe ve korku havası yaratılmıştı. Her bir taraf kendini doğabilecek yeni çatışmalara hazırlıyordu. Rum polisler, Türklerin silâh kaçırdıkları iddiası ile evleri ve yollarda arabaları arı. yorlardı. Türk gazeteleri, eski EOKA'cıla. rın sivil veya polis kıyafetinde Türk evleri nin aranmasında kullanıldığını öne sürü. yordu. Türklere göre Rumlar kendilerini silâhsızlandırıp, etkileri altına alacaktı; bunun için Türkler baskı altına alınama. yacaklarını göstermeliydi.

Türkiye ve Yunanistan'da politik den gesizlik sürerken, Cumhurbaşkanı Maka. rios, Anayasanın 1959'da karşı çıktığı 13 maddesinin değiştirilmesi konusunda Yar. dımcısı Dr. Küçük'ten görüşme istedi. 16 Aralık 1963'te ise Türkiye hükümeti Ana. yasanın tek noktasının değiştirilemeyece. ğini bildirdi.

21 Aralık gecesi Lefkoşa'da Rum po. lis devriyesince yoklanmak istemeyen Türk lumpenlerle (iki genelev kadını bir taksi şöförü) polis arasında çekişme oldu. İki Türk öldü, bir polis yaralandı. Bu olay ba.

hane edilerek ertesi gün taraflarca çeşitli kışkırtma olayları yer aldı. 23 Aralık günü Makarios, Türk liderleri ile a. teşkes üzerinde anlaştı, fakat ateş kesilmedi. Türkler kendilerini yoketmek i. çin Rumların bir plân hazırladıklarını id. dia ederek Rumlara karşı mevzilenmeye ve şehir içinde barikatlar kurmaya başla. dılar. Ateşin kesilmemesi üzerine 24 Ara. lık'ta Rum polisi ve çoğu eski EOKA'cı olan Rum siviller, Türk mevzilerine kar. şı geniş bir karşı saldırıya geçtiler. Türk lerin Küçük Kaymaklı bölgesini etraftan sarmaları üzerine Rumlar eski EOKA'cı Sampson'un yönettiği saldırı sonunda böl geyi ellerine geçirdiler. Türklerden bir çok kadın, çocuk ve yaşlı esir alındı, evler yağ ma edildi. 25 Aralık'ta Lefkoşa dışında üs lenmiş olan Türk Alayı, Girne yolunda mevzilendi. O gece Türkiye'nin adaya çı. kartma yapacağı haberleri yayıldı. 26 A. ralık günü Türk ve Yunan Alayları bir İn giliz komutanın yönetimine verildi; Oluş. turulan bu ilk barış gücünde Türkler ve Yunanlılar aktif bir görev almıyorlar, bu işi 2700 İngiliz askerine bırakıyorlardı. Şiddetli çatışmaların olduğu başkent Lef. koşa, harita üzerinde yeşil kalemle ikiye ayrılıyor ve günümüze kadar gelen yeşil hat çiziliyordu.

28 Aralık'ta Rauf Denktaş, Kıbrıs Cumhuriyetinin artık var olmadığını açık lıyordu. 1 Ocak 1964'de Cumhurbaşkanı Ma karios, taraflara bildirmeden Türkiye, Yu nanistan ve İngiltere ile olan antlaşmaları feshettiğini duyurdu. 5 Ocak günü Cum. hurbaşkanı yardımcısı Dr. Küçük, adanın taksimini istedi ve Türk memurların hükü metteki görevlerine dönmeyeceklerini açık. ladı. 10 Ocak'ta da 35. enlemin taksim i. çin ideal çizgi olacağını açıkladı.

15 Şubat'ta Londra'da toplanan konfe ransta Kıbrıslı Rumlar, Garanti ve İttifak Antlaşmalarını feshettiklerini, fakat üni. teler devletin güçlendirilmesi ve korun. masını istediklerini bildirdiler. Adadaki Türk toplumuna din, kültür ve eğitim ko. nularında özerklikle birlikte azınlık hakla. rı güvencesi vermeye hazır olduklarını duyurdular. Rauf Denktaş, iki toplumun ta mamen ayrılması ve adanın taksimini sa. vunurken, Türkiye Başbakanı İsmet İnö. nü doğrudan doğruya taksim istemekten çok, Kıbrıs ekonomisinin bölünüp parça. lanmaması için federal yapıda bir devletin kurulmasını öneriyordu. Taksim bir seçe. nek olarak Türkler tarafından terkedilme mişti, ama artık ilk resmi istek olarak Fe derasyon tezi üzerinde duruluyordu. Türk toplumuna ada topraklarının %38'inin ve. rilmesi isteniyordu. (26 Mart 1965'te Bir. leşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'a sunulan Plaza Raporu)

1963 olaylarından sonra da Kıbrıs Türk halkının demokrasi ve özgürlük mü. cadelesi sürekli olarak önlenmiş, liderler arasındaki çekişme ve suçlamalar, sen.ben kavgaları devam etmiştir. Kıbrıs Türkleri nin adada varlıklarını sürdürebilmeleri i. çin ekonomik kalkınmanın planlanması başta olmak üzere yığınla sorun bir kena ra itilerek; toplumun ileri gelenleri, nü. fuz mücadelesi için birbirlerine düşmüş. lerdi. Dr. Küçük Lefkoşa'da viskisini yu. dumlarken, Denktaş da verimsiz görüşme ler için Londra - Lefkoşa - Ankara arasın da dolaşıyordu. Adaya girişinin engellen. mesiyle, Ankarada kalan Denktaş ile Kü. Küçük arasında ikilik daha da artmıştı. Kıbrıs'ta 1964-67 yılları arasında Türki. yeden gelen mali yardımla, her dereceden memur 30 sterlinle geçimlerini sürdürme. ye uğraşırken, Denktaş Ankara'da 200 sterlinlik maaşı ile sürgün cezası çekmek. te idi! Bu dönemde, Dr. Küçük sivil yöne timin sesini duyurmaya çalışarak, bir dizi manevra ile, «Türk Mukavemet Teşkilatı» lideri Kemal Coşkun'un Türkiye'ye geri çağrılmasını sağlamıştı. 24 Şubat 1967'de Kıbrıs'tan ayrılan TMT lideri, Kıbrıs hükü meti tarafından 10 Mart 1966'da «Türk el. çiliği ateşesi, dış sabotaj faaliyetleri yö. netmektedir.» sözleri ile suçlanmıştı. (Her. halde Tribune, 11 Mart 1966) Nitekim Ni. san 1967'de Kıbrıs hükümeti, Kemal Coş. kun'un bir İsviçre Bankasındaki hesabın. da 1.5 milyon TL. (60 bin sterlin) bulun. duğunu, Lârnaka'daki Shell petrol depo. larına sabotaj yapan Fransız ajanlara 4 bin sterlin vererek hükümetine 50 bin ster lin olarak hesap verdiğini açıklıyordu. 4 Mayıs 1967'de 1964 yılından beri yüksek öğrenimleri aksayan 438 Kıbrıslı öğrenci

de Türkiye'ye döndü. Aynı ay içinde Küçük'e sadık bakanların evleri önünde bombalar patlatıldı. TMT'nin yeni haftalık yayın organı Zafer gazetesi «Kendilerini lider sayanlara karşı en ufak bir güvenimiz yoktur» diyor ve o güne kadar efsanevi bir insan olarak tanıtılan ve gazetelerde değil resmi, isminden bile sözedilmeyen Kemal Çoşkun'un büyük boy bir resmini yayınlıyor ve Ankara'nın hata ettiğini öne sürüyordu.

Romantik adaya sandalla çıkma deneyi ile Kıbrıs Türkleri üzerinde etki yapmak isteyen Denktaş, Kıbrıs'a girmesine izin verilmesinden sonra, TMT'nin kadrolarında liderlik mücadelesini hızlandırdı. Sonunda birbirlerine düşen Kıbrıslı Türk liderleri memnun etmek üzere adaya giden Türkiye'li diplomatların yardımı ile Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi kuruldu. Bu formüle göre Küçük'ün ayağını kaydırması mümkün olan Denktaş sözde ikinci plâna itiliyor, Yönetimin başkan yardımcılığına getiriliyordu. (30 Aralık 1967) Toplumun yönetimi yine aynı kadrolar elinde kalmış, Türk halkı açısından pek bir şey değişmemişti. Sonradan Kıbrıs Türk Yönetimi adını alan bu kuruluş, geçtiğimiz aylarda Kıbrıs'ın yasal Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı girişilen faşist darbe harekâtı ve onun ardından gelişen kanlı olaylardan sonra «otonom»laşmış ve Kıbrıs'ın kuzeyindeki Türk bölgelerinin yönetimini sağlamaktadır.

Anti - Demokratik Seçimler

Yılların kökleştirdiği ve demokrasi ilkelerine ters düşen bir baskı rejimi altında yönetilen Kıbrıs Türk halkının bügüne kadar demokratik bir seçim deneyi yaşamamış olması ilgi çekicidir.

1960 yılında yapılan ilk genel seçimlerde, halktan yana hiç bir kişiye seçilme hakkı tanınmamış, Dr. Küçük'ün Milli Partisi ile K.T. Kurumları Federasyonunun birleştirilmesi ile oluşturulan «Milli Birlik Partisi»nin imtiyazlı sınıfa mensup adayları halka zorla seçtirilmiştir. «Cemaatimizin bölünmemesi, birlik ve beraberliğin sağlanması» gerekçesiyle tek liste ile seçimlere katılan bu uyduruk partinin ne bir programı, tüzüğü, ne de bir parti örgütü bulunuyordu. 1970 yılında yapılan ikinci genel seçimlerde de ayni anti-demokratik tutum uygulanmış, bu kez de «Ulusal Dayanışma Programı» adı altında toplanan adayların seçilmesi için Kıbrıs Türk Yönetimi tarafından yoğun baskı ve propaganda uygulanmıştı.

Cumhurbaşkanı yardımcılığı için 1960' da tek aday gösterilen Dr. Küçük, 1968 yılında çıkan ikinci aday M. Zekâ'nın adaylığını geri çekmeye zorlanması ile yine seçimsiz olarak görevine devam etmiş, ancak Şubat 1973 seçimlerinde Küçük'ün adaylığını koymaktan vazgeçmesiyle meydan, birlikte çalıştıkları ezeli rakibi Rauf Denktaş'a kalmıştı. Fakat 1971 başlarında kurulan «Cumhuriyetçi Türk Partisi»nin Genel Başkanı A. Mithat Berberoğlu'nun da Cumhurbaşkanı yardımcılığı için adaylığını koyması, Kıbrıs Türklerini istedikleri gibi yöneten Türk liderliğini ve buna bağlı baskı ve terör örgütü TMT'yi rahatsız etmişti. «Kıbrıs Türklerinin yıllardır siyasi örgütlerden yoksun, gelişmemiş bir siyasi düzen içinde adeta bir kabile biçiminde sevk ve idare edilişine artık müsaade edilemez, edilmemelidir» diyen CTP, kuruluşundan beri çeşitli baskı ve engellemelerle karşı karşıya bırakılıyordu. Bu muhalefet partisi tarafından yapılan eleştiriler yönetim tarafından büyük tepkilerle karşılanıyordu. İki aday arasındaki tartışmalar Türkiye basınına da yansımış, CTP'ye karşı uygulanan anti - demokratik baskı ve yıldırma hareketleri sonunda, Berberoğlu son anda adaylığını geri çekmek zorunda bırakılmıştı. (7-21 Eylül 1973 Barış gazetesine Berberoğlu tarafından bu konuda geniş açıklamalar yapılmıştır.) Bu şekilde Kıbrıs Cumhurbaşkanı yardımcılığına seçim yapılmadan oturan Rauf Denktaş'ın tutumu, Kıbrıs Türk halkı arasında hoşnutsuzluk yaratmıştı.

Adaylıktan çekilmeye zorlanan CTP Başkanına yapılan baskılarla Kıbrıs Türk Yönetiminin yanlış tutumlarını eleştiren ve kınayan çeşitli makaleleri Türkiye basınından aktaran CTP'nin 5 sayılı bülteni ile

yasaklanan kitaplarla ilgili olarak parti üyeleri aleyhine açılan davalar için toplum olarak 1955 Kıbrıs lirası para cezası ödenmişti. Bugün de Kıbrıs Türkleri arasında Denktaş Yönetimine karşı yükselen muhalefet halk arasında gittikçe güç kazanmaktadır.

Kıbrıs Türk Yöneticileri, anti - demokratik tutum ve davranışların eleştirenlere karşı yasa dışı yöntemlerle, Kıbrıs anayasasının demokratik ilkeleriyle kişilerin temel hak ve özgürlüklerini zedelemekte; muhalif sesleri sindireyim derken işsizlik, pahalılık ve diğer sosyo - ekonomik sorunlara tutarlı çözüm yolları getirememektedirler. 15 Temmuz 1974'e gelinceye kadar Kıbrıs Rumları, faşist Yunan cuntasına demokrasi dersi verirken, ada Türkleri sömürge yönetiminden kalma kanunlarla susturulmak istenmekteydi.

Kasım 1967 olayları ile yeniden alevlenen ve Türkiye'yi seferberlik ölçüsüne varan hazırlıklara iten çatışmaların bitimiyle, Rumların dört yıldır Türklere karşı uyguladıkları ekonomik baskılar yumuşatılmış, Haziran 1968'de de ikili görüşmelere başlanmıştı. Kıbrıs Türklerinin kalkınması için çeşitli atılımların - yapılması gereken bu dönemde vatan millet edebiyati sürdürülmüş, toplumun sorunlarına eğilinmemiştir. Rumlar ise, hiçbir şey olmamış gibi ilerlemelerine devam ederek, hükümet icraatına tüm ağırlıklarını koymuşlar. bunu bütün dünyaya duyurmak için olağan üstü bir çaba göstermişlerdir. Türklerin ekonomik hayatı gazoz ya da para-arsa ticareti yapan kişilerin şahsi kalkınma plânlarına bırakılmış, «yönetime bir kuruş vergi vermem» diyenler, para gücüne dayanarak liderlikçe korunmuşlardır. Ankara'nın gönderdiği yıllık 10 milyon sterlinlik yardımın 4.5 milyonu askeri amaçlara kullanılmıştır. Sıkıyönetime fazlasıyla alışmış Kıbrıs Türkü, yönetimi eleştirince, sanki bu doğrudan Türkiye'ye yapılmış gibi gösterilmek istenerek, «davaya zarar verir» gerekçesiyle susturulmuştur. Kıbrıs Türkleri arasında demokrasi oyununa izin vermeyeceğini bildiren Denktaş, çeşitli anti - demokratik uygulamalardan, kendi dışında bir kuruluş olarak nitelediği TMT örgütünü sorumlu tutmakta, kendisi de masum güvercin pozuna bürünmektedir.

Ücretler ve maaşların gelişen yaşam koşullarına uydurulamaması, geçimi zorlaşan halkın dış ülkelere toplu göçüne yol açmaktadır. İnsanca yaşayabilmek için, darbeden önceki ekonomik duruma göre, aylık gelirin şehirlerde 118, köylerde 85 Kıbrıs lirası olması gerekirken, Türk bölgelerinde uygulanan ücret politikası ile bir işçi ailesi ayda 35 lira ile geçinmek zorunda bırakılarak her türlü sosyal sigorta ve güvenlik haklarından yoksun bir hal de yaşatılmaktaydı. Türk Amme memurları ise çalışma koşullarını düzeltmek amacıyla yasal grev haklarını kullanmaya karar verince, «silâhınız geri teper» denerek işçiler gibi örgütlenme ve grev hakları uygulamada geniş ölçüde kısıtlanmaktadır. 1970 yılı başında Kıbrıs Türk toplumunda ilk grevi gerçekleştiren 500 ilkokul öğretmenine ve sendika yöneticilerine yapılan baskılar hâlâ hatırlardadır.

Gün geçtikçe biriken sosyo - ekonomik sorunları çözümlemeyi başaramayan yöneticiler, her türlü ilerici düşünceye açık olan Kıbrıs Türk toplumunda uyanan muhalefeti saptırmak için K.T. İslam Cemiyeti, K.T. Milli Ülkü Derneği gibi kuruluşları desteklemekte, Zaman adlı faşist ve Turancı bir gazeteyi finanse etmektedirler. Türkiye'den adaya çağrılan kişiliği belli bazı kimseler tarafından konferanslar düzenlenerek Kıbrıs Türklerine milliyetçilik dersleri verilmektedir.

İşte Kıbrıs Türk kesiminde anti - demokratik, faşist uygulamaların kısa bir panoraması... Faşist örgütler ve onları yönetenler, bugün herzamankinden daha fazla güç kazanmış görünüyorlar Kıbrıs sorununun gerçek çözümü ise, Türk kesiminde sürdürülmekte olan anti - demokratik baskıların; halk uyanmasın, bilinçlenmesin diye çeşitli provokasyonlarla yaygınlaştırılan şoven havanın; düşmanlıkların ve bütün bunların ardındaki emperyalist güçlerin ve maşalarının tasfiyesinden geçiyor.

ilke 10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ